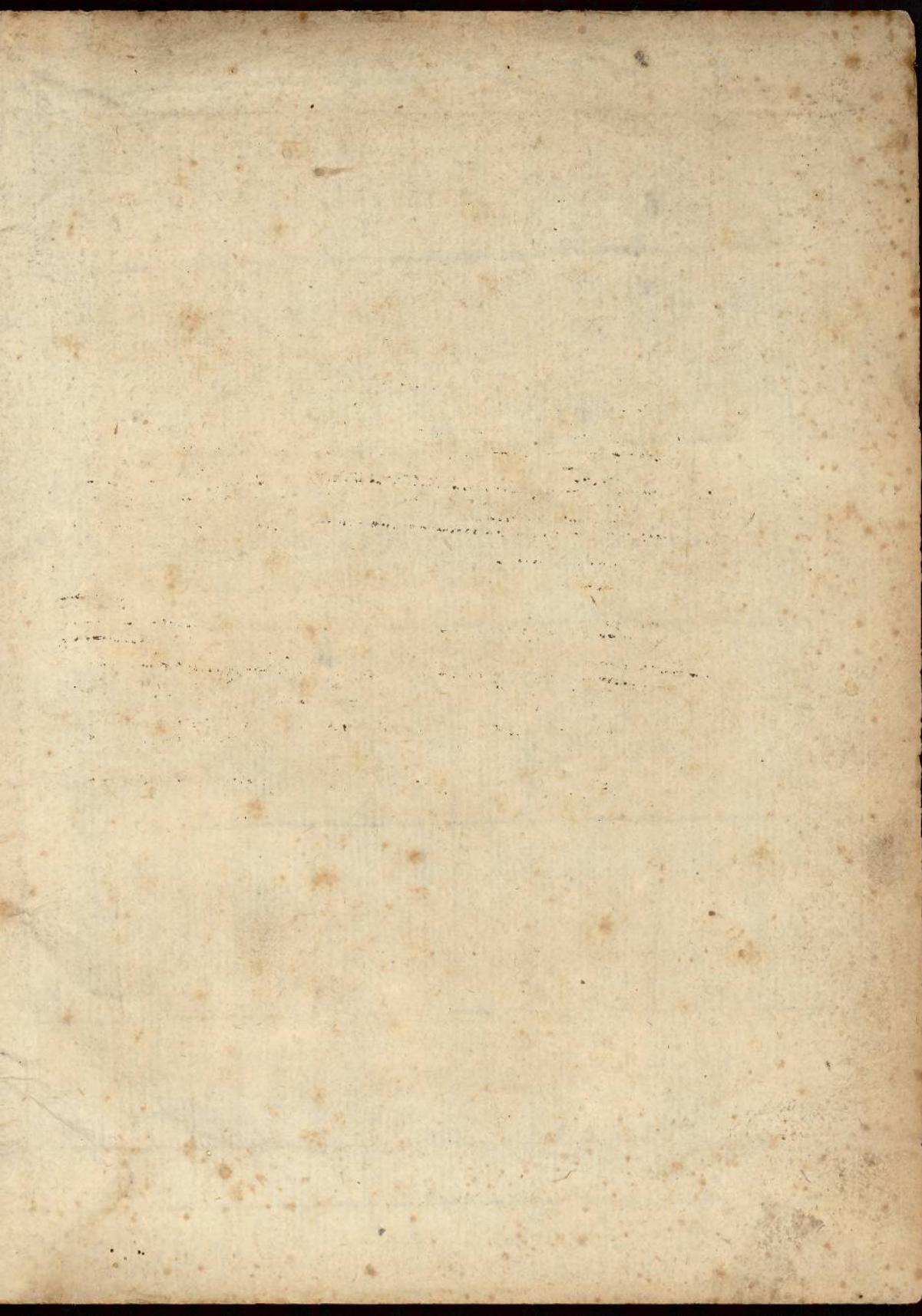
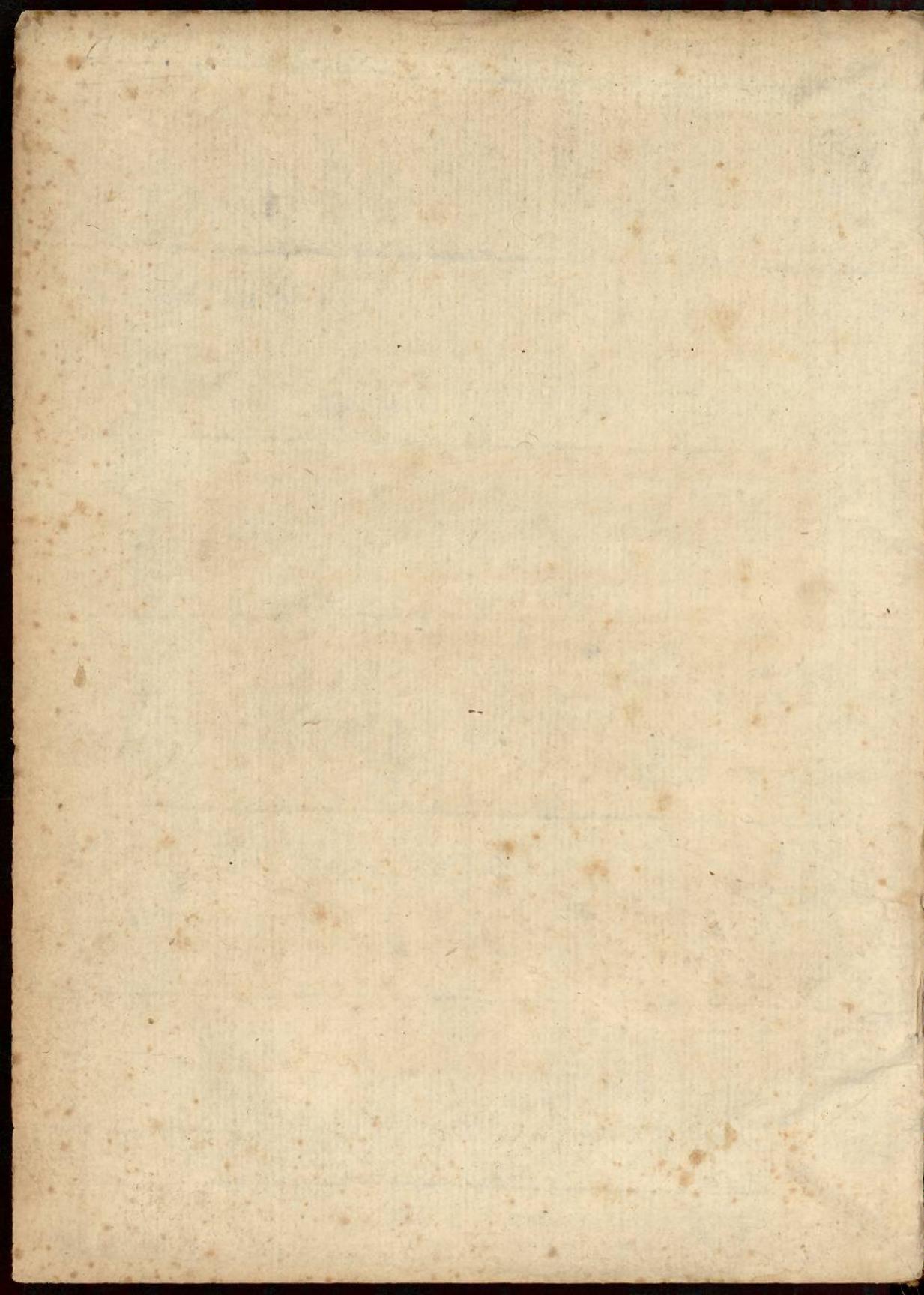

I C

IVL. CÆS.

ProXVII-46

SCALIGERI ADVERSUS DESID. ERASMVM

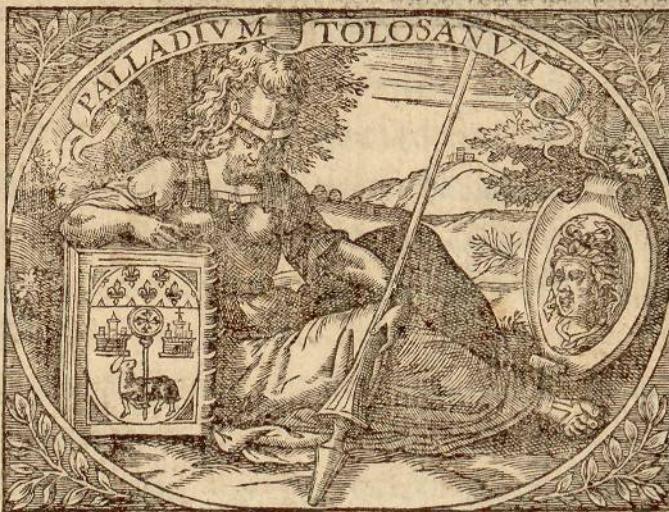
ORATIONES DVÆ,

*Collegi Lugdunensis testinatio societatis seu catalogo inscriptis 2680
ELOQVENTIÆ ROMANÆ
vindices:*

VNA CVM EIVSDEM EPISTOLIS,

& opusculis aliquot nondum vulgatis.

QVIBVS DE NOVO ETIAM ACCE-
dunt PROBLEMATA GELLIANA, ut
reperiri potuerunt.

TOLOSÆ TECTOSAGVM,

Typeis RAYM. COLOMERII Regis & Vniuers. Typographi.

M. D C. XXI.

Δέξα μὴ αἰθερόποιο κακὸν μέτα, ποίει δὲ τοι.

Πολλοὶ ἀπείρητοι δέξαις ἔχεται ἀγαθῶν.

A D

GVILLELMVM VAIRVM
LEXOVIENSEM EPISCOPVM,
Galliae Procancellarium

P R A E F A T I O.

 VI mystice , & extra omnem penitus humanitatem , inter paucos excellentius philosophatisunt , **GVILLELME VAIRE** , sermonem mentis fratrem , interpretem , & obstetricem esse mira concinnitate cecinerunt . Et certe , quemadmodum in homine præstantissima res est mens & ratiocinatio : ut portæ quæ rotundissimum opus , & ipsius vniuersitatis animatæ fragmentum , aut secretiori religione post principem Legislatorem expressum & mulumque imaginis diuinæ simulachrum dicatur . Ita sermonem , qui mentis illius cogitationes dias tollit in auras , pari perfectione & natura gaude re existimandum est : imo & nobiliori , quando nihil mens producere potis sit quod non à ser-

PRÆFATI.

mone foueatur: ut, veluti quæ obscurissimi sunt
nebris obumbrantur, Sole adueniente lucidissi-
ma fiunt, sic mens sermonis illustretur auxilio &
radijs eius splendescat. Egreditur enim ut occur-
rat mentis cogitationibus, ipsasque referandi ac
patefaciendi desiderio aduolat, ex innata cuique
rei in proprium opus propensione, & quia sermo-
nis ipsius proprium est dicere. Quod si puræ illæ
animæ, vere cœlestes, atque ad immortalitatem
natæ tanto pretio dignum autumauerint nudum
simplicemque sermonem, quanto maiori hone-
stiorique loco collocaturas eas fuisse augurari
debemus sermonem illum qui non iam nudo so-
lum vocis ministerio formatur, sed piæter natu-
ralem innatamque pulchritudinem, ab arte mul-
tum recipit decoris & ornamenti. Eloquentiam
dico cuius originem verborum esse dilectum iu-
re merito pronunciauit Imperatorum & Cæsa-
rum Maximus. Tatum enim discrepat à sermone
tumultuario & incondito, quantum opus impo-
litum & rude ab affabre facto & consummato,
vel subrusticus quidam homo & subrostrarius à
politico & maximis Reipublicæ munijs nego-
tijsque occupato. Et sicut illum naturalis & inaf-
fectatus sermo, ita hunc compositus decet & om-
nibus suis numeris absolutus. Quippe nihil est

PRÆFATI.

quod nos perfectiores & diuinitati propinquiores reddat quām consilium eloquiumque : quia, vt non postremus veterum Poëtarum eleganter cecinit, omnia ratione perficiuntur : & in omnibus pene tum belli pacisque negotijs, oratio sapientia temperata, siue prudens consilium arisque illud proferendi, robur quodcunque virile longe superant & antecellunt. Quæ tamen non eo dicuntur à me, vt censeam eum qui tractat rem publicam, eloquentiæ plane addictum esse debere, aut ex ea laudem comparare : imbecillis namque illud animi est, vt me docuit auctorum grauissimus; sed vt in memoriam reuocem diuinum illud Platonis oraculum: malorum pausam tunc habitu ras ciuitates, cum feliciter & bono earum genio, magna vis & prudentia occurrent sibi inuicem vna cum omnium spectatissima iustitia. Quæ de probo consilio & graui eloquentia solis imperiorum firmissimis columnis accipienda subtiliter moneo. Quid enim est eloquentia quām loquens sapientia? Cuius vires & dignitatem nemo est tam veterum quam recentiorum qui nō probe nouerit, eorum dico qui paulo humaniores facti sunt in musarum contubernio, & qui puritatē antiquam ac pristinam venustatem spurcis cadaueribus aut turpibus imaginibus hodiernæ

PRÆFATI.

& nouissimæ meretriculæ non coinquinârunt. illas autem vires neque hic est repetendi locus, neque iuuat me minus eloquio potentem parumq; facundum coram eloquentissimo mortalium ipsiusque eloquentiæ vero iudice recensere: coram te inquam, G V I L L E L M E V A I R E, qui & causas corruptionis tam docte, tam eloquenter ac solide demonstrasti peculiari libello, ut veteribus ipsis huius laudis præmium præripuisse, coœuis vero admirationem, & posteris inuidiæ ac solam æmulationis spem reliquisse videaris. Verumtamen quia de eius defensione agitur, & contigit, ut in manus meas inciderint scripta nobilissimi viri Sul. Cæs. Scaligeri non adhuc vulgata, in quibus strenue & plusquam humanis artibus suadelè eiusque parentis nomen protegitur, non potui mihi temperare quin hoc onus in me recipere, & eximia eloquentiæ specimina ab æterna obliuione citra ullam malevolentiam vindicarem. Non hodie, ut dicitur, & heri natæ esse has querelas sciunt, & qui de antiquorum scriptis iudicare possunt, & qui ut decet subacti sunt in eloquentiæ exercitationibus. Vetus est dissensio de germana eloquentia & Romanæ linguae puritate, & toties orta, quoties inuenti sunt rabulæ, aut sophistæ qui rudere quam loqui maluerunt, & qui

P R A E F A T I O.

nullis stilum terminis circumscribi vñquam passi sunt, liberas ad diuagandum habenas semper exoptantes. Itaque ne rem altius repetamus: accidit abhinc aliquot annis, vt inter duos eximios antagonistas natum sit dissidiū super hac ipsā re, quod potius soplum silentio quām diremptum fuisse vlo iudicio videri possit. Quando vero publicæ rei maxime interest, vt alicuius arbitrio dirimatur hæc controuersia, neque pereant maximi Herois pro Ciceronis eloquentia defensiones, ad te merito, G V I L L E L M E V A I R E, appellatum est, vt in tuo tribunali, vbi solent vere solum eloquentes admitti, lis tota terminetur supremo & vltimo iudicio. Erasmi Ciceronianus inter alios eius Dialogos publice censetur, & qui ab eius partibus sunt, nō negabunt, plurima illic, qua criminosa, qua inuidiæ & cauillationis plena, tam contra ipsummet Romanæ puritatis auctorem, quām posteros eius sectatores, & præcipue non paucos Italos qui præterito seculo floruerunt, esse prolata & effutita: vt erat liberrimum & petulantissimum præstantissimi illius viri, & suspiciendi si voluisset, ingenium. Vnde postea factum, vt seditioni quidam & tyrannidem in Repub. litteraria affectantes, per aliquod tempus, faciles & ad obvia quæque promptos iuuenum animos à ve-

P R A E F A T I O.

ris eloquentiæ Romanæ tramitibus auerterint, &
ita delirijs errorib[us]que suis irretuerint, vt vix
tandem resipuerint, & sero facti fuerint sapientes.
Ecce quid non possit nouitatis appetentia & sui
ipsius amor. Nolumus in hoc campo diutius nos
exercere, vbi de veris eloquentiæ argumentis &
legitimo dicēdi genere copiose dici posset. Vide-
remur enim, & noctuas Athenas ferre, & in publi-
ca peccare commoda, si te longe grauioribus oc-
cupatum, & armis patriæ ciuilibus bene compo-
sit[is], iura togæ condigne regentem, in publicis his-
ce restitutę imperio pacis acclamationibus mora-
remur, & æternam regni nostri tranquillitatem
meditantem monomachijs istis interpellaremus.
Sed quia publica res agitur, & pacandum est plus
quam ciuale & intestinum bellum, quod inter
eruditorum corypheos ortum est, ne inter hæc
dissidia, maximo tum Reipublicæ detrimēto, tum
parentum priuatorumque dispendio, adolescen-
tium ingenuorum ingenia desciscant & deuia du-
cantur: permitte mihi commodum hic occasio-
nem nacto verum palam profiteri, & ne tempore
rationis tādem vincatur usus, aut mora malorum
det causas, latentes eorum insidias detegere, qui
post quosdam nouatores, soli omnium scientia-
rum & eloquentiæ arcem fastigiumque se putant

atti-

PRÆFATI.

attigisse. Multorum hic morbus est, qui ne communis fiat, aut latius serpat & grassetur, citius sanandus: afferam ego singulis medicinam consilij si quam potero, & tamen faciam ne magna breuibus careant compendia dietis. A restitutis igitur non ita pridem, quæ diutius in Europa iacuerant, litteris, post expulsas ignorantiae tenebras, vix vlla est, vt opinor, scientia, aut liberalis disciplina quæ noua quadam accessione illustrata non fuerit, doctorum quorumcumque virorum laboribus & industria. Et, vt summam tantum rerum figuram referam: quis negabit ab eo tempore excellentissimos viros in ea quæ nos proprius ad Dei & veræ religionis cognitionem ducit, scientia, exortos esse: quis etiam in regina humana- rum scientiarum Philosophia eximios & veteribus ipsis comparandos simul vixisse: quis in Mathematicis ex omni parte perfectos extitisse: quis denique in recti æquique notitia, alijsque fere omnibus artibus & disciplinis, tot egregios & admirandos heroas viguisse eodem tempore inficias ibit, vt nullum seculum tantorum ingeniorum feracius reuera dici queat? At vero si quæ ex illis artibus sit quæ nō habuerit liberatorem aut Herculem suum, vnica ni fallor eloquentia est, quæ licet multos ad se procos, innumeros amasios pel-

PRÆFATIO.

lexerit: imbelles tamen potius, profugos, & deser-
tores videtur habuisse, litterarum, ut ita loquar,
& musarum dehonestamenta, si paucos dēmas
qui vix communi illi dicto omnia octo locum dēt,
quām maritos & fortis viros qui domina sua po-
titi sint. Ut quēmadmodum iam dictum est, nullo
seculo floruisse præclariora & acutiora ingenia
quām præterito & hoc nostro: ita etiam tot por-
tentis & litterarum mastigijs nullum laborasse
fatendum sit: quo modo nullum aurora diem
aperit aut reserat quem non statim claudat atra
& horrenda mortalibus nox. Nimirum fata &
fatuos suos habent litteræ: fata quidem, ut genita
omnia, & honores ac dignitates, quas non perso-
næ semper assequuntur, sed ut plurimum perso-
nati: ut in sacris personatus permixtos aliquando
videas dignitatibus: & in eo infelix omnino virtus
& noxia felix: Fatuos vero, ut omnium fere prin-
cipum aulæ, in quibus inter tot illustres aulicos
sæpius videas moriones, aut facetosos quosdam
risum reliquis excitantes, qui ad æternam fatuita-
tem scriptis dictisve nomina sua cogunt, ut illi
egregijs factis ad immortalitatem. Vnde vel ab
inuitis euincas litterarum quendam principatum
& dominationem, namque fatuos admittunt etiā
& barones in sacris suis. Ecquis non indignetur in

P R A E F A T I O.

impudentes homunculos illos, qui scriptis & recitationibus suis putidis omnino & pueritiam redolētibus, vel, ut verius loquar, alienam industriam, sperare audēt se veris musarum alumnis palmam prærepturos non meritis, sed fauore, non doctrina & ingenij acumine pulchritudineve, sed insolentia, sordibus, & factionibus illicitis. Volunt illi præferri in certamine ac veteranorum gaudere priuilegijs, & nondum tyrones sunt. Cupiunt & in litterarum regia assidere principes, atque in numerum Apollinum referri, & Claudijs sunt Apocolocynthosi potius digni quam apotheosi. Publice quoque declamare tentant, & tamen subsellia pulpítaque vocis asperitate frangunt: ita ut auditores non ab eorum pendeant ore, sed ab imperitia. Mirantur enim, nō ut olim antiquitas elephantes funambulos, imo, quod insolentius est, multo crassiores bestias tā sublimes locos petere potuisse. Docere etiam alios aggrediuntur, & nūquam didiscerunt. Ut autem doceas, aiebat veterum sapientissimus, semper discendum est, etiam seni, & perseverandum assiduoque studio robur addendum, donec bona mens sit quod bona voluntas est, & uno verbo, quādiu nescias, aut quādiu viuas. Sed, ut ad eloquentiam, quam pene deserueram litterarum in transcurso calamitatem

PRÆFATIO.

deflens & iniurias vlciscens redeam: Castissima illa venustatum mater, vt ordiebar dicere, tam male habita est à procis suis, vt ab exoletis & fornicijs excepta potius videatur quām à prudentibus & integris vitæ scelerumque puris. Ab ipso enim initio nascentium litterarum inuenti sunt qui spretis ducum, sub quibus merebant, stipendijs, leges sibi figere maluerunt, & imperium inuadere temerario ausu, quām docilitate secunda parere. Atque vt omnium audaciam & arroganiā paucis patefaciam: Hic primū omnia sibi licere existimauit, nullisque limitibus circumcludi, sed per varios auctorum campos spatiari voluit, vt prædo & malæ fidei possessor. Tum ille cui littera verbum est, vt noua quadam eloquentia famam adipisceretur, tam parcus verborum fuit, adeoq; famelicas induxit periodos, vt dictiones omnes, si potuisset, decurtaasset, egregius profecto tortor eloquētiæ & dignus cui lingua præscinderetur, vt breuius diceret. Nec caruit tamen stipatoribus: habet enim hoc in se nouitas, vt omnes ad eam concurrant, quod acrior ignota cognoscendi quām nota repetendi sit cupiditas: nec si noui semper aliquid non afferatur, à curiosis istis imitatoribus aspicitur aut gustatur: recens singulis momentis ferculum apponendum est, vt eoru

PRÆFATIO.

delicatissimo palato faciat. Faceſſāt huiusmodi in litteris Epicuri, qui ſummuſ eloctioniſ & doctrinæ bonum in voluptate & varietate narratio- num & næniarum, aut verborū hinc inde emen- dicatorum anxia quadam ſerie miferi collocant, vt molliores & hilariores ſint: non in fortitudine ſententiarum aut rerum, ex quarum lectione me- liores & doctiores euaderent. Peggium omnino factum: nihil etenim imperitum hominem prius arguit quām ardens talia cōſeſtandi desiderium: quod apud ignaros ſit magna pars mali nouitas. Ab iſtis Laconibus & verborum furibus caueant ſtudioſi tanquam à ſcopulis. Nec minus quoque deuitent alios vere auios & late vagantes, qui ne- ſcio quo Sole aut ſolo potuerint exoriri. Ex am- pullatiſ enim & ſequipedalib⁹ quibus buccas & ſcripta ſua inflant verbis, conijcias, non vt homi- nes velle eos loqui, ſed coruorum more crocitare. Ne quiiores adhuc iſti, qui cum poſtremi bipedum ſint, barbarorum emissarij, & ἐπελέχεια ſiue me- dulla paedagogiæ, arrogant tamen ſibi principatū in omni ſcientiarum genere, & præcipue ſe mor- tallium eloquentiſſimos prædicat, nullumque pa- tiuntur qui multa eos ignorare doceat: magni certe ardeliones, operum ſuorum admiratores ſummi, alienorum vero frigidiffimi laudatores,

PRÆFATI.

homines iniuriarum vindictæque amantissimi, & qui nihil inausum scelerisve dolive relinquunt, ut quò eos maligna rabies fert, qua iure qua iniuria perueniant: qui denique laudato pauone superbiores, Turcarum more, copia simiarum & multitudine sperant se tyrannidem non litterarū modo, sed totius orbis inuasuros. Credite mihi boni viri, non hoc modo sunt colendæ musæ, nō ita excipienda eloquētia: virgo est & castius vult amari: vnde & ex Poëta mathematico signum virginis, decus lingue regnumque loquendi facit. Centonibus quoque nec pædagogicis & scholasticis figuris & exclamationibus est oneranda, nec scurrilitate ac vernilitate debet foueri, aut apparatu pompatico: quia nihil interest inter clamorem scholæ & theatri. Nec etiam, quod summopere aduertendum, aucupes tantum syllabarum & vocularum admittit. Sicut enim poëtæ non sūt illi, sed potius rhythmici, qui paucula carmina aut rhythmos uno impetu profundūt, & effutiūt, quales hodie videmus principum & magnatum aulas frequentare, pecuniæ accipitres, & culinarum popinarumque deditios non Apollinis aut musarum: Ita nec illi eloquentes aut oratores, qui circuitus quosdam verborum vernacula lingua queunt aliqua rotunditate donare, postquā Mer-

PRÆFATI.

curius aliquis in aures eorum insusurraverit res & fortia dicta. Indigna præcipue res hæc & non ferenda, non tantum viro eloquenti, sed & magistratui, aliena lingua loqui, vel quod sequius est, cuidam scriptorum generi semper inhætere, qui nihil nisi fabellas iterant, & toti sunt in verbis, exangues omnino, & omnibus scientijs rebusque vacui. Nec ideo preferam morem illorum, qui ingentia sola mole opera moliuntur, aut longis & tædiosis recitationibus aures auditorum rumpunt: farragines enim locorum male intellectorum & sèpius per indices collectorum seruili labore tanquam scopas dissolutas simul assuunt. Absit: lixas illud hominum genus potius vocare soleo quam eloquentes. Valeant huiusmodi homines, omnium ineptiarum prædes: nihil illis cum eloquentia, ut nec alijs quibus ea fuit haec tenus & semper erit ignota, nisi dediscant loqui & recta incedant. Quamuis enim eloquentiam à qua in omnes artes facilem esse decursum vident, ut pote quæ instruat quos non sibi exercet, mortalium sapientiores ambiant: tantus tamen in eius regula ex se satis incerta error est, ut vitia quidam sua intelligant, & ament. Evidem multa donanda ingenij non negem, maxime in hac parte, sed vitia

PRÆFATI^O.

non portenta. Quamplurimi hoc stadium cucur-
rerunt, sed pauci confecerunt: innumeri etiam lo-
cuti sunt, sed pauciores elocuti: infinitæ quoque
sunt viæ quæ Romam ducunt, quò plures profi-
ciscuntur, sed pauci perueniunt. Quisque pro libi-
dine hac vel illac incedit, & normam sibi præscri-
bit eloquendi: & nullibi altiores radices egerunt
vitia mortalium quàm in hoc agro. Quod enim
ratio regere deberet, hoc vincit opinio, & hodier-
norum ingeniorum commune malum ostenta-
tio, & amor sui. Omnes hodie sub ariete nasci-
mur, & semper propria cupimus nos vendere lau-
de: imo & Narcissi facti sumus, opera nostra tan-
quam specula & fontes consulentes, atque ita sen-
sim immanibus vanæ gloriæ vorticibus submer-
gimur & deuoramur. Opinione denique viui-
mus, & proh Deūm atque hominum fidem, reli-
gio ipsa opinione formatur, quæ statim atque ad
pertinaciam vergit, hæresis est: etiam in sapientia:
vnde Socratici, Epicurei, alijque id genus. Quod
si tandem errores illi præcepta quibus manu du-
cantur, exquirant, dicam nihil profectura, quan-
diu eorum mentibus error obfusus fuerit: si ille
discutitur, apparebit quid cuiq; necessarium erit.
Habeant igitur tanquam in anteceßum paucula
hæc in numerato, dum pleniora parantur à nobis,

opere

PRÆFATIO.

opere peculiari ; non multis primum, sed paucis
& sanis scribendum , nec ideo scripta torquenda
esse , & de singulis verbis in consilium venien-
dum, verum apposite omnia & cum ratione usur-
panda. Cogitent etiam variam & magnam rem
esse eloquentiam, nec adhuc sic vlli indulsisse, ut
tota contingeret, satisque felicem esse qui in ali-
quam eius partem fuerit receptus. Sciant præter-
ea veterum quorumcumque libros euoluendos
qui de eloquentia tractauerint, & recentiorum
quorundam, ex quorum operibus, vtinam, ut hāc
iacturam obiter lugeam , nobis superessent He-
rois nostri nunquam sine laude nominandi tres
de *Exemplis Eloquentiæ* libri: sciant inquam lau-
dabilia quælibet hinc & illinc excerptenda , ut
arenam & calcem struendæ eloquentiæ arcipræ-
paratam : Ariadnem vero solam, id est Cicero-
nem , tum demum explicaturam labyrinthum ,
aut daturam fila quibus ad optatum finem perdu-
cantur. Meminerint etiam in hoc negotio vnius
tantum vestigijs insistendum, contra quam senser-
it veterum quidam non postremus ex eloquentiis
Ciceronis nempe, quem si deserueris, post-
quam alios omnes deuoraueris, esuries. Eius ore
aliorum facta & egregie dicta proferenda sunt,
quicquid ingratii quidam & effrontes contra præ-

PRÆFATIO.

cipere ausi sint. Fateantur enim necesse est cum inuidis omnibus, quicquid Romana facundia habuit quod insolenti Græciæ aut opponeret aut præferret, circa Ciceronem effloruisse, & omnia ingenia quæ lucem eloquentiæ attulerunt, tunc nata esse. Atque si hæc non sufficient, necessariò concludam ad te, GVILLELME VAIRE, tanquam ad legitimum virtutum Ciceronianarum hæredem recurrendum esse: ad te inquam, in quo eloquentium virorum bona sic sunt, ut non ab alijs exemplum capere debeas, sed etiam si illi non fuissent, cæteris exemplum relinquere, & qui nihil vñquam gratiosum fecisti aut scripsisti, licet in te omnes gratiæ, vñneres & lepores conuenerint: ad te inquam, cuius curis post tradita diu rerum præclara documenta, potentia Gallica & rerum commissus apex: non enim tantum te parte sui, sed in omni corpore sumpsit imperium, rectorésque ipsos cuncta tellure regendos dedit: ad te denique, qui Gallicum nostrum Herculem in postremis hisce calamitatibus imperij tam generose tam fortiter consilio tuo iuuisti, ut felicibus eius armis non alta modo sit data patriæ pax, sed verus Dei cultus illic adauctus, vera religio tam subito propagata, vbi nec ipsi Magni se posse restituere sperauerant. Digna res profecto quæ ad posteros

PRÆFATIO.

perueniat & historiarum monumentis celebre-
tur. Nulli etenim principi tot , tantas , tam conti-
nuas victorias, tam breui spatio datas, quod Cæci-
lius de quodam populo prædicauit olim , quām
Ludouico vere Iusto, vere Christiano , & vere
Triumphatori vētura sēcula fatebuntur. Ego ve-
ro scriptores Ægyptios imitatus , qui opera sua
Mercurio inscribebant, vel quod omnia ab eo in-
uenta esse sibi persuaderent, vel quod eloquentiæ
præcesset, ad te , **GVILLELME VAIRE**, veni
non tantum ut Galliæ nostræ genuinum Mercu-
rium, & quia de eloquentia hic certatur, & de no-
mine famaque auctoris tui , Ciceronis scilicet
quem vnice à te diliḡ certo sciunt omnes : Sed
etiam ut solo nutu tuo sopiantur hæ duorum ex-
cellentium virorum discordiæ , & cessent eius
osores furere, cessent etiam mei si qui sint , aliò
mentem meam detorquere, & omnia benigne
interpretari pergent. Neminem enim ne cogitan-
do quidem n̄edum scribendo lādere volui, & in
publica vitia tantum declamaui Atticę legis non
immemor, *διουασὶ ων παμαδῖν τε περίσσωνα.* Et erunt ta-
men, sat scio , qui augurabuntur de se nos loquu-
tos esse. Prudentia optimorum oratorum usi haud
dubie videmur, qui dum publicos morbos dete-
gunt, priuatos celare student. Quod si priuati illi

P R A E F A T I O.

inuidi, potius quam emulatores vel obloqui meditentur, nec moliantur eorum corda dulcedine & mansuetudine fautoris, aut illustrissimi Mœcenatis auctoritate cohibeantur: credant velim, me cum eis posthac pugnaturum tanquam cum spiritis aut Lamiarum phantasmatis, Apollonij Tyanei more, grauibus nempe & contumeliosis dictis, ut expellantur & euanescent: Vel potius, instar Herculis, Lyndijs per imprecatio[n]es sacra auspicantibus, ipsis licet famelicis & impijs bonam mentem atque omnia fausta precaturum.

ΕΙΣ ΔΥΟ ΛΟΓΟΤΣ.

ΙΑΛΙΣ η Σκαλιγέρα

ΤΟΥ ΠΙΓΡΑΜΜΑ.

Ρηγοεικής θεού Αυτούντις ανατέλλεις ἀστρά

Αφανίσων ἐπέργας ρήθρας ήσει βολῆς.

Τρένερά μοι δοκεῖ σέδεις Ιάλισος ήλιος εἶναι

Μαριαμεγαλεῖς ἀλαῶν πᾶν σέλας ἄλλος εἴσις.

Ηλιός ἔπιπλός περ σέδεις ἀπέρ σε αἰνίλιος ἔιν

Σώματος, υωσίων χάρισα περιστεφάνων.

Π. Σ. Σ. Ι.

IDEM LATINE PENE AD VERBUM.

E Loquij nouis Ausonij caput exerit ἀστρά

Omnem extincturus Phœcæ luce suâ.

Ergo mihi iste videtur Iάλισος ήλιος esse,

Excacat radijs qui iubar omne suis.

Tamen absque foret, Sol hic sine Sole fuisset,

Somace, pennicom maxima cura chorū.

P. S. S. I.

DESID. ERASMVS
Roterod. ornatissimo viro
Ioanni Vlatteno
S. D.

RDVVM in primis, planèque regium munus est, Vir Ornatissime, prudentibus fidisque consilijs reip. prospicere, quod nimurum intelligens Homerus eum, penes quem erat summa rerum, Θεληφόεν appellat: nec alij mortalium ulli præclarior de ciuitatibus ac regionibus merentur, quum omni quidem tempore, tum vero præcipue hoc saculo, quo nescio quo fatali tumultu sursum deorsum miscentur omnia, siue Christianæ religionis statum inspicias, siue monarcharum ac rerumpub. conditionem reputes, siue studiorum ac litterarum rationem intueare, omnibus sic perturbatis, ut non alio tempore verius fuerit illud Græcis celebratum, i.e. p. d. n. C. 68. Te verò in hoc pulcherrimo negotio summâ fide, mirâ vigilantiâ, parique dexteritate versantem interpellare, fortassis improbum, aut impium etiam videatur: sed quoniam arbitror non sine causa precipere Flaccum, Misce stultitiam consilijs breuem, en adest ab Erasmo tibi libellus, qui suis nugis aliquantis per auocet anxiuum tuum à grauioribus tetricisque negotijs. Quanquam hæ nugae sunt eius generis, ut quemadmodum ait idem, sc-

ria ducant: iantum autem abest, ut nihil attineant ad rem p. ut ad te peculiariter spectent, qui rei scholastica apud Aquisgranos summam curam suscepereis. Multorum enim partim ignavia, partim sinistris moribus sit, ut bona litterae, quae sat feliciter cuperant effloescere, iam passim vergant ad interitum, & quasi sit hoc parum, extitere pridem, qui nobis veluti nouam sectam moluntur inuenhere. Ciceronianos sese vocant, intolerabili supercilio rei cipientes omnium scripta, quae Ciceronis lineamenta non referunt: & adolescentiam à ceterorum scriptorum lectione deterritam ad unius M. Tullij superstitionem emulationem adigunt, quem nulli minus exprimant Ciceronem quam ipsi, qui se huius tituli fumo molestissime venditant iactantque. Quanta verò studiorum pernicies, si persuasum fuerit neminem preter unum M. Tullium vel legendum esse vel imitandum? Subolet autem & aliud huius nominis praetextu geri, nimirum ut pro Christianis reddamur Pagani, quem ego nihil prius agendum existimem quam ut bona litterae, Christi domini Deique nostri gloriam, eā sermonis copiā, splendore, nitorēque prædicent, quo M. Tullius de rebus prophanis dicere solitus est. Et animaduerto iuuenes aliquot, quos nobis remittit Italia, præcipue Roma, non nihil afflatos hoc affectu. Visus itaque sum mihi rem facturus nec inutilem ad pietatem, & studijs adolescentiae conducibilem, si lucubratiunculam unam huic rei darem, non ut eloquentiae candidatos à Ciceronis imitatione deterream: quid n. insanius? Sed ut ostendam quo pacto fieri posset, ut verè Ciceronem exprimamus, & summam illius viri facundiam cum Christianā pietate copulemus. Argumentum hoc dialogo trætavimus, quod simul & minus esset tardijs lectoribus & res facilius illaberetur in affectibus iuuenum. Bene vale. Basileæ. postridie Idus Februarij. Anno M. D. XXVIII.

LXXXVII. *Contra Iudeos* *lib. vii. cap. viii.* *ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.*
Iudei non debet habere priuilegium, ut non possit esse iudicatus
propter peccata sua, sed quod est in eis, non debet esse iudicatus
propter peccata nostra. *Ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.* *ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.*
Iudei non debet esse iudicatus propter peccata nostra, sed
propter peccata sua. *Ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.* *ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.*
Iudei non debet esse iudicatus propter peccata nostra, sed
propter peccata sua. *Ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.* *ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.*
Iudei non debet esse iudicatus propter peccata nostra, sed
propter peccata sua. *Ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.* *ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.*
Iudei non debet esse iudicatus propter peccata nostra, sed
propter peccata sua. *Ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.* *ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.*
Iudei non debet esse iudicatus propter peccata nostra, sed
propter peccata sua. *Ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.* *ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.*
Iudei non debet esse iudicatus propter peccata nostra, sed
propter peccata sua. *Ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.* *ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.*
Iudei non debet esse iudicatus propter peccata nostra, sed
propter peccata sua. *Ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.* *ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.*
Iudei non debet esse iudicatus propter peccata nostra, sed
propter peccata sua. *Ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.* *ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.*
Iudei non debet esse iudicatus propter peccata nostra, sed
propter peccata sua. *Ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.* *ad Iudeos* *lib. vii. cap. viii.*

DES. ERASMI Roter.

Dialogus,

Cui titulus *Ciceronianus*, siue, *de optimo dicendi genere.*

Personæ,

Bulephorus, *Hypologus*, & *Nosoponus*.

BULEPHORVS. Quem video nobis procul in extremâ porticu deambulantem? Nisi parum prospiciunt oculi, Nosoponus est vetus sodalis, & studiorum *curator*. Hyp. An hic est ille Nosoponus, olim omnium congerronum lepidissimus, rubicundulus, obesulus, Veneribus & Gratijs undique scatens? Bu. Is ipse est. Hyp. Vnde hæc noua species? Laruæ similior videtur quam homini. Num quis hominem habet morbus? B. Habet grauissimus. H. Quis obsecro? Num hydrops? B. Interius malum est quam in cute. H. Num nouum hoc lepræ genus, cui vulgus hodie scabiei nomine blanditur? B. Et hoc interior hæc lues. H. Num ptyasis? B. Penitus insedit malum quam in pulmone. H. Num phthisis aut icteris? B. Est quiddam felle interius. H. Fortasse febris in venis & corde grassans. B. Febris est & non febris, interius quiddam adurens quam si febris in venis aut corde grassetur, ab intimis animi penetalibus quæ in cerebro sunt, proficiscens. Sed desine frustra

A

diuinare , nouum mali genus est. H. Nondum igitur habet no-
 men? B. Apud Latinos nondum, Græci vocant *Zeloduleam*. H.
 Nuper accidit, an *χελιδων* est malum ? B. Annos iam plus septem
 eo tenetur miser. Sed heus, conspecti sumus. Videtur huc gra-
 dum flectere , melius ex ipso cognoscere quid sit mali. Initio
 Dauum agam, tu fac orationi subseruias, & fabulæ partem agas.
 H. Evidenter id faciam sedulò, si nōrim quid mihi deleges. B.
 Percupio veterem amiculum tanto leuare malo. H. Etiamne
 rem medicam calles ? B. Scis esse dementiæ genus , quod non
 totam mentem adimit , sed vnam modò partem animi lædit ,
 verùm insigniter: veluti sunt qui sibi videtur capite taurina ge-
 stare cornua , aut naso prælongo onusti, aut ingens idē pectile
 portare caput exili collo innixum , mox comminuendum , si se
 vel tantulum commoueant: nonnulli sunt, qui , quoniam se
 mortuos arbitrantur, viuorū exhorrent congressum. H. Define:
 noui istud morbi genus. B. Ad his medendum non alia via
 commodior , quām si te simules eodem teneri malo. H. Istuc
 audiui frequenter. B. Id nunc fiet. H. Huius fabulæ non modò
 spectator, verum etiam adiutor lubens vero : nam homini cum
 primis bene volo. B. Ergo compone vultum & sume personam,
 ne quid illi suboleat rem de composito geri. H. Fiet. B. Nosop-
 onum etiam atque etiam saluere iubeo. H. Et Hypologus No-
 spono salutem dicit. N. Evidenter vobis ambobus paria vicis-
 sim precor. Sed vtinam adsit quod optatis mihi. B. Non abesset,
 si nobis tam esset in manu dare quām est optare. Sed quid est
 rogo te mali? Nam ista facies ac macies nescio quid sinistri pol-
 licentur. Apparet hepatis esse vitiū. N. Imò cordis vir optime. H.
 Bona verba : siquidem malum immedicable narras. B. Nulláne
 spes in medicis? N. Ab humanis præsidijis nihil est quod sperem.
 Numinis opus est ope. B. Atrocem morbum narras. At cuius
 tandem numinis ? N. Est diua quæ Græce dicitur *μειδα*. B.
 Noui deam flexanimam. N. Huius amore depereo, emoriturus
 ni potiar. B. Haud mirum Nosopone si contabescis. Noui quām
 sit res violenta Cupido , & quid sit esse *μυφόληπτον*. Sed quām
 pridem te corripuit amor? N. Anni sunt fermè decem , quod
 lioc saxum voluo , nec adhuc succedit. Itaque certum est, aut
 immori negotio , aut assequi tandem quod amo. B. Tenacem

pariter atque infelicem amorem narras, qui tot annis nec elabi potuerit, nec copiā adamati fecerit. H. Fortassis hunc nymphæ suę copia discruciat magis quām inopia. N. Imò inopia maceror infelix. B. Quā potest? Quando sic haec tenus omnium vñus excelluisti dicendi facultate, vt pleriq; de te prædicarent, quod olim de Pericle dictum est, Suadelam in tuis sessitare labris. N. Vt paucis dicam, mihi pūtet omnis eloquentia præter Ciceronianam. Hæc est illa nymphæ cuius amore colliquesto. B. Nunc affectum intelligo tuum. Speciosum illud & amabile Ciceroniani cognomen ambis. N. Adeò, vt ni consequar, vitam mihi acerbam putem. B. Prorsus mirari desino. Ad rem enim omnium pulcherrimam animum adieciſti, sed nimium verum est quod dici solet, θύσοντα τὰ καλά. Iam tuis votis in me ipso faueo, si quis Deus propitius nos respiciat. N. Quid rei est? B. Dicam, si potes riualem perpeti. N. Quorū ſum ista? B. Eiusdem nymphæ me discruciat amor. N. Quid audio? Teneris eadem curā? B. Vt qui maximè, & in dies accrescunt flammæ. N. Iſto quidem nomine mihi charior es Bulephore, vt quem haec tenus ſemper in primis dilexi, nunc etiam amare incipiam, poſtequam conueniunt animi. B. Fortaffe nolles iſto leuari morbo, si quis herbis, gemmis, aut incantamentis opem pollicetur. N. Iſtuc effet occidere non mederi. Aut moriendum eſt, aut potiundum, nil medium eſt. B. Vt facile tuum affectum ex meo diuinabam. N. Nihil itaque te celabo, velut iſdem mysterijs initiatum. B. Tutò quidem iſtuc feceris Nēſopone. N. Me non ſolum pulcherrimi cognominis splendor ſollicitat, verumetiam Italorum quorundam procaꝝ insultatio, qui cum nullam omnino phrasim probet præter Ciceronianā, ſummiꝝ probti loco ducant, negari quēmpiam eſſe Ciceronianum, tamen huius cognominis honorem ab orbe condito nemini Cisalpinorum contigisse jaſtant, præterquam vni Christophoro Longolio, qui nuper ē viuſis excessit. Cui ne videar hoc laudis inuidere, idem auſim de illo prædicare, quod de Caluo ſcripsit Quintilianus, fecit illi properata mors iniuriam. H. Imò non tam illi quām optimis ſtudijs præpropera Longolij mors fecit iniuriam. Quid enim ille non potuifſet nobis in bonis literis restituere, ſi tali ingenio, tali induſtrīꝝ iustum

vitæ spatiū addidissent Superi. B. Verūm, quid vetat quo minus quod vni datum est, Musis fauentibus, obtingat pluribus. N. Ille huic pulcherrimo facinori immortuus est, mea sententiā felix. Quid enim pulchrius, quid amplius, quid magnificenterius, quām Cisalpinum hominem Italorum suffragijs appellari Ciceronianum? B. Gratulandum arbitror illius felicitati, qui suo tempore decesserit, priusquam hanc gloriam aliqua nubeula offuscaret, vel ob Græcarum litterarum studium cui se dicare cœperat: vel ex Christianis auctoribus obortā nebula, à quibus fortasse non satis constanter abstinuisset, si diuturnior vita contigisset. B. Sic est, vt ais, illi pulcherrimo facinori immori datum est. At mihi spes est futurum, vt huic pulcherrimo facinori supersimus etiam, non immoriamur. N. Quām faueatus votis. Dispeream, ni isthuc malim, quām in Diuorum adscribi numerum. B. Quis enim non malit apud posteros celebrari Ciceronianus quām sanctus? Cæterū quando hoc amoris genus zelum nescit, obsecro te perq; curas, perq; spes mihi tecum communes, vt pariter amanti saltem consilium tuum impertias, quibus rationibus tu tuam amicam ambias. Fortasse citius perueniemus ambo, si vterque alteri fuerit auxilio. N. Musæ nesciunt inuidiam, multo minus Gratiaæ Musarum fodales. Studiorū socio nihil negandum est, & amicorum oportet esse communia omnia. B. Plane beāris me, si id feceris. H. Quid si me quoque in veltrum contubernium recipiatis? Sum enim iam pridem eodem œstro percitus. N. Recipimus. Ergo velut eidem initiatis Deo, retegam mysteria. Iam annos septem totos nihil attingo præter libros Ciceronianos, à cæteris non minore religione temperans, quām Carthusiani temperant à carnibus. B. Cur istuc? N. Ne quid alicunde hæreat alienæ phrasēos, ac veluti labem aspergat nitori Ciceronianī sermonis. Proinde ne quid hīc peccem imprudens, quidquid est aliorum codicum, ab oculis submoui, ferinijs inclusum, nec ulli prorsus est locus in meā bibliothecā, præterquam vni Ciceroni. B. O me negligentem, tantā religione nunquam colui Ciceronem. N. Non tantū in Larario Musæoq; verūm & in omnibus ostijs imaginem illius habeo bellè depictam, quam & gemmis insculptam circumfero, ne vñquam non obuergetur.

animo. Nec aliud simulachrum in somnis occurrit præterquam Ciceronis. B. Non miror. H. Ego Ciceroni inter apostolos in Calendario meo locum dedi. B. Nihil miror. Deum enim eloquentiae quondam appellabant. N. In huius igitur scriptis euoluendis ac reuoluendis adeò sum assiduus, ut totum propemodum edidicerim. B. Industriam tuam mihi narras. N. Nunc aeingor ad imitationem. B. Huic quantum temporis destinasti. N. Tantundem quantum lectio[n]i. B. Rei tam arduae parum est. Utinam mihi vel septuagenario contingat tam speciosi cognominis decus. N. At mane: Non huic fido diligentiae. Nulla est in omnibus diuini viri libris vocula, quam non in Lexicon alphabeticum digesserim. B. Ingens volumen sit oportet. N. Duo robusti baiuli vix tergo gestent probè clitellati. B. Hui. At ego vidi Lutetiam, qui elephanto gestando sufficerent. N. Verum est alterum volumen etiam hoc grandius, in quod iuxta literarum ordinem annotavi formulas loquendi M. Tullio peculiares. B. Nunc demum me pudet oscitantiæ meæ pristinæ. N. Additum est tertium. B. Hui etiamne tertium N. Sic opus est. In hoc confessi pedes omnes, quibus Cicero incipit vel finit eommata, cola, periodos, quibusque numeris horum media temperat, tum quibus sententijs quam modulationem accommodet, ut ne tantillum quidem possit subfugere. B. Verum qui fieri potest, ut primus index tanto maior sit toto Cicerone? N. Disce rem & mirari desines. Tu forte me credis hac cura contentum, ut singulas annotem dictiones. B. Sic opinabar. Estne amplius? N. Imò istuc plusquam nihil est. B. Qui quæso? N. Vide quantum aberres à scopo. Eadem vox non semper eodem usurpatum modo. Sit exempli gratia: *Refero verbum, aliam vim habet quum ait M. Tullius referre gratiam: aliam quum ait, Liberi parentes & formam corporis & moribus referunt: aliam quum ait, Refero me ad intermissa studia: rursus aliam quum ait, Si quid erit quod mea referat scire: denique aliam quum ait, Non ignota referam.* Item aliud est *orare Lentulum*, aliud *orare causam*. Rursus aliter contendit qui cum altero certat, aliter qui quid instanter ab aliquo petit: aliter contendit qui magno studio connititur ad aliquid efficiendum: aliter qui res duas inter se committit comparatque. H. Papæ, isthuc est scribe λεξινὰς ἀλέγχει. B. Nunc

demum intelligo & tuam vigilantiam & meam oscitantiam.
 N. Nec singulas dictiones incomitatas noto, sed adiungo, quæ
 præcedunt ac sequuntur. Nec sat habeo vnum aut alterum no-
 tâsse locum, quod alij solent, sed quoties dictio reperitur apud
 Ciceronem, quamuis consimili forma, toties noto paginam,
 latus paginæ, & versus numerum addito, signo, quod indicet
 in medio ne versus sit dictio, an in initio, an in fine. His rebus
 fieri vides, ut una dictio plures occupet paginas. B. Deum im-
 mortalem: quid tanta non efficiat cura? N. Manendum Bule-
 phore. Nihil est quod haec tenus audisti. B. Quid istis potest ac-
 cedere? N. Quid prodest tenere verbum, si haeres, aut etiam
 labaris in deflexis, deriuatis & compositis? B. Non satis percipio
 quod dicis. N. Expediam. Quid tritus aut vulgatus his verbis,
amo, lego, scribo? B. Etiâmne hæc in dubium veniunt. N. Aut his
 nominibus, *amor, lectio, scriptor?* B. Nihil. N. At illud habeo
 persuasum, & necessum esse mihi, & opus esse quicunque con-
 tendat ad Ciceroniani cognominis dignitatem, tantâ religione,
 ut nec his quamlibet vulgatis dictionibus vtratur, nisi consulto
 indice. Nisi forte tutum existimas fidere Grammaticis, qui verba
 per omnes modos, personas, genera & tempora, nomina, prono-
 mina & participia, per omnes, casus & numeros inflectunt, quum
 nobis fas non sit, quicquam horum usurpare, quod à Cicerone
 non fuerit usurpatum. Non magnum est grammaticè dicere, sed
 diuinum est Tullianè loqui. B. Dic obsecro clarius. N. *Amo,*
amas, amat, sit enim hoc exempli causa dictum, apud Cicerone
 inuenio: at *amamus & amatis* fortasse non inuenio. Item *amabam*
 inuenio, *amabatis* non inuenio. Rursus *amaueras* inuenio, *amâras*
 non inuenio. Contra *amasti* reperio, *amauisti* nequaquam. Iam
 quid si *legeram, legeras, legerat, reperias, legeratis* non reperias?
 Si *scripseram* inuenias, *scripseratis* non inuenias? Ad eundem
 modum coniecta de verborum omnium inflectionibus. De ca-
 saum inflectionibus similis est ratio, *amor, amoris, amori, amorem,*
 compêrio apud Ciceronem: ô *amor, hos amores, horum amorum,*
his amoribus, ô amores non compêrio. Item *lectio, lectionis, lectioni,*
lectionem inuenio, *lectiones, lectionum, lectionibus, has lectiones,* & ô
lectiones non inuenio: Ita *scriptorē & scriptores* reperio: *scriptoribus*
 & *scriptorum* pro substantiō nomine non reperio. Non obsto

quo minus hæc videantur ridicula, si vos audebitis *stultias* &
stultiarum, vigilantias & vigilantiarum, speciebus & specierum, fru-
etuum, ornatuum, cultuum, vultuum, ambitibus, & ambituum, aliaque
huius generis innumera fando usurpare. Ex his paucis exempli
gratia propositis æstimare potes de cæteris omnibus, quæ con-
similem ad modum inflectuntur. H. In tenui labor. B. At tenuis
non gloria. N. Succinam & ego, si quem *Numinalia* seu finunt, audit-
que vocatus *Apollo*. Nunc de deriuatis accipe. *Lego* non vereor
usurpare, *legor* non ausim dicere. *Nasutus* ausim dicere: *nasutior*
& *nasutissimus nequaquam*. *Ornatus* & *ornatissimus, laudatus* & *laudatissimus* intrepidè dico: *ornatior* & *laudatior* nisi comperero, di-
cere religio sit. Nec quia *scriptor* & *lectio* offendio apud Cicero-
nem, statim ausim dicere, *scriptorculus* & *lectiuncula*. B. Immen-
sam rerum syluam video. N. Nunc aecipe de compositis, *Amo,*
adamo, redamo, dicam, deamo non dicam. *Perfficio* dicam, *diffficio*
non item. *Scribo, describo, subscribo, rescribo, inscribo* dicam, *transscri-
bo* non dicam, nisi deprehendero in libris M. Tullij. B. Ne te
plane commemorando defatiges, Nosopone, rem non aliter
quàm in speculo videmus. N. Hæc index ille minimus omnium
complectitur. B. Cameli video sarcinam. H. Et quidem iustum.
B. Qua ratione fit ut in his tam varijs non aberres? N. Primum
hic nihil fido nec Grammaticis, nec cæteris auctoriibus quamli-
bet probatis, nec præceptionibus, nec regulis, nec analogijs quæ
plurimis imponunt. In Elencho noto omnes singularum vo-
cum inflexiones, tum deriuations: postremò compositiones.
Quæ sunt apud Ciceronem, miniatâ virgulâ signo: quæ non
sunt, atrâ. Ita fieri non potest ut fallar vnquam. B. Quid si dictio
fit apud Terentium, aut æquè probatum auctorem, notabitur
atrâ virgulâ: N. Nulla est exceptio. Ciceronianus non erit in
cuius libris vel vna dictiuncula reperiatur, quam non possit in
Ciceronis lucubrationibus ostendere, totamque phrasim homi-
nis non aliter quàm adulterinum numisma, reprobam iudica-
bo, in quâ vel vnum verbum refederit, quod Ciceroniani cha-
racteris non habeat notam, cui soli velut eloquentiæ principi-
datum est à superis, Romani sermonis monetam eudere. B. Ista
lex seuerior est etiam Draconis legibus, si ob vnam dictiuncu-
lam parum Ciceronianam, totum volumen damnatur, quamuis

aliâs elegans ac facundum. H. Atqui iustum est. An non vides ob vnicum nummulum adulterinum ingentem pecuniae vim confiscari : & vno neuo quamlibet exiguo totam pueræ formam, licet aliâs egregiam , deuenustari ? B. Accedo. N. Ex his quæ diximus si iam omnia coniijcentes , satis intuemini quanta sit huius indicis moles, cogitate quanto maior sit eius indicis, in quo formulas loquendi, tropos, & schemata, gnomas, epiphonemata, lepide dicta , similèque dictionis delicias omnes sum cōplexus. Rursus tertij , qui numeros omnes & pedes , quibus M. Tullius orationis partes inchoat, profert, finit, continet. Nullus est enim in toto Cicerone locus, quem non ad certos pedes redegerim. B. Ista moles vel elephantē baiulum desideret. Prorsus ~~ἀναγένεσιον~~ onus narras. N. Atqui nihil mentior. B. Næ tu septennium hoc haud malè collocâsti. Nunc quando per pulchrè instrutus es indicibus, superest ut nobis amicus amicis, ac ~~συν~~
~~μίσαις~~, & illud indices , quibus rationibus supellectilem istam præclararam ad scribendi, dicendiue vsum accommodare soleas. N. Non committam ut quicquam per me quidem vos latuisse videatur. Ac de scribendo dicam prius, quando verè dictum est, *stylum optimum esse dicendi magistrum.* Primum illud est: Nunquam ad scribendum accingor , nisi nocte intempestâ, quùm profunda quies , & altum silentium tenet omnia , & si mauultis, Maronis audire carmen ,

-----*Placidum quùm carpunt fessa soporem.
Corpora per terras, sylvaeque & sera quierunt
Aequora, cùm medio volvuntur sydera lapsu,
Quùm tacet omnis ager, pecudes, pictaque volvres:*

Denique cùm tanta rerum omnium tranquillitas est, vt Pythagoras, si viueret, orbium cælestium harmoniam exaudire liquido posset. Nam tali tempore Di deæque gaudent cum puris mentibus miscere colloquium. H. Isto noctis tempore nos profani lemurum occursus formidare solemus. N. At nobis Musæ dederunt, & inauspicatos lemures , & malignum spernere vulgus. B. At sunt noctes adeò tranquillæ , vt in his Austri Boræque ruinas ædium, ac miseranda ludant naufragia. N. Noui, sed ego tranquillissimas eligo. Non arbitror esse vanum quod scripsit Ouidius. *Est Deus in nobis, agitante calescimus illo.* Si quid igitur

igitur diuinum habet hominis animus, id sese profert in eo profundissimo silentio. B. Non me fugit, istud secretum semper à laudatissimis viris fuisse captatū, quoties aliquid immortalitate dignum molirentur. N. habeo Musæum in intimis ædibus, densis parietibus, geminis & foribus & fenestrīs, rimis omnibus gypso picéque diligenter obturatis, vt vix interdiu lux aut sonitus ullus possit irrumpere, nisi vehementior, qualis est fæminarum rixantium, aut fabrorum ferrariorū. B. Vocum humānarum tonitrua & officinarum strepitus non sinunt animum si bi præsentem esse. N. Proinde ne in proximis quidem conlauibus patior quenquam habere cubile, ne vel dormientium voces ronchiue, cogitationis secretum interpellent. Sunt enim qui in somnis loquuntur, & nonnulli tam clarè stertunt, vt procul etiam audiantur. H. Mihi frequenter & sorices noctu scripturienti negotium faceſſunt. N. in meis ædibus ne muscæ quidem locus est. B. sapienter tu quidem atque feliciter, Nosopone, si queas & animi curas obſtrepentexcludere: quæ ſi nos & nocte comitantur in abditum illud, quid profecerimus captato silentio? N. Rectè mones Bulephore. Nam intelligo tumultus illos alijs ſæpe moleſtiores eſſe, quām vicinorum fabrorum folles aut malleos. B. Quid ergo tibi nunquam obſtrepunt, amor, odium, liuor, ſpes, metus, zelotypia? N. Ne te multis morer, illud ſemel ſcito, Bulephore, qui amore, zelotypia, ambitione, ſtudio pecunia, ſimilibusque tenentur morbis, eos fruſtra hanc ambire laudem, cuius nos ſumus candidati. Res tam ſacra requirit pectus non modò purum ab omnibus vitijs, verum etiam ab omnibus curis vacuum, non aliter quām ſecretiores illæ disciplinæ, Magia, Astrologia, & quam vocant *Alchymisticam*. Porro leuiores illæ curæ facile cedunt intentioni tam acri, tamque ſerizæ. Quamquam & has ſi quæ ſunt, diſpello, priuſquam ſacrum illud adeam. Nam in hoc animum multo ſtudio conſueſeci meum. Atque hac potiſſimum de cauſa cælebs agere decreui, nequaquam ignarus quām ſancta res ſit coniugium: ſed quod vitari nequit, quin vxor, liberi, affines multam curarum materiam fecum trahant. B. Sapuisti Nosopone. Nam mea coniunx, ſi noctu parem ad iſtum modum operam darem Ciceroni, pertrumperet oſtium, laceraret indices, exureret ſchedas Cicero-

nem meditantes: & quod his etiam est intolerabilius, dum ego
do operam Ciceroni, illa vicarium accenseret, qui ipsi pro me
operam daret. Itaque fieret, ut dum ego meditor euadere Cice-
roni similis, illa gigneret aliquem Bulephoro dissimilem. N. Ist
uc quoniam scio quibusdam vsu venisse, alieno monitus peri-
culo mihi in tempore caui. Eodem consilio nec ullum munus
publicum, nec ecclesiasticam dignitatem suscipere volui, ne
quid ex his accederet animo solicitudinis. B. At ista magnis stu-
dijs ambiuntur ab alijs. N. Non equidem inuideo. Mihi vel cō-
sulatu, vel summi Pontificis regno potius est, cum esse, cum ha-
beri Ciceronianum. H. Qui verè amat, præter vnam amare non
potest. N. Tum si quid huius rei paro, sub eam noctem à cæna
tempero, leuiter etiam pransus, ne quid crassæ materiæ liqui-
dioris animi sedem inuadat: neu qua nebula è stomacho exha-
lata grauet atque affigat humo diuinæ particulam auræ. B. Sic
affectum fuisse arbitror Hesiodum, quum Musæ cum ipso lo-
querentur. H. At Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma
prosiliit dicenda. N. Et ideo scripsit vinum olentia carmina. B.
Et satur est quum dicit Horatius, ohe. N. Quid agat furor Poëti-
cus, nihil ad nos. Ciceronianum esse sobria res est. H. Me cere-
brum destituit si quando ieiuno. N. Non planè ieiunium est.
Sumo decem acinos vuæ pallæ minutulæ, quam Corinthiacam
vocant. Hic neque cibus est neque potus, & tamen vtrumque
est. B. Intelligo, leniter humectant, conferuntque cerebro ac
memoriæ. N. Addo tria coriandri grana saccato incrustata. B.
optimè, ne quid vaporis ex decem illis acinis prouulet in men-
tis sedem. N. Neque verò quibuslibet noctibus abutor ad hanc
operam. B. Non? Eas excepisti, quibus sauit Auster aut Bo-
reas. Fortassis hybernas fugis ob noctis rigorem. N. Hoc in-
commodi facile depellit focus luculentus. H. At interim ob-
strepit fumus & materiæ crepitus. N. Acapnis vtor. B. Quas igi-
tur noctes deligis. N. Paucæ sunt felices huic sane negotio:
proinde prosperas deligo. B. Vnde quæso? N. Ex Astrologiâ. B.
Quum plusquam totum te possideat Cicero, qui fuit otium
Astrologiæ perdiscendæ? N. Indicem mihi mercatus sum ab
huius artis peritissimo. Huius consilio rem gero. H. Audio mul-
tos indicibus istiusmodi fuisse delusos, quoties scriptor errauit

in numero. N. Exploratum ac spectatum emi. B. Deum immortalem, istuc est scribere: nec iam miror, Hypologe, si nostra sunt incondita rudiaque. Verum ad istum composito modum, vtra cogitatio prior, de rebus, an de verbis? N. Vtraque prior, & vtraque posterior. B. Ænigma dedisti, non responsum. N. At explicabo nodum. In genere de rebus prior est cogitatio, in specie posterior. B. Nondum satis liquet quid velis. N. Exemplo faciam perspicuum. Statui scribere Titio, sic fingite, ut quamprimum curet ad me remittendos codices, quos illi commodato dederat, si nostram amicitia velit esse incolumem. Nam incidisse quidam, ut illis mihi vehementer sit opus. Id si fecerit, nihil esse in rebus meis, quod non suum ducere possit: sin minus, me veteris amicitiae tesseram illi remittere, ac simulatem denuntiare. Hæc prima cogitatio nimirum de re, sed in genere. B. Intelligo. N. Huic illicò succedit verborum cura. Euoluo quamplurimas Ciceronis epistolas: elenchos meos omnes consuluo: feligo voces aliquot insigniter Ciceronianas, deinde tropos, formulas: tum numeros. Demum affatim instructus huiusmodi supellectile, dispicio quos flosculos quibus locis possim inserere. Mox ad sententiarum curam redeo. Hoc enim iam artis est, sensus ad hæc verborum ornamenta inuenire. H. Haud aliter quam si quis egregius artifex, vestem præclaram apparat, ad hæc, monilium, annulorum & gemmarum vim, mox ceream affingat statuam, cui hæc accommodet ornamenta, vel potius quam ad ipsa conflectat ornamenta. B. Quidni? Verum age Nosopone. Num tota nox vni datur epistola? N. Quid mihi narras vnam? Musis pulchre videor litasse, si periodum vnicam absoluere nox hyberna. B. Itane de re tam non magnâ, tam prolixas scribis litteras? N. imò perbreues, ne sis insciens, ut quæ sextam periodum non excedant. B. Quin igitur sex noctes sufficiunt his absoluendis. N. Quasi satis sit scripsisse semel. Decies refingendum quod scripseris: decies ad indicem exigendum, ne qua forte dictiuncula te fefellerit adulterina. Rursus altera superest examinatio de tropis ac formulis, postrema de numeris & compositione. B. Istuc nimirum opus est absoluere. N. Ne id quidem satis est, ô bone. Dehinc quod elaboratum est curâ, quantâ potest maximâ, seponen-

dum est in aliquot dies, ut ex interuallo, refrigerato iam inuen-
tionis amore, velut aliena legas, quæ tua sunt. Hic demum gra-
uis agitur censura. Hoc seuerum, incorruptum, & ut Græci vo-
cant, ~~ad~~ iudicium, ubi qui scripsit ex parente fit Areopagi-
tes. Hic sè penumero fit, ut verso stylo, nihil relinquas. B. Om-
nino sic sunt accuratae literæ, sed interim ille fruitur codicibus
abs te desideratis. N. Istuc incommodi malim perpeti quam ali-
quid à me proficiisci, quod non fit Ciceronianum. Dicitur suo
quisque iudicio. Ego malim multum scribere quam multa. B.
Scribendi rationem habemus. Ad dicendum quam meditatione
te paras? N. Prima cautio est, ne cui loquar latine, quod queam
effugere. B. Ne Latine? Atqui dicendo fieri prædicant, ut benè
dicamus. Nouum autem exercitationis genus, si silendo disci-
mus loqui. N. Dicendo fit ut dicamus expeditè: ut Cicero-
niano more, nequaquam. Qui se parant equestri certamini,
generosos equos à cursu prohibent, quo ad seriam rem in-
tegris viribus veniant. Nec venator prius demit lorum gene-
roso cani, quam visa est fera. Ad garriendum de quibuslibet
nugis, sufficit mihi sermo Gallicus, aut Batauicus: prophanis ac
vulgaribus fabulis non contamino sacram linguam. Quòd si
qua res vrget, ut Latinè dicendum sit, & pauca loquor, nec sine
præmeditatione: & in eum usum habeo paratas aliquot formu-
las. B. Quas dicis formulas? N. Velut si sit salutandus, aut re-
salutandus amicus eruditus, qui forte factus est obuius, aut vi-
cissim laudandus qui te laudarit, aut si gratulandum ex lon-
ginquā peregrinatione reduci, siue ex ægrotatione graui redi-
uiuo, aut agendæ gratiæ qui præstítit officium, aut benè pre-
candum ei qui nuper duxerit vxorem, aut deplorandus casus,
cui perijt vxor. Ad hæc & huiusmodi, formulis instructus
sum è Cicerone decerpis, atque concinnatis: eas edidici
quo possim vti velut ex tempore. Porro si quis casus inciderit,
ut vitari non queat quin in longum proferatur sermo, proti-
nus multa lectione diluo quod contractum est labis. Neque
enim me fugit, hoc ipso colloquio, quod vobiscum nunc habe-
tur, quantum flagitorum admittam, quantum detrimenti ca-
piam ad id quod molior. Itaq; ad sarcientum vix menstrua suf-
ficerit lectio. B. Quid si detur spatiū meditationi? N. Tum quod

fuerit ijs quas dixi, rationibus elucubratum edisco, quoque sit memoria certior, subinde mecum recito: ita fit, vt quum res poscit, veluti de scripto pronunciem. B. Quid si qua necessitas exigeret extemporalem orationem? N. Quâ potest incidere, qui nihil ago publicum? Et si quam functionem publicam obirem, non sum melior Demosthene, qui nunquam voluit nisi meditatus assurgere, quamlibet populi vocibus efflagitatus. Nec mihi pudendum ducerem, quod in Oratorum apud Græcos principe laudatur: nec me pœnitentia conuitij, si quis dicat mea τὸν λύχνον ἀπόζειν. B. Evidenter & propositum tuum admiror, & animi fortitudinem suspicio, Nosopone, supra quâm dici possit: inuidet etiam, si vel in hoc genere studiorum, vel inter tam coniunctos amicos ac sodales tanta pestis incidere possit. Ceterum quoniam arduum est quod expetimus, & via non modo longa ac perdifficilis est, verum etiam ancesps. Si periculum propriè tuum esset, tamen arbitrarer hoc esse necessitudinis nostræ, neque vulgaris, neque recentis, liberis consilijs amico prospicere, ne tot curas, tot vigilias cum valetudinis ac rei familiaris dispendio frustra susciperet, suscepas vrgeret, neue, quod in rebus humanis nimium frequenter accidere videmus, pro thesauro diu multumque quæsito tandem reperiret carbones. Nunc vero cum pari cupidine ducamur omnes, eiusdemque Nymphæ teneamur amore, Nam & Hypologus eiusdem est animi: tu quoque fuerit humanitatis, & si quid admonemus, boni consulere, & si quid habes melius, libenter amicis communicare. N. Aequissimum, Bulephore, postulas: proinde nec te grauatim audiam, nec maligne si quid consulere queam in medium conferam. B. Primum illud mihi tecum conuenit, opinor, ei qui dicendi scribendiue laudem affectat, cognitis ante diligentèque perceptis artis præceptionibus, ex multis laudatis scriptoribus optimum quempiam esse seligendum, quem imitetur, & ad quem exprimendum se componat. N. Maximè. B. Neminem autem esse apud Latinos, qui pluribus eloquentiæ virtutibus excellat, quam M. Tullius, de quo iure optimo prædicatum est, quod de Apelle, in quem vnum conflatum erat, quidquid in cæteris pictoribus erat eximum ac singulare. N. Quis istuc neget? B. Dabis veniam, Nosopone,

si crassius rusticiusque collegero, Dialectices rudis. N. Inter amicos decet omnia boni consulere. Quamquam & alioqui mihi satis argutè colligit qui verè colligit. B. Age, quid igitur sentis de Zeuside Heracleota? N. Quid aliud quam quod excellentissimo graphices artifice dignum est? B. Nam & ingenio iudicioque valuisse putas? N. Qui potuit ars tanta carere iudicio? B. Commodè respondes. Quid igitur illi veniebat in mentem, ut, quum Crotoniatis picturus Helenæ simulachrum, in quo decreuerat quidquid artis suæ viribus posset explicare, & absolutum formæ muliebris (nam in hoc argumento cæteris antecelluisse legitur) exemplar viuæ simillimum edere, in quo nulla venustatis portio desiderari valeret: non vnam quamplam omnium pulcherrimam adhibuit, sed ex omnibus oblatis aliquot cæteris præstantiores elegerit, ut ex singulis decerpere quod in quaque decentissimum esset: itaque demum admirandum illud artis suæ monumentum absoluerit? N. Diligentissimi pictoris officio functus est. B. Vide igitur num recto cōfilio ducamur, qui eloquentiæ simulachrum ab uno Cicerone, quamuis præstatiissimo, petendum arbitramur. N. Si tali forma virginem Zeusis esset nactus, qualis est in eloquētia M. Tullius, fortassis vnius corporis exemplo fuisse contentus. B. Atqui hoc ipsum quo pacto iudicare potuisset, nisi multis corporibus diligenter inspectis? N. Finge persuasum fuisse. B. In hac igitur es sententia, nullam in alijs oratoribus esse virtutem imitatu dignam, quæ non eximia sit in M. Tullio? N. Ita censeo. B. Nec vllum in hoc esse neuum, qui non maior sit in cæteris? N. Ita prorsus. B. Non hic proferam M. Brutum, qui totum hoc dicendi genus, quod Ciceroni visum est optimum, improbauit: quumque status ac diuisionis propositiones, velut causæ totius columnæ, præcipua sit orationis pars, in oratione pro Milone, quam adeo suspiciunt omnes, Brutus non probauit primarium ac secundarium causæ statum adhibitum à M. Tullio, sed eandem causam aliter tractauit. Non obijciam Pomponium Atticum, cuius vnguiculos ac miniatulas cerulas se metuere scribit Cicero, quibus ille notare solitus est, quæ in M. Tullij scriptis offendebat: non Marcum Catonem, qui Ciceronem, quum fibi maximè festiuus videretur, *ridiculum* appellauit. Hætenus

& viros graues & amicos Ciceronis recensui. His si adjiciam Gallum, Lartium, Licinium, Cestium, Caluum, & Asinium: si Cælium ac Senecam, si complures alios, qui quum de Ciceronis ingenio non satis magnificè senserunt, tum orationis genus damnarunt, alijs illum appellantibus *aridum, ieiunum, exsecum, exanguem, elumbem ac diffolutum, mollem, ac parum virum:* rursus alijs *tumidum, Asiaticum, ac superfluis redundantem:* respondebis hæc esse vel inimicorum, vel inuidorum iudicia, qui iam Triumvitali proscriptione deieci, famam etiam moliti sunt, si minus extingue, certè obscurare. N. Rectè diuinias. Nam istuc planè responsurus eram, & optimo iure respondendum arbitror. B. Tribuantur sanè hæc iudicia vel odio, vel liuori, certè fateberis, opinor, cum eruditis omnibus, facetiam seu risum esse partem artis Rheticæ. N. Alioqui quorsum opus erat ab oratoribus tam multa de hoc præcipi? B. Nemo negat Ciceronem in iocando fuisse multum, alij nimium prædicant, tum intempestiuum, & scurrilitati proximum. Certè modum illi defuisse, quemadmodum Demostheni facultatem, doctorum ferè consensus fuit: nec admodum repugnat Quintilianus, culpam in Tyronem conferens, qui nimium indulserit numero dictorum, ac plus in congerendis studijs, quam in eligendis iudicij adhibuerit. Verum hæc Tyronis accusatio in patronum recedit. Sed hæc vt cumque habent, quis vnquam in hoc genere laudis primas tribuit M. Tullio? Lacedæmoniorū peculiariis hæc erat laus, & secundum hos Atticorum. Adeo ut cum poëma bucolicum & comœdia lepore facetiâque potissimum commendetur, ad hanc Venerem Latini ne aspirauerint quidem. Est igitur aliqua virtus oratoris, quæ rectius petatur ab alijs, quam à Cicerone. N. Nos de Latinis agimus. B. Age, audebimus ne Ciceronis iocos cum C. Cæsarisi, aut cū Octauij Cæsarisi dictis conferre? N. Vix ausim quod adhuc nemo doctorum ausus est. B. Itaque si res festiuitatem desideret, non mihi fas erit aliquid ex Octauij dictis effingere? N. Non, si velis haberi Ciceronianus. B. Rursus abs te quæro, num sententias ponas inter ornamenta dictionis. N. Gemmæ sunt & lumen, tantum abest, ut submoueam ab arte. B. Hic appello tuum iudicium, an in hoc genere laudis Cicero cæteris omnibus an-

cellat. N. Non me clam est, quòd Seneca Publum Mimographum in hac laude præfert omnibus. Verùm non protinus oraculum est, quod Senecæ visum est, qui ipse in sententijs immodicus est, & quibusdam friuolis indulget. H. Et istud Quintilianus, & Auli Gellij iudicium reiici poterat, quod vterq; videatur inuisum habuisse Senecam, alter ob æmulationem, alter ob ingenij dictionisq; similitudinē. B. At idem Gellius, quamvis parum æquus, fatetur inter Senecæ sententias esse, quibus nihil melius dici poterat. Nec fieri potest ut omnes æquè feli-ces sint, vbi sermo totus sententijs contextus est. Verùm ex his facilius inuenias quod imiteris, quàm ex alijs in quibus non crebræ sunt, nec insignes. Agedum. Nonne res interdum exigit breuitatem? N. Fortassis. B. Huius exemplum vtrum rectius petes à Salustio, Brutœ, an à Cicerone? N. Cicero breuitatem non affectauit. B. In Demosthenœ laudatur vis orationis, hoc est, neruosum quiddam ac naturale: ab vtro hoc rectius petimus? N. De Latinis agebamus. B. Verùm hæc sunt omnium linguarum communia. Rursum res interdum postulat seueritatem, huius exemplum rectius-ne petemus à Cicerone, an à Bruto, & Pollione? H. Vt pro hoc respondeam: ab his qui hac nota fuerunt insignes. B. Vbi negotium inuolutum partitionibus explicandum est, vtrum à Cicerone petemus, an ab Hortensio, aut si quis Hortensio similis? N. Quid petemus ab eo, cuius præter memoriam nihil extat? B. Verùm disputandi gratia fingamus extare. N. Nihil opus fingere, veris ac notis agamus. B. Nemo non fatetur, fidem in oratore præcipuam esse. Eam conciliat probitatis & grauitatis opinio, eleuat artis aut intemperantiae suspicio. Habeatur sanè Cicero vir bonus, quod vix illi Fabius, licet impendio fauens, audet tribuere: sed, quod dissimulari non potest, artem magis ostéstat, de se plura gloriose commemorat, licentius in alios inuehitur quàm Cato, Brutus, aut Cœlius, cui sanctitatem tribuit Quintilianus. Harum itaq; rerum exemplū nonne rectius petemus ab Aristide, Phocione, Catone, Bruto, quàm à Cicerone? N. Videris huc venisse meditatus Ciceronis vituperationem. B. Minimè gentium, & Nosopone. Si sermonis exitum patienter expectaris, intelliges & Ciceronis & nostram agi causam: Ciceronis, ne forte per-

peram

peram illum exprimenes, gloriam eius obscurenius, quemadmodum solēt imperiti pictores eos traducere, quorum effigiem secus quām oportet expresserunt: nostram, ne malē colloceamus amores nostros, ac ridiculum quiddam, nec minus infelix v̄su veniat nobis, quām quod obtigisse dicitur Ixoni, qui pro adamatā Iunone, nubis inane simulacrum complexus est: aut Paridi qui pro raptā Helenā decem annis bellum gessit, quum interim mendax Helenæ simulacrum amplectetur, nimirum ipsa procul in Ægyptum deorum artificio sublata. Quid enim nobis infelicius aut magis ridiculū, si tot laboribus nihil aliud quām inanem ac fallacem Ciceronis vmbram assequi contineret? N. Istuc omen auertant superi. B. Auertant, inquam, & hoc agimus, ne quid simile eueniat. N. Non nihil & illud conducit ad imitationem Ciceronis, vt quām optimè sentiamus de Cicerone. B. Nouus candor, si melius sentiamus de Cicerone, quām ipse sensit de scipso. Verūm tribuatur hoc illius modestiae, si parcus de se prædicauit, quis vñquam veterum sic admiratus est Ciceronem, vt ab uno p̄tēnda putārit omnia dictionis ornamenta? N. At hodie sunt quamplurimi, quos hæc habet opinio. B. Nihil moror quamplurimos: cordatum ac verè doctum reor esse neminem. Cui mortalium hactenus sic indulxit natura, vel in vñā quapiam disciplinā, vt vnum in singulis eius partibus excelleret omnes, vt non aliquid reliquerit in eo desiderandum, aut ita dederit, vt non ab alijs superaretur? Quantò id incredibilius in dicendi facultate, quæ disciplinis propemodum omnibus constat, quæ tot alias res desiderat, quas nemo præceptis tradere possit: Fingamus hodie Ciceronem viuere, & esse quendam Trachalo simillimum, vtrum malles à Cicerone vocis moderationem petere, an à Trachalo? Opinor ab eo, qui hac parte præfertur omnibus. Pudoris ac modestiae specimen vtrum malles à Crasso, si viueret, petere, an à Cicerone? Et ne de singulis commemorem, nonne sumeres à singulis, in quo cæteris antestarent? H. Quis non intelligeret potiora, nisi qui vel non dijudicaret, vel sibi inuidiret? B. Itaque mihi probatur Zeufidis exemplū, quod sequutus etiam Quintilianus, imitatori præcipit, nec vnum esse legendum, nec omnes, nec quoslibet, sed ex præcipuis deligendos

aliquot eximios, inter quos Ciceroni primas tribuit, non solitudinem. Summum enim esse vult inter proceres, non solitarium exclusis ceteris. N. Si Quintiliani consilijs auscultabimus, idem nobis vsu veniet, quod euenit ipsi. B. Quidnam? N. Ut parum euadamus Ciceroniani. Nobis alius propositus est scopus. B. An parum erit Ciceronianum, cui quidquam accesserit, quod à Cicero petitum non fuerit? N. Sic autemant. B. Etiam si melius fuerit quod ab alio petitur, aut ne sit quidem illud apud Ciceronem? N. Quidni? B. Sed interim illud mihi cogites velim, optime Nosopone, quanta pars Ciceronianorum voluminum interciderit, & in his diuinum illud opus de *Repub.* cuius Fragmentū nescio quo fato seruatum, nihil aliud quam desiderio reliquorum voluminum discruciat animos nostros, quæ cuiusmodi fuerint, hinc licet aestimare, iconem, ut aiunt, ex vnguis. Ne quid interim commemorem de tot epistolarum libris, de tot orationibus iniuriâ temporum interceptis, de tribus voluminibus, quibus Tyro libertus iocos & scitè dicta Ciceronis complexus esse legitur, de quæ ceterorum huius viri scriptorum naufragio. Qui potes igitur absolutus esse Ciceronianus, qui tam multa illius non legeris? Adde quod Cicero non tractauit omnes materias. Ergo si forte dicendum fuerit de his quas ille non attigit, unde tandem petemus orationis supellecilem? An proficisciemur in campos Elysios, ab ipso percunctaturi, quibus verbis ille talia fuerit dicturus? N. Ea duntaxat tractabo quæ possint verbis Tullianis explicari. B. Quid? annon iudicas Ciceronem oratorum præstantissimum? N. Plusquam præstantissimum. B. Quid Apellem? nonne pictorum optimum? N. Aiunt, & credo. B. An eum Apelleum appellares, qui non posset quarumlibet rerū imagines effingere, sed tantum eas quas ante pinxit Apelles? Atque adeo qui non omnes tabulas Apellis manu depictas conspexisset? H. Quis istud diceret, nisi si cui placet ille pictor, in quæ iocatur Horatius, qui dato precio conductus ad pingendū naufragium, pinxit cupressum, & indignatum eōductorem rogauit, ecquid vellet appendi prominens ē cupresso. B. Quid aliud est esse Ciceronianum, quam illi simillimum esse? N. Nihil aliud. B. An ille similis videtur Ciceroni, qui non potest nisi de certis materijs dicere? N. Perge. B. Mihi ne oratoris quidem titulo di-

gnus haberetur. Si Cicero quavis de re potuit optime dicere, is mihi Ciceronianus erit, qui quacunque de re valeat præclarè differere: quemadmodum Apelli simillimus erit, qui & Deorum & hominum & animantium, & omnium denique rerum formas penicillo suo poterit adumbrare. N. Evidem pulchrius esse duco tres epistolas scribere phrasim Ciceronianam, quam centum volumina stilo quamlibet expolito, modò à Ciceroniano discrepante. B. Verum, Nosopone, si istæ sententia federit animo nostro, vereor futurum, ut non solum non euadamus Ciceronianam, sed ipsi etiam Ciceroni, anoi videamur. Quæso illud nihil bonâ fide respondeas, totum Ciceronem exprimendum censes, an mutilum? N. Et totum quantus est, & solum. B. Qui totum, qui se totum non expressit? Rursus qui ea parte qua se nobis conspicuum fecit, mutilus est ac vix dimidiatus? Adde quod in his ipsis quæ extant, aliquando sibi non satisfecit: Siquidem de *Inventione* libros, substituto *Oratore*, veluti damnauit: & orationem pro *Deiotaro* munus leuidense vocat. Ad hæc in his quæ scripsit tantum, non etiam recognouit, ipse Cicero non est Ciceronianus, cuiusmodi sunt libri de *Legibus*, præter alia multa. Qui fiet igitur, ut totum quantus est æmulemur, quem & mutilum habemus & truncum, & in nonnullis indolatum ac sui dissimilem? Nisi forte probaturus es illum, qui inchoatas Apellis tabulas, aut rudes Lysippi statuas imitans speret se alterum Apellem, aut Lysippum euasurum. Id si conspiceret Apelles ipse, quem ferunt ingenio candido liberoque fuisse, nonne clamaret, *Quid facis ναρόζηλε?* Iste non est Apelles. Nam si quis sibi proposuisset insignem Lysippi statuam effingendam, cui rubigo vitiasset mentum & os, aut ei parti non imposuisset artifex extremam manum, grauaretur eius partis exemplum ab alio quopiam artifice sumere, an potius haberet illud, ut est corruptum & imperfectum æmulari, ne recedat ab exemplo cui semet addixit, quam ex alterius artificis signo, quod deest suppleret? N. Ut possimus, aiunt, quando ut volumus non licet. B. Alijs, Nosopone, rectius istud verbū usurpabitur, qui quod in Ciceronem diminutum est, ex alijs scriptoribus sarcuit. Mallent enim ex uno omnia, vel quia proptius est, vel quia nullus illo dixit felicius. Verum quod id non est datum, ex alijs mutuantur. Quid quod

Ciceronē habemus non modo truncum ac lacerū , verū etiam ita deprauatum, vt si reuiuisceret, ipse opinor , nec agnosceret sua scripta , nec restituere posset, quæ librariorum ac semidōtorum audaciā, incuriā, inscitiāq; corrupta sunt, quod malum Teutonibus potissimum imputat Politianus, quibus vt hīc patrocinari nolim , ita puto nihil minus inuectū mendacū ab audacibus quibusdam ac sciolis Italīs. Vt ne commemorem interim supposititia , falsoq; titulo Ciceronem autorem mentionia. Quo de genere sunt libri Rhetorici quatuor ad *Heren-niū*, hominis haud quaquam indocti , sed ad Ciceronem balbi. Sunt & inter orationes, quæ nō à Cicerone scriptæ , sed ab alio quōpiā eruditō exercendæ dictionis gratia confictæ videntur. Adiecta est nuper oratio pro *M. Valerio* , quæ solœcismis scatēbat, tantū abest vt Ciceroniana dici possit. Nec desunt, qui Portij Latronis declamationem in *Catilinam* pro Ciceroniana legant oratione. Proinde si deuotis animis nos vnius Ciceronis imitationi deciderimus , citra delectum expressuri quidquid apud illum competerimus , nonne nosmet in summum coniecerimus discrimen, ne quum diu multumq; nosmetipsos torserimus, tandem Gotticas voces, aut Teutonum solœcismos pro Ciceronianis flosculis amplectamur æmulemūrque ? N. Istuc malum auertant Musæ. B. Vereor ne Musis dormitantibus id nobis frequenter eueniat , Nosopone : nec enim semel lusum hunc vidimus. Fragmentum è Cicerone decerptum addito Germani cuiuspiam titulo, quām deridebāt, quoties barbarum inclamabant , qui sibi valde Ciceroniani videbantur ? Rursus aliquid pridie confictum proferebatur in medium , addebatur Ciceronis nomen, & fingebar exemplar repertum in bibliothecā peruetustā: quām exosculabantur, quām adorabant diuinam illam & inimitabilem Ciceronis phrasim ? Quid quōd eruditī non negant in Ciceronis scriptis inueniri solœcismos inexcusabiles , quales & olim exciderunt & excidunt hodie viris eruditis , dum in varias res distractā cogitationē , magis sententiæ præcedentis meminerunt , quām verborum , eoque fit vt periodi clausula prioribus non respondeat. Quod genus fit. *Distius commorans Athenis*, quoniam venti negabant soluendi facultatem , erat animus ad te scribere. Initio versabatur

in animo, *volebam*, aut *statueram*: post magis arrisit, *in animo erat*. Quæ voces eundem efficiunt sensum, sed parum congruūt ijs quæ præcesserant. Quin A. Gellius libro sexto Capite decimoquinto, profert locum ex secundo libro Ciceronis de *Gloria*, in quo manifestò lapsus est, versus aliquot Homericos ex *Iliados* n̄ tribuens Aiaci, quum ibi dicantur ab Hectore. An id quoque conabimur æmulari? Id profecto faciendum, si totum exprimemus. Ad hæc obseruatum memoriarq; proditum est, Ciceronem dixisse quædam, quæ nemo doctus putauit imitanda, veluti quum ait, *in potestate esse*, pro, *in potestate esse*. Ac sanè fieri potest, vt illud *tem*, pro *te*, fecerit in autographo calamii fluxus, aut alijs quispiam casus, aut in alijs exemplaribus librarius oscitans induxerit. Rursus in edito M. Antonij. M. Tullius veluti barbaram & Latinis inauditā vocem proscindit, *p̄fissimus à pio*, quum ea apud probatissimos Latinæ linguæ scriptores reperiatur. Idem vt soloēcon in eo reprehendit quod scripsisset, *facere contumeliam*, quemadmodum dicimus Latinè, *facere iniuriam*, quum apud Terentiū, optimum, ni fallor, elegantiæ Romanæ auctorem ita loquatur Thaës: *Nam si ego digna hac contumelia sim maxime, at tu indignus qui faceres tamen: opinor enim tacitè repeti contumeliam*. Idem ab his *vocibus nouissimè & nouissimus*, ceu male Latinis abstinuit, quum eis non veriti sint vti M. Cato & Salustius. Qua religione Marcum Tulliū A. Gellius testatur vsum, & in alijs multis dictionibus, quibus auctores benè Latini, & ante illum, & post illum frequenter vſi sunt. Fertur & *geminū* *ff* ascripsisse, *quoties antecedebat longa vocalis, velut in causa, vīſe, remisi, pro causa, vīſe, remisi*. Num igitur totum Ciceronem imitantes abstinebimus ab his quæ contra doctissimorum hominū sententiam vni Ciceroni non placuerunt, aut ea sequemur, quæ nulli docti voluerunt imitari, ac nec excusare potuerunt? H. Istuc quidem amantium est, etiam nœuos earum quas amant exosculari. B. Age si totus erit exprimendus, num illius exemplo *Musis & Apolline* nullo scribemus versūs? N. Carmen excipio. B. Næ tu bonam eruditioñis partem excipis, dum carmen excipis. Cæterū quid vetat quo minus vtamur hac exceptione, & in his virtutibus in quibus ab alijs superatur Cicero, que-

admodum in hoc toto genere multis est inferior, ne dieam omnibus? Quām multos versus admiscet scriptis suis ex Homero, Sophocle & Euripide, parum feliciter versos, præter Græcorum exemplum in Iambicis eam usurpans libertatem, quam sibi Latini Comœdiarum scriptores permiserunt. Tu si quid simile volles facere, num vereberis ea felicius, si possis ac minore licentia vertere, ne sis parum Ciceroni similis? Annon de honestat orationem solutam, qui versiculos, quos vertendo facit suos, parum reliquæ dictioni congruentes admiscet? Tum quoniam identidē illæ suis libris adspexit versus Ennianos, Neuianos, Pacuvianos & Lucilianos, horridam illam & inconditam antiquitatem resipiētes: tibi religio erit similes, imò dissimiles versus ex Virgilio, Horatio, Ouidio, Lucano, Persio ue proferre, quorum lucubrations, ut minus horroris, ita plus habent tum elegantiae, tum eruditio nis. An hīc metues videri M. Tullio dissimilis? N. Certè non nihil recesserimus ab eo, quē modis omnibus exprimere connamur. B. at quid est necesse semper ac modis omnibus esse similē, quām sāpē potius sit esse parem, & interdum facilius sit superare quām cōquare, hoc est, meliora scribere, quām similia? N. Meliora Ciceronianis ne Musas quidē ipsas dicturas opinor. H. Fortasse possent, si neruos intenderent, & noctu incænatæ scriberent ad lucernulam. B. Ne quæso commoueare, Nosopone, semel stipulatus sum, impune dicendi quæ viderentur potestatem. Si quis sit usque adeò deditus addictusq; Ciceroni, quem admodum nos haec tenus sumus, annon periculum sit, ne cæcus amore, vel pro virtutibus admiretur vitia, vel sciens ipsa quoque vitia effingat? N. H' εὔλεις, in Cicerone vitia? B. Nulla, nisi forte solœcismus vitium est apud alios, apud Ciceronem non est. At solœcismos, ut diximus, eruditæ commonstrant in libris M. Tullij: nisi labi memoria vitium non est, & hoc commonstratum est à doctis. Si vitium non est immoderata mentione propriarū laudum etiam illum grauare cui patrocinaris, quod in Milonis defensione factum testatur Asconius Pedianus, & vix usquam non submolestus est hoc affectu Cicero, non sine causa, ut eleganter inquit Seneca, sed sine fine glorians. Et haud scio utrā re sit intemperantior, de se gloriando, an alios infectando. Quocunque colore defenderimus hæc, illud inficiari non poteri-

mus, hac duntaxat in parte, testius exemplum ab alijs peti posse. N. Missum faciamus sermonem de moribus, de viribus ac virtutibus eloquendi nobis instituta est disputatio. B. Ego verò lubens missum fecero, nisi rhetores ipsi contenderent, bonum oratorem esse non posse, qui non sit idem vir bonus. Verum age, num tibi videtur esse vitiosa compositio, si dictio sequens incipiat ab ijsdem syllabis, in quas desijt præcedens, velut Echûs imaginem ludicram referens? *Quod genus si dicas, ne mihi dona donata, ne voces referas feras, ne mihi per imperitos scribas scribas.* N. Fateor ineptam & absurdam compositionem. B. Atqui tales proferunt ex amasio nostro Ciceronem: *O fortunatam natam me confule Romanam.* N. Iam semel carmen excepit. B. Per me licebit, modo simul excipias illud, totum Ciceronem. Sed nondum elapsus es. En tibi nihilo meliorem compositionem ex oratione solutâ profert Quintilianus: *Res mihi inuisæ visæ sunt Brute.* Aut si malis Ciceronianis sonare more, *inuisæ visæ sunt.* Ne quid calumnier interim de duobus molossis in clausula. N. Istuc excidit in epistola familiari. B. Nihil repugno, tantum quæro, num existimes imitandum? Certe fateris aliquid posse dici melius. N. Nescio. B. Quid hinc memorem de vocalium crebra collisione, quæ reddit hiulcam & inancenam orationem? Annon hoc quoque notatum est à doctis in Cicero? Neglexit, inquires: nihil reclamo, modo fateamur quiddâ esse quod apud alios aut non sit, aut sit melius. Rursus ex te quæram, ecquem nouisti scriptorem tam vigilantem, tamque felicem, ut non alicubi dormitârit? N. Quidni? homines erant. B. Inter homines igitur numeras Ciceronem? N. Interdum. B. Vtrum igitur putas esse consultius imitari dormantem Tullium, an vigilantem Salustum, aut Brutum, aut Cæfarem? Quis non mallet vigilantem exprimere? B. Annon sic Homerum imitatus est Virgilius, ut multa correxerit, nonnulla reliquerit? Nonne sic Hesiodum, ut nusquam nō vicebit? Nonne sic Horatius est Lyricos Græcos æmulatus, ut ex uno quoq; decerpens quod esset bellissimum, omnes post se reliquerit? Ego, inquit, apis Matinæ more modoque grata carpentis thyma per laborem plurimum, circa nemus, vuidique Tiburis ripas, operosa paruus carmina singo. Annon sic imitatus est Lucilium,

vt quædam in illo sciens prætermiserit , ab alijs sumpturus
quod imitatione dignius esset ? Quid alias commemorem?
Num ipse Marcus Tullius tam admirabilem eloquentiam
ex vno quoipam contraxit? An potius excussis Græcorum pari-
ter ac Latinorum philosophis , historicis , rhetoribus , comicis,
tragicis , lyricis, demum ex omni scriptorum omnium genere
suam illam diuinam phrasim collegit , contexuit , absoluit? Si
modis omnibus libet imitari Ciceronem , & hoc illius exēplum
imitemur. H. Non absurdè mihi , Nosopone, loqui videtur Bu-
lephorus. B. Quid ? annon hoc ipse docuit Cicero , caput artis
esse dissimulare artem? Friget enim , & fide caret , ac velut insi-
diofa timetur oratio , quæ significationem artis dedit. Quis
enim ab eo non metuat , qui fucum & vim parat animis nostris?
Itaque si feliciter Ciceronem imitari volumus , dissimulanda
eumprimis est ipsa Ciceronis imitatio. At qui nusquam disce-
dit ab illius lineamentis , qui verba , figuræ , numeros ex illo
cōcinnat, quædam imitans etiam non imitanda: (veluti quidam
Platonis discipuli adductis humeris præceptorem referebant:
Aristotelis auditores subbalbum quiddam in loquendo , quod
in eo fuisse legitur, reddebant :) quoniam manifesto præ se fert
imitandi studium, cui videbitur ex animo loqui, aut quid laudis
assequeretur denique ? nimirum id quod assequuntur ij qui scri-
bunt centones. Delectant fortassis , sed paulisper , sed otiosos
dntaxat : cæterū nec docent , nec mouent , nec perfuadent.
Summa laus est , probè tenet Virgilium , multo sudore concin-
nauit emblemata. N. Quò magis elucebit imitatio , hoc magis
habebor Ciceronianus. Hæc est votorum summa. B. Rectè
dicis, si facundiam ostentationi paramus, non vsui. Verū plu-
rimum interest inter histrionem & oratorem. Illi delectâsse fa-
tis est, hic etiam prodeesse studet, si modò vir bonus est: quòd si
non est, nec oratoris nomen tueri poterit. Iam demonstrauimus,
opinor, in Cicerone quædam esse vitanda , quædam in eo defi-
derari, quædam sic adesse, vt in his ab alijs hac parte felicioribus
supereretur. Sed donemus nullum esse virtutum aut ornamento-
rum genus, in quo non sit cæteris vel par, vel superior : certè in
alijs alia magis eminent ob raritatē, quæ in M. Tullio ornamen-
torum densitate velut obscurantur : perinde quasi si certas stel-
las

las notare velis , facilius id facies , si rarae luceant, quām si tota
cæli pars pariter insignibus obsita sit. Itidem si vestem conspi-
cias totam gemmis obtectam, minus te capient singulæ. N. Qui
totum imbibit Ciceronem, non potest aliud quām Ciceronem
exprimere. B. Eodem reuoluimur. Fatebor eloquentem , qui
Ciceronem feliciter exprefserit : sed qui totum , exceptis vi-
tijs : & ne sim iniquior vñâ cum ipsis vitijs, modo totum. Fere-
mus illud subinane , feremus mentum leuâ demulceri , fere-
mus & collum oblongum atque exilius , feremus perpetuam
vocis contentionem, feremus indecoram parūmque virilem in
initio dicendi trepidationem , feremus iocorum intemperan-
tiam : & si qua sunt alia in quibus M. Tullius , vel sibi vel alijs
displicuit, modo simul & illa exprimant , quibus ista vel texit
ille, vel pensauit. N. Utinam id mihi contingat ante supremum
vitæ diem. Istue ut contingat nunc agimus Nosopone. At vi-
de quām multa , quām paucis complectitur , qui totum dicit
Ciceronem. Sed ô Musæ quantulam Ciceronis portionem vo-
bis referunt isti Ciceronis simij, qui voculis, formulis, tropis, &
clausulis aliquot , hinc atque hinc ceu corrogatis summam
modo cutem , seu bracteam potius Ciceronis nobis exhibent.
Sic olim Atticum dicendi genus quidam æmulabantur, quùm
interim essent aridi, ieconi, frigidique, semper, vt ait ille, manum
intra pallium habentes, nec subtilitatem, nec sanitatem, nec gra-
tiam Atticorum vlla ex parte possent assequi. Optimo iure
Quintilianus irridet quosdam, qui se germanos Cicerones ha-
beri volebant, quòd aliquoties his vocibus absoluenter clausu-
lam , esse videatur , propterea quòd ea semel atque iterum Ci-
ceroni forsitan excidit , si periodum longiore ambitu circum-
duxissent, quod in initijs præsertim nōnunquam fecit ille. Neo
hodie parum multi sunt istorum similes, qui sese valde miran-
tur & alteros, vt aiunt, Cicerones esse credunt, si prima vox ora-
tionis fit , quanquam , aut et si , aut animaduerti , aut quum , aut si ,
quod Officiorum libros sic ordiatur M. Tullius : Quanquam te
Marce fili , periodum vix nono versu absoluens. Et pro lege Ma-
nilia : Quanquam mihi semper. Laudatissimam illam pro Milone
orationem sic auspicatus est : Et si vereor, iudices. Rursus Philip-
picarum duodecimam : Et si minime decere videtur. Item pro C.

D.

Rabirio: Etsi Quirites. Et Epistolis aliquot simile est initium: & haud scio an isti libros ad *Herennium* ob id tribuant Ciceroni, quod ab *etsi*, accipiat exordium. Porro de *Finibus bonorum* librum quintum sic incipit: *Quum audiuisse Antiochum Brute.* *Tusculanas* quæstiones sic auspicatur: *Quum defensionum laboribus.* Et eiusdem operis quartum librum: *Quum multis in locis nostrorum hominum ingenia.* Pro *L. Flacco*: *Quum in maximis periculis.* Item pro *domo sua ad Pontifices*: *Quum multa diuinitus.* Iterum pro *Plancio*: *Quum propter egregiam.* Ad hæc librum de *Natura Deorum* primum: *Quum multæ res in Philosophia.* Et *Scipionis somnium*: *Quum multæ res in Africa.* Pro *Rabirio* dicens sic orditur: *Animaduerti iudices.* Rursus ad *Brutum de Paradoxis Stoicorum*: *Animaduerti Brute.* Pro *L. Cornelio Balbo* sic orditur: *Si auctoritas patronorum.* Pro *P. Sextio*: *Si quis antea iudices.* Pro *Cecinna*: *Si quantum in agro.* Pro *Archia poëta*: *Si quid est in me ingeñij.* In *Vatinium testem*: *Si tua tantummodo Vatini.* Ad *Equites iturus in exilium*: *Si quando inimicorum.* Ad *Senatum post redditum*: *Si P.C. vestris.* Pro *M. Calio*: *Si quis Indices.* De *prouincijs consularibus*: *Si quis vestrum P. C.* Quid autem magis ridiculū, ac Ciceroni dissimilius esse possit, quam nihil habere Ciceronis, præter tales voculas in orationis exordio? de quibus si quis percontetur Ciceronem, cur ab ijs vocibus sit ɔrsus, respondebit, opinor, quod in insulis fortunatis Luciano respondit Homerus roganti cur primam Iliadis dictiōnem voluerit esse univ: nam hæc quæstio multis seculis torserat Grammaticos, illud, inquit, tum forte venit in mentem. Consimilis impudentiæ sunt, qui sibi plusquam Ciceronianī videntur quod aliquoties infulciant, etiam atque etiam pro vehementer, & maiorem in modum pro valde, identidem pro subinde, quam & tum, quoties inæqualis momenti sunt quæ connectimus, tum & tum quoties æqualis. Tuorum in me meritorum. Quid queris, pro in summa aut breuiter. Non solum peto, verum etiam oro contendoque. Antehac dilexiisse tantum, nunc etiam amare mihi videor. Valetudinem tuam cura, & me ut facis ama. Non ille quidem vir malus, sed parum diligens: qua locutionis formula sic M. Tullius videtur delectatus, vt in eadem pagina crebro repetitam inuenias. Simile est, quum per illud pronomen indicat non quod præcessit, sed quod mox sequitur. Et in Epistolis for-

tassis semel atque iterum dixit, *cogitabam in Tusculanum*. Itaque Ciceronianus sibi videtur, qui subinde dixerit, *Romā cogitabam*, pro eo quod erat, *in animo habebam*, siue statueram proficisci *Romanam*. Marcus Tullius anni numerum non adscribit epistolis, sed tantum mensis diem: Et Ciceronianus non erit, si quis à Christi natali annum ascriperit, quod saepe necessarium est, semper vtile? Idem non ferunt, si quis honoris gratia, nomen eius, ad quem scribat, suo præferat, quod genus sit, *Carolo Caesaris Codrus Vrcens salutem*. Par flagitium existimant, si quid dignitatis, aut laudis addas proprio nomini, velut *inclito Pannonia Bohemiaque regi Ferdinando, Velius salutem dicit*. Nec Plinio iuniori possunt ignoscere quod *suum* appellat, si quando scribit amico, quum eius facti nullum apud Ciceronem extet exemplum. Ut parum Tullianus rei scietur, qui, quod exemplum à principum officijs mutuati docti quidam nuper usurpare cœperunt, summam eius epistolæ, cui respondere parat, in initio proponat, quod id nusquam factum sit à M. Tullio. Noui quosdam notatos ut solœcos, quod in salutatione pro *S. D.* posuerint. *S. P. D.* id est *salutem plurimam dicit*, quod negarent hoc apud Ciceronem inueniri. Nonnulli verò putant & illud Tullianum esse, salutationem non in fronte, sed in tergo literarum ponere, quod his verbis admoneretur lator, quas quibus deberet reddere, non sine salutationis officio. Quantula res facit, ut ab hac palmâ decidamus? Multo verò minus erit Ciceronianus, qui salutârit hac formulâ, *Hilarius Bertulphus, Leuino Panagatho totius hominis salutem*, aut *salutem perpetuam*. Verum hic quoque longius aberit à Ciceroniano, qui sic orsus fuerit epistolam, *Gratia, pax & misericordia à Deo Patre, & Domino Iesu Christo*. Item qui pro, cura ut recte valeas, ita claudit epistolam, *Sospitet te dominus Iesus: aut, incolumem te seruet dominus totius salutis auctor*. Quos risus, quos cachinnos hinc tollent Ciceronianus? Quid autem admissum est piaculi? Annon verba latina sunt, munda, sonantia, atque etiam splendida? Iam si sensum introscias, quanto plus est hinc quam in, *Salutem dicit, & bene vale*? Quid vulgarius quam dicere salutem? Præstat hoc officium herus seruo, inimicus inimico. Quis autem crederet esse Latinum, *dicit illi salutem, & iubet illum saluere*, nisi nobis sermonem hunc

veterum consuetudo commendaret? Hoc in aditu: iam in digressu vale dicimus & his quibus male precamur. Quantò melior emphasis in formulis Christianorum, si modo verè & ex animo simus Christiani. Gratia declarat gratuitam condonationem admissorum: pax, quietem & gaudium conscientiæ, quod Deum pro irato habemus propitium: misericordia dotes varias & corporis & animi, quibus suos locupletat arcani spiritus benignitas, quoque magis speremus nobis hæc fore perpetua, additur, à Deo patre & Domino nostro Iesu Christo. Quum patrem audis, ponis seruilem trepidationem, ascitus in affectum filij: quum dominum audis, confirmaris aduersus vires Satanæ. Non deseret ille quod tam charè redemit, & unus potentior est vniuersis Satanæ cohortibus. Quid suauius his verbis ei qui iam hæc apud se sentit? quid utilius hac admonitione ei qui nondum in hunc affectum transiit? Verbis itaque non vincimur, immo vincimus potius: sententia longè superamus. Restat illud decorum & aptum quod ubique cum primitis spectandum est. At hæc quantò magis conueniunt homini Christiano, quam illa, *salutem dicit, & cura ut valeas?* Tantum facessat illa puerilis imaginatio, non sic loquutus est Cicero. Quid miri, si non sic loquutus est, quem rem ignorârit? Quot millia sunt rerum, de quibus nobis frequenter dicendum est, de quibus M. Tullius ne somniauit quidem? Ac si viueret nobiscum eadem loqueretur. Annon igitur frigidi videntur imitatores qui talium rerum obseruatiunculis referunt M. Tullium, ac dissimulatis tot diuinis viri virtutibus, numeris, tropis, formulis ac diciunculis ea imitantur, quæ M. Tullio vel placuerunt, vel cerebrius exciderunt? Hæc ad te quidem nihil attinent, Nosopone, sed tamen quoniam incidit ut de Ciceronis imitatoribus loqueremur, & hæc commemorare non abs re visum est. Hoc hominum genus, & nobis & ipsi Ciceroni pariter inuisum esse debet: nobis, qui verè Ciceronem conamur exprimere, quia per istos vocamur in iocum & fabulam, dum ex illorum aestimamur stultitia: Ciceroni, qui per tales, ut ante diximus, imitatores non aliter infamatur, quam bonus præceptor per malos discipulos, probus vir per improbos liberos, formosa mulier per imperitum pictorem. Perspexit hoc Quintilianus, dum queri-

tur Senecam infamari quorundam immodico studio , qui vitia dumtaxat imitabantur : itaque siebat ut qui Senecam non legerant, ex illorum scriptis Senecæ facundiam aestimarèt. Quemadmodum autem nulli magis se iactant venditantque de præceptorum ac maiorum nomine, quam indocti discipuli & improbi filij, aliunde captantes virtutis opinionem, quum suis bonis eam conciliare non queant : ita nulli gestiunt insolentius nomine Ciceronis, quam qui Ciceronis sunt dissimillimi. Noui Medicos insigniter artis quam profitebantur imperitos , qui quò quæstum facerent vberiorem , celebris alicuius Medici, quem vix viderant, se discipulos iactitabant, rogatiq[ue] cur præter artem hoc aut illud ministrarent ægrotis , conuitio respondere solent, Num tu illo doctior? Hunc præceptorem sequor. Atqui illius quem nominabant penè nihil imitabantur, præter vitanda potius quam æmulanda : putà si forte celebris ille fuit in respondendo consultoribus difficilior aut morosior , vel in exigenda mercede durior. Quo tandem animo credis egregium illum Medicum esse erga tales discipulos ? H. Haud dubium quin pessimo , nisi prorsus nullam habet existimationis suæ rationem. B. Quoniam reliquos eiusdem Medici veros ac germanos discipulos ? H. Äquè malo, quòd apud vulgus tales habentur discipuli , qualem experiuntur illum gloriosum impostorem. Atqui si pateris ut orationis tuæ cursum interpellem, faxo ut videas. B. Licet. H. Quidam casu viderat Erasmus scribere calamo, cui ob breuitatem additum erat lignum, cœpit illico suis pennis alligare baculum , atque ita sibi visus est Erasmico more scribere. Sed perge obsecro. B. Nec illepido est, nec ~~ἀποστόλος~~, quod narras. Cæterum ut institutum prosequar. Annon audimus patresfamilias obiurgantes malè moratos filios : vos me redditis infamem & inuisum ciuibus meis, vos obscuratis imagines maiorum, pudet me talium liberoru: si pergitis, abdicabo vos? Nonne ad consimilem modum audimus interdum fratrem indignari fratri , quòd illius improbis moribus detrimentum opinionis suæ capiat ? Hoc animo probabile est Ciceronem esse in istos ridiculos simios, hoc animo nos esse decet, qui illius γνῶσια τέκνα studemus haber. N. In re tam præclara non nihil est vel umbram assequi. B. Sit hoc aliquid ijs,

quibus satis est umbras vocari Ciceronis: ego nec Apollinis
umbram dici me cupiam: malim enim esse viuus Crassus, quam
umbraticus Cicero. Verum ut quod instituimus peragamus,
fac esse qui totum Ciceronem in verbis, figuris & numeris ex-
primat, quod ipsum tamen an multi possint nescio, quantulum
is habebit Ciceronis? Sit hoc in imitando Cicerone, quod Zeu-
sis fuit in effigiando corpore muliebri. Expressit lineamenta,
colorem, etatem, & ut summum artificium praestiterit, affectus
non nihil, hoc est, dolentis, gaudentis, irati, metuentis, attenti,
aut dormitantis. Haec qui praestitit, nonne quidquid ars potest
absoluta? Quantum licuit, viuam hominis speciem in mutum
simulacrum transtulit. Nec aliud exigi potest a pictore. Agno-
cis formam eius quae depicta est, vides etatem & affectus, for-
tassis & valetudinem: adde quod a quibusdam effectum legi-
mus, agnoscit indole & mores & vitæ spatium physiognomon.
Sed immane quantum illic abest hominis? Quod ex summa
cute coniici potest, expressum est. Ceterum quum homo con-
stet ex anima & corpore, quantulum illic est unius partis, eiis-
que deterioris? Vbi cerebrum, vbi caro, vbi venæ, vbi nerui &
ossa, vbi intestina, vbi sanguis, spiritus & phlegma, vbi vita, vbi
motus, vbi sensus, vbi vox & sermo, denique vbi quae sunt ho-
minis propria, mens, ingenium, memoria, consilium? Quemad-
modum quae sunt hominis præcipua, pictori sunt inimitabilia:
ita summas oratoris virtutes nulla sequitur affectatio, sed a
nobis ipsis sumamus oportet. Verum a pictore nihil aliud exi-
gitur, si praestitit quod unum ars profitetur: a nobis, si totum
Ciceronem exprimere volumus, multò aliud requiritur. Si
nostrum simulacrum, quo M. Tullium effingimus, careat vita,
actu, affectu, neruis & ossibus, quid erit imitatione nostrâ frigi-
dus? Sed multò magis erit ridiculum, si tuberibus, næuis, cica-
tricibus, aliâue membra deformitate demum efficiamus, ut le-
ctor agnoscat nos legisse Ciceronem. H. Istius generis pictor
quidam nuper risui nobis fuit. Suscepit effigendum ad vi-
uam formam Murium sodalem nostrum: quumque veram ho-
minis formam reddere non posset, circumspetabat si quid ha-
beret in corpore seu vestitu notabile. Estate coepit, iamque
magna ex parte tabulam absoluerauit, pinxerat annulum quem

gestabat, pinxerat crumenam & cingulum, tum pileum capitis diligenter expressit. Animaduertit illi in leuæ manus indice esse cicatricem, eam expressit accuratè. Tum in dextrâ, quâ manus peninsula brachio committitur, tubet insigne, nec hoc prætermisit. Rursus in supercilio dextro pilos aliquot in diuersum flexos reddidit. Item in buccâ leuâ cicatricem effinxit, vulneris vestigium. Vbi reuersus, nam crebrò redibat ad exemplar, vidisset barbam demessam, effinxit nouum mentum: rursus vbi barbam aliquantulum prouenisse, quia magis id placebat, mutauit illi mentum. Interim oborta est Murio febricula, ea, vt solet recedens, in labrum eruperat, pictor expressit pustulam. Tandem venit hyems, sumptum est aliud pileum, mutauit ille picturam: sumpta est vestis hyberna pellibus subducta, pinxit nouam vestem. Rigor mutarat colorem & cutem, vt solet, contraxerat, mutauit totam cutem: inciderat pituita, quæ sinistrum oculum vitiarat, & nasum, dum frequenter emungitur, reddiderat & aliquanto maiorem, & multo rubicundiorem, pinxit illico nouum oculum & nasum nouum. Si quando vidisset impexum, exprimebat capillorum inæqualitatem: rursus si pexum, componebat capillitum: forte dormitabat Murius dum pingeretur, expressit dormitantem: sumperat pharmacum hortatu Medici, ea res addidit aliquid senij, mutauit faciem. Si veram ac natuam hominis formam potuisset exprimere, non confugisset ad hæc ~~adversa~~. Itaque si ad iustum modum imitemur Ciceronem, nónne merito clamet in nos Horatius:

*O imitatores seruum pecus, ut mihi sepe
Risum, sepe iocum vestri mouere tumultus?*

Sed finge nos feliciter expressisse in Cicerone quidquid hominis exprimere potest absolutus pictor, vbi pectus illud Ciceronis, vbi rerum tam copiosa, tam felix inuentio, vbi dispositionis ratio, vbi propositionum excogitatio, vbi consilium in tractandis argumentis, vbi vis in mouendis affectibus, vbi iucunditas in delectando, vbi tam felix ac prompta memoria, vbi tantarum rerum cognitio: denique vbi mens illa spirans etiamnum in scriptis, vbi genius ille peculiarem & arcanam adferens energiam? Hæc si absint, quām erit frigidum imita-

tioneis nostræ simulacrum? N. Ista disertè tu quidem, Bulephore, sed quorsum spectant, nisi ut adolescentes ab effingendo Cicerone deterreas? B. Bona verba, Nosopone. Quin potius eò spectant hæc omnia, ut contempto simiorum quorundam inepto tumultu, Ciceronem, quatenus licet, & totum & feliciter imitemur. N. Hic sanè rem eandem agimus. B. Id nifiat dextrè, futurum est ut sedulò quidem, sed parum feliciter æmulando, Ciceronis dissimillimi reddamur. Nihil enim periculosius esse scito, quam affectare Ciceronis imaginem. Malè cessit Gigantibus affectasse sedem Iouis. Nonnullis extium attulit euocâsc Deos. Periculosæ plenum opus aleæ est, diuinam illam & humanâ naturâ superiorem exprimere lingua. Cicero nasci fortassis potest aliquis, fieri nemo. N. Quid nunc agis? B. Quia virtutes illius ut summæ sunt, ita vitii sunt proximæ. Porrò fieri non potest quin imitatio defluat ab eo, quod sequi tantum, non etiam vincere studet. Proinde quò impensis affectas illius simulacrum, hoc vitio propior es. N. Non satis intelligo quid dicas. B. Efficiam ut intelligas. Nonne Medici corporis optimam valetudinem prædicant periculosissimam, quòd aduersæ valetudini sit proxima? N. Audiui. Quid tum poste? B. Summa Monarchia nonne Tyrannidi proxima est? N. Aiunt. B. Et tamen summa Monarchia nihil est melius, si absit Tyrannis. Et summa liberalitas nonne vicina est profusionis vitio? Et summa seueritas annon affinis est truculentiae? N. Sanè. B. Et summa festivitas, urbanitasque nonne ad scurrilitatis ac leuitatis accedit viciniam? N. Desine commemorare extera, finge me de singulis esse confessum. B. Prius audies illud Horatianum, *Brevis esse laboro, obscurus fio, sectanter lenia, nerui deficiunt, animique professus grandia turget.* Ita qui affectant Atticismum, pro argutis ac venustis fiunt aridi: qui genus Rhodiense, dissoluti: qui Asiaticum, tumidi. Laudata est in Saltatio compositionis breuitas: nonne si quis hanc superstitione conetur æmulari, periculum sit ne concitus & abruptus euadat? N. Fortasse. B. Prædicatus est in Demosthene verborum & argumentorum modus, cui nihil possit detrahere. N. ita censuit Quintilianus. B. Ad hanc laudem æmulandam, si quis componat se anxiè, quòd Demosthenicus videatur, periculo vicensus est,

nus est , ne minùs dicat quām oportet . Applauditur Ifocratis strukturæ numerisque . Huc qui vehementer annitatur , in periculum veniet , ne superstitione compositionis sit molestus & artificij iactatione fidem amittat . Senecę laudata est copia . Huius incensus ac sedulus æmulator , periclitatur ne redundans & immodicus euadat pro copioso . Brutus grauitatem si æmuleris anxię , fortasse tristis & asper euades . Laudatur Crispī iucunditas . Huius æmulator veniet in discrimen , ne pro iucundo fiat ineptus aut leuis . Noui qui cum mirabilem illam Ouidij facilitatem conarentur exprimere , versus effutirent , & neruis & spiritu carentes . Et ne singulos commemorando tibi siam molestus , dicam in genere quod restat . In quibusdam eminet argumentandi subtilitas : hanc qui vehementer affectat , periclitatur , ne vel frigidus , vel obscurus euadat . In alijs admiramur felicem artis neglectum . Hoc qui contendit effingere , forrassis in vulgare dicendi , vel potius garriendi genus incidet . In alio dilucet summa artis obseruatio , id qui nitatur exprimere , incidet in scenicum quoddam dicendi genus . Atticæ frugalitati proxima est exilitas : copioso verborum fluxui vicina est loquacitas . Summam in mouendis affectibus ~~deserunt~~ excipit insanæ species , ut granditatem fastus , asseuerandi fiduciam , improbitas . N. Confessa prædicas . B. Ex his verò sunt quædam quæ sic eminent in autoribus , ut pro vitijs habenda sint , nisi iunctis virtutibus pensarentur : quemadmodum in Seneca compositionis abruptum , & sententiarum immodicam densitatem multæ virtutes excusant , ut præceptorum sanctitas , verborum rerūmque splendor ac iucunditas orationis : nec Ifocratis laudaretur compositio , nisi perspicuitas dictionis & sententiarum grauitas illi patrocinaretur . N. Nihil adhuc audio falsi : cæterum quorum hæc tendant nondum video . B. Nimirum huc . Quum in uno Cicerone tam multa sint huiusmodi , periculosa mihi videtur illius superstitionis & addicta æmulatio , quando virtutes quibus ista vel commendauit , vel texit , æmulari non possumus . N. Quænam ista dicis ? B. Tam fluidum est illi dictionis genus , ut remissus ac solutus alicubi videri queat : tam exuberans verborum copia , ut redundans : tam artis obseruans , ut declamatori , quām Oratori propior , fidei iacturâ capians artificij glo-

riam: tam liber in seßando, vt maledicuſ haberi poſſit: tam eſ-
fufuſ in iocos, vt Catoni conſul riſum mouerit: tam blanduſ
alicubi, vt abiectuſ: tam composituſ, vt ſeuerioribuſ ingeniuſ
mollis ac parum vir diectuſ fit. Hæc vt fateamur in Cicerone
vitia nō eſſe, propter inſignem illam naturæ felicitatem, quam
decent, quæ facit omnia, vt etiam virtutes ſint: ſic tamen in-
ſunt, vt ob viciniam non careant ſpecie vitiorum ſub iniquo
iudice. Attamen ille reprehensionem omnem eximijs ac pluri-
bus virtutibus penſauit, vt omnium iudicio calumniator & im-
pudens habeatur, qui conetur aliiquid in huius oratione repre-
hendere. Verū has virtutes non ſtudemus exprimere, &, ſi
Fabio credimus, ſunt inimitabiles, nec ab exemplu preceptiſ-
ue peti poſſunt, ſed à Mineruā. Hæc verò ſi abſint, qualis eorum,
quæ commemoſauimus, imitatio? Colligimus igitur nullius
imitationem eſſe periculofiorem, quam Ciceronis, non tan-
tum eo nomine quod summus orator, & extra omnem inge-
niorum aleam poſitus, (quo titulo Flaccus ab æmulatione Pin-
dari deterret, videlicet Icari exemplo) verumetiam quod ple-
raque in eo ſic ſumma ſunt, vt vitijs ſint proxima. Hic ni-
mum præcipitij diſcrimen. N. At priuſ conueniebat inter nos,
quæ maximè eminent, ad imitationem eſſe accommodatissima,
quo videlicet ut non nihil decidas ab eo quod effingere ſtudes,
tamen laudem auferas rectæ diſtioniſ. B. Aliud eſt eadem red-
dere, aliud ſimilia, aliud imitari præſcriptum, aliud feruire, nec
aliud quam ſequi. Denique defluit ab exemplo, qui non red-
dit & illa quæ reprehensionem excludunt. Atqui hæc Fabius
iudicat ferè inimitabilia felicibus etiam ingeniuſ. N. Atque ego
ad huius laudis ambitum non recipio niſi vehementer eximia
quædam ac dijs proxima ingenia, quibus ſi accesserit indeſati-
gabile ſtudium, ita demum ſpes eſt fore vt feliciter exprimant
phrasim Ciceronianam. B. Fortaffe, ſed ita raroſ, vt numerari
non valeat. Iam ſunt arguti quidam qui diſtinguent imitatio-
nem ab æmulatione. Si quidem imitatio ſpectat ſimilitudinem,
æmulatio victoriam. Itaque ſi totum & unum Ciceronem tibi
proposueris, nō in hoc tantum vt illum exprimas, verumetiam
vt vincas, non prætercurrentis erit, ſed relinquendus magis.
Alioqui ſi illius copiæ velis addere, fies redundantis: ſi libertati,

fies petulans: si iocis, fies scurrilis: si compositioni, fies pro oratore cantor. Itaque fit, ut si Tullium æquare studeas, pericliteris ne hoc ipso peius dicas, quod diuinæ hominis virtutēs, quibus ea pensauit, quæ vel vitia sunt, vel vitio proxima, non possis assequi, cætera nimirum assequutus. Sin coneris & anteuertere, etiam si in illis, quæ nullo studio possis assequi, paria cum illo facias, tamen vitiosum erit, quidquid Ciceroni fuerit adiectum de quo verè pronunciatum videtur, quod illius eloquentiæ nihil possit adjici, quemadmodum Demosthenis, nihil demi. Vides Nosopone periculum. N. Nihil me terret periculum, modò tandem hoc laudis assequi liceat, ut dicar Ciceronianus. B. Hæc omnia si contemnis, est alius scrupus qui magis urget animum meum, si non grauaberis audire. N. Vtere pacis arbitratu tuo. B. An censes vllum hominem eloquentis nomen promereri, qui non dicat aptè? N. Nequaquam, quandoquidem hæc præcipua virtus est Oratoris, appositiè dicere. B. Verùm illud appositum, vnde perpenditur, nonne partim à rebus de quibus verba fiunt, partim à personis, tum dicentium, tum audiendum: partim à loco, tempore, reliquisque circumstantijs? N. Maximè. B. Ciceronianum autem nonne præstantem oratorem esse vis? N. Quid nū? B. Itaque non erit Ciceronianus, si quis in theatro differat de Stoicorum paradoxis, déque Chrysippeis argutijs: aut apud Areopagitas in capitib[us] discriminē lasciviat facetijs: aut de re culinaria, verbis ac figuris tragicorum loquatur. N. Iste nihilo minus ridiculus erit orator, quam si quis in tragico cultu saltet Atellanis: aut feli, quod est in proverbijs, inducat Crocoton, simia purpuram, Bacchum aut Sardanapalum leonis exuuiio, & clauā exornet Herculis. Nihil enim laudis meretur quamlibet per se magnificum, si sit ineptum. B. Et commode respondes & verè. Ergo M. Tullius qui suo seculo dixit optimè, non optimè dixisset, si ætate Catonis Censorij, Scipionis, aut Ennij simili modo fuisset loquutus. N. Non tulissent aures comptum illud & numerosum dictiōnis genus, nimirum horridioribus assuetæ. Nam istorum oratio moribus illorum temporum congruebat. B. Dicis igitur orationem quasi vestem esse rerum? N. Aio, nisi magis picturam dici. B. Vestis igitur quæ decora est pueri, non decet senem: nec quæ fæminæ congruit,

conueniret viro : nec quæ decet in nuptijs , deceret in funere :
nec quæ laudi dabatur olim ante annos centum , nunc proba-
retur. N. Imo sibilis omnibus & risu omnium exciperetur. Con-
templare in picturis non admodum vetustis , fortassis ante an-
nos sexaginta editis, cultum muliercularum aulicarum ac pro-
cerum : quo si quis nunc prodeat in publicum , futurum sit ut
putribus malis à pueris ac morionibus lapidetur. H. Verissima
narras. Quis enim nunc ferat in honestis matronis,cornua,py-
ramides,metásque prælongas in vertice prominentes , frontes
ac tempora pilis arte vulsis glabra ad medium prope cranium:
in viris pileorum thoros cum ingenti cauda pensili, oras vestiū
infectas , toros in humeris tumentes, cæsariem duobus digitis
supra aures derasam, vestem longè breuiorem , quām vt ad ge-
nua porrigatur , vix pudenda tegentem , calceos rostris in im-
mensum porrectis, catenam argenteam à genu ad talum usque
reuinctam. Nec illis temporibus minùs prodigiosus fuisse cultus
qui nunc habetur honestissimus. N. De veste conuenit. B.
Da nunc si libet ex pictoribus Apellem, qui suæ ætatis & deos
& homines optimè pingere solitus est , si quo fato rediret in
hoc seculum , & tales pingeret Germanos , quales olim pinxit
Græcos , tales monarchas , qualem olim pinxit Alexandrum,
quām hodie tales non sint , nōnne diceretur malè pinxisse ? N.
Malè, quia non aptè. B. Si tali habitu pingeret quis Deum pa-
trem, quali pinxit olim Iouem:tali specie Christum,quali tum
pingebat Apollinem,num probares tabulam? N. Nequaquam.
B. Quid si quis virginem matrem hodie sic exprimeret, quem-
admodum Apelles olim effigiabat Dianam : aut Agnen virginem
cā formā, quā ille pinxit illam omnium literis celebratam
αἰσθούσιων:aut diuam Theclam cā specie quā pinxit Laïdem,
num hunc dices Apelli similem? N. Non arbitror. B. Et si
quis templo nostra talibus ornaret simulacris , qualibus olim
Lysippus ornauit fana dcorum , num hunc dices Lysippo
similem? N. Non dicerem. B. Cur ita? N. Quia signa rebus non
congruerent. Idem dicerem, si quis asinum pingeret specie bu-
balii:aut accipitrem figura cuculi,etiam si ad eam tabulam sum-
mam alioqui curam & artem adhiberet. H. Ego nec illum ap-
pellarem probum pictorem, qui deformem hominem, in tabu-

la formosum redderet. B. Quid si alioqui summam artem præstaret? H. Non artis expertem tabulam dicerem, sed mendacem. Potuisset enim aliter pingere, si voluisset: Cæterum ei quem expressit, vel blandiri maluit, vel illudere. Sed quid? num hunc putas probum artificem? N. Vt sit, hic certe non præsttit. B. Bonum igitur virum existimas. N. Nec bonum artificem, nec bonum virum. Siquidem caput artis est, rem ut est, oculis repræsentare. B. Ad hoc non est magnopere opus eloquentiâ Ciceronianâ. Nam vestri rhetores permittunt oratori mentiri nonnunquam, res humiles verbis attollere, magnificas deicere, quod sanè præstigij genus est, obrepere insidijs in animum auditoris: postremò mouendis affectibus, quod beneficij genus est, vim adferre mentibus. N. Verum, ubi dignus est auditor qui fallatur. B. Sed hæc interim mittamus alieniora. Mihi satis est, quod amictum non probas corpori parum accommodum: quod picturam damnas, non aptam ei rei, quam profitetur se velle effingere. N. Sed quem exitum habituæ sunt istæ tuæ Socraticæ ειστηματα? B. Videlicet hoc ibam, mi Nosopone, Hoc mihi tecum conuenit, Ciceronem omnium optimè dicere. N. Conuenit. B. Nec Ciceroniani pulcherrimum mereri cognomen, nisi qui similiter possit dicere. N. Prorsus. B. Tum ne bene quidem dicere, qui non dicat aptè. N. Conuenit & istuc. B. Ut autem aptè dicamus ita demum fieri, si sermo noster personis & rebus præsentibus congruat. N. Scilicet. B. Quid? Videatur præsens seculi status, cum eorum temporum ratione congruere, quibus vixit ac dixit Cicero, quum sint in diuersum mutata religio, imperium, magistratus, res publica, leges, mores, studia, ipsa hominum facies: denique quid non? N. Nihil simile. B. Quid igitur frontis habeat ille, qui à nobis exigat, ut per omnia Ciceronis more dicamus? Reddat is nobis priùs Romam illam, quæ fuit olim, reddat senatum & curiam, patres conscriptos, equestrem ordinem, populum in tribus & centuriis digestum: reddat augurum & aruspicum collegia, pontifices maximos, flamines & vestales, ædiles, prætores, tribunos plebis, consules, dictatores, Cæsares, comitia, leges, senatus consulta, plebiscita, statuas, triumphos, ouationes, supplicationes, fana, delubra, puluinaria, sacrorum ritus, deos deasque, Capitolium, &

ignem sacrum : reddat prouincias, colonias, municipia , & socios vrbis rerum dominæ. Porrò quùm vndequaque tota rerum humanarum scena inuersa sit, quis hodie potest aptè dicere nisi multum Ciceroni dissimilis? Adeò mihi videtur hoc quod agebamus in diuersum exisse. Tu negas quenquam bene dicere, nisi Ciceronem exprimat: at res ipsa clamitat , neminem posse bene dicere, nisi prudens recedat ab exemplo Ciceronis. Quocunque me verto , video mutata omnia , in alio sto proscenio, aliud conspicio theatrum, imò mundum alium. Quid faciam? Christiano mihi dicendum est apud Christianos de religione Christianâ : num vt aptè dicam imaginabor me vivere ætate Ciceronis, & in frequenti senatu, apud Patres Conscriptos , in arce Tarpeia dicere, & ex orationibus , quas in senatu dixit Cicerô, voculas aliquot, figuræ, & numeros emendicabo? Habenda est concio apud promiscuam multitudinem , in qua sunt & virgines & vxores & viduæ : dicendum est de laude ieunij , de pœnitentia, de fructu orandi , de utilitate eleemosynarum , de sanctitate matrimonij , de contemptu rerum fluxarum , de studio diuinorum literarum, quid his opitulabitur mihi Ciceronis eloquentia , cui quemadmodum res , de quibus dicendum est, erant ignotæ, ita non potuerunt vſitata esse vocabula, quæ post illum noua cum rebus nouis exorta sunt. Annon frigidus orator erit , qui ad has materias , veluti pannos Ciceroni detraetos assuat? Referam non rumore perlata, sed quod his auribus audiui, his oculis conspexi. Florebant id temporis Romæ præter cæteros dicendi laude Petrus Phædrus , & Camillus hoc ætate minor , sed eloquendi viribus maior , nisi quòd ille iam huius laudis arcem occuparat. Verùm horum neuter, ni fallor, genere Romanus erat. Erat autem cuiquam delegata prouincia qui de morte Christi diceret die sacro, quem *parasceuus* appellant, idque apud summum Pontificem. Aliquot antè diebus ad eam orationem audiendam sum inuitatus ab eruditis. Cae, inquietabant, ne desis: nunc demum audies, quid lingua Romana sonet in ore Romano. Adfui percupidè, astiti suggesto proximus , ne quid effugeret. Aderat ipse Iulius Secundus , quod solet, valetudinis opinor causâ, admodum raro: aderat frequens Cardinalium Episcoporumque confessus, ac præter ignobilem

turbam, docti plerique, qui tum Romæ agebant. Nomen oratoris non edam, ne cui videar hominis probi & erudit famam arrodere voluisse. Erat hoc animo quo tu nunc es, Nosopone, nimirum Ciceronianæ facundiæ candidatus. Procœmum & peroratio oratione pene totâ longior, consumebatur prædicandis Iulij Secūdi laudibus, quem appellabat Iouem Op. Max. qui dextrâ omnipotente tenens ac vibrans trisulcum & ineuitabile fulmen, solo nutu faceret quidquid vellet. Quicquid aliquot annis gestum fuerat in Gallijs, in Germaniâ, in Hispanijs, in Lusitaniâ, in Africâ, in Græciâ, id unius nutu perfectum esse prædicabat. Atque hæc quidem Romæ Romanus, ore Romano, sonoque Romano. Sed quid hæc ad Iulium Christianæ religionis antistitem, Christi vices gerentem, Petri & Pauli successorem? Quid hæc ad Cardinales & Episcopos reliquorum apostolorum vicem obtinentes? Iam argumento, quod suscep- perat tractandum, quid sacratius, quid verius, quid mirabilius, quid sublimius, quid commouēdis affectibus accommodatius? Quis hic vel vulgari quapiam eloquentia præditus, non saxeis etiam hominibus excitet lacrymas? Consilium orationis hoc erat, ut primùm Christi mortem faceret luctuosam, mox in diuersum flexa dictione redderet gloriosam ac triumphalem: nimirum ut nobis exhiberet exemplum Ciceronianæ dinoseos, quâ potuit auditorum animos in quemcunque vellet affectum rapere. H. Quid: successitne? B. Mihi, quum maxime tractaret affectus illos tragicos, quos rhetores appellant *mænē*, ne quid fingam, ridere lubebat. Nec quenquam in toto illo consessu vidi pilo tristiem, quum totis eloquentiæ viribus exaggeraret indignos innocentissimi Christi cruciatus. Rursum nec tantu- lo hilariorem quenquam, quum totus in hoc esset, ut mortem illam redderet nobis triumphalem, plausibilem & gloriosam. Commemorabat Decios & Q. Curtium, qui se pro salute Reip. dijs Manibus deuouissent. Item Cecropem, Menæceum, Iphigeniam, & alios aliquot quibus patriæ salus ac dignitas ipsâ vitâ fuisset charior. Deplorabat autem valde lugubriter, quod fortibus viris, qui suis periculis Reip. subuenissent, publicis decretis relata esset gratia, alijs in foro positâ statuâ au- reâ, alijs decretis honoribus diuinis: Christum pro suis benefa-

Etis ab ingrata Iudæorum gente præmij loco tulisse crucem,
dira passum , summāque affectum ignominiā. Atque ita nobis
bonum illum & innocentem virum , déque gente sua optimè
meritum reddebat miserandum , quasi Socratis aut Phocionis
mortem deplorâsset , qui quām nihil admisissent sceleris , ci-
uium suorum ingratitudine coacti sunt cicutam bibere : aut
Epaminondæ, qui ob res præclarè gestas compulsus est capitis
sui causam apud suos dicere : aut Scipionis, qui post tot in rem-
pub. merita exulatum abijt:aut Aristidis, quem populus Athe-
niensium non ferens cognominis inuidiam, quōd ob insignem
integritatem morum, vulgò iustus diceretur , ostracismo iussit
in exilium proficisci. Quæso quid his dici potuit frigidius aut
ineptius? & tamen Ciceronem pro viribus æmulatus est. Cæ-
terū de arcano supremi numinis consilio, quod hac inauditâ
ratione voluit genus humanum à Diaboli tyrannide redimere
per mortem vnici filij, tum de mysterijs , quid sit cōmori Chri-
sto , quid sit cum illo sepeliri , quid cum illo resurgere , nulla
mentio. Deplorabatur illius innocentia , traducebatur Iudæo-
rum ingratitudo:at non deplorabatur contrà malitia, nostra in-
gratitudo, qui sic redempti, tot beneficijs affecti, ad tantam fel-
licitatem inauditâ benignitate prouocati,rursus illum,quod in
nobis est , crucifigimus , vltro reuoluti in Satanæ tyrannidem,
feruientes auaritiæ,luxuī, voluptatibus, ambitioni, magis huic
mundo dediti quām vnquam fuerint Ethnici , quibus Deus
nondum aperuerat hanc celestem Philosophiam. Iam in di-
uersâ parte cum ille magno conatu id ageret , vt gaudio gesti-
remus, magis libebat flere : quām audirem Scipionis, Pauli Æ-
milij, & C. Cæsaris triumphos, & imperatores in Deorum nu-
merum relatos, cum crucis triumpho conferri. Huius gloriam
qui voluissest verbis attollere , Paulum Apostolum potius fibi
proponere debebat quām Ciceronem. Quām ille in hoc argu-
mento exultat , attollitur , superbit, regnat, triumphat , omnia
mundana velut è sublimi despiciens, quoties in crucis prædica-
tionem incidit. Quid multis ? Tam Romanè dixit Romanus
ille , vt nihil audirem de morte Christi. Et tamen ille Ciceronianæ
dictionis ambitiosissimus candidatus , Ciceronianis vi-
debatur mirificè dixisse, quām de re penè nihil diceret , quam
nec in-

nec intelligere, nec amare videbatur, neque quidquam appositi dicebat, nec ullos mouerat affectus. Tantum hoc laudis ferebat quod Romanè pronunciasset, & aliquid Ciceronis retulisset. Probari poterat hoc velut indolis ingeniique specimen, si à puerō apud pueros in schola fuisset habita talis oratio. Verum ad talem diem, ad tales auditores, ad tale argumentum quid faciebat obsecro? N. Est ἀνώνυμος de quo loqueris? B. Nomen, ut dictum, intelligi malo quam exprimi. Neque enim nobis hic propositum est ullius nomen aspergere, sed errorem vitandum ostendimus, qui non paucis hodie sub splendidi nominis umbrā imponit. Hoc nostrā refert, Nosopone: nomen hominis, de quo narrai fabula'n, scire nihil refert. Pertinet autem hoc & ad Ciceronis gloriam, cui video te supra modum fauere, cui quotquot usquam terrarum sunt eruditī merito fauent. Nam isti simiū non solum officiunt adolescentiæ studijs ac moribus, verum etiam ipsum Ciceronis nomen obscurant, cuius cognomine se venditant, quum nihil sint minus, quam Ciceronianī. Quemadmodum eximiae pietatis virum Benedictum infamant, quoties se cultu titulōque iactant Benedictinos, etiam illi qui vita propius ad Sardanapalum accidunt, quam ad Benedictum: & minimè malitiosum Franciscum, qui se huius cognomine iactant, quum moribus Pharisaeos proprius exprimant, quam Franciscum: Et Augustinum, qui se ferunt Augustinenses, quum à doctrina simul & pietate tanti viri procul abhorreant: Fortasse & Christū, qui præter titulum nihil habent illius. Ita Ciceronis famæ labem aspergunt, qui nihil habent in ore præter Ciceronem & Ciceronianos, quum nulli magis absint ab eloquentia Ciceronis. Mirum quo supercilium Thomæ, Scoti, Durandi similiūmq; barbariem exercentur: & tamē si res vocetur ad exactum iudicium, illi quum se nec eloquentes, nec Ciceronianos iactent, magis Ciceronianī sunt, quam isti qui postulant haberi, non iam Ciceronianī, sed ipsi Cicerones. N. Monstri simile narras. B. Non est monstrosa veritas: qui mentitur, monstri simile dicit. Nonne fateris Ciceroni simillimum, qui de quacunque re dicit optimè? N. Fateor. B. Ad bene dicendum duas potissimum res conducunt, ut penitus cognitum habeas, de quo dicendum est: deinde ut

pectus & affectus suppeditet orationem. N. Ista quidem docent Horatius & Fabius , & alioqui citra auctorem verissima sunt : quare non conabor inficias ire. B. Vnde igitur Ciceroniani nomen feret, hoc est, optimè dicentis, qui de rebus loquitur, quas nec penitus intelligit , nec affectu pectoris prosequitur? vt ne dicam, quas planè negligit oditque. H. Id quidem perdifficile est. Qui possit enim pictor , quamvis probus artifex , effingere figuram hominis , quem nunquam attentè contemplatus est, aut fortasse ne vidi quidem? Deinde vix impetres ab hoc artificum genere vt scitè rem exprimant , nisi delestantur argumento.B. Illud igitur in primis curandum erat Ciceronianis : vt intelligant mysteria Christianæ religionis , nec minore studio libros sacros euoluant , quām Cicero Philosopherum, Poëtarum, Iurisperitorum, Augurum & Historicorum euoluerat. His rebus instruētus ille fuit Cicero. Nos qui nostræ professionis, nec leges, nec prophetas, nec historias, nec interpres attingimus, contemnimus etiam & horremus, quād tādem erimus Ciceroniani? Verūm age, dicendum est apud Christianos , sed de re profanā, putā de creando magistratu, de matrimonio, aut de pangendo fœdere, aut de bello suscipiendo: an his de rebus Christiani apud Christianos eodem modo dicemus, quo Cicero ethnicus loquebatur apud ethnicos ? Annon omnes vitæ nostræ actiones conferendæ sunt ad Christi regulas: à quibus si tua recedat oratio , iam nec bonus orator , nec vir fueris bonus. Quod si is qui dicit, nullum verbum promitt nisi ex indice suo : quūm res mortalium in diuersum commutatæ nūcas voces inuixerint , quid hīc faciet Ciceronianus, quūm eas non reperiet, nec in M. Tullij libris, nec in suo elencho? Si rejicietur , quidquid non deprehenditur in libris illius, quūm tam multi interciderint , vide quām multa vitabimus vt barbara , quæ sunt à Cicerone prodita. Rursus quām multa, quibus erat usurpus , si de rebus huiusmodi dicendum fuisset. Nusquam apud Ciceronem legimus : Iesu Christi , Verbi Dei , Spiritus sancti , aut Trinitatis vocabulum , nec Euangeliū , nec Euangelistam , nec Mosen , nec Prophetam , nec Pentateuchum , nec Psalmos , nec Episcopum , nec Archiepiscopum , nec Diaconum , nec Hypodiaconum , nec Acoluthum , nec Exorcistam , nec

eccl̄iam, nec fidem, sp̄em & charitatem, nec trium personarum eandem essentiam, nec h̄eresim, nec symbolum, nec septem ecclesiæ sacramenta, nec baptismum aut baptistam, nec confirmationem, nec eucharistiam, nec sacram uunctionem, nec p̄nitentiam, nec sacramentalem confessionem, nec contritionem, nec absolutionem, nec excommunicationem, nececclesiasticam sepulturam, nec missam, nec alia innumera, quibus constat omnis vita Christianorum. Hæc nusquam non sunt obuia, quacunque de re tentas dicere, ingerunt feso vel nolenti. Quid faciet? quò se vertet h̄ic ille superstiosè Ciceronianus? An pro patre Christi dicet, *Iupiter Opt. Max.* pro filio dicet *Apollinem*, aut *Aesculapium*: pro *virginum reginâ* dicet *Dianam*: pro *ecclesia*, *sacram concionem*, aut *civitatem*, aut *Rempubl.* pro *ethnico*, *perduellem*: pro *h̄eresi*, *factionem*: pro *schismate*, *seditionem*: pro *fide Christiana*, *Christianam persuasionem*: pro *excommunicatione*, *proscriptionem*: pro *excommunicare*, *diris deuouere*, aut *quod nonnullis magis arridet*, *aqua & igni interdicere*: pro *Apostolis*, *legatos*, aut *veredarios*: pro *Romano pontifice*, *flaminem dialem*: pro *confessis Cardinalium*, *patres conscriptos*: pro *synodo generali*, *S. P. Q.*, *Reipublicæ Christianæ*: pro *Episcopis*, *præsides prouinciarum*: pro *electione Episcoporū*, *comitia*: pro *synodica constitutione*, *senatusconsultum*: pro *summo pontifice*, *summum civitatis prefectum*: pro *Christo capite ecclesiæ*, *summum Reipublicæ præsidem*: pro *diabolo*, *sycophantam*: pro *prophetā*, *vatem* aut *diuinum*: pro *prophetijs*, *oracula diuum*: pro *baptismo*, *tineturam*: pro *misa*, *victimam*: pro *consecratione corporis Dominici*, *sacrosanctum panificium*: pro *Eucharistia*, *sanctificum crustulum*: pro *sacerdote*, *sacrificatum*, aut *sacerorum antisitem*: pro *diacono*, *ministrum* aut *curionem*: pro *gratia Dei*, *numinis munificentiam*: pro *absolutione*, *manumissionem*. Vides ex innumerâ vocabulorum turbâ quantulam portionem attigerim. Quid h̄ic faciet Ciceronianæ phraseos candidatus? Vtrumne tacebit, an ad hunc modum mutabit recepta Christi vocabula? N. Quid ni? B. Fingamus igitur exemplum. Hanc sententiam: *Iesus Christus, verbū & filius eterni patris, iuxta prophetias venit in mundum, ac factus homo, sponte se in mortem tradidit, ac redemit eccl̄iam, offensique patris iram auertit à nobis, eique nos reconciliauit;*

ut per gratiam fidei iustificati, & à tyrannide liberati, inferamur ecclæsia, & in ecclesie communione perseverantes, post hanc vitam consequamur regnum cælorum. Sic efferet Ciceronianus. Optimi maximique Iouis interpres ac filius fernator, rex, iuxta vatum responfa, ex Olympo deuolauit in terras, & hominis assumptâ figurâ, sese pro salute Reip. sponte deuouit Dijs Manibus, atque ita concionem sine ciuitatem, sine Remp. suam afferuit in libertatem, ac Iouis Optimi Maximi vibratum in nostra capita fulmen restinxit, nosque cum illo rededit in gratiam, ut persuasionis munificentia ad innocentiam reparati, & à sycophantæ dominatu manumissi, cooptemur in ciuitatem, & in Reip. societate perseverantes, quum fata nos euocârint ex hac vita in Deorum immortalium consortio rerum summâ potiamur. N. Ludis tu quidem Bulephore. B. Ita me benè amet nostra πνεύμων, rem feriam ago. Iam si vsus venerit, ut de difficillimis dogmatum nostrorum quæstionibus sit differendum, quantum lucis habebit disputatio, si talibus flosculis ornatus incedat sermo? Quid aliud quām fumum ingeram materiæ tenebris? Quoties ad has salebras restitabit lector? Sed age liceat haec tenus ludere Ciceronis imagine, quid fiet vbi res poscet diuinorum scripturarum testimonia? An quām erit citandum aliquid ex Decalogi præceptis, tantum ascribam, recita legem? Quām pronunciantur erit, constitutio synodi, ascribam, recita senatus consultum? Quām erit aliquid promendum ex Prophetis aut Apostolis, ascribere sat erit, recita testimonium? Sic enim omnino solet Cicero. Itaque vitabo, ne dictio nē Ciceronianam verbis non Ciceronianis contaminem? N. Quid igitur? Num autor eris nobis sic loquendi, quemadmodum scripserunt Thomas & Scotus? B. Si melius dicit, qui dicit aptius, sic de rebus sacris loqui præstiterat, quām in his Ciceronem exprimere. Quanquā est medium quiddam inter Scotos & Ciceronis simias. Nec statim male Latinum est, quod apud Ciceronem non extat, qui, ut saepè iam dictum est, nec extat totus, & si totus extaret, non tractauit omnes materias, & si tractasset omnes illorum temporum, nostras res nec tractauit, nec nouit. Postremò quod ad sermonis proprietatem & elegantiam attinet, nec Ciceroni cedit M. Varro, & hac dote præfertur C. Cæsar. Neque enim M. Tullius fuit autor ac parens Romani sermonis, sed orator

maximus, & in causarum ciuilium actionibus primæ laudis, in alijs inferior nonnullis, in carmine frigidus, in vertendis Græcis parum felix, qualis futurus in cæteris, incertum. Si mihi de matrimonio dicendum, cuius multò alia nunc est ratio quām fuit olim, & de quo M. Tullius nihil memoriae prodidit, num vèrebor ex Aristotele, Xenophonte, Plutarcho, è diuinis libris, è Tertulliano, Hieronymo & Augustino, sententias ac verba legere, ne cui videar parum Ciceronianus? Item si de re rusticâ præcipiendum fuerit, fas non erit ex Virgilio, Catone, Varro, Columella decerpere quæ placent: Si barbarum habetur, quidquid est nouum & recens natum, nulla vox non fuit aliquando barbara. Quām multa reperies apud ipsum Ciceronem noua? præsertim in his libris in quibus tractat artem rhetoramicam aut rem philosophicam. Quis ante Ciceronem audierit beatitudinem aut beatitudinem? Quid apud Latinos sonat *fines bonorum*, quūm apud illum significet summum bonum, aut id in quo quis statuit summā felicitatē? Quid nobis sonat *visum* & *visio, species, propositum, & reiectum?* Quid Latinis auribus sonat, *occupatio, quid contentio, quid superlatio, quid complexio, quid traductio, quid frequentatio, licentia, gradatio, quid status & constitutio, quid iudicatio, quid continens, quid firmamentum, quid demonstratum genus, quid inducō, quid propositum, quid aggressio, quid insinuatio, quid acclamatio,* quid aliæ voces innumeræ, quas aut priùs Latinis inauditas ausus est fingere, aut in eam significationem detorsit, quam Populus Rom. non agnoscebat? Hoc ille reclamante seculo non est veritus facere, quūm philosophorum Græcorum dogmata Latinis auribus traderet, & vt quod erat in præceptis rhetorum, peculiaribus vocabulis in hoc propriè repertis explanaret, nonnullas peregrinas voces ciuitate Romana donauit: & nos piaculum admisimus credimus, si rebus nouatis vocibus aliquot nouis utramur? Nulla est ars humana, cui non concedimus ius utendi suis vocabulis. Licet Grammaticis dicere, *supinum & gerundum: Mathematicis, sese qualiteram & superbipartientem.* Habent agricolæ & fabri propria suarum artium vocabula. & nos cælum terræ miscemus, si nostræ religionis mysteria suis verbis explicemus? Voces aliquot Hebraicæ, complures Græcanicæ / quoniām è Palestinâ, Asiâ

minore & Græciâ, primùm ad nos demanauit Christiana philosophia) vñà cum ipsis rebus inuectæ sunt: quod genus sunt, *osanna, amen, ecclesia, apostolus, episcopus, catholicus, orthodoxus, hereticus, schisma, charisma, dogma, chrisma, Christus, baptizo, paracletus, euangeliū, euangelizare, euangeliſta, proselitus, catechumeni, exorcismus, eucharistia, symbolum, anathema.* Non nullas prisci Christianæ religionis antistites usurparunt, quò commodius possent de rebus tam sublimibus differere, cuiusmodi sunt ὁμοίωσις, quod nos *consubstantialis* vertimus: *fides, gratia, mediator,* & si qua sunt alia, quæ antehac vel inaudita Latinis erant, vel non in eundem sensum usurpata. Num igitur tanti nobis erit dici Ciceronianum, ut de rebus, de quibus solis erat loquendum, prorsus fileamus: aut verbis vel ab Apostolis traditis, vel à maioribus repertis, & in hunc usque diem tot seculorum consensu receptis abstinebimus, alia quædam in illorum locum pro suo quisque arbitrio comminiscentes: Imò *mel, piper, & sinapi* cum suæ nationis vocabulis receperunt primùm Græci, mox Latini: & nos fastidimus aliquot dictiones quæ nobis cum illâ cælesti philosophiâ per Christum, per Apostolos, per afflatos sacro spiritu patres, veluti per manus traditæ sunt: atque interim ad Ciceronem configimus, inde mutuo sumpturi voces, videlicet ēr̄ tñ φαρñ uuegi, quod apud Græcos dici solet? Si quis nobiscum summo iure contendat, citius diceret, Ciceronis verbis, figuris ac numeris, Christianæ philosophiæ maiestatem foedari. Verùm istis non assentior, mihi placet in quavis materia nitor a mundicie orationis. At non ille dicit Ciceronianè, qui Christianus apud Christianos de re Christianâ sic loquitur, quemadmodum olim ethnicus apud ethnicos de rebus profanis locutus est Cicero: sed quemadmodum ille coprædictus ingenio quo tum erat, eo dicendi usu, eâ rerum nostrarum cognitione, quâ tum profanarum erat instructus: Postremò sic inflammatus studio pietatis erga Remp. Christianam, quemadmodum tum vel gloria vel studio flagrabat in virtutem Romanam & in maiestatem Romani nominis, dicturus esset hodiè Christianus apud Christianos si viueret. Hoc qui praestare valet, prodeat & æquis animis feremus illum dici Ciceronianum, si tantopere ducitur huius amore cognominis.

Ipse Marcus Tul. si viueret hoc rerum statu, *Dei patris nomen* non iudicaret minus elegans quam *Iouis Opt. Max.* nec minus decoris putaret accedere dictioni, si subinde repeteret *Iesum Christum*, quam si *Romulum*, aut *Scipionem Africanum*, aut *Q. Curtium*, aut *M. Decium*, Nec minus splendidum existimaret ecclesie Catholice nomen, quam *Patrum conscriptorum*, quam *Quirium*, quam *Senatus populique Romani*. Diceret nobiscum, fidem in *Christum*, diceret infideles, qui à Christo sunt alieni, diceret *paracletum spiritum*, diceret *santam trinitatem*. Quod dico, probabilibus argumentis colligi potest. Num illū deterruit elegantiæ studium quo minus in *Philippicis*, dum præit formulam senatus consulti, vtatur verbis solemnibus magis quam Latinis? Annon in *Topicis* vtitur verbis Iureconsultorum longè alienis à phrasí rhetorica? An ille fastidisset verba nostræ philosophiaæ peculiaria? N. Mihi quidem videris satis feliciter declamare. B. Ad hæc, nonne gratia sermonis bona ex parte pendet ex condituriis & allusionibus? At M. Tullius vnde sumit hæc condimenta? Nonne ex Homero, Euripide, Sophocle, Ennio, Lucilio, Accio, Pacuvio, Neuio: tum ex Philosophorum & Historiæ libris? N. Nimurum sine his ornamentiis sordida ac triuialis est oratio. Hæc ceu gemmæ flosculæ intertexta reddunt admirandum quod scribitur. B. Quid si nos eadem petamus ex Virgilio, Flacco, Ouidio, Seneca, Lucano, Martiale, num hac parte dissimiles erimus Ciceronis? N. Istuc concedunt, licet ægræ. Habet enim apud Ciceronem nescio quid maiestatis antiquitas eorum quorum dicta refert. B. Qui fit igitur ut nos existimemus totam orationem conspurcatam, si condimenta, quæ Cicero petebat ethnicus ab ethnicis, nos ex antiquissimis prophetis, Mose, Psalmis, Euangelicis & Apostolicis litteris petamus? Admirandam quandam gemmam appositam existimamus, si quid admixtū erit è Proverbijs Solomonis? An præ-Socrate nobis putet Solomon? Si quid ex Pindari Flacciuæ dictis fuerit interiectum, splendet oratio: & sordescit, si quid è sacris psalmis aptè fuerit attextum? Pondus ac maiestatem additam arbitramur orationi, si quam Platonis sententiam inseruerimus, & plurimum gratiæ decessisse videtur, si quam Christi sententiam ex Euangelicis literis addiderimus? Vnde hæc

tam præpostera iudicia? An Platonis sapientiam vehementius admiramur quam Christi? An libri spiritus cælestis afflatu profundi sordent nobis præ scriptis Homeri, Euripidis, aut Enni? Quin missam hic faciamus spiritus sacri mentionem, ne videamus diuina cum humanis conferre. Historia, si fidem detrahas, ne nomen quidem historiæ meretur. Hic mihi confer, si libet, fabulosum Herodotum cum Mose: confer historiam orbis conditi, exitus ab Ægypto, cum Diodori fabulis: confer libros Iudicū & Regum cum Tito Liuio, qui non raro secum ipse dissidet in rerum gestarum narratione: tantum abest ut nusquam aberret à vero: confer Platonem cum Christo: Socratis *εἰρηνείας* cum Christi cælestibus oraculis: confer psalmos nihil humani spirantes cum Pindaricis adulationibus: confer Solomonis Canticum cum Theocriti nænijs. Siue personas speates, siue rem, nihil simile. Habet diuina sapientia suam quandam eloquentiam, nec mirum si non nihil diuersam à Demosthenicâ, seu Ciceronianâ, quum alius cultus deceat summi regis vxorem, aliis glorioſi militis amicam. Hoc dicturus eram, si quis verba cum verbis, figuræ cum figuris, numeros cum numeris incipiat comparare. An dulcior sonat auribus nostris, *Theſſala Tempe*, quam mons Sion? An plus habet maiestatis à diis immortalibus datum, quam à Deo patre datum? An iucundius est auribus nostris *Socrates Sophronisci filius*, quam *Iesus Dei filius Deus*? Cur magis blanditur auribus nostris, *Annibal Panorum Imperator*, quam *Paulus Gentium doctor*? Si personas æstimes, ille Romano imperio moliebatur exitium, hic salutiferam philosophiam inuexit. Si voces conferas, quæfo quid interest? H. Si verum fateri velimus, nihil nisi quod apud homines plurimum valet, vel quæ semel occupauit animum persuasio, vel penitus hausta imaginatio. Hoc accepimus, hoc penitus infedit animis nostris, voces illas esse politas ac splendididas, has inamænas & barbaras. B. Rem acu tetigisti. Sed quæ res istuc persuasit animis nostris? H. Nescio. B. Res ipsa? H. Non opinor. B. Vis eloquar quod vero verius est? H. Per me quidem impunè. B. Huius expecto vocem. N. Vtere iure quod stipulanti concessimus. B. At vereor ne parum videatur Ciceronianum quod dicturus sum. N. Hic nihil refert. B. Paganitas est, mihi crede, Nosopone, paga-

ne, paganitas est , quæ ista persuadet auribus atque animis nostris. Titulo duntaxat sumus Christiani: corpus aquâ sacrâ tintâ est , sed illota mens est : frons cruce signata est , animus crucem execratur: Iesum ore profitemur, sed Iouem Opt. Max. & Romulum gestamus in pectore. Alioqui, si verè , quod dicimus, essemus, quod tandem sub Sole nomen oportuit vel cogitationibus, vel auribus nostris esse iucundius nomine Iesu? per quem à tantis malis erecti , cuius gratuitâ benignitate ad tantam dignitatem vocamur , ad æternam felicitatem inuitamut: ad cuius mentionem contremiscunt impij spiritus , generis humani plus quàm capitales hostes , ceruices ac genua submitunt æthereæ mentes. Quod tā efficax est, vt ad huius inuocationem fugiant Dæmones, cedant immedicabiles morbi, reuinificant mortui : tam blandum & amicum , vt nulla sit tam acerba calamitas, quin magno solatio leniatur, si Iesum ex animo nomines. Et hoc nomine persuademus nobis sordidari nitorem orationis , quum *Annibal & Camillus* mera sint orationis lumina ? Ei jeciamus, reuellamus , profligemus ex animo paganitatem hanc, pectus verè Christianum ad lectionem adferamus, & videbimus lucidissimā stellam additam orationi, quoties *Iesu Christi* nomen fuerit insertum: eximiam accessisse gemmam, quoties *Virginis matris*, quoties *Pauli Petri* nomen admiscebitur: multum decoris accessisse, quoties ex diuinarum literarum adytis, quoties è spiritu sancti lecythis ac myrotheicijs sententiam viderimus interiectam, modò in loco, modò ex animo : multoque plus dignitatis adiunctum dictio ni, quàm si ex Ennianis aut Accianis scriptis decem millia dictorum, quæ in illis habetur venustissima, fuissent addita. H. Isto sanè pacto vitatur, ne quid hæreseos insimulent Theologi. B. Iam si quid est ornatus in tropis ac schematis, id totum est nobis cum Cicerone commune : rerum maiestate fidèque longè sumus illo superiores. Tantum de vocibus imponit nobis imaginatio paganica, fallit affectus parum Christianus, ideo putent nobis quæ suapte natura sunt pulcherrima, quia non amamus, utinam non odissemus. Ut enim, iuxta Theocriti sententiam , amanti pulchra sunt & ea que pulchra non sunt: ita nihil est odio non deformis. Veniam ad allusiones, quas si tollas , scis ipse quantum

Veneris decebat orationi. Cur igitur nobis vehementius blanditur, si quis significans aliquem indecenter admixtum alieno gregi, dicat, *vidisses corchorum inter holera*, quām si dicat, *vidisses Saulē inter Prophetas*: aut si significans quipiam non in loco factum dictūm, dicat, *in leanticulā vnguentum*, quām *annulum aureum in nare suillā*: aut si significans, non fortunæ, sed bonæ conscientiæ fidendum esse, dicat, *in sacra ancoræ præsidio spem esse reponendam*, quām si dicat, *solidæ petræ innitendum*? Aut si quis volens boni viri partes esse, alienis inseruire commodis potius quām vtilitatis propriæ rationem habere, dicat, *nihil minus decet Christianum hominem*, quām *Aspendium agere cytharædum*, quām si dicat, ad Pauli dictum alludēs, *magis esse spectandum quid liceat quām quid expediatur*. Hęc si persequi labore, iusti voluminis res sit, indicāsse sat habeo. Quām inhiamus, quām stupescimus, si quod veterum Dæmoniorum simulacrum, aut etiam simulaci fragmentum naucti fuerimus: & Christi ac diuorum imagines vix æquis oculis aspicimus. Ut admiramur epigramma, seu epitaphium in corroso quoipiam faxo reperatum: *Luciae coniugi charissimæ, ante tempus extinctæ, Marcellus posuit dijs Manibus sacrum, ô me felicem? Cur viuo?* In huiusmodi quum sæpenumero non solum sensus inepti & paganici, verumetiam insignes reperiantur solœcismi, tamen ea exosculamur, veneramur, ac propemodum adoramus antiquitatem, & Apostolorum reliquias deridemus. Si quis quid proferat ex *Duodecim Tabulis*, quis non iudicet sacratissimo loco dignum? Et leges digito Dei tabulis inscriptas, quis nostrum veneratur, quis exosculatur? Quām habemus in delitijs Herculis, aut Mercurij, aut Fortunæ, aut Victoriae, aut Alexandri magni, Cæsarisue cuiuslibet simulacrū nomismate expressum? Et veluti superstitiones ridemus, qui lignum Crucis, qui Triadis ac diuorū imagines inter rēs charas habent. Si quando Romæ conspicatus es Ciceronianorum *usæcæ*, recole quæso nun cubi videris imaginē Crucifixi, aut sacræ Triadis, aut Apostolorum: paganismi monumentis plena reperties omnia. Et in tabulis magis capit oculos nostros Jupiter per impluuum illapsus in gremium Danaës, quām Gabriel sacræ Virgini nuncians cœlestem conceptum: vehementius delectat raptus ab aquilâ

Ganimedes , quām Christus ascendens in cōclum : iucundius morantur oculos nostros expressa Bacchanalia, Terminaliaue, turpitudinis & obscenitatis plena, quām Lazarus in vitam reuocatus, aut Christus à Ioanne baptizatus. Hēc sunt mysteria quā sub Ciceroniani nominis velo teguntur. Mihi crede, per speciosi tituli prætextum infidæ tenduntur simplicibus , & ad fraudem idoneis adolescentibus. Paganitatem profiteri non audemus: Ciceroniani cognomen obtendimus. At quanto fatius esset vel mutos esse nos, quām in hunc affectum venire? N. Expectabam ut adiuuares conatus nostros. Cæterū nescio quomodo dilapsus aliò, labefactas animū meum, ne pertēdam quod aggressus sum. B. Iam dixi, & repeto, non retraho animū tuum à præclaris cœptis, sed ad ea quā sunt optima surrigo. Neque enim hēc ideo commemorata sunt, quōd arbitrer te talibus affinem affectibus, sed illud pro mea virili molior , vt feliciter affectemus Ciceronianam eloquentiam, ne sedulò quidem, sed parum rectis iudicijs id agentes nihil aliud assequamur , quām vt dum valde studemus haberi Ciceroniani, nihil minus simus quām Ciceroniani, si modo perpetuum esse pateris quod donāsti, Ciceronis esse quām optimè dicere : ac ne benè quidem dicere , qui non dicat aptè : tum frigidam ac mortuam esse dictionem, quā non proficiscatur è pectore. N. Quī fiet igitur, vt reddamur aliquādo germanè Ciceroniani? Neque enim grauabor tuum sequi consilium , si quod habes meo rectius. B. Hic est quōd nobis optare , quod te monere possim, præterea non multū. Ingenium ac naturam Ciceronis optare possum nobis , dare non possum. Habent singula mortalium ingenia suū quiddam ac genuinum, quāe res tantam habet vim, vt ad hoc aut illud dicendi genus naturā compositus frustra nitatur ad diuersum. Nulli enim bene cessit θεομαχία, quemadmodum Græci solent dicere. N. Scio, quod dicis, non indiligenter admonere Quintilianum. B. Sit igitur hēc admonitio prima, ne quiuis se se addicat ad exprimendum Ciceronem, cuius genius vehementer abhorreat à genio Ciceronis: alioqui mōstri similis euadet, qui quum à suā natuā formā recesserit, alienam tamen non assequatur. Illud igitur in primis inspiciendum eit, ad quod dicendi genus te natura fin-

xerit. Etenim, si qua fides Astrologis, nemo temerè fortunatus est in eo, à quo genesis abhorret. Qui Musis natus est, nunquam felix erit in bello. Qui bello natus est, nunquam scribet felicia poëmata. Qui coniugio natus est, nunquam erit bonus monachus. Qui agriculturæ natus est, nunquam huic erit aula prospera: & contrà. N. Atqui nihil est quod non expugnet labor improbus. Videmus arte humanâ lapidem verti in aquam, plumbum in argentum, æs in aurum, curâ plantas exuere sylvestre ingenium. Quid vetat quo minus & hominis ingenium arte & vsu transformetur? B. Naturam habilem adiuuat cura, leuiter abhorrentem conciliat, & corruptam emendat: ac prorsus abhorrentem conciliat, & ad diuersa compositam frustra vexes ô Nosopone. Equus discit in gyrum circumagi, discit incessum gradarium, at frustra bouem duxeris ad ceroma, frustra canem vocâris ad aratum, frustra bubalum ad equestre certamen. Aqua fortasse vertitur in aerem, aer in ignem, si quis omnino est ignis elementaris: sed terra nunquam vertitur in ignem, nec ignis in aquam. N. Sed quid vetat, quo minus Ciceronis phrasim ad omnem materiam accommodemus. B. Fatoe in M. Tullio quædam esse generalia, quæ possunt ad quodvis argumentum transferri, veluti candorem, perspicuitatem, sermonis elegantiam, ordinem & si qua sunt huius generis: at hoc istis Tullij simijs non est satis, totam dictiōnis faciem exigunt. Quod ipsum ut in quibusdam materijs affinibus vtcunque fieri posset, certè in his quæ tota ratione dissident, nequam valeat. Maronem sic opinor, fateris inter poëtas Latinos tenere primas, quemadmodum M. Tullius inter oratores. N. fateor. B. Age, si pares scribere carmen Lyricum, vtrum Horatiam tibi propones an Maronem? N. Horatium in hoc genere summum. B. Quid si satyram? N. Multo magis. B. Quid si mediteris comœdiā? N. Ad Terentianum exemplar me conferam. B. Nimirum ob insignem argumenti dissimilitudinem. N. Sed habet Tulliana phrasis nescio quid priuæ felicitatis. B. Totidem verbis & ego possim dicere, nescio quid. Imponit multis immodicus Ciceronis amor. Nam M. Tullij phrasim ad materiam vehementer diuersam adaptare, est dissimilem illi fieri. Nec est necesse affectare similitudinem, si contingat esse pa-

rem, aut certè propinquum , licet dissimilem. Quid dissimilius quām Simaragdus & pyropus, & tamen precio gratiāque pares sunt. Dissimilis est rosa lilio , diuersus odor , & tamen vterque flos alterum æquat. Annon sæpè vidisti duas puellas facie dissimili, sed ambas eā formā, vt excellentia factura sit ambiguum delectum , si cui detur optio ? Non statim melius est , quod ad Ciceronis imaginem proprius accedit , quemadmodum antea dicere cœperamus , nullum animal omnibus membris propriis ad hominis figuram accedere quām simiam, adeò , vt si vocem addidisset natura, homo videri possit : nihil autem homini dissimilius esse quām pauum aut cygnum, & tamen cygnus, opinor , aut pauus esse malles quām simius. H. Ego vel camelus esse malim aut bubalus quām simiorum formaosissimus. B. Dic mihi Nosopone, vtrum tibi dari malles vocem luciniæ an coccyis ? N. Luciniæ. B. Et tamen coccyx proprius accedit ad vocem hominis. Vtrum malles cum alaudis canere , an cum coruis crocitari. N. Cum alaudis canere. B. Et tamen coruorum vox similiar est humanæ. Vtrum malles cum asinus rudere, an cum equis hinnire? N. Cum equis hinnire, si ad alterutrum adi-
gat fatorum necessitas. B. Et tamen asinus conatur veluti humano more loqui. N. At opinor meam Mineruam non usque adeò auersam esse ab ingenio Ciceronis. Proinde quod natu-
ræ deest, absoluet meditatio. Quare fac absoluas, quod admone-
nendum existimas. B. Rectè facis quòd in viam reuocas , nam aliò dilapsurus erat sermo meus. Summa est, vt quod cupimus, verè faciamus, hoc est, totum Ciceronem exprimamus, qui nec in verbis, nec in formulis, nec in numeris , nec in scriptis totus est, imò vix dimidiatus, vt ante satis declaratum est. N. Vbi igitur totus? B. Nusquam nisi in se ipso. Quòd si totum vis exprimere Ciceronem , teipsum non potes exprimere. Si teipsum non exprimis , mendax speculum tua fuerit oratio , nihiloque minus absurdum videbitur , quām si coloribus oblita facie te pro Nosopono Petronium esse similes. N. Ænigmata loqueris. B. Dicam crassiùs: ineptiunt qui se torquent in hoc, vt Ciceronem istis rationibus totum exprimant, quod fieri nec potest, si expedit: nec expedit si fieri possit. Sic autem totus exprimi potest, si virtutes illius non easdem reddere contendamus, sed

pares ad illius imitationem exprimere, aut, si licet, etiam vincere. Siquidem fieri potest, ut Ciceronianus sit maximè, qui Ciceroni sit dissimillimus, hoc est, qui optimè aptissimèque dicat, quùm diuersa ratione dicat, nimirum rebus iam in diuersum commutatis. Veluti si quis senem pingere velit, quem Apelles pinxerat adolescentem, hoc ipso fuerit Apelli dissimilis, si iam alium factum velit eodem modo pingere. H. Sphinge dignum ænigma, ut hoc ipso dissimilis sit aliquis, quo similis est. B. Annon id vsu veniret, si quis eo modo caneret in funere, quo Hermogenes canere solet epithalamia: aut ea gesticulatione causam diceret apud Areopagitas, qua saltare Roscius solet in theatro? Verùm haec tenus licebit affectare Ciceronis similitudinem, si ijsdem vestigijs ad eloquentiæ palmam contendamus, quibus ille peruenit. N. Quibus? B. Num ad vnius imitationem semet addixit? Nequaquam, sed ex præcipuis quod in quoque esset aptissimum, exprimere studuit. Hic illi primus erat Demosthenes, non solus: nec hunc ita sibi proposuit, ut totum exprimeret, sed ut congrua feligeret: nec ut sequi contentus esset, sed ut delectu quædam prudens vitaret, nonnulla corrigeret: quæ verò probabat sic æmularetur, ut præire contenderet. Adhac pectoris sui penum affatim expleuit omnium disciplinarum, auctorum, veterum ac nouarum rerum cognitione: suæ ciuitatis familias, ritus, instituta, leges, edicta, plebiscita diligenter ediscebatur. Nec solum studiosè versabatur in adyta philosophorum, verum etiam in secessus Musarum se subinde recipiebat, ab alijs pronunciacionem, ab alijs gestum discebat. Hæc qui faciet eadem, dissimillimus euadet M. Tullio: paria qui faciet aut similia, is Ciceroniani cognomen promerebitur. N. Dic aliquantò dilucidiūs. B. Qui pari studio sese exercebit in cognitione Philosophiæ Christianæ, quo ille se exercuit in profana: qui eo affectu imbibet Psalmos & Prophetas, quo ille hausit poëtarum libros: qui tantâ vigilantiâ studebit cognoscere Apostolorum decreta, ecclesiæ ritus, primordia, progressum ac deliquium Reipub. Christianæ, quantâ ille laborauit, Vrbis Romanæ, prouinciarum, municipiorum & sociorum, iura legesque perdiscere, tum qui quod his omnibus studijs comparatum est, ad res præsentes accom-

modabit, is poterit aliquo iure Ciceronianus cognomen ambire. N. Istæc omnia tua non video quorsum pertineant, nisi ut Christianè loquamur, non Ciceronianè. B. Quid:num tibi Ciceronianus est, qui nec aptè dicit, nec intelligit res, de quibus verba facit? N. Nequaquam. B. At hoc pertinent illorum studia, qui nunc Ciceronianus volunt haberet. Id ne nobis vsu veniat disquirimus. Nec vlla res vetat quo minùs idem & Christianè dicat & Ciceronianè, si modo fateris eum Ciceronianum, qui dilucide, copiosè, vehementer & appositiè dicat pro rei naturâ, prôque temporum ac personarum conditione. Quidam enim benè dicendi facultatem non artem esse voluerunt, sed prudentiam. Et ipse M. Tullius in *Partitionibus* eleganter definit eloquentiam, *copiosè loquentem sapientiam*. Nec dubitandum quin hoc eloquentiæ genus ipse sectatus sit. Ab hac formulâ, Deus bone, quantum absunt isti, qui de rebus tota ratione diversis, quas ipsas nec intelligunt, nec amant, more Ciceronis volunt dicere. Quòd autem nobis sordidum & solœcum videtur, quidquid à Cicerone diffonat, perniciosum ac mendax animi nostri somnium est, procul à nobis relegandum, si velimus hoc laudis ferre, inter Christianos quod Cicero tulit apud suos. Scribendi recte, sapere est & principium & fons, ait ille Criticorum acutissimus. Fons igitur eloquentiæ Ciceronianæ quis tandem est? Pectus opulenter instructum variâ rerum omnium cognitione, præsertim earum, de quibus institueris dicere: pectus artis præceptionibus, tum multo scribendi dicendi que vsu, diutinâ meditatione præparatum: & quod est totius negotij caput, pectus amans ea quæ prædicat, odio prosequens ea quæ vituperat. His omnibus coniunctum oportet esse naturæ iudicium, prudentiam, & consilium, quæ præceptis contineri non possunt. Hæc vnde te rogo, suppetunt istis qui nihil legunt, præter Ciceronem, qui vnum hunc student nocturna versare manu, versare diurna: N. Atqui non inscitè dictum est, qui diutius in Sole versati sunt, colorem ducere, & qui diutius in tabernâ aromatariâ confederint, odorem loci secum ferre quùm discidunt. B. Mihi verò perplacet ista similitudo. Tincturam modò cutis secum ferunt, & mox euangelicent aurulam. Hac gloriâ qui contenti sunt, desideant quantumlibet in myrothecis aut

rosarijs Ciceronis, apricentur in illius Sole. Ego malim si quid est bonorum aromatum demittere in stomachum, traijcere in venas, vt non solùm vicinos odore leui aspergam, sed totus incalescam ipse, vegetiorque reddar, vt quoties res postulant, prodeat vox quæ sani benéque pasti animi videri queat. Ex intimis enim venis, non in cute nascitur oratio, quæ moratur auditorem, quæ mouet, & in quemuis habitum animi rapit. Non hæc eò dico, quòd ex Ciceronis libris mediocrem aut pœnitendum rerum cognitionem colligi existimem, sed quòd ad parandam orationis opulentiam in quoquis argumento solus non sufficiat. Quid igitur supereft, nisi vt ipsam etiam Ciceronis imitationem ex ipso discamus Cicerone? Sic illum imitemur, quemadmodum ipse est alios imitatus. Si totus in cuius lectio ne desedit, si se ad vnius præscriptum addixit, si potiorem habuit verborum quām rerum curam, si non nisi nocte concubia scripsit, si se totum mensem torsit in vna epistola, si quidquam putauit eloquens quod ad res non congrueret, faciamus eadem vt Ciceroniani simus. Sui hæc dissident plurimū ab exemplo Ciceronis, illius exemplo peccus suppellectile rerum cognitu necessiarum expleamus, ac prima sit sententiarum cura, deinde verborum, & verba rebus aptemus, non contrà nec inter dicendum vsquam oculos à decoro dimoueamus. Ita demum viuida fuerit oratio, si in corde nascatur, non in labijs natet. Artis præcepta non ignoremus: conferunt enim plurimū ad inuentionem, dispositionem, tractationem argumentorum, & vitanda quæ vel supersunt, vel officiunt causæ: sed quū erit agenda causa seria, primas teneat consilium. Quanquam & in fictis causis, quæ exercitationis gratia tractantur, conductit veris esse simillima quæ dicuntur. Cicero scripsit animum Lælij spirare in scriptis illius. Stultum est autem hoc conari, vt alieno scribas stomacho, désque operam vt in tuis scriptis spiret animus M. Tullij. Concoquendum est, quod variā diutināque lectione deuorâris, meditatione trai-ciendum in venas animi: potiùs quām in memoriam aut indicem, vt omni pabulorum genere saginatum ingenium ex sece gignat orationem, quæ non hunc aut illum florem, frondem, graménve redoleat, sed indolem affectusque pectoris tui, vt qui legit, non agnoscat

agnoscat fragmenta è Cicerone decerpta , sed imaginem mentis omni genere doctrinarum expletæ. Neminem priorum non legerat Cicero : quid quisque probandum aut reprehendendum haberet , diligenter expenderat : at neminem illorum propriè agnoscas in Cicerone , sed vim mentis ex omnium sententijs vegetaræ. Si te parum mouet exemplum amasij tui, contemplemur exempla naturæ. Apes num ex vno frutice colligunt melificij materiam, an potius ad omnes florum, herbarum , fructicum species mirâ sedulitate circumuolant , frequenter è longinquo petentes quod condant in aluearia? Nec statim mel est quod adferunt, fingunt ore, visceribusque suis liquorem , ac in ipsis transformatu n rursus ex sese gignunt, in quo non agnoscas, nec floris, nec fruticis delibati saporem, odorémve, sed apiculæ fœtum ex omnibus illis temperatum. Iam nec iisdem frôdibus pascuntur capellæ, quo lac illis modo cognatum reddant, sed omni frondium genere saginantur: itaque non succum herbarum , sed lac ex illis transformatum referunt. N. Refert tamen, vnde mellis succum colligat apis, aut quâ fronde patientur capellæ. Siquidem ex taxo toxica mella conficiunt, nec idem erit sapor lactis è capella quernis frondibus & salignis pastâ. B. Assentior , sed veniamus ad artifices. Qui laudem præclaram ambiunt in arte statuariâ graphicâve, num ad vnius tantùm manus æmulationem addicunt sese, an potius quod in quoque delestat, id arripiunt ad artis absolutionem, sic imitantes ut contentur , si queant, anteire? Quid architectus parans insignem aliquam domum absoluere , num ex vniis ædibus sumit omnia? Non opinor, sed cum iudicio deligit è plurimis, quod conspexit esse felix. Alioqui nihil egregiæ laudis videbitur assequitus, si spectator agnoscat hoc aut illud ædificium imitatione redditum esse. Et tamen hîc tolerabilius sit seruïsse exemplari quâm in oratione. Quæ ratio est igitur nos tanta superstitione vni Ciceroni addictos esse? Bis autem peccât qui non solum asserunt vni præscripto , verum etiam nullis artis rhetoricae præceptionibus instructi nec aliud legunt, quâm Ciceronem , nec aliud quâm legunt. Quid enim confert oculos in Ciceronem habere fixos, nisi admoureas artifices oculos ? Quid enim mihi profuerit graphices ignaro , si totos dies spectem Apellis aut

Zeuxidis tabulas? Verùm vbi didiceris rectè dicendi præcepta,
vbi deinde peritus quispiam artifex indicârit tibi in aliquot
Ciceronis orationibus,in quibus pluriū artis expressit , co-
lorem & statum,tum propositiones feliciter inuentas, mox ha-
rum ordinem,partitionem,tractationem,locupletationem, ab-
solutionem,totius orationis in procēmio semina:tum coagmen-
tationem singularum partium,ad hæc,consilium,iudiciūmque,
quod animaduerti potest,arte præcipi non potest. Item pruden-
tiam oratoris,quid quo loco posuerit,quid quare omiserit,quid
in quem locum distulerit. Præterea quibus rationibus tractet
affectus vtriusque generis: postremò lucem, copiam , ornatum
sermonis : tum demum mira perspicies in Cicerone , quæ non
perspicit sedulus ille contemplator. Non enim imitatur artem
qui non intelligit , nec intelligit nisi artifex. Arte confectum
opus interdum nonnulla voluptate delinit & eos, qui artis sunt
imperiti, sed quantulum est quod ille videt ? N. Et artem vnde
petes rectius quām à Cicerone. B. Fateor, nemo tradidit feli-
cius, nemo usus est absoluīus : sed tamen accuratius præcepit
Quintilianus, atque etiam copiosius , qui non præcepta modò
proponit,verūmetiam elementa,progressum, rationem, usum,
exercitationem ponit ob oculos,non pauca adiiciens , quæ M.
Tullius vel prætermisit,vel obiter attigit. Quod genus sunt,de
ratione concitandoram affectuum,de generibus & usu senten-
tiarum,de modis amplificandi , de inuentione propositionum,
de partiendis ijsdem ac digerendis,de transmigratione ac con-
cursu statuum,de modo legendi , imitandi, scribendi. Verùm
præceptiones ut ignorari non oportet, ita non conductit in his
consenescere,quorum anxia obseruatio facit ut peius dicamus,
quām in hoc reperta sit artis ratio ut benè dicamus. Common-
strator ille peritus multò plus contulerit , quām præceptiones.
Id conati sunt nonnulli tum apud Græcos , tum apud Latinos,
sed,meā sententiā,non admodum feliciter. Cauendum est igi-
tur,ô Nosopone,ne quod isti faciunt vix degustatis præceptio-
nibus , tantum assiduitate legendi Ciceronem confidamus nos
fore Ciceronianos. Nam hi si quid assequuntur Ciceronis,præ-
ter summam cutem , umbram & auram modò quandam nihil
assequuntur. N. Tales esse permultos haud inficior Bulephore,

nec mihi placuit vñquam illorum ratio. B. Nec tuâ causâ hæc moneo , mihi & Hypologo canitur hæc cantio. Nunc & illud æquis iudicijs expendamus, vir amicissime: primum an deceat nos : deinde num operæ pretium sit tantis vigilijs emere Ciceroniani cognominis honorem ? N. Nihil honestius : quod autem honestum , idem non potest non esse decorum. B. Ut de decoro disquiramus , fateris opinor M. Tullij dictionem non placitaram fuisse seculo Catonis Censorij: quippe comptiorem magisque lasciuientem quam illius ætatis moribus conueniebat. Frugalis erat vita, frugalis erat oratio. Quin & ea ætate quam viuebat Cicero, non deerant viri priscam illam seueritatem adhuc spirantes: veluti Cato Uticensis , & Brutus , & Asinius Pollio , qui seuerius quiddam, minus theatricum , magisque masculum requererent in Ciceronis eloquentia , & tamen illis temporibus eloquentia florebat, ut quum maxime, tum in populari conuentu, tum in confessu patrum, tum in iudicijs, adeò vt ornamenta, iucunditatē mque dictionis & expectarent & exigerent à patronis iudices. Quod igitur parum virile ducebatur in Cicerone , num putas decorum videri Christianis, quorum omnis ratio magis spectat ad benè viuendum , quam ad ornatè comptéque dicendum : à quorum moribus oportet plurimum abesse , quidquid ad fucos & scenicam delectationem accedit? Sed fac esse decorum , quos fructus speras tantis pares sudoribus ? Finis totius huius studij est persuadere. At quantò hinc erat potentior Phocion quam Demosthenes , Aristides quam Themistocles, quantò efficacior Cato quam Ciceron, qui reos nonnunquam grauabat suo patrocinio, accusatione subleuabat. Nihil hic moror illa magnificè sanè dicta: pulchrius est esse Phidiam, quam seriniariū aut coquū, cum horum opera magis necessaria sint Reip. quam signa Phidiæ. Pictorum ac statuariorum ars delectandis oculis reperta est, id ubi praestitit, absoluī munus suum. Eloquentia quæ nihil aliud quam delectat , non est eloquentia , nimirum in aliud reperta , quod nisi praestat, nec decora videri debet bono viro. Verum ut olim fuerit utilis eloquentia Ciceronis, hodie quis est illius usus? An in iudicijs: Ibi res agitur articulis ac formulis, per procuratores & aduocatos, quiduis potius quam Ciceronianos, apud iudi-

ces , apud quos barbarus esset Cicero. Neque multo maior
vſus in consilijs , vbi ſinguli paucis aperint quod videtur , id-
que Gallicè, aut Germanicè. Maxime verò res hodie per con-
ſilium, quod arcanum vocant, conficiuntur : ad id vix tres ho-
mines adhibentur, illiterati ferè : reliquias licet consultare. Iam
etiamſi res agerentur hodie Latinè , quis ferret Ciceronem ea
perorantem quæ dixit in Verrem , in Catilinam , in Clodium,
in Vatinium testem? Quis ſenatus tam ociosus,tam patiens, vt
perpeſſurus fit orationes quas dixit in Antonium , quùm in his
tamen ſenilior fit, minùs redundant, minùs exultans eloquentia?
Itaque cui tandem vſui paramus hanc operofam Ciceronis
eloquentiam ? Num concionibus ? Vulgus Ciceronis linguam
non intelligit, & apud populum nihil agitur de rep. Sacris verò
concionibus minimè congruit hoc dicendi genus. Quis igitur
ſupereſt vſus , niſi forte in legationibus , quæ Romæ præſertim
Latinè peraguntur, ex more magis quàm ex animo, & magnifi-
centiæ cauſa potiùs quàm vtilitatis gratiâ. In his enim ferè ni-
hil agitur rei ſeriæ. In laudibus eius ad quē mitteris, in testifica-
tione benevolentiæ illius à quo mitteris, & in locis quibusdam
vulgaribus consumitur omnis oratio. Quid multis ? Totum
hoc eius generis eſt, vt rem magnam præſtiteris, ſi ſpeciem adu-
lationis vitâris, quùm ipsam adulationem non liceat. Frigidius
etiam eſt , quod huic ex more repondeſtur, interdum non sine
graui tædio prolixæ diſtioniſ , nonnunquam & pudore illius
qui laudatur immodicè: ſæpe dicentis non pudore tantùm, ſed
& periculo, dum sudat recitans quæ edidicit, dum hæret, dum
ſibi aliquoties excidit, vel obliuione vel animi perturbatione.
Quid autem admirationis habeant tales orationes, quùm ferè
qui recitat , ab rhetore quopiam elaboratam edidicerit ? vt ad
oratorem nostrum nihil redeat laudis præter recitandi fortitudinem.
Hic itaque præter ſalutationis officium, nihil agitur,
quod eſt ſerium , priuatim litteris & Gallicis colloquijs peragi-
tur. Quod igitur theatrum petet noſter Ciceronianus? Scribet
epiſtolas Ciceronianas? Ad quos? ad eruditos. Paucissimi ſunt,
& hi nihil morantur Ciceronianam phrasim , modo ſit ſana,
prudens, munda doctaque oratio. Ad quos igitur ? Ad quatuor
Italos qui ſe nuper iactare cœperunt Ciceronianos, quùm vt

ostensum est, nihil sit Ciceroni dissimilius, vixque tenuem vmbram habeant Ciceronis. Quod ipsum quidquid est, si minimo constaret, si præsto esset vltro , si non officeret maioribus commodis , fortasse non esset reijciendum. Nunc fac rationem tecum ineas , num hoc laudis sit tot vigilijs , tot sudoribus redimendum non sine periculo valetudinis , vt à quatuor ineptis Italis adolescentibus recipiariis in catalogum Ciceronianorum. N. Non probas benè dicendi studium. B. Marcus Tullius non requirit à philosopho eloquentiam. An quenquam existimas inter Ethnicos Philosophos tam seuerum, vt putes cuius Christiano præferendum ? H. Imò tota Græcorum philosophia præ philosophiâ Christi somnium est ac nugamentum. B. Quâ igitur fronte nos exigimus à Christiano Ciceronianam eloquentiam, hoc est, & inimitabilem, & quam Ethnici viro graui vix decoram existimârunt ? Nec statim malè dicit , qui secus dicit quâ Cicero dixit. Nec omnino, quod crebro repetendum est, bene dicit qui non dicit aptè. Ad hæc inutilis est armatura, quæ quùm tantùm ad ostentationem valeat , nec ad manum est, vbi res virum postulat. Interdum res vrget , vt eodem die viginti scribamus epistolas. Quid hic faciet meus Ciceronianus ? Ad hæc quotusquisque nunc est , qui Ciceronianâ phrasí capiatur . Quid quod Cicero varius est in dicendo ? Alius est cum sermone remisso placidoque docet philosophiam , alius in actionibus causarum, aliis in epistolis, in quibus ferè neglegetus & illaboratus sermo ; atque hoc ipsum decet epistolam, quæ in familiaris colloquij vicem successit. Annon igitur præposterè fecerit , qui eâ curâ conscribat epistolam de re familiari, quâ Cicero meditatus est orationem pro Milone: Et nos epistolæ non longæ de rebus non ita magni momenti dabimus operam menstruam? Ne M. quidem Tullius tanti redempturus erat eloquentiam quam præstat in causis, si tot vigilijs constitisset, quanti nobis constat epistola, quùm illis temporibus tātūm esset in repub. vsus eloquentiæ, quùm hoc studium publicè priuatimque floreret, quùm longè parabilior esset ea facultas. Iure derisus est quidam qui multis diebus se torserat, nec adhuc poterat orationis exordium inuenire , quod affectaret melius dicere quâ posset. Est in Cicerone felix quædam facilitas,

naturæ donum: est nativa perspicuitas. Hoc si nobis natura negauit, cur nos ipsos frustra discruciamus? Quanto verò longius absunt à sanâ mente, qui temporibus alienis, qui rerum humanarum totâ inuersâ scenâ, quùm vix vsquam sit Ciceronianæ dictioñis vsus, hoc vno studio sese macerant, vt videantur Ciceroniani, nec quidquam aliud quam Ciceroniani. N. Bellè tu quidem rhetoricas: verùm hunc affectum non possum excutere, adeo penitus insedit animo meo. B. A medioeri æmulari studio te non reuoco, modò quâ est optimus, hac æmuleris potius quam sequareis, modò studeas æqualis esse verius quam similis, modò ne pugnes aduersus genium tuum, modò ne sic affectes congruere Ciceroni tuam orationem, vt res, de qua loqueris, non congruat. Super liæc omnia, absit anxietas, quæ nusquam non est infelix, sed haud alibi quam in dicendo infelicitur. Postremò ne sic affectus sis, vt si quod sequearis, non assequaris, vitam acerbam putas, nec viuere libeat non Ciceroniano, quùm tot sint hominum eruditorum millia, qui sine hoc titulo & viui laudem egregiam, & mortui nominis immortalitatem sunt assequuti. N. Hunc in modum nunc quidem affectus sum. B. Idem affectus & me quondam habuit, sed ab eo morbo reualuei. N. Quo tandem pacto? B. Adlibui medicum. N. Quem obsecro? B. Facundum & efficacem. N. Quem inquam? B. Ad quem nihil Æsculapius aut Hippocrates. N. Eneas. B. Quo nemo paratior, nec amicior, nec fidelior, nec curat hepar aut stomachum: hominis intima sanat. N. Si nomē edere grauaris, saltem indica pharmacum. B. Et nomen & pharmacum scies, ὁ λόγος της λόγως mihi medicatus est. H. Verissima prædicas. Ψυχῆς νοσήσοντες εἰσὶν οἱ ἀρχότατοι λόγοι. B. Sic ab eo morbo reuixi Nosopone. Quòd si voles hic aliquantis per eius quam priùs gessi personam suscipere, ego τὰς λόγων vices obiero. N. Sufficio, quando ita videtur. B. Quùm me vehemens teneret morbi paroxysmus, sic adortus est Medicus, quemadmodum nunc loquor tibi. Pudor, inquit, te malus vrget infelix, qui ferre non possis con uitium cum tot hominum millibus communne. N. Quodnam? B. Quia negaris esse Ciceronianus. N. Istuc me discruciat fateor. B. At responde mihi per Musas, quem mihi dabis Ciceronianum præter vnum Ciceronem? A veteribus ordinamus. In oratorum catalogo quem perlóngum in *Bruto* con-

texuit M. Tullius, vix duo sunt, quos dignetur oratorum titulo, tantum abest ut Ciceroniani videri queant. Iam C. Cæsar Ciceronianus dici non potest, vel quia vixit ijsdem temporibus, vel quia longè aliud dicendi genus sibi proposuerat, contentus eleganter, proprièque dicere. At hæc quantula est Ciceronis portio? Neque enim tam præclarum est oratorem Latinè dicere quām turpe est nescire Latinè. Ad hæc nihil extat Cæsaris præter epistolas aliquot & Commentarios rerum ab ipso gestarum, quanquam eruditissimis de horum auctore vehementer ambigunt. Nulla certè extat oratio, quām hic demum excelluerit Cicero. Idem mihi dicere licet de M. Cælio, Plancio, Decio Bruto, quorum satis multas habemus epistolas Tyronis studio seruatas: pauciores Cn. Pompeij, L. Cornelij Balbi, Lentuli, Cassij, Dolabellæ, Trebonij, P. Vatinij, Seruij Sulpitij, Auli Cecinnæ, Bithynij, M. Brutii, Asinij Pollionis, C. Cæsaris, & si qui fortè sunt alij, quos constat eadem ætate fuisse cum Cicerone, ut non magis conueniat M. Cælium dici Ciceronianum, quām Ciceronem Cælianum. Nec in his epistolis quidquam congruit præter sermonis Romanii dilucidam & in affectatam elegantiam. At in hoc non est totus Cicero, quem tibi propnis æmulandum. Quid enim nunc commemorem de Crispo Salustio, qui quām eiusdem fuerit ætatis, dictione dissimillimus est Ciceroni. N. Ne commemora mihi priscos illos horridos & impexos, quām nondū vñà cum moribus enituisset eloquentia, nec eos qui pariter cum Cicerone decurrerunt: eos refer qui Ciceronē sequuti sunt: B. Age nū tibi Seneca videtur Ciceronianus? N. Nihil minus, præsertim in oratione soluta. Nā Tragœdiæ quæ probantur à doctis vix videntur à Seneca scribi potuisse. B. Nū Valerius Maximus? N. Tā similis est Ciceroni, quā mulus homini, adeò ut vix credas vel Italum fuisse, qui scripsit, vel hoc ætatisquod præ se fert, vixisse, tā diuersum est totū dictoris genus. Afrum queñpiam esse dicas, nec ullum carmen elaboratus. B. Quid Suetonius? N. Non paulo longius abest à Cicerone quām Seneca, nec verbis, nec structurā, nec perspicuitate, nec figurā dictoris, nec urbanitate referens M. Tullium. B. T. Liuium hoc honore dignaris? N. Primū históricus est, deinde incompositus, nonnullis etiam Patauinitatem quandam resipere dictus est, hoc est minùs Romanè dicere. B.

Iam Cornelium Tacitum conferre non audeo. N. Nec opus est. B. Fortasse Quintiliarum recipies in hoc albū. N. Is affectauit etiam Ciceroni dissimilis esse, cuius utinam extarēt Declamationes, nam quas habemus minimum habent Ciceronis. B. Sed habeo quem non contemnas Quintum Curtium. N. Historicus est. B. Est, sed in historijs extant aliquot orationes. N. Cæteris candidior est, *sed nihil*, vt aiunt, *ad Parmenonis suem*. Habet multas sermonis formulas à Ciceronis diuersas. B. Si hunc reijcis, non recipies opinor, Ælium Spartanum, Iulium Capitolinum, Ælium Lampridium, Vulcatium Gallicanum, Trebellium Pollionem, Flauium Vopiscum, Aurelium Victorem. N. In his vix est quod probes præter historiæ fidem, tantum abest vt eos Ciceroniani cognominis honore digner. Nam ægrè tuetur sermonis Latini castimoniam. B. En adest Probus Æmilius. N. Candidus est laudator omnium, quorum vitam describit, vt encomiasten dicas verius quam historiographum. B. At Ammianum Marcellinum fortasse recipies. N. Difficilis in eloquendo, ac subinde compositio carmen moliri videtur quam dicit, *vt captiuos redderet nostros*. Velleum Paterculum citius agnouerim, quamquam nec illum dignabor hoc honore. B. Minus opinor agnosces epitomographos, Florum, Eutropium, & Solinum. Agnoscam si quisquam eruditus illos agnoscit hoc sane nomine, referunt enim quos imitantur. B. Verùm retro mihi cursus flectendus est, duos Plinios prætermisimus. Maiorem scio non feres hic nominari: Iuniorem fortassis admittes. N. Imò qui sunt huius causæ censores cum primis vetant contingi ab adolescentibus huius epistolas, ne pro Ciceronianis euadant Pliniani. B. At felicius scripsit orationem qua Traianum laudat. N. Felicissime, sed Ciceronem non exprimit. B. Poëtas sciens prætero, facile diuinans quid sis responsum, etiam si clarissimos ac felicissimos omnium proposuero, Virgilium, Horatium, Ouidium, Lucanum & Martialem. N. In Horatio nullum Ciceronis vestigium: in Virgilio nonnullum, licet obscurum: Ouidius inter poëtas Cicero videri posset, Lucanus dictus est Oratori quam poëtae similius, sed alienissimus ab imagine Ciceronis, Martialis ad Nasonis felicitatem plurimum accedit, & aliquid Ciceronæ laudis illi poterat tribui, ni in libros

in libros aliquot epistolis præfatus esset, Deum immortalem
quàm non Ciceronianis. B. Quid si proferam Lucretium? N.
Eādem operā profer & Ennium & Lucilium. B. A. Gellij can-
didissimam phrasim mirantur eruditii. N. Nec argumentum
conuenit, nec phrasis, primū affectata, & verborum copia pe-
nè superfluens, rerum supellecstile frugalis. B. En tibi Macro-
bius. N. Æsopicam corniculam mihi nominas, ex aliorum pan-
nis suos contexuit centones: itaque suâ linguâ non loquitur, &
nisi quando loquitur, Græculum Latinè balbutire credas. Quod
genus est illud ex Commentario in *Somnium Scipionis* secundo.
Et hoc esse volunt quod Homerus, diuinorum omnium inuen-
tionum fons & origo, sub poëtici nube figmenti, verum sapienti-
bus intelligi dedit. B. At Symmachum in epistolis argutum
admirantur quidam. N. Admirantur quibus studio est molestè
potius quàm bene dicere. B. Sed heus, Apuleius nobis præteri-
tus est. N. Hunc Ciceroni conferam, quùm libebit graculum
comparare lusciniæ. B. Sit sanè, in *Afino & Floridis*, at in *Apo-
logeijs* accedit. N. Minùs quidem abest, sed immenso sequitur
interuallo. Cæterū & Martianum Capellam oblitus es, si ta-
les lubet proferre. B. Quid si veniamus ad semichristianos. Quis
tibi videbitur Boëtius. N. Egregius philosophus, poëta non pes-
simus, à Ciceronis dictione longè semotus. B. Quis Ausonius?
N. Ingenium ac doctrinam tribuo, stilus aulæ delicias licen-
tiāmque resipit, quemadmodum & vita: Ciceronianus adeò
non est, ut studio habuisse videatur aliter dicere quàm dixit
Cicero. Proinde qui Ciceronianī nomen illi velit adscribere,
pro honore contumeliam irrogārit homini: non aliter ac si
quis Germanum appellaret, qui studeret haberi Gallus, etiamsi
Germanus esset. Ne te longis ambagibus circumagam, venia-
mus si videtur ad Christianos, si quem fortè reperiamus, qui
Ciceronianus dici mereatur. Inter hos opinor probabis La-
etantium, qui Ciceronianæ eloquentiæ lacteo flumine manare
dictus est. N. Dictus, sed ab eo qui Ciceronianus non erat. Ve-
rū illud inficiari non potes, Laetantium Ciceronis eloquen-
tiām affectasse. Id declarat in tertium *Institutionum* librum præ-
fatio, in qua defensurus Christianæ philosophiæ veritatem, op-
pat eloquentiam, si non Tullianam, certè Tullianæ proximam,

N. Nec prorsus infeliciter affectauit, quanquam assequitus non est. B. Quî sic? N. Quoniam in primâ statim operis præfatione sic loquutus est. *Alioqui nihil inter Deum hominemque distaret, si consilia & dispositiones illius maiestatis æternæ, cogitatio assequeretur humana.* Vbi Cicero dixit *dispositiones pro decretis?* B. Imò dum Ciceronianus esse studet, factus est Ciceroni dissimilis. Est enim hoc Ciceronis, rem eandem duabus vocibus idem aut propemodum idem significantibus inculcare. Hinc est illud *consilia & dispositiones.* Quî scis an & vocalium hiatum captârit, ut Ciceronianus esset in *consilia:* & rursus in, *cogitatio assequeretur.* Fortassis & compositionem affectauit, scazonis clausulâ carmina finiens, velut in *balneatore & archipirata.* Cuiusmodi clausulis frequenter vtitur in eadem præfatione: in primâ statim periodo *inhabere:* & rursus, *instruere possumus:* ac mox, *apud Gracos:* atque iterū, *luce orationis ornata:* & à dīs à honesta suscepta, mox & honorâsti: nec multo post *nominis tradas:* iterum, *ut sequerentur hortarer:* item aliquanto post, reliquerunt. Hoc certè Tullianum habet, quod subinde ditrochæo finit, vt *contulerunt, conuocamus, sopiamus, inchoamus:* semel ponit in clausula, *quæ siccæ videatur.* Hæc indicant illum magno studio Ciceronis imaginem affectâsse. Verùm hoc nomine iustius reiçeres Lactantium à titulo Tullianorum, quòd nec eruditioñem, nec vim, nec pectus attulerit ad defensionē philosophiæ Christianæ, quæ M. Tullius attulit ad actionem causarum ciuilium. B. E reliquorum numero quem primum aut vltimum profaram? Cyprianum? N. Christianè scripsit verius quam Ciceronianè. B. Hilarium? N. Ohe, nihil simile. Difficilis est & obscurus in eloquendo, & Gallico, vt inquit ille, *cothurno attollitur:* verba quoque multa secum trahens, quæ non sunt Tullianæ puritatis. B. Sulpitius opinor, videbitur hoc honore dignus. N. Est ille quidem & mollior, & iucundior, & dilucidior, & illaborator Hilario, sed phrasis Gallum fuisse declarat. Non deest pietas, sed abest vis & grauitas: & est floridum dicendi genus magis, quam neruosum. B. Tertullianū igitur admittes? N. Irrides. Is prudens ac sciens obscurauit malis verbis bonas sententias, vel ipso durior Apuleio. B. Certe facundissimum illum simul & doctissimum Hieronymum non repelles. N. Agnosco virum

doctrina facundiāque præcellentem, Tullianum non agnosco, qui flagris ab imitatione Ciceronis depulsus est. B. Augustinum igitur? N. Is hoc habet Ciceronis, quod prælongo ambitu circunducit periodum, vt frequenter ergo reuocet à diuerticulo in viam. Verùm non æquè ac Cicero, prolixum orationis dūctum membris & incisis distinguit, nec facilitatem in dicendo, nec felicitatem in tractando reddit. B. Paulinum? N. Vix umbram habet Ciceronis, nec sententijs, nec verbis admodum felix. B. Ambrosium igitur? N. Romanum Oratorem agnoscas, non Ciceronianum. Gaudet argutis allusionibus, acclamatiōnibus, nec præter sententias quidquam loquitur: membris, incisis comparibus, numerosus ac modulatus, suum quoddam dīcendi genus habet alijs inimitabile, sed à Tulliano genere diuersissimum. B. Saltem agnosce Romanum Gregorium, eius nominis inter Pont. primum. N. Agnosco virum pium, ea loquente quæ sentit. Et hic proprius accedit ad M. Tullium quam Ambrosius, sed fluit lutulentus, & Isocraticæ structuræ quasi seruit oratio, quod est à Cicerone alienum. Sic enim puer in scholis assueuerat. B. At Tusci Leonis, qui fuit eius nominis primus Romanæ vrbis Pontifex, eloquentiam mirantur omnes. N. Est, fateor huius benè numerosa satisque perspicua dictio, nec ineptis sensibus, sed nihil ad Ciceronem. B. Quid si tibi Bernardum è Burgundionibus adducam? N. Agnosco virum bonum, quæ pars est oratoris, naturâ compositum ad urbanitatem & ad dictionis leporem, sed adeò non Ciceronianum, vt ex scriptis vix suboleat vñquam illi lectum Ciceronem. B. Posteaquam hunc reijcis, non ausim tibi proponere Bedam, Remigium, Claudium, Hesychium, Anselmum, Isidorum. N. Desine mihi *κολοβώτας* istos commemorare, quum alienâ linguâ loquantur, deteriora raeiunt quæ referunt: dum suâ promunt, vix loquuntur. In his ægrotabat eloquentia. B. At vereor ne mortuam dicas, si posteriores commemorauero. Prætermittam igitur Alexandrum Halensem, Petrum Gauduensem, & huius farinæ scriptores innumeros: duos *κορυτάις* proferam, Bonaventuram & Thomam. N. Bonaventura satis affluit verbis, sed qualibuscumque: Thomas Aristotelicus prorsus est, *ἀπαράτης* in dicendo, tantum hoc agens, vt doceat

lectorem. B. Verùm in quæstionibus : cæterùm vbi rhetorem aut poëtam agit , satis spirat Ciceronem. N. Quæ mihi narras poëmata ? Mihi verò nusquam videtur infantior , quæm quæm affectat oratoriæ dictionis fluxum : id quod facit in tractandâ materiâ de Eucharistiâ. Sed age , missos fac theologos istos Scholasticos , à quibus frustrâ requiras ullam eloquentiam , nedum Ciceronianam : aliœs profer , si quos habes. B. Age redibimus ad aliud scriptorum genus nostre seculo vicinius. Nam aliquot ætatibus videtur fuisse sepulta prorsus eloquentia , quæ non ita pridem reuiuiscere cœpit apud Italos , apud nos multò etiam seriùs. Itaque reflorescentis eloquentiæ princeps apud Italos videtur fuisse Franciscus Petrarca , sua ætate celebris ac magnus , nunc vix est in manibus : ingenium ardens , magna rerum cognitio , nec mediocris eloquendi vis. N. Fateor. Arqui est vbi desideres in eo linguaæ Latinæ peritiam , & tota dictio resipit seculi prioris horrorem. Quis autem illum dicat Ciceronianum , qui ne affectarit quidem ? B. Quid attinet igitur referre Blondum ac Boccatum , hoc inferiores , tum in dicendi viribus , tum in Romani sermonis proprietate ? Ne Ioannem quidem Tortellum audies. N. Non audiām in his quidem comitijs. B. Hunc sequutus est ingens prouentus eruditorum certatim fese ad Ciceronis imitationem componentium. Ecquem ex hoc numero dignaberis istius cognominis honore ? Num Franciscum Philelphum ? N. Planè dignarer si tam placeret eruditis omnibus , quæm placuit sibi. Et affectauit quidem ille sedulò Ciceronis effigiem , sed parum feliciter. Nec vsquam illi dissimilior est , quæm vbi maxime oportuit esse similem , nimirum in *Orationibus*. Nam in *Epistolis* satis adumbrat M. Tullium. Neque hæc dixerim in cuiuspiam contumeliam. Agnosco viros æterna posteritatis memoriâ dignos , ac de studijs optimè meritos : sed diuinum quiddam est esse Ciceronianum. B. Leonardus Aretinus mihi videtur alter Cicero. N. Facilitate dictionis ac perspicuitate satis accedit ad Ciceronem , sed neruis aliisque virtutibus aliquot destituitur : alicubi vix tuetur Romani sermonis castimoniam , alioqui vir doctus iuxta ac probus. B. Guarinum sat scio non recipies , nec Lapum , nec Accioialū , nec Antonium Becariā , nec Franciscum Barbatīū , nec Antonium Tudertinum , nec Leonardū Iustinia-

nū,nec Achillem Bochiū,& si qui sunt qui mihi nunc non succurrunt, maximè quòd horū pleriq; non alio monumento nobis innotuerunt,quàm vertendis Græcis, vbi nulla laus inventionis,quæ præcipua pars est eloquentiæ.N. Istorum neminem contemno , neminem tamen dignabor Tulliani cognominis honore. B. Proferam itaque Pogium Florentinum , viuidæ cuiusdam eloquentiæ virum. N. Naturæ satis erat, artis & eruditionis non ita multùm:interim impuro sermonis fluxu, si Laurentio Vallæ credimus. B. Vallam igitur in illius locum substituamus.N. Is propriùs accedit ad curam ac subtilitatem Quintiliani,quàm ad illaboratam Ciceronis facilitatem, quanquam cæteris elimatiōr puriorque. B. Multos prætero sciens , quorum nomina sat scio non ferent aures tuæ : eximios tantùm refero. Si quem alium, certè magnum illum Hermolaum Barbarum in huius cognominis honorem admittes.N. Verè magnum ac diuinum hominem protulisti, sed in dicendo Ciceroni dissimillimum , & ipso pene Fabio Plinióque elaboratiōrem , cuius eloquentiæ nonnihil offecit philosophiæ studium. B. Quid Ioannem Picum Mirandulæ comitem?N. Indolem planè diuinam narras , ingenium ad omnia factum, sed huius quoque dictionem nonnihil vitiauit linguarum ac philosophiæ atque etiam Theologiæ cura. B. Nôsti gentilem huius Franciscum Mirandulanum. N. ἐδὲ ἔγραψεν, aiunt nimium philosophus ac theologus est , alioqui vir magnus. Cæterūm quī conuenit, vt eum recenseas inter Ciceronianos , qui cum Petro Bembo disputans,damnat addic̄tos exprimendo Ciceroni? B. Næ tu summa laudem illi tribuisti, si quis tamen omnino nimium theologus esse potest. N. Potest ad huius palmæ conditionem. B. Benè habet,vnum,ni fallor,reperi,quem non reijcies,Angelum Politianum. Nam Marfilium Ficinum proferre non audeo. N. Fateor Angelum prorsus angelicâ fuisse mente , rarum naturæ miraculum, ad quodcunque scripti genus applicaret animum: sed nihil ad phrasim Ciceronis,diuersis virtutibus suspiciendus est.B. Si producam in hunc ordinem Codrum Vræcum, Georgium Trapezuntium,si Theodorum Gazam,Ianum Lascarem, Georgium Mærulam, M. Musurum,Marullum, propè diuino quid dicturus sis. Submouebis ab hoc certamine totum Græco-

rum genus, quibus inuisus est tuus amasius Cicero. Verùm nolim in his comitijs habere suffragium, iram, odium, aut amorem. N. Nec habebunt. De Iano, quoniam adhuc supereft, dicendum est parciùs. Morum comitate generis nobilitatem præse fert, acri iudicio vir, multæ in Epigrammatibus argutia: poterat inter Ciceroniani cognominis candidatos numerari, ni crebræ legationes ac regum negotia reuocâssent hominem à Musis. Codro nec Latinæ linguæ facultas deerat, nec urbani-
tas: verùm homo non dissentiens ab Epicuro, neglexit hanc laudem, vt non vulgarem, ita nec paruo parabilem. Georgium Trapezuntium fateor virum egregiè doctum, déque re literariâ pulchrè meritum, & hoc absolutiorem Theodorum Gazam, quorum ille se ad Ciceronis dictionem effingendam studio composuisse videtur: hic Aristotelem exprimere maluit, quo non aliis felicitatibus vertit Græca Latinae siue Latine Græcè: quùm sua loquitur, duo quædārū obstrepunt delicato lectori, philosophiæ studium, in quo totus erat, & illud *γνῶσις* Græci sermonis, quod Latinè loquentes sequi solet, ac vix vnquam dēdiscitur. B. Quid vetat quo minus Græcus absoluat Romanam linguam, si Britannis ac Phrysonibus hoc contigit? præser-
tim quùm sermo Græcus tum in verbis, tum in tropis plurimam habeat affinitatem cum Latino. N. Quid Britannis ac Phrysonibus contigerit, alijs æstimandum relinquo: mihi vide-
tur affinitas sermonis obstat puritati. Citius enim purè Roma-
nè loquetur Hybernus, quàm Gallus aut Hispanus. Quemadmodum citius Gallus discet Germanicè loqui purè, quàm Italicè aut Hispanicè. Sed pergam, Georgium Mærulam Alexandrinum esse scio, an Græcus fuerit nescio, vir in reddendis Græcis splendidus & elegans, vt cum veteribus multis conferri queat. Marulli pauca legi, tolerabilia, si minus haberent paginitatis. M. Musurum propriùs noui, virum insigniter eruditum in omni disciplinarum genere, in carmine subobscurum & affeatum, oratione prosa, præter vnam alteramve præfationem nihil quod sciam reliquit. Mirabar hominem Græcum tantum scire Latinè. Et hunc fortuna retraxit à Musis dum Leonis fauore Romam aecitus incipit Archiepiscopus esse, fato præreptus est. B. Recipies igitur Pomponium Lætum. N. Is elegantiâ

Romani sermonis contentus, nihil affectauit ultra. B. Platinam igitur? N. In historia valiturus erat, si nactus fuisset argumentum felicius. In optimo Ciue & Panegyrico non nihil accedit ad Ciceronis imaginem, sed tanto interuallo, ut hoc cognomen non promereatur eruditorum calculis, alioqui vir doctus, facundus, & ni fallor, bonus. B. Quid Philippum Beroaldum maiorem? Video, abnus, id sciebam fore. N. Imo annuo, si mihi commendas hominem de litterarum studijs præclarè meritum: sin postulas eum in Ciceronianorum ascribi catalogum, abnuo. Philippum Beroaldum iuniorem citius recepero, quanquam is per pauca misit in literas. B. Iam frustra tibi recenseam Georgium Vallam, Christophorum Landinum, Mancinellum, Petrum Marsum, Baptistam Pium, Cornelium Vitellium, Nicolaos Leonicenum & Leonicum, Bartholomeum Scalam, Paulum Cortesium, Petrum Crinitum, Iacobum Antiquarium. N. Ut tu farragine quadam confundis diuersos? Mancinellos, Vitellios, ac Marsos file, quām agitur de eloquentia; Baptista Pius suo more loqui conatus est. Scala sibi videbatur Tullianus, Politiano ne Latinus quidem videtur, adeò ut ne sensum quidem communem illi tribuerit. De Paulo Cortesio post dicetur. Petrus Crinitus multū abest à charactere Ciceroniano, quanquam hominis eruditionem amplector. Leonicenus Medicus erat, non rhetor. Leonicus in adytis philosophiae, præsertim Platonice, semper religiosè versatus, ad Platonis ac Ciceronis Dialogos effingendos sese composuit, & præstat eloquentiæ tantum, quantum fas est hodie à tali philosopho requirere. Ciceronianus appellari nec ipse cupiat, ni fallor: adhuc enim superest, vir non minus integris moribus, quām eruditione reconditâ. B. Quid de Domitio Calderino? N. Bona spes erat, ni Romanæ deliciæ, mox præpropera mors intercepissent iuuenis benè cœptum in studijs cursum. B. Porrò Scipionem Carteromachum. N. Agnosco virum citra ostentationem in vtraque literaturâ doctum, cæterū ex his quæ scripsit non apparent illum affectasse Tullianam eloquentiam. B. Non reijcies opinor Hieronymum Donatum patricium Venetum. N. Epistolæ, quod penè scilicet illius habemus, declarant illum quiduis præstare potuisse, si voluisset huc animum intendere, sed Reip. negotia

distraxerunt hominem ab otio literario. B. Agnoscis Antonium Sabellicum? N. Agnosco naturā facundum, nec artis expertem. Nec infeliciter rhetoricatur interdum. In historiā sat splendidē versatus, sed in hac tantūm, quæ suum dicendi genus desiderat. B. Hactenus de mortuis plerisque, nūc viuorum, vt aiunt, meminisse oportet, de quibus fortasse vereberis quid sentias proloqui. N. Minimè, quandoquidem fateor hoc laudis vix ulli mortalium adhuc contigisse. B. Nōsti Paulum Æmilium? N. Hominis & reconditam eruditionem & diligentiam, & vitæ sanctitatem, & summam in historiā fidem exoscular. Tullianam dictionem nec affectauit, nec habet. B. Profero Baptistam Egnotium. N. Virum non minus probum & integrum quam eruditum & eloquentem nominasti, sed cui Tulliani cognominis honorem negat doctorum suffragia. Doctè loqui maluit quam Ciceronianè, & quod voluit assequutus est. B. En tibi Paulum Bombasium. N. Evidem exoscular Paulum Bombasium prorsus aurei pectoris hominem, quo vix alias unquam vixit amico amicior, sed valetudini parcens, non admodum indulxit stilo. Mox vt erat animi minimè abieeti, sordidorum competitorum improbis contentionibus offensus, (Nam Bononiæ publico salario Græcè profitebatur,) ad Reip. negotia sese contulit: tandem accitus Romam, augere rem maluit, quam literis insenescere. B. Fortassis æq uior eris iunioribus. Quid censes de Andrea Alciato? N. Referam quid eruditī sentiant, qui propriū hominem nouerant quam ego. Quam laudem M. Tullius partitur inter Qu. Scæuolam & M. Crassum, quorum hic dictus est eloquentium iurisperitissimus, ille iurisperitorum eloquentissimus, totam in hunc unum competere iudicant. Quid possit eloquentiā, declarauit in præfatione, quam Cornelio Tacito præfixam legimus. Nam in Annotationibus docere proposuit, non rhetoricari. B. Ex Italis opinor non ita multos prætermisimus memorabiles. Sed heus, occurrit Hieronymus Aleander nuper fauore Clementis VII. Archiepiscopus Brundusinus, quem fortasse præteritum non oportuit in hac recensione. N. Quid is possit in hoc genere, non satis liquet ex his quæ scripsit. Nam & admodum pauca venerunt in lucem, in quibus ipsis non videtur hanc laudem ambisse, & iam pridem ciuilia, bellicaque

licaque negotia aliò rapuerunt hominem peritiâ linguarum eleganter instructum , ac prorsus indignum qui profanis negotijs seruiat. B. Evidem arbitror Albertum Carporum principem propriùs ad Tullianam phrasim accedere quam Aleandrum. Nihil hic edidit haec tenus, quod evidem sciam, vnicum duntaxat librum, aut si maius prolixam epistolam, ab illo scriptam vidi, quam respondet Erasmo: tametsi sunt qui ceu competum asseuerant, eius operis alterum esse fabrum. N. Accedit ille quidem, quisquis est, quatenus licuit homini in theologicis ac philosophicis literis ab adolescentia versato. B. Vides quam multos celeberrimi nominis scriptores commemorârim Nosopone, quorum nemini fateris Tulliani cognominis decus obtigisse. Fortasse nonnulli fallunt meam memoriam, tu suggere, si quos nosti Hypologe. H. Duos Caelios, R. Rhodiginum & Calcagninum nescio an volens prætermiseris. B. Planè imprudens. N. Rhodiginus vir erat pius & variæ lectionis , in eloquentiæ certamen haud quaquam asciscendus: alter tum eruditione, tum eloquentiâ superior, stylus elegans & ornatus, sed non nihil resipiens philosophiam scholasticam, quæ res haec tenus officit, non ut non possit inter facundos numerari, sed ne inter Ciceronianos. B. Pauculos prætereo sciens, ad quorum commemorationem ipsa nos reducit oratio tempestiuus. Interim si placet, in Galliam & olim , & hodie studijs florentissimam aliquantis per migremus , ex ea duntaxat præcipuos relaturi, qui nuper scriptis in lucem editis, eloquentiæ laudem emeruerunt. Robertus Gaguinus non ita pridem habitus est magni nominis, dictione tamen quam scriptis vendibilior. N. Verum suo seculo, nunc vix inter latinè loquentes reciperetur. B. Quid commemorem duos fratres Ferdinandos? N. Non feram. B. Quid si Guidonem Iuuenalem? N. Multò minus. B. Quid si Iodocum Badium. N. Istum citius admiserim in hoc laudis certamen, quam Apuleium, nec infeliciter omnino cessit conatus Badio, adeo illi facilitas non indocta, felicius tamen cessurus, nisi curæ domesticæ, reique parandæ studium interrupissent otium illud Musis amicum, huius laudis candidato necessarium. B. Fortassis huius honorem tituli tribues Galliarum decori Guilielmo Budæo. N. Qui tribuam quod ille nec ambit, nec agnos-

ceret si tribuero? Quanquam is alioqui eximijs varijsque dotibus suspiciendus est. B. Iacobus Faber habetur celebratissimus. N. Vir pius & doctus, sed qui Theologicè dicere maluerit, quām Tullianè B. Ioannem Pinum fortassis agnosces. N. Posset inter huius laudis competitores numerari, nisi & hunc negotiorum tumultus & ecclesiastica dignitas à studijs auulssent. Olim certè præclarum sui specimen dedit, quūm Bononię Musarum sacra coleret. Nunc episcopum audio factum, quid accesserit eloquentiæ nescio. Fieri potest vt plus accesserit eruditioinis quām dignitatis. B. Agnoscis Nicolaum Beraldum. N. Agnosco dictioonis illaborato fluxu Pino non dissimilem: verūm is in hoc genus nunquam neruos intendit suos, dicendo quām scripto felicior. Quid possit satis diuino, sed est magni laboris fugitantior. B. Franciscum Deloinum non vererer obijcere, si se talem præstare potuisset in oratione librōve, qualem se præstitit in epistolis ex tempore scriptis ad amicos. Quod sanè prodigijs simile videri possit in homine qui seculo non admodum felici totam penè ætatem in Accursijs, Bartholis ac Baldis contriuisset. In literis politioribus & senex & feliciter repubuerat. Hunc nuper mors terris eripuit, ipsi quidem matura: senex enim mortuus est, studijs verò quibus euehendis ornansque vir optimus natus videbatur, præproperā. Supereft Lazarus Bayfius, qui vnico libello de *vestibus* eoque non magno magnam laudem meruit, summāmq[ue] spem de se præbuit, si quo cœpit cursu pergit in literarum studio. Quanquam ad docendum appositus, argutus esse mauult, vt videtur & Atticus quām Ciceronianus. B. Succurrit etiam nunc par vnum nequaquam, vt arbitror fastidiendum. Nōsti Claudium Cantiunculam Metensem & Cornelium Scepperum. N. Vterque mihi, & è conuietu notus est. Cantiuncula est ingenio festiuo, in quo uis argumento tractando suauissimè canit, præsertim oratione prosa, quantum valeat carmine nescio: nec infeliciter properat ad exemplar Ciceronis. Fluxum, perspicuitatem, copiam, ac iucunditatem M. Tullij propemodum assequutus est, sed iam pridem in principum legationibus fabulam agit motoriam, quūm hoc negotium altissimam quietem desideret, & tamen ita quotidie seipsum vincit, quasi per terras mariāque volitans,

Musas omnes secum ducat comites. Habet hoc eximium, quod jurisprudentiam, ac philosophiae cognitionem eloquentie conciliauit. Scepperus praeterquam quod in omni disciplinarum genere versatus est, pari facultate & solutam orationem texit & carmen, quamquam & hic iamdiu fabulam agit motoriam. B. De Ruellio quid sentis? N. Quod peritissimo rei medicæ dignum est, in vertendis Græcis religiosæ fidei. Hoc laudis maluit, quam haberi Tullianus. B. Sed ubi mihi ponendus est Petrus Mosellanus Treuir, inter Germanos an inter Gallos? N. Nihil refert ad id sanè quod nunc agitur. B. Agnoscis Ciceronianum? N. Admiror parem vtriusque linguæ peritiam, ingenium candidum, minimèque sordidum, industriam indefatigabilem, dictiōnem viuidam, floridam ac dilucidam. Nihil ab eo non erat expectandum, nisi iuuenem non ita pridem huius laudis agnomen ingressum præpropera mors, graui doctorum omnium mœrore, nec leui studiorum dispendio, sustulisset è medio. B. E Gallijs igitur si videtur iter flectamus in Angliam non infelicem ingeniorum altricem. Sed Germanum Brixium penè præterieram. Non ignoras virum pari dexteritate in vtraque lingua, siue carmen pangere velit, siue prosam orationem condere: nec minus felicem Græcis in linguam Latinam transferendis. Anne hunc quidem recipies inter Tullianos? N. Ille quidem adhuc in cursu est, copiam & lucem assequutus est, in nonnullis tamen M. Tullio dissimilis, sed ita ut bonam de se spem præbeat, si vt facit, totum se huic studio dederit. Interim lubet gnauiter currenti applaudere. B. Nunc igitur in Britanniam, quæ cum multos habeat Tullianæ dictiōnis candidatos, tantum eos nominabo, qui scriptis innotescere voluerunt. Si Guilelmum Grocinum proferam, respondebis nihil illius extare præter vnicam epistolam, elaboratam sanè & argutam, ac benè latinam. Maluit enim nihil scribere, quam nihil videre homo naturâ lusciosus. Ad epistolarem argutiam appositus, Laconismum amabat, & sermonis proprietatem: diceres Atticum in hoc sanè genere, nec aliud affectauit: Ciceronis copiam ferre non potuit, si quando legeret illius libros. Nec scripto solùm, sed & dicendo Laconizabat. De hoc igitur non contendam. Sed Thomam Linacrum non verebor propo-

nere. N. Noui virum vndiquaque doctissimum, sed sic affectum erga Ciceronem, ut etiamsi potuisset vtrumlibet, prius habuisse esse Quintiliano similis quam Ciceroni, non ita multo in hunc æquior, quam est Græcorum vulgus. Urbanitatem nusquam affectat, ab affectibus abstinet religiosius quam ullus Atticus, breuiloquentiam & elegantiam amat, ad docendum intentus. Aristotelem & Quintilianum studuit exprimere. Huic igitur viro per me quantum voles laudum tribuas, licebit, Tullianus dici non potest, qui studuerit Tullio esse dissimilis. B. Restat Ricardus Paceus. N. Is quidem inter Tullianæ facundiæ candidatos censeri poterat, nisi nimium illi placuisset extemporalis illa scribendi celeritas, & nisi mox iuuenem è medio studiorum cursu Pontificum ac Regum negotia profanis curis propemodum obruissent. B. Ab Anglia migrabo, si tibi Thomam Morum produxero. N. Fateor ingenium felicissimè natum, & quod nihil non potuisset efficere, si totum his studijs vacare licuisset. Cæterum illo puero vix tenuis odor literaturæ melioris demigrarat in Angliam. Deinde parentum auctoritas ad leges eius gentis discendas, quibus nihil illiteratus, adegit: mox in causis agendis exercitatus, hinc ad reipub. munia vocatus: vix succisiuis horis respicere potuit ad eloquentiæ studia. Tandem in regiam pertractus, & regni regiorumque negotiorum vndis immersus, magis amare potest studia quam colere. Et tamen dicendi genus quod assequutus est, magis vergit ad Isocraticam structuram ac dialecticam subtilitatem, quam ad fusum illud Ciceronianæ dictionis flumen, quanquam urbanitate nihilo M. Tullio inferior est. Quoniam autem adolescens diu versatus est in poëmatibus scribendis, poëtam agnoscas & in oratione prosa. B. Angliam igitur relinquamus: neque enim nominabo Guilelmum Latamerum, aut Reginaldum Polum, quorum prior vir pius Theologiam absoluere maluit quam Ciceronianam cloquentiam: alter Ciceronis admirator summus, & æmulator non infelix, nihil adhuc suo nomine voluit in lucem prodire. Quanquam in epistolis familiaribus satis declarat quid valeat, sed non traducam ea, quibus ipse lucem nondum tribuit. Alioqui habet innumeros ea ipsula summæ spei iuuenes: sed interim censorem agi-

mus non diuinum. Quid autem mirum illic efflorescere iuentutem, vbi rex ipse non solum præmijs excitat benè nata ingenia, verum etiam exemplo suo quamlibet pigris subdit calcaria, duobus iam libellis testatus, quantum & faueat pietati, & ingenio facundiaque polleat. N. Ego sanè libellos istos maiorem in modum admiratus sum, non abhorrentes à dictione Tulliana, nisi quòd argumentum & regia dignitas suum quoddam eloquendi genus desiderare videtur. B. Quid supereft igitur, nisi vt hinc nauigemus in Hollandiam. N. Prius in Scotiam censeo. B. Non grauarer, si quem illic nōssem, quem te laturum existimem. In Daniam malo, quæ nobis dedit Saxonem grammaticum, qui suæ gentis historiam splendidè magnificèque contexuit. N. Probo viuidum & ardens ingenium, orationem nusquam remissam aut dormitantem, tum miram verborum copiam, sententias crebras, & figurarum admirabilem varietatem, vt satis admirari non queam, vnde illa ætate homini Dano tāta vis eloquendi suppetuerit, sed vix vlla in eo Ciceronis lineamenta reperias. B. Igitur in Hollandiam. N. Imò priùs in Zelandiam, ne quem prætereas. B. Alit & illa regio quædam dextra ingenia, sed pleraque luxu obruuntur. Hinc sanè tibi profero Adrianum Barlandum, in cuius scriptis agnoscas candorem ac felicitatem Tullianæ dictiōnis. N. Accedit hac sanè parte, sed totum Ciceronem non exprimit. B. E Zelandiā facilis cursus est in Hollandiam haud infæcundam bonorum ingeniōrum parentem: sed illic nec honos habetur eloquentiæ, & voluptates non temerè sinunt indolem maturescere. Hinc tibi proferam Erasmus Roterodamum, si pateris. N. Professus es te de scriptoribus dicturum: istum vero ne inter scriptores quidem pono, tantum abest vt Ciceronianis annumerem. B. Quid ego audio? Atqui videbatur & inter πολυγράφους censi posse. N. Potest, si πολυγράφους est, qui multum chartarum oblimit atramento. Alia res est scribere de quo nos agimus, & aliud scriptorum genus. Alioqui qui manu describendis libris quæstum faciunt, scriptores dicentur, quūm hos eruditī malint librarios dicere. At hoc est nobis scribere, quod agro fructum producere, hoc nobis lectio, quod agro stercoratio: hoc nobis concoctio & emendatio, quod in agris occatio, pastinatio, pu-

tatio , zizaniorum euulsio , ac reliquæ operæ , sine quibus aut non emergit fementis , aut non adolescit exorta . B. Quid igitur ille ? N. Abiicit ac præcipitat omnia , nec parit sed abortit . Interdum iustum volumen scribit stans pede in vno , nec vñquam potest imperare animo suo , vt vel semel relegat quod scripsit , nec aliud quām scribit , quām post diutinam lectiōnem demum ad calatum sit veniendum , idque raro . Quid quòd ne affectat quidem Tulliano more dicere , non abstinenſ à vocib .is Theologicis , interim ne à fordidis quidem ? B. Tertiō erat Guilelmus Gaudanus . N. Atticus erat in epistolis , in carmine bonus , sed ô scelerate luxus , quantum felicium ingeniorum , vel corrumpis vel abrumpis ? B. Nōsti Ægidium Delphum ? N. Virum eruditioñis varia , versificatorem non malum , si facilitati neruos addidisset . B. Nuper decessit Martinus Dorpius . N. Ingenium felix & ad quiduis versatile , nec infestuum , sed alienis iudicijs quām suo duci maluit . Tandem Theologiæ studium retraxit hominem à Musis . B. Quis tibi videtur Iacobus Ceratinus ? N. Præclaram de se spem dedit , à Ciceroniano multum abest . B. Hinc igitur si videtur in Phrygiam commigremus . Alit enim ea regio prorsus *alba* , quod dici solet , *ingenia* : sed malè conuenit *Como* cum *Musis* . Langios igitur & *Canterios* omittam . Rodolphus Agricola sufficit vnuſ pro multis . N. Agnosco virum diuini pectoris , eruditioñis reconditæ , stilo minimè vulgari , solidum , neruosum , elaboratum , compositum , sed qui nonnihil resipiat & *Quintilianum* in eloquendo , & Isocratem in orationis structura , vtroque tam en sublimior , *Quintiliano* enim fusior ac dilucidior . Quod voluit præsttit , nec dubito quin Ciceronis figuram potuisset effingere , si huc vertisset animi studium . Et huic tamen ad summam laudem quām alia quædam oblitere , tum præcipue regionis ac temporum infelicitas , quibus vix quidquam honoris habeatur literis politioribus , & nationis parum frugalis vita . In Italiā summus esse poterat nisi Germaniam prætulisset . B. Superest Hayo Hermanus gentis eiusdem . N. Agnosco iuuenem diuinæ cuiusdam indolis , cuius tamen nullum extat in literis specimen præterquam in epistolis aliquot quibus nihil purius , fanius , aut suauius . Is fortasse palmam hanc tulerit , si naturæ

felicissimæ par accesserit industria. B. Haud transeundam censem Vuesphaliæ, quæ nobis dedit Alexandrum Hegium. N. Virum eruditum, sanctum ac facundum nominas, sed qui gloriæ contemptu nihil magni molitus sit. B. Dedit & Hermannum Buscium. N. In carmine pangendo felicem, in oratione solutâ magna vis adeſt ingenij, lectio varia, iudicium acre, neruorum satis, sed compositio Quintiliano propior quam Ciceroni. B. Conradum Goclenium, opinor non nōsti. N. Num illum dicis qui apud Brabantos iampridem ornat non modo collegium Busleidanum, quod quidam *Trilingue* vocant, sed totam etiam illam Academiam, licet alioqui florentissimam? B. Istum ipsum. N. Mihi quidem *καὶ οὐδετέρη* notus est. B. Nunquid in illo desideras, quo minus habeatur inter Ciceronianos? N. Opinor illud ingenium posse quidquid seriò voluerit: verum mauult obesulus esse quam polygraphus. H. Vnum in illo noui, quo Ciceroni multum est dissimilis. B. Quidnam? H. Ciceronem accepimus prælengo & exili fuisse collo. Goclenius & pulchrè obeso, & adeò non longo, ut mentum pectori penè contiguum sit. B. Non hic de collo, sed de stilo disputamus. Cæterùm ut à Vuesphalia recedamus, habet Saxonia iuuenes summae spei, nihil mediocre de se pollicentes, quorum est & Christophorus Carlebitzius, imaginibus maiorum ornatissimus, sed literis ac moribus compositissimis ornatior. Verum horum commemoratione te non fatigabo, quorum indoles adhuc subolescit, & ut ita loquar, in herbâ est. Pergam ad reliquos Germanos, quorum princeps fuit Capnion. N. Vir magnus, sed oratio redolebat suum seculum adhuc horridius impolitiisque Qualis & Iacobus Vuimphelingus, & si qui sunt huius similes, quorum opera tamen non parum vtilitatis accessit Germaniæ studijs. Quanquam hic in nepote suo quodammodo repubuit Iacobo Spiegellio. B. Capnionis ergo discipulum agnoscis Philippum Malanchthonem. N. Nihil hoc ingenio felicius si totum vacasset Musis. Nunc hanc laudem leuiter affectauit, ac naturæ felicitate contentus, nec artis, nec curæ permultum ad scribendum adhibuit, & haud scio an affectantem nerui fuerint defecturi. Extemporali dictiōni natus videtur, nunc alijs intentus, eloquentiæ studium magna ex parte videtur abiecisse.

B. En igitur tibi Vlricum Huttenum. N. Sat splendoris & copiae præstat in oratione solutâ, in carmine felicior erat, cæterum à Ciceronis imagine procul aberat. B. Bilibaldum priùs commemorâsse oportuit, quo duce primùm efflorescere cœpit apud Germanos eloquentia, quam & morum pietate, & fortunæ splendore illustrauit. N. An ille sequatur nescio, certè non affequitur, nec tam obstat ingenium quâm reipub. negotia, parumque prospera valetudo, quâm non aliis sit prosperrimâ dignior. Tamen ex tempore scribens adeò feliciter, abundè declarat, quantum præstare valeret si neruos intenderet suos. B. Vlrico Zasio plurimum laudis tribuit vniuersa Germania. N. Minùs tamen quâm vir ille promeritus est, præter exactam iuris, quod profitetur scientiam felicissima quædam adest vel ex tempore scribēdi, dicendique facultas. Dices orationem bonis electisque verbis simul ac sententijs, ex vberrimo quodam manare fonte, adeò nec resistit vsquam, nec hæret, nec intersilescit, tum adest etiam in scriptis alacritas iuuenilis, ac vt ita dicam, vita: negares senis esse quod legis: attamen Politianum propius exprimit quâm Ciceronem. B. Age, sed ex proximo tibi profero Brunonem Amerbachium Rauracum, quo viro nihil vñquam natura fixxit candidius. N. Quatenus licet ex gustu cognoscere, magnus erat futurus, ni festinata mors iuuenem studijs eripuisse. P. Henricum Glareanum agnoscis Heluetium? N. Is maluit in philosophiâ ac Mathematicis disciplinis conseruescere, quâm æmulari phrasim Ciceronianam, cui vix conuenit cū subtilitatibus Mathematicorum. B. Vnus supereft, quem si non recipis, migrabimus in Pannoniam. N. Quis? B. Vrfinus Velius. N. In carmine felix, nec infelix in oratione solutâ, spirituum & vrbaniatatis habet affatim, vbi prodierit historia quam de rebus à Pannoniæ, Bohemiæque rege Ferdinando gestis texere dicitur, certius pronunciabimus. B. Mihi certa spes est illum & principis sui claritati, & rerum magnitudini facundiæ viribus responsurum. Huius commemoratio nos deduxit in Pannoniam, nam illic nunc agit, vbi neminem noui præter Iacobum Pisonem, studiosum eloquentiæ Tullianæ candidatum: sed primum aula, deinde calamitas, nuper etiam mors hominem nobis abripuit. N. Audiuji & dolui. B. Habet & Sarmatia quos

quos non possis contemnere, sed non commemorabo, nisi qui libellis in lucem datis, sui specimen dederunt. Horum princeps est Andreas Critius, Episcopus Plocensis, qui prorsus *ingenium habet*, ut ait ille, *in numerato*, carmina pangit feliciter, felicior etiam in oratione solutâ, præsto est ex tempore scribenti docta facilitas, sermo perpetuâ quadam orationis festiuitate iucundus. N. Paucula quædam illius degustavi, quæ mihi sane Ipem egregiam præbent, nisi legationibus, tum regni simul & ecclesiæ negotijs cogatur à Musarum otio recedere. B. Iam Hispania, quæ non ita pridem cœpit ad pristinam ingeniorum gloriam reflorescere, doctos & eloquentes viros permultos, qui scriptis innotuerunt non ita multos habet, in his Antonium Nebrissensem virum eruditionis varia, sed cuius mentionem latus non sis in catalogo Ciceronianorum. N. Rem diuinasti. B. Ne Lopidem quidem, opinor aut Sanctum. N. Hic Theologus est, nec affectauit hanc laudem, ille multo infelicior est in laudando, quam in reprehendendo: nec hic, nec ille Ciceronianus. B. Demirabor, si Ioannem Ludouicum Viuem ab hoc honore submœbis. N. Evidem nec ingenium, nec eruditionem, nec memoriam in illo desidero, adeo illi parata sententiarum ac verborum copia, quumque fuerit initio duriusculus, in dies magis ac magis in illo maturescit eloquentia, quem si nec vita, nec studium destituerit, bona spes est fore ut inter Ciceronianos numeretur. Sunt enim quibus scribendi conatus, *iuxta Mandrabuli morem*, ut habet proverbiū, succedat. Hic quotidie vincit seipsum, Et habet ingenium ad quidvis versatile, eoque ad declamandi facultatem vnicè compositus. Aliquot tamen M. Tullij virtutes nondum absoluit, præcipue iucunditatem dictiōnis ac mollitudinem. B. Et Lusitanos aliquot eruditos noui, qui vulgārint ingenij sui specimen, neminem noui præter Hermicum quendam in Epigrammatibus felicem, in oratione soluta promptum ac facilem, ad argutandum dexterimæ dicacitatis: & Genesium, qui nuper edito Romæ libello, præclaram de se spem præbuit. Vide quot regiones peragrauerimus, Nosopone, dum vnum quærimus Ciceronianum, nec quisquam adhuc repertus est, quem digneris huius cognominis honore, cuius amor te macerat. Quot

priscos commemorauimus, quot seculorum posteriorum, quot nostræ memoriae, quot nostræ ætatis recensuimus, in quibus ut sint nonnulli, quos fastidiosus censor possit contemnere, quām multi sunt qui suum quisque seculum, suam patriam, qui Ecclesiam, qui rem literariam doctrinâ facundiâque suâ ornârunt, illustrârunt, nobilitârunt, nec ullum râmen adhuc inuenimus Ciceronianum. Quid reliquum est, nisi ut proficiscamur in insulas fortunatorum, inde petituri quem donemus hoc nomine? Moderatius perpetimur mala nobis cum plerisque eomunia. Non moeret Hispanus si non habet flauam cæfariem: non Indus quod colore sit lurido, non Æthiops quod atro, quod simis naribus: & tu discrucias animum tuum, nec concoquere potes conuitium, quod non es Ciceronianus? Hoc an malum sit nescio: sed si esset malum, non tu æquo animo ferres incommodum tibi cum tot talibusque viris commune? N. Atqui hoc laudis assequutus est Christophorus Longolius, homo Brabantus, tum apud Gallos educatus. Huic vni Cisalpinorum palmam hanc tribuunt Itali, cæteros omnes ut barbaros submouent. B. Plurimum sanè laudis tulit Longolius, sed nimio emptum. Diu tortus est, tandem & immortuus est certaminis nondum peracto, non leui profectò studiorum iæsturâ, quibus magno usui futurus erat, nisi totum animum omnésque ingenij vires ad inanis tituli studium contulisset. Quanquam ille non vni Tullio assidebat, sed per omne autorum genus se se voluerat, disciplinas liberales omnes diligenter edidicerat, ultra iuris peritiam, nec erat contentus exprimere lineamenta Ciceronis, sed in inuentione rerum peracutus fuisse videtur & copiosus, in tractandis argumentis dexter ac felix, nusquam non præbens admirandæ cuiusdam indolis specimen. Nihil est igitur quod isti Ciceronis simij nobis Longolium obijcant, alijs dotibus ille magnus erat, etiamsi Ciceronianus non fuisset, & hæc ipsa vanissimi tituli ambitio fructum propemodum studiorum illius corrupit, vitam abruptit. Quanquam multum etiam abfuit à Cicerone, cui materia defuit exercendæ mirabilis illius eloquentiæ, quam in serijs grauibusque causis Cicerô præstitit. Longolius edidit epistolas, sanè quām eleganter & feliciter elaboratas, fateor; sed multas argumento perquam

humili, plures affectato, quod genus videntur aliquot epistolæ Plinij Iunioris. At qui tales non arbitror in epistolarum numero ponendas. Quid enim habent epistolæ Senecæ, quod epistolæ congruat præter titulum? At in Ciceronis epistolis nihil est accersitum. Aut de grauib[us] serißque negotijs scribit ea quæ coram exponeret si licuisset, aut cum amicis absentibus de familiaribus colloquitur rebus, aut de studijs confabulatur, quemadmodum solent amici præsentes inter se miscere sermonem. Quid quòd Cicero non edidit epistolas suas, & quasdam videtur scripsisse neglectius quām solitus erat. Vnde bona pars earum quas Tiro Ciceronis libertus collegerat, intercidit, haud opinor peritura, si docti eas iudicassent immortalitate dignas. Primum igitur illa simplicitas & gratia sermonis inaffetati, deinde veritas abest in epistolis Longolij plerisque. Ad hæc quoniam nec eadem fuit fortuna Longolij quæ Ciceronis, nec eadem negotia, fit ut interdum inepta sit ac frigeat imitatio. Quid genus fit. M. Tullius senator & vir consularis scribit ad suæ dignitatis homines, quid moliantur duces in provincijs, quām instruetæ sint legiones, ostendit periculum, diuinat rerum exitum: quùm ad imitationem Ciceronis similia scribit ad eruditos amicos & in otio viuentes Longolius, veluti sollicitus de summa rerum, nonne friget affectatio? Quid quòd ipse in Museum abditus interdum literis mandat vanissimos rumores, quales vulgo circumvolitant, indigni qui vel sermone cordati hominis commemoarentur. Sed in orationibus, inquies, quas duas reliquit, velut in Capitolio habitas, Ciceronem præstítit. Eas ego sañè magna cum animi tum admiratione, tum voluptate legi, fateor. Effecerunt enim, ut de illius ingenio longè quām antè magnificientius sentirem. Adeò, quùm de illo præclaram concepissim existimationem, vicit multis partibus expectationem meam. Videtur enim in has deprompsisse quidquid vel suo potuit ingenio, vel è Ciceronis orationibus hauserat. Ex tamen tot annis elaboratæ, toties sub incudem reuocatæ, toties Criticorum censuram perpetuae, quantulum habent Ciceronis? non quidem Longolij culpa, sed temporum. Aptissimè dicebat Cicero, vix aptè Longolius, quandoquidem Romæ, nec Patres Conscripti sunt hodie, nec

Senatus, nec populi auctoritas, nec tribuum suffragia , nec magistratus qui solent esse, nec leges , nec comitia, nec actionum forma , nec prouinciaz , nec municipia, socij , ciues : Postremò Roma Roma non est , nihil habens præter ruinas ruderaque prisca calamitatis , cicatrices ac vestigia. Tolle Pontificem, Cardinales, Episcopos, Curiam, & huius officiarios, deinde legatos principum , Ecclesiarum , Collegiorum & Abbatiarum, tum colluuiem hominum partim qui viuunt ex hisce nundinis, partim qui vel libertatis amore , vel fortunam aucupantes eò confluunt, quid erit Roma? Dicet aliquis, Pōtificum regnum à Christo traditum augustius esse , quam fuerat olim Senatus, populique Romani, aut etiam si libet Octauij Cæsar is : mea nihil refert, modo fatearis diuersum regni genus esse. Quo fit, vt nec oratio congruat eadem : si putamus Ciceronianum esse, sermonem ad rem præsentem accommodare. At ille præclarus iuuenis orationem attemperauit, ad hominum affectus, qui veterem Romam, rerum dominam gentemque togatam, adhuc somniauit , quemadmodum Iudæi nondum desinunt suum Mosen ac templum Hierosolymitanum somniare. Iam Christophorus iuuenis, nec magistratu , nec rebus gestis, nec vlo alio nomine magnus erat quam ingenio, quod ego sanè pulchrius esse duco , quam si regno polluisset. Sed hæc persona nihil ad Ciceronem. Nunc argumentum accipe. Inciderat illi contentio cum Italo quodam adolescente , in hoc opinor subornato , vt Ciceronianam eloquentiam à barbaris vindicaret. Et est , vt audio, nunc Romæ sodalitas quædam eorum , qui plus habent literaturæ quam pietatis : docti vocantur , & apud multos habentur in pretio. Per hos otiosos hoc certamen , studijs hinc atque hinc effervescentibus accensum est , vt ea ciuitas vndiquaque captat voluptatis materiam. Interim Longolij causam grauabat Lutheri causa, cuius gratia apud Romanos male audiebat quidquid erat affine Germaniae, ne dicam Cisalpini omnes. Iamque Christophoro tametsi natione barbaro : nam huiusmodi vocabulis adhuc vtuntur illi , quasi facies rerum non tota sit immutata: tamen ob admirandam sermonis elegantiam visum est candidioribus aliquot, honoris gratiâ decernere ciuis Romani titulum. Fiebat hoc olim , & erat munus non minùs

vtile quām honorificum. Nunc autem quid est esse ciuem Romanum? Profecto minus aliquanto quām esse ciuem Basiliensem, si contemptis verborum fumis, rem aestimare libeat. Atque hinc in barbarum Longolium competitoris ipsique fauentium inuidia. Tandem quæsita est illa voluptas otiosis, ut in Capitolio (sic enim vocant curiam quandam non admodum magnificam, in quā solent agi per pueros exercitandi ingenij gratiâ fabulæ) causam diceret Longolius. Subornatus adolescens audaculus, qui accusationem quam ab alio compositam edidicerat, recitaret. Accusationis hæc erant capita: Primùm quod Christophorus Longolius olim puer, dum ingenij periclitandi gratia laudat Galliam in quā tum viuebat, in nonnullis ausus sit eam æquare Italiæ; deinde quod in eâ laudasset tribus verbis Erasmus & Budæum barbarus barbaros: præterea quod diceretur ab his subornatus ac delegatus in Italiam, ut optimos quoque libros deportaret ad Barbaros, quod possent cum Italibus de principatu eruditio[n]is contendere. Postremò quod homo barbarus & obscuræ familiæ, minimè dignus videretur honore tanti cognominis, ut ciuis Romanus appellaretur. Habes præclarum argumentum, in quo neruos intendas eloquentiae Tullianæ. Atqui hoc planè ludicum ille plusquam seriò agit, mirifico sanè verborum apparatu, magna ingenij significatione, summâ vehementiâ, multa interdum urbanitate, non aliter alludens ad æstatem Ciceronis, quām is qui scripsit *Batrachomyomachiam*, allusit ad Homericam Iliadem, ranis ac muribus rebusque ridiculis ac friuolis, deorum, déarum, heroum splendida verba factaque accommodans: ita Longolius exaggerat capitis discriminis, armatas cohortes, gladiatorum manum, quorum violentiâ autoritas amplissimi Ordinis, ac secundum leges agendi libertas fuerit impedita. Fingit priscam illam Romam orbis reginam, & huius præsidem ac tutorem Romulum cum suis Quiritibus: somniat P.C. & augustinissimum Ordinem regnum dominum, populum in suos ordines ac tribus distinctum, prætorum ius, tribunorum intercessionem: somniat provincias, colonias, municipia & socios urbis septicollis: recitatur senatus consultum, citantur leges, miror non meminisse clepsydrarum, quæ reo solent infundi nouem opinor. Hic excitantur

illa πάθη, appellantur veteres illi Romanæ ciuitatis principes, éque monumentis excitantur, quid nō? Perquām faceta res est. Evidem fateor hunc ludum videri posse non inelegantem, si ad eum modum exerceretur iuuentus in scholis declamatorijs, etiamsi non frustra præcepit Quintilianus, vt declamationis simulacrum quām proxime accedat ad veras actiones: nimirum quōd quidam declamandi themata petere soleant ē poëtarum fabulis, nee veris, nec verisimilibus. Nam habent in adolescentibus & iolla progymnasmata fructum haud quaquam pœnitendum, quūm argumento ex historiâ sumpto, verba sententiæque ad illorum temporum conditionem accommodantur: sed tamen instructior erit ad veras causas agendas, qui quæstionem tractat, præsentis temporis inuolutam circumstantijs. Veluti si quis tractet, num expeditat Reipub. vt principes filias aut sorores suas in procul semotas regiones elocent: an sit in rem Christianæ pietatis, proceres Ecclesiasticos onerari ditione profanâ: utrum consultius sit iuuenem euoluendis auctoribus, an per agrandis longinquis regionibus periclitandisque rebus, multarum rerum cognitionem colligere: num expeditat puerum imperio destinatum, aut natum, multum temporis in literis, ac liberalibus disciplinis consumere. Cæterū argumētum quōd tractat Longolius, quūm nec sit ex historia petitum, vt saltem per fictionem suo tempori congruere possit, nec eiusmodi tamen, vt verè suo tempori suisque personis conueniat, quī fieri potuit, vt hic totum exprimeret Ciceronem, qui de pulsis armis Antonij, sublatōque mortis metu, liberè dixit apud Senatum populūmque Romanū: In hac tamen materia tanto studio, tantāque ingenij dexteritate rem gessit egregius iuuenis vt hodie neminem nōrim, vel apud Italos, cum pace omnium dixerim, quem existimem idem præstare posse, tantum abest vt Longolij laudibus aliquid studeam detrahere. Talibus enim ingenij non queam non fauere, etiam si mihi male vellent. Hæc eò tantum dicuntur, vt adolescentiæ studijs prospiciā, ne se superstitione discrucient affectatione Ciceronianæ similitudinis, sic vt hac intentione ab utilioribus, magisque necessarijs studijs auellantur. Rem habes, Nosopone, orationes supersunt, quæ me coarguant si quid mentior. Nunc mihi rationem in eas

velim , sítne operæ pretium ingenia felicissimè nata in has
dilectas tantum ætatis & operæ consumere , ne dicam immori ta-
libus curis . Quantum vtilitatis vel religioni Christianæ , vel
studijs , vel patriæ latus erat , si vigilias quas actionibus illis
ludicris impendit , in res serias collocâset . N. Profecto miseret
me Longolij , & vix habeo quod respondeam . B. Ad hæc testa-
tur se scripsisse orationes quinque in laudem urbis Romæ , ô
pulchrè collocatam operam ? Quanto rectius eam collocâset , si
ciuitatem illam , atque eos præcipue qui bonas literas ibi profi-
tentur , orationibus aliquot elaboratis ad Christi cultum ac pie-
tatis amorem inflammare studuisse . Intelligis , Nescio , quid
dicam , imò potius quid non dicam . At quibus tandem vigilia-
rum tantum datum est Senatui ? Senatus , si quis omnino Romæ
est , Latinè nescit . Populo ? Barbarè loquitur , tantum abest , vt di-
ctione Tulliana capiatur . Sed valeant hæc omnia . Aduer-
sus Martinum Lutherum rem agit & seriam , & grauen . Vbi
qui potuit esse Tullianus de rebus differens , quas M. Tullius
prorsus ignorauit ? At oratio non potest esse Tulliana , id est op-
tima , quæ nec tempori , nec personis , nec rebus congruit . Satis
quidem Tullianè conuiciatur . Vbi tandem ventum ad errorum
capita recensenda , suboscurus est , & vix ab illis intelligitur qui
Lutheri dogmata tenent . Atqui hîc res summam orationis
perspicuitatem desiderabat , si voluisse esse Ciceronianus . Iam
ex ipsa rerum propositione non difficile fuerit conjectare , qua-
lis futurus fuerit in refellendis dogmatibus aduersarij , suisque
confirmandis . Sedulò quidem vitat voces nostræ religionis ,
nunquam usurpans fidei vocabulum , sed in eius locum substi-
tuens persuasionem , aliisque permulta quæ prius attigimus , se-
mel tamen atque iterum vtitur nomine Christiani , per impru-
dentiam opinor . Nam ea dictio nusquam extat in libris M. Tullij . Quanquam & hic multa felicissimè dixit , nec aliâ re magis
peccauit , quam quodd nimis anxiè studuit esse Ciceronianus ,
cui maluit orationem congruere quam causæ . N. Attamen
istis dictu mirum quam nunc applaudant Itali quidam . B. Con-
fiteor , laudant illa , sed ista legunt . Bataui oratoris nærias , quæ
Colloquia vocantur , quanto plures terunt manibus quam Lon-
golij scripta , quamlibet elaborata , quamlibet expolita , quam-

libet Tulliana, & vt Græcè dicam , melius ~~ne negemus~~. Quid in causa? Quid nisi quod illic res ipsa capit, moraturque lectorum qualicunque sermone tractata:ad hæc, quoniam theatrica sunt , & vita carent , dormitat lector stertitque. Ut ilitas commendat etiam mediocrem eloquentiam. Quæ tantum adferrunt voluptatem, eadem diu placere non possunt, præsertim ijs qui literas in hoc discunt, non solum vt politius dicant, verum etiam vt rectius viuant. In summâ , qui iuuenem illum ad huius laudis ambitum inflammârunt, non optimè meriti sunt, vel de se ipso , vel de re literaria. Sed de Longolio fortasse nimis multa. N. Prætercurristi Iacobum Sadoletum ac Petrum Bembum, prudens opinor. B. Ne prudens viros eximios, raraque horum temporum exempla nolui miscere turbæ. Petri Bembi nihil extat quod sciam præter aliquot epistolas, in quibus ex osculari non modò dilucidum quoddam, sanum, & vt ita dicam, Atticum dicendi genus , sed probitatem ac humanitatem ac singularem ingenij candorem in oratione velut in speculo reluentem:nec aliâ re vel fortunatiorem, vel ornatiorem iudico Longolium , quam talium virorum amicitiâ. At Iacobus Sadoletus cætera ferè æqualis Bembo , in Commentario quem elegantissimum edidit in *Psalmum L.* non adeò affectat haberi Ciceronianus, vt non personæ decorum tueatur, est enim Episcopus Carpentoractensis, vt non materia seruiat, ne in epistolis quidem abhorrens à vocibus quibusdam Ecclesiasticis. Quid igitur? Non dixit Tulliano more? Non dixit : imò dixit potius, qui eo modo dixit , quo probabile est ijsdem de rebus , si viueret, dictum esse Ciceronem, hoc est, de Christianis Christianè. Huiusmodi Ciceronianos ferre possum, qui summo prædicti ingenio, disciplinis omnibus absoluti, tum iudicio , prudentiaque singulari, siue vnum Tullium in dicendo sibi proposuerunt, siue paucos eximios, siue doctos omnes, non possunt optimè dicere. N. Multum suffragijs eruditorum tributum est Baptista Cassellio. B. Oratio de *Lege Agrariâ*, quam paulò ante mortem edidit, declarat illum summo nisi. Tullianæ dictionis affectâsse lineamenta , & hactenus propemodum assequutus est quod voluit: lucis habet plurimum, verba nitida, compositionem suauem. Cæterum immane quantum est quod desideratur,

tur , si ad Ciceronem conferas. N. Certè Pontanum vno ore
prædicant omnes, huic Ciceronianæ dictionis palmam tribuūt
eruditorum centuriæ. B. Non sum vel tam hebes, vel tam inui-
dus , vt non fatear Pontanum multis egregiis ingenij dotibus
virum fuisse summum. Ac me quoque rapit placido quodam
orationis lapsu : verborum dulce quiddam resonantium amœ-
no tinnitu demulcet aures : demum splendore quodam per-
stringit dignitas ac maiestas orationis. N. Quid igitur obstat,
quo minus illum fateare Ciceronianum ? B. Ex meo iudicio
nihil illius laudi vel accesserit , vel deceperit. Quædam illius
degustauit. Tractat materias profanas , quasique locos commu-
nes, de fortitudine, de obedientia, de splendore, quæ tractata fa-
cillimè nitescunt , atque ex se facilè suppeditant sententiarum
copiam, eásque sic tractat, vt ægrè possis agnoscere Christianus
fuerit necne. Similiter temperat stilum in libello de *Principe*.
Præterea non memini me quidquām illius legisse præter ali-
quot Dialogos ad Lucianum effictos. At ego non agnoscam
Tullianum , nisi qui res nostras Ciceronianæ tractet felicitate.
In *Epigrammatibus* plus tulisset laudis , si vitâset obscenitat-
rem , quod nec in *Dialogis* satis cauet. In *Meteoris & Vrania*,
quæsiuit materiam quæ facile splendescit , & rem sanè felicem
feliciter tractauit , nec illic requiro Christianam dictionem. In
cæteris interdum desidero decorum & aptum, & aculeos quos
M. Tullius in animo relinquit etiam posito codice. Certè ad istâ
legem quam tu nobis præscriperas , Ciceronianus non erit, in
cuius scriptis sexcentas voces possem ostendere, quæ nusquam
sunt apud Ciceronem. Postremò vides , quâm infrequens sit in
manibus Pontanus , vir extra controversiam in literis inter
præcipios numerandus. N. Pontano successit Accius Syncerus,
qui partum Virginis matris mirè felici carmine descripsit , cui
supra modum applausum est à Romano theatro. B. Testantur
hoc abundè Leonis & Clementis Breuia , sic enim hodie vo-
cant, tum Ægidij Cardinalis addita præfatio, ne cæteros cōme-
morem , nec sine causa tantopere placuit. Mihi certè magnâ
cum animi voluptate perlectum est opus vtrumque. Nam &
Eclogas scripsit piscatorias. Quis autem talem indolem in iu-
uene patricio non exosculetur ? Hoc nomine præferendus est

Pontano, quòd rem sacram tractare non piguit, quòd nec dormitanter eam, nec in amanè tractauit, sed meo quidem suffragio plus laudis erat latus, si materiam sacram tractasset aliquanto sacratiùs: quā quidem in re leuius peccauit Baptista Mantuanus, quanquam & aliás in huiusmodi argumentis vberior. Nunc quorsum attinebat hic toties inuocare Musas & Phœbum? Quid quòd Virginem fingit intentam præcipue Sibyllinis versibus, quòd non aptè Proteum inducit de Christo vaticinantem, quòd Nympharum, Hamadryadum, ac Nereidum plena facit omnia? Quād durè respondet Christianis auribus versus ille, qui, ni fallor, Virgini matri dicitur. *Tūque adeò spes fida hominum, spes fida Deorum.* Scio deorum metri gratia positum loco diuorum. Me quidem leuiter offendit in tot virtutibus, quòd Synalcephæ frequentes hiulcam reddunt compositionem. Ne multis: si carmen hoc proferas vt specimen adolescentis poëticen meditantis, exoscularob: si vt carmen à viro serio scriptum ad pietatem, longè præferam vnicum hymnum Prudentianum de natali Iesu, tribus libellis Accij Synceri, tantum abest vt hoc carmen sufficiat & ad prosternendum fundâ Goliam ecclesiæ minitatem, & ad placandum citharâ Saulem furentem, quam laudem illi tribuunt præfationes. Atque haud seio, vtrum sit magis reprehendendum, si Christianus profana tractet profanè, Christianum se esse dissimulans, an si materias Christianas tractet paganicè: Siquidem Christi mysteria non solum eruditè, verùm etiam religiosè tractanda sunt. Nec satis est temporariâ delectatiunculâ delinire lectoris animum: excitandi sunt affectus Deo digni. *Quod fieri non potest, ni penitus cognitum habeas argumentum quod versas:* neque enim hic inflammabis, si frigeras ipse: nec ad amorem rerum cælestium accendes lectorem, si tibi talium vel leuis admodum, vel nulla cura est. Hic si præsto sunt, vel vltro, nec accersita, vel non magno constantia dictioñis ornamenta, figurarum illecebræ, quibus fastidiosum lectorem allicimus, allectumque remoramus, non arbitror rei cienda, modò primas teneant ea quæ præcipua sunt. Quale porrò sit, materiam piam ob hoc ipsum putere nobis, quòd piè tractata sit? At piè tractari quî

potest, si nunquam dimoueas oculos à Virgilijs, Horatijs, ac Nasonibus: Nisi fortè quorundam studium approbas, qui fragmentis Homericorum aut Virgilianorum versuum vndique decerpis, & in centonem confarcinatis, Christi vitam descripsent. Operosum sanè scribendi genus: sed cui vnquam ista lacrymulam extuderunt? Quem ad pietatem commouerunt? Quem ab impurâ vitâ reuocârunt? Atqui non ita multum dissimilis est istorum conatus, qui verbis, sententiolis, figuris ac numeris ex Cicerone congestis, conuentiunt argumentum Christianum. Quid enim laudis fert ille rhapsodus? Nempe quod accuratè versatus est in Homero siue Virgilio. Quid fructus adfert hîc Ciceronianus? Applauditur diligenter in M. Tullij scriptis versato, sed tantum ab ijs, qui & ipsi in ijsdem versati, quid vnde decerpsum sit agnoscunt. Habet ea res voluptatem planè quandam, fateor, sed quùm apud perpaucos, tum eius generis, vt facile vertatur in satietatem: postremò quæ nihil aliud sit quàm voluptas. Cæterùm illud sine quo Fabius negat esse mirabilem eloquentiam, quod in concitandis affectibus fitum est, prorsus abest. Et tamen nobis interim vide-mur Marones ac Cicerones. Dic mihi, Nosopone, si quis argumentum rapti Ganymedis eleganter constructum opere Musaico dissoluat, & ijsdem tessellis aliter concinnatis exprimere conetur, Gabrielem cælesti nuncium adferentem Virgini Nazarenæ, nónne durum parùmque felix opus nascetur, ex optimis quidem tessellis, sed minus arguento congruentibus? N. Poëtas excusat à priscis concessa licentia. B: Audies hîc illud Horatianum: *At non ut placidis coeant immitia, non ut serpentes auibus germinentur, tigribus agni.* Minus, opinor, conuenit Musis, Apollini, reliquisque dijs poëticis, cum Christianæ pietatis mysterijs, quàm serpentibus cum auibus, aut tigribus cum agnis, præsertim in arguento serio. Alioqui si quid obiter per iocum aspergatur ex veterum fabulis, ferendum arbitror magis quàm probandum. Oportebat enim omnem Christianorum orationem respire Christum, sine quo nec suave, nec splendidum est quidquam, nec vtile, nec honestum, nec elegans, nec facundum, nec eruditum. Liceat sanè præludere ad seria pueris. In veris, in serijs, quódque grauius est, in pijs materijs, quis

ferat ista paganica progymnasmata : N. Quod igitur tuum est consilium, ut Ciceronem abiijciam è manibus: B. Imò vt semper in sinu sit potius adolescenti eloquentiæ candidato, sed quorundam morositas fastidiūmque prorsus abiiciendum est, qui scriptum alioqui doctum & elegans reijcere solēt & indignum lectu iudicare non ob aliud, nisi quòd ad Ciceronis imitationē non sit elaboratum. Primum enim non quibuslibet ingenij congruit Tulliana phrasis, vt male cessura sit affectatio: deinde si defunt naturæ vires, vt inimitabilem dicendi felicitatem assequaris, quid stultius, quām in eo discruciarī, quod non potest contingere? Ad hæc nec materiae cuius, nec personis omnibus congruit Tulliana phrasis, & si congrueret, quædam negligere præstat, quām nimio parare. Si Marco Tullio tanti constitisset sua facundia quanti nobis, aliqua ni fallor ex parte neglexisset orationis ornamenta. Nimio verò paratur, quod tanto ætatis, valetudinis ac vitæ etiam dispendio emitur. Nimio paratur, quod pietatis iactura emitur. Si ideo discitur eloquentia, vt delectemus otiosos, quid attrinetrem scenicam tot vigilijs perdiscere? Sin vt persuadeamus quæ sunt honesta, efficacius dixit Phocion Atheniensis quām Demosthenes. Sæpius persuasit Cato Uticensis quām M. Tullius. Iam si in hoc paratur eloquentia, vt scripta nostra terantur manibus hominum, etsi citra studium contingeret Ciceronianæ dictioñis similitudo, tamen arte varietas esset affectanda, quæ lectoris naußeanti stomacho mederetur. Tantam vim habet in rebus humanis varietas, vt nec optimis semper expeditat vti. Nec usquam non verum est illud Græcorum proverbio iactatum, *μεταβολὴ πάτερ γλυκός*. Nec alio nomine magis commendatur Homerus & Horatius, quām quòd rerum ac figurarum admirabili varietate non sinnunt oboriri tedium lectionis. Ad hanc nos natura quodammodo finxit, suum cuique tribuens ingenium, vt vix duos reperias, qui eadem vel possint vel ament. Iam quūm nihil sit humano stomacho delicatus aut fastidiosus, tum ad eruditioñem parandam tātum voluminum nobis sit deuorandum, quis posset in perpetua lectione perdurare, si cunctorum esset idem stilus ac similis dictio? Præstat igitur vt in epulis, ita & in scriptis esse quædam deteriora, quām per omnia similia. Qualis

autem esset ille conuiuator, qui quām plurimos acciperet, inter quos vix duo palati iudicio consentiunt, cibos apponeret omnes eodem more conditos, etiam delicias Apitanas apponere? Nunc dum alius alio dicendi genere capit, fit ut nihil non legatur. Ut ne repetam, quod ipsa quoque natura repugnat isti affectationi, quæ voluit orationem esse speculum animi. Porro quām tanta sit ingeniorum dissimilitudo, quanta vix est formarum aut vocum, mendax erit speculum nisi natuam mentis imaginem referat, & hoc ipsum est, quod in primis delectat lectorum, ex oratione scriptoris affectus, indolem, sensum ingeniumque cognoscere, nihilo minus quām si complures annos cum illo consuetudinem egeris. Et hinc diuersorum tam diuersa erga librorum scriptores studia, prout quenque genius cognatus aut alienus, vel cōciliat vel abducit: haud aliter quām in formis corporum alia species alium delectat offenditque. Dicam quid mihi contigerit. Adolescens amabam poëtas omnes: verū simul atque sum Horatio factus familiarior, præ hoc omnes cæteri putere cæperunt, alioqui per se mirabiles. Quid existimas in causa fuisse, nisi geniorum arcanam quādam affinitatem, quæ in mutis illis literis agnoscitur? Hoc genuinum ac natuum non spirat in oratione nihil nisi Ciceronem exprimentium. Quid quod probi viri, quanquam parum felici formā nati sunt, nolint tamen appositā personā formosissimi cuiuspiam mentiri speciem, ac ne pingi quidem aliā formā sustineant quām dedit natura, quòd turpe sit mentitā facie imponere cuiquam, & ridicula res sit mendax speculum, aut absentatrix imago. At turpius mendacium sit, si quām sim Bulephorus velim haberi Nosoponus, aut alius quilibet. Annon igitur ab eruditis meritò ridentur improbi quidam, qui viros aliqui doctos & eloquentes ac nominis immortalitate dignos, non alio nomine reijciunt ac velut è bibliothecis submovent, nisi quòd seipso stilo maluerint exprimere quām Ciceronem: quām imposturæ genus sit teipsum non exprimere, sed alienæ formæ præstigium oculis hominum obijcere. Et haud scio an si liceat, ita permittente deo, inuenturi simus, qui totam corporis sui speciem velint cum alienā commutare, multò pauciores arbitror fore, qui mentem & ingenium totum cum alterius in-

ingenio sint permutaturi. Primùm quòd nemo velit alius esse quām est, deinde quòd suis quisque dotibus sic temperatus est naturæ prouidentiâ, vt etiam si quid adsit vitij, virtutibus adiunctis paria faciat. Habet animus faciem quandam suam in oratione velut in speculo re lucentem, quā à natuâ specie in diuersum refingere, quid aliud est quām in publicum venire personatum? N. Vide ne, quod aiunt, septa tua trans filiat oratio, quæ mihi videtur eò prouecta, vt damnet omnem imitationem, quūm rhetorica tribus potissimum constet, præceptis, imitatione, & vsu, nisi fortè qui M. Tullium imitantur, faciem alienam assumunt: qui cæteros, suam habent. B. Amplectior imitationem, sed quæ adiuuet naturam, non violet: quæ corrigat illius dotes, non obruat: probo imitationem, sed ad exemplum ingenio tuo congruens, aut certè non repugnans, ne videare cum Gigantibus θεομογονίοις. Rursus imitationem probo non vni additam præscripto, à cuius lineis non ausit discedere, sed ex omnibus auctoribus, aut certè præstantissimis quod in quoque præcellit maximè, tuoque congruit ingenio decerpentem, nec statim attexentem orationi quidquid occurrit bellum, sed in ipsum animum velut in stomachum traiacentem, vt transfusum in venas, ex ingenio tuo natum non aliunde emendatum esse videatur, ac mentis naturæque tuæ vigorem & indolem spiret, vt qui legit non agnoscat emblema Ciceroni detracatum, sed fætum è tuo natum cerebro, quemadmodum Palladem aiunt è cerebro Iouis, viuam parentis imaginem referentem: nec oratio tua cento quispiam videatur aut opus Musaicum, sed spirans imago tui pectoris, aut amnis è fonte cordis tui promanans. Sit autem prima præcipuaque cura penitus cognoscendæ rei quam tractandam suscipis. Ea tibi suppeditabit orationis copiam, suppeditabit affectus veros ac natu os. Ita demum fiet, vt tu viuat, spiret, agat, moueat & rapiat oratio, tēque totum exprimat. Nec statim adulterinum est, quod accedit ex imitatione. Est aliquis cultus qui nec virum dedecet, & natu am formam commendat, veluti lotio, vultus moderatio, sed in primis cura bonæ valetudinis. Iam si tuam faciem ve lis ad eius speciem componere, qui tibi dissimillimus est, nihil agas. Cæterum si videris in quopiam tui non admodum

dissimili , effusiore risu immodicāque rictus diductione de honestari formam , aut adductione superciliorum , corrugatione frontis , subduktione nasi , reduktione labiorum , aut improbā oculorum sublatione , aliisque similibus minūs decentem reddi faciem . Potes his vitatis tuam formam reddere meliorē , nec tamen vultum sumes alienum , sed tuum compones . Item vides alterum parum decere cæsariem impexam , aut æquo promissiorem , tuam licebit corrigere . Rursum si conspexeris in alio quantum addat gratia , frontis hilaritas modesta , oculorum verecundia , totūsque vultus habitus ad probitatem compositus , vt nec toruum quidquam aut insolens , nec leue , aut incompositum præ se ferat , non erit præstigium , si tuum vultum ad huius imitationem formāris . Siquidem in te situm est , vt & animus vultui respondeat . Quoniam autem varia est formarum gratia , ne statim existimes deterius , quod dissimile est illi , cuius formam miraris . Nam quemadmodum diximus , fieri potest , vt qui inter se dissimillimi sunt , æquales tamen sint . Nec quidquam vetat , quin Ciceroni dissimillimus , potior sit eo , qui Ciceronis lineamenta propriūs exprimit . Age ponamus aliquantisper nostros amores , ex iudicio rationis , non ex affectu feramus sententiam : si tibi tua Pitho det optionem , vtrum pro Nosopono Quintilianus esse malis , an is qui de *Rheticis* scripsit ad *Herenium* , vtrum eliges ? N . Evidem malim esse Quintilianus . B . Et tamen alter quanto Ciceroni est similior ? Vtrum malles esse Salustius , an Q . Curtius ? N . Malim esse Salustius . B . At Q . Curtius propriūs accedit ad Ciceronem . P . Vtrum malis esse Leonardus Aretinus , an Laurentius Valla ? N . Mallem Valla . B . Leonardus tamen Ciceroni vicinior est ? Vtrum malles esse Hermolaus Barbarus , an Christophorus Landinus ? N . Barbarus . B . At alter ille propinquior est M . Tullio . Vtrum malles esse Politianus an Paul . Cortesius ? N . Politianus . B . At alter videri postulat Ciceronianus . Iam vtrum malles esse Tertullianus , hæresim excipio , an Beda ? N . Tertullianus . B . At Beda plus habet phraseos Ciceronianæ . Vtrum malles esse Hieronymus an Lactantius ? N . Hieronymus . B . At alter

quantus est Ciceronis simius? Vides igitur non continuo melius dicere eum qui proprius accedit ad Ciceronem, nec peius qui dissimilior est. Denique quemadmodum plures esse possunt Attici, qui tamē inter se dissimiles sunt: ita nihil vetat, quo minus plures dicantur Ciceronianii, qui dicendi virtutibus parres sunt, quām inter se dissimiles non sint. At quis ferat sciolos quosdam miro supercilie reiuentes quidquid non referat lineamenta Tullianae phraseos, quam verbulis duntaxat, figuris & numeris expendunt? Frigidè sectatur Tullianam phrasim, qui non multorum autorum lectione, multarum disciplinarum scientiā, multarum cognitione rerum instructus accedit, ne repeatam quod dictum est de vi naturae & prudentiae. Feram tamen hanc ineptam gloriolam in adolescenti, feram in doctis, qui hunc nævum multis egregijs dotibus pensant, quis ferat senes qui nihil aliud captant, quām vt sint Ciceronianii, qui viros ipsis & eruditiores & eloquentiores eradunt ex albo scriptorum, quōd ausint à Ciceronis lineamentis alicubi recedere, quum ipsi ferè adeò Ciceronianii non sint, vt subinde destituātur grammaticæ præsidijs? Non exprimam quorundam nomina, quibus fortasse in votis sit vel sic innotescere. De Bartholomeo Scala dicam, cui Hermolaus & Politianus visi sunt parum Ciceronianii, ipse sibi Tullianus est visus, vt cunque dissimulat. At ego malim somnia Politiani, quām quæ Scala sobrius summōque studio elaborauit. Paulus Cortesius non dissimulat huius affectionis studium, sed Deum immortalem, quanto longius illius epistola discrepat ab imagine Ciceronis, quām Politianica cui respondet. Sed non aliâ re mihi videtur Ciceroni dissimilior Cortesius, quām quōd toto ferè sermone aberrat à scopo. Sic enim agit causam, quasi Politianus deterreat ab imitatione Ciceronis, tum quasi nolit eum qui scribit, vllum scriptorem sibi imitandum proponere: quām eos taxet, qui nulla lectione bonorum auctorum, nullâ eruditione, nullo vsu instructi, tantūm hoc moliuntur vt Ciceronis exprimant lineamenta, quos ob id *simios* appellat *Ciceronis*. Taxat eos qui ex Cicerone verba frustulatim mendicant, qui semper alienis ingrediuntur vestigijs, quām nihil ex se gignant, qui nihil aliud quām imitantur, & verbula duntaxat imitantur. Hos negat se ferre

ferre posse , qui quùm nihil minus sint quam Ciceroniani , tamen Ciceronis titulo se venditantes , non verentur de summis viris pronunciare. Proinde monet amicum , ut postea quam Ciceronem primum at non solum , sed cum alijs multis eximijs scriptoribus diutinâ lectione contriuisset , edidicisset , concoxisset , tum demum si quando pararet aliquid scribere , poneret morosam illam & anxiam solitudinem imitandi tantum Ciceronem , nunquam à lineamentis illius oculos deflerens , quòd hæc anxietas efficiat ut minus hoc ipsum assequaris quod sequeris. An hoc est deterrere ab imitatione Ciceronis ? Num hoc est docere , neminem omnino imitandum esse ? An is qui variâ lectione instructus , atque ut ita dicam , saginatus , dum scripturienti , quod in quoque legit optimum , venit in mentem , non imitatur aliquem , etiam si non illis seruit nec assidet , sed suos affectus ac rem , de quâ parat dicere , adhibet in consilium ? At Cortesius negat sibi placere simios Ciceronis : *similem* , inquiens , *volo mi Politiane , non ut simiam hominis , sed ut filium parentis* , eadem loquens quæ dixerat Politianus. Id multis verbis prosequutus , tandem velut immemor sui , fatetur se malle esse simium Ciceronis , quam aliorum filium. Si vox hæc , *aliorum* , complectitur Salustium , Liuium , Quintilianum , Senecam , quis non malit se esse similem illis , quemadmodum filius similis est patri , quam sic esse similis M. Tullio , quemadmodum simia similis est homini ? Post hæc multa congerit in eos qui sese ingurgitant variâ lectione , nec ea quæ legunt concoquunt. Horum orationem existere scabram , inconditam & asperam. Sed quid hæc ad epistolam Politiani ? Si sentit cum illo , cur ita respondet quasi dissentiat ? Si dissentit , quæ Politianus probat erant refellenda. Nam illud vel maximè Ciceronianum est , despicer quid sit in controuersiâ , quid conueniat cum aduersario , & in quo sit causæ status , neque quidquam extra causam dicere. Proinde prolixam epistolam elaborauit Cortesius , magis quam Ciceronianam , cui velut aliena loquenti , nihil respondit Politianus. At Politianus qui audiebat non Ciceronianus , quanto melius Ciceronem exprimit , breuiore licet epistola , non tantum sententiarum argutiâ ,

verum etiam verbis aptis , elegantibus , ac significantibus ?
etiamsi me non fugit huius viri meritis famam apud eruditos
Italiae , malignius respondisse , quamobrem nescio. Neque ve-
rò mihi dicuntur hæc in suggillationem Cortesij : nec enim
contumeliosum est postponi vix cuiquam imitabili Politiano,
sed ut adolescentibus exemplo commonstretur , quid sit verè
Ciceronem exprimere. H. Tot ambagibus nos circumagis
Bulephore , ut parum absit quin ex Hypologo siam Hypono-
fus. Quin tu simpliciter explana quid de Cicerone , quid-
que de hoc imitando sentias. N. Hoc ipsum & ego peruelim:
nam eò propemodum tua me perduxit oratio , ut statuerim tuis
obtemperare consilijs. B. Nihil arbitror restare , nisi ut quæ
sparsim disserta sunt haec tenus , in compendium contrahamus.
N. Quis tibi videtur M. Tullius ? B. Dicendi artifex optimus ,
atque etiam , ut inter Ethnicos , vir bonus , quem arbitror si
Christianam philosophiam didicisset , in eorum numero cen-
sendum fuisse , qui nunc ob vitam innocentem pièque transfa-
ctam pro diuis honorantur. Artem & usum in illo plurimum
valuisse fateor: sed multo maximam eloquentiæ suæ partem
debuit naturæ , quam nemo sibi dare potest. Nec alium è La-
tinis scriptoribus arbitror magis habendum in sinu pueris &
adolescentibus , qui in eloquentiæ laudem educantur. Poëta-
rum tamen lectionem Latinorum duntaxat volo priorem
esse , quod hoc Musæ genus magis conuenit ætati teneræ. Nec
quenquam ad Ciceronis accuratam imitationem vocari volo ,
nisi prius cognitis artis rhetoricae præceptis. Post hæc adesse
volo commonistratorem artis , veluti solent pictores discipu-
lis in tabula quapiam insigni demonstrare , quid ex arte fa-
ctum sit , quid contra. Rursus M. Tullium in parte studiorum ,
principium ac primum esse volo , non solum , nec sequen-
dum tantum puto , sed imitandum potius atque æmulandum
etiam. Etenim qui sequitur , alienis ingreditur vestigijs , & ser-
uit præscripto. Porro vere dictum est , cum non posse bene
ambulare qui pedem semper ponit in alieno vestigio : nec un-
quam bene natare , qui non audet abiucere suber. Imitator au-
tem non tam eadem dicere studet quam similia , imò ne si-
milia quidem interdum , sed paria magis. Æmulator verò

contendit etiam melius dicere si possit. Nullus autem fuit vni-
quam tam absolutus artifex in cuius opere non aliquid depre-
hendas , quod melius reddi possit. Ad hæc nolim hanc imita-
tionem nimis anxiam ac superstitionem esse. Nam hoc ipsum
obstat , quo minus efficiamus quod volumus. Nec ita censeo
M. Tullium adamandum , vt à cæteris omnibus abhorreas , sed
optimos quoque primum legendos , & ex optimis , quod in
quoque est optimum excerptendum : neque enim est necesse ,
vt quenquam totum imiteris. Nec illos aspernandos censeo ,
qui dictionem quidem non multum iuuant , sed tamen rerum
copiam suppeditant , velut Aristoteles , Theophrastus & Plinius.
Ad hæc nolim quenquam sic addictum esse Ciceroni
imitando vt à suo recedat genio , & valetudinis vitæque dispen-
dio consecetur , quod repugnante Minerua non possit assequi:
vel nimio constaturum sit , si tandem assequatur. Præterea no-
lim hoc solùm agi , nec ita laudem Ciceronianæ dictionis am-
biendam arbitror , vt liberales disciplinas , cum primis necessariis ,
negligas. Ab ipsis verò , velut à peste cauendum , qui cla-
mitant esse nefas vti voce , quæ non reperiatur in libris Tullia-
nis. Posteaquam enim ius Latini sermonis desijt esse penes vul-
garem consuetudinem , quidquid vocabulorum deprehendi-
tur apud idoneos scriptores , usurpemus nostro iure , quum opus
est , & si durius obsoletumque videtur , quod à paucis sit vfitum ,
nos in lucem proferamus , crebraque ac tempestiuâ usur-
patione molliamus. Quæ tandem inuidia sit , quum veteres
Græcorum voces mutuo sumpserint , quoties Latinæ vel deer-
rant , vel minus significantes habebantur , nos vbi res postulat
à dictionibus , quas apud probatos auctores competimus tem-
perare ? Nec minore studio fugiendi videntur & illi , qui reij-
ciendum & omnino lectu indignum vociferari solent , quid-
quid verbis , formulis & numeris non effictum sit ad Ciceronis
imitationem , quum liceat diuersis virtutibus , si non similes ,
certè pares esse Ciceroni. Absit à nobis hæc fastidiosa morosi-
tas , quin potius quod Naso ludens narrat sibi accidisse in puel-
larum amoribus , id nos serio præstemos in auctorum lectione.
Illi proceram commendabat puellam , quod Heroina videre-
tur , breuis placebat ob commoditatem , primam ætatem flos

ipse commendabat, grandiorem rerum usus, in illiterata delebat simplicitas, in eruditam ingenium, in candidam coloris gratiam amabat, in fuscâ nescio quid latentis gratiae sibi fingebat. Eodem candore si nos ex singulis scriptoribus excerptimus quod habent probandum, nullum fastidiemus, sed ex omnibus aliquid delibabimus, quod nostram condit orationem. Ceterum illud ante omnia prouidendum ne simplex ac rudis artas Ciceronianis cognominis prestigio decepta, pro Ciceronianam fiat pagana. Videmus enim eiusmodi pestes nondum prorsus extintas, subinde meditari repullulascientiam, sub hoc fuco veteres haereses, sub alio Iudaismum, sub alio paganitatem. Sic antea complures annos factiones oriri cuperant apud Italos Platonicorum & Peripateticorum. Facesant haec dissidentium cognomina, ea potius inculcemus, quae & in studijs & in religione, & in omni vita concilient aliquid mutuam benevolentiam. Proinde de rebus sacris primum ea combinenda est persuasio quae verè Christiano digna sit. Id si fiat, nihil videbitur ornatus celesti philosophia, nihil suauius Iesu Christi nomine, nihil venustius vocabulis, quibus Ecclesiæ lumina res arcana tractarunt. Nec videbitur ullius sermo venustus, qui non congruit personæ, nec rebus est accommodatus: monstruosus etiam qui res pietatis tractat verbis impiorum, quique materiam Christianam Paganis nugis contaminat. Quod si quid hic veniae datur adolescentiæ, ne sibi sumat idem iuræ artas prouectior. Qui sic est Ciceronianus, ut parum sit Christianus, is ne Ciceronianus quidem est, quod non dicit aptè, non penitus intelligit ea de quibus loquitur, non afficitur his ex animo de quibus verba facit. Postremò non eodem ornatu tractat res suæ professionis, quibus Cicero tractauit argumenta suorum temporum. Huc discuntur disciplinæ, huc philosophia, huc eloquentia, ut Christum intelligamus, ut Christi gloriam celebremus. Hic est totius eruditionis & eloquentiæ scopus. Admonendi sumus & illud, ut quod in Cicerone præcipuum est imitemur. Id non in verbis, aut orationis superficie, sed in rebus ac sententijs, in ingenio confiliisque situm est. Quid enim refert, si filius parentem oris lineamentis referat, quoniam ingenio moribusque sit dissimilis? Postremò si non continget

nobis, ut istorum suffragijs Ciceroniani dicamur, moderatè ferendum est, quod nobis cum tot egregijs viris, quos antè recensuimus, commune est. Stultum est sequi quod assequi non pos-
sis. Delicatum est ob id miserè discruciar, quod tot eximij scrip-
tores æquo tulerunt animo: Indecorum est affectare, quæ no-
bis non congruunt: Ineptum est aliter velle dicere, quām res
postulat: Insanum est tantis vigilijs emere, quod vix vnquam
sit vsui futurum. Huiusmodi fermè pharmacis medicus ille me
morbo liberauit, quæ si non grauabimini deuorare, spero futu-
rum ut & te Nosopone, & te Hypologe, febris ista relinquat.
H. Ego sanè iam dudum morbo leuatus sum. N. Et ipse pro-
pemodum, nisi quod mali diu familiaris etiamnum reliquias
aliquas sentio. B. Istæ paulatim elabentur, & si quid opus erit,
denuo τὸ λόγον medicum accersemus.

F I N I S.

Errata Typographica sic corrigito.

Pag. 3. l. vlt. scribere. p. 6. l. 25. Ciceronem. p. 10. l. 1. quod. p. 14. l. 5. num.
p. 16. l. 1. antecellat. p. 32. l. 11. euocasse. p. 33. l. vlt. capiens. p. 44. l. 34. dele
fer. p. 53. l. 2. Smaragdus. p. 64. l. 22. post Solinum, repone. N. l. vlt.
Ciceronianæ.

СИГРАФИЧНАЯ

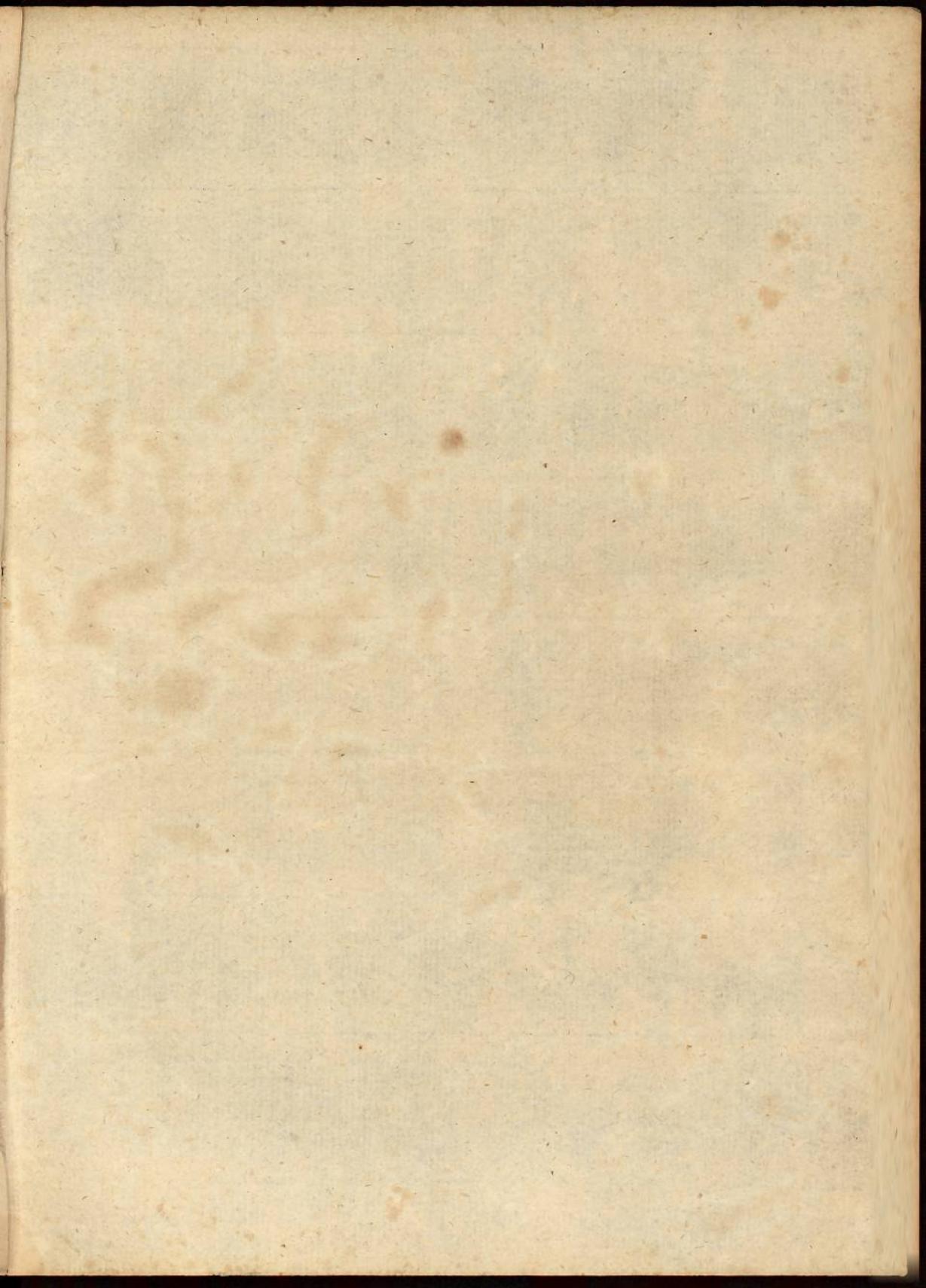
богатырь и дружины, воры и грабители, пираты и
всевозможные злодеи. Старые народные сказки о том, как
драконовы дочери и принцессы спасались от злого дракона
и как они в конце концов женились на принцах, — это
также сюжеты для сказок. Но самое главное в сказках
— это то, что они дают нам возможность видеть в них
все то, что мы хотим видеть. И это делает их интересными
и занимательными для детей. А еще сказки помогают
развивать воображение и фантазию у детей.

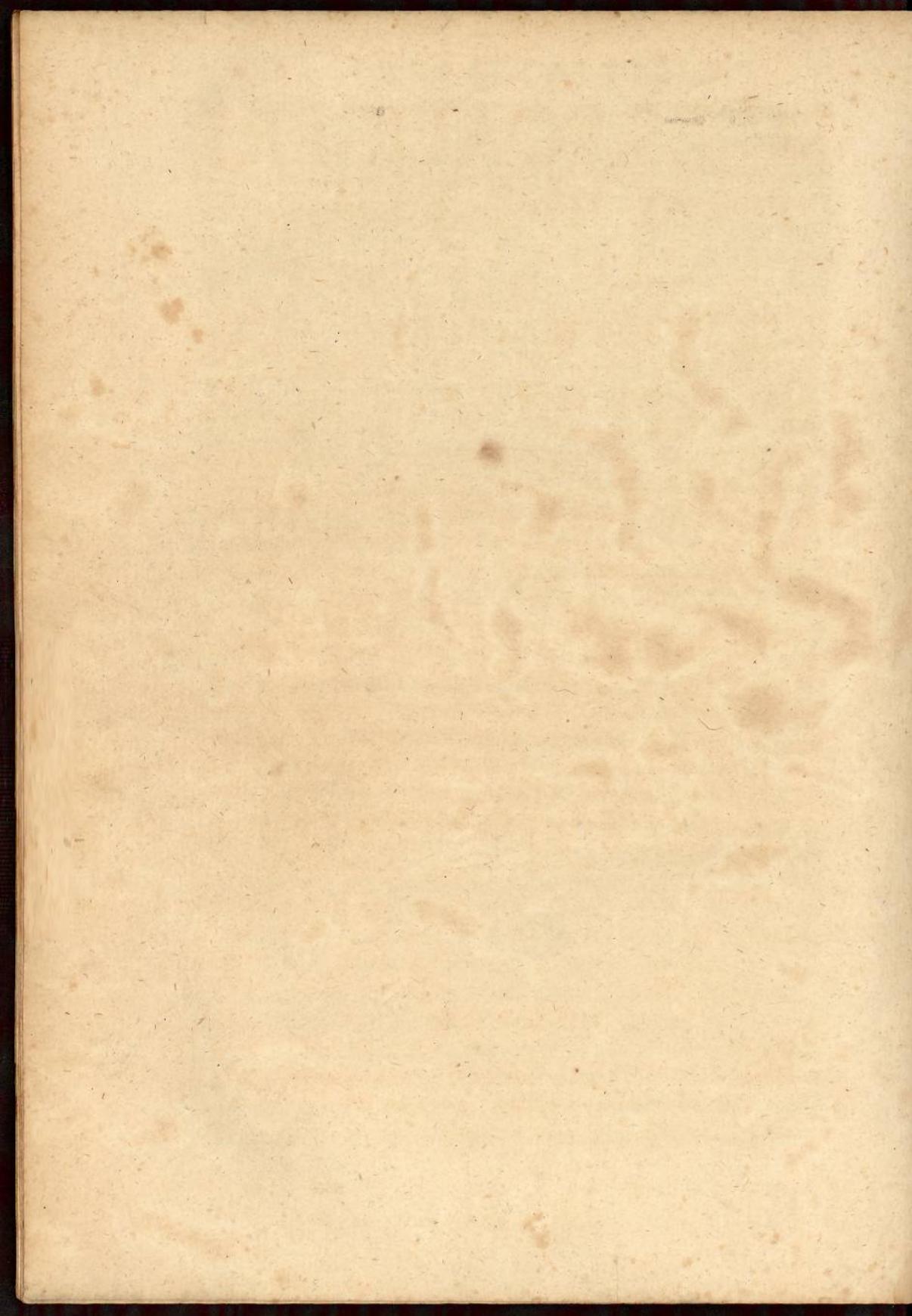
РЕТИЛЕЙ

СИГРАФИЧНАЯ

Сказки — это легкие и забавные истории, которые можно читать вслух или слушать, когда ты устал от работы или учебы. Они рассказывают о различных героях, таких как принцы, принцессы, драконы, феи и другие существа из сказочных миров. Сказки могут быть очень интересными и занимательными, особенно для маленьких детей, которые любят слушать истории и играть в сказочные игры.

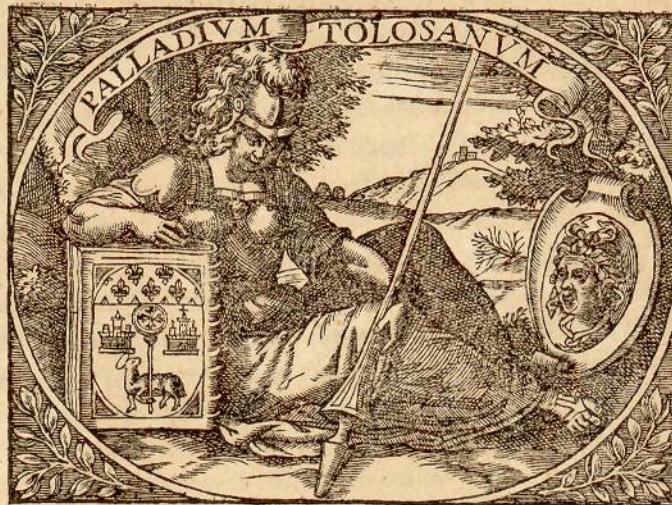

I.CÆS. SCALIGERI
Pro M. Tullio Cicerone,
contra Desid. Erasmus
Roterodamum,

O R A T I O I.

TOLOSAE,

Typis RAYMVNDI COLOMERII, Regis, &
Academiæ Tolosanæ Typographi.

M. DC. XX.

EGERTON'S
SCAIGERI

Mr. M. Egerto
Gicelone
comes Delyd Higatum
Reticulation

ORTHO

TOLSON

The Royal Society's
Archives of the Royal Society

MS. D. 2. 22

2

IVL. CÆS. SCALIGER

optimis adolescentibus

S. D.

VI D in promptu magis futurum sit vobis nescio; admirarine audaciam meam, qua cum & nominis obscuritate, & eruditionis inopia premerer, ausus sum tamen oratoris nomen profiteri: an irridere stultitiam qua aduersus receptam de Erasmo opinionem ad scribendum animum appulerim: an ignauiam stomachari, qui tanto post tempore hanc ediderim orationem: Ceterum si quis veterum consilia explorata habeat, nequaquam, opinor, is mihi vitio vertet, qui in luce vestra nomen meum illustrare tentarim. Fecerunt id complures olim veteranum adolescentes C. Cotta, & C. Caesar is qui postea dictator fuit: aliquotque feminis causas actitasse, nequaquam turpidi ascriptum fuit. Erasmus vero maledicendo male audire meritus est, ut sibi non dictum sed responsum putet. Ea merces est lacescentium, ut par eis gratia referatur, praesertim cum ille non errorum odio ad maledicendum, sed maledicendi studio ad errandum descendere. Quod vero ad tertiam instituti mei partem spectat, quo consilio hactenus orationem illam edendam distulerim, nemini admirationi esse debet, qui, quibus in locis, quibusque temporibus, quasve inter gentes agam, compertum habuerit. Agennum oppidum est Aquitaniae, ut incole iactant, princeps. Ceterum neque historiarum, neque ullius memoriae fide, ea fama illustris est. Nominis umbra modo Ptolomeo, & Plinio, si tamen Agesinates ijdem sunt, nota. Ager ubertate soli incertum est propositne magis incolis, an officiat: ita annonae spe suspensi omnia munia, non ciuilia solum, sed rustica quoque negligunt. Propterea animi cultui minus student. Si quis tamen ad literarum studia se applicat, lucro illeetus agitur eam in partem cuius ope fortunarum suarum promoueat gradum. Id unum hic

intuemur, ut acceptum patrimonium ampliore censu faciamus. Proinde ita cum animis vestris reputate quo in statu res meae sint: nanque unus quidem liber vanalis habetur, praeter Iustiniani prouentum & Grammatices rudimenta: per octingenta amplius miliaria ab extremo usque orbe mihi petenda fuit interdum bibliotheca, Basilea, Florentia, Venetijs, atque Roma. Quibus libris fac me opulentissimum, quicum tamen conferam caput miser: aut unde quicquam petam praesidijs: tanta literarum hic vastitas, tanta est solitudo, ut in hac infeliciissima orbitate, vix mihi sex ab hinc mensibus Dialogus ille nefarius allatus sit, tanto serius quod Erasmi opera impietatis damnata publicis vestris suffragis, etiam addito impunitatis elogio, sciebamus. Quamobrem mercatores, qui hoc commeant, vel ad nomen Erasmi exhorrescebant. Quo factum est, ut ad eius opera comportanda nequaquam exorabiles fieri possent. Quo vero tempore in manus meas inciderunt, incredibile dictu est, quam pestilentiae fluctibus iactati frequenter alias super alias sedes mutare coacti simus. Vbi vero per caeli temperiem primo, mox autem per Saturnaliorum otium mihi licuit, credidi meipsum huic tempestate. Cuius impetum minus mihi pertinescendum duxi, qui vestrum praesidio munitum me sentirem, quos semper omnium bonarum artium studiosissimos intellecteram, omnique barbariae infestos aequè iudicarem. Quod iudicium meum si reipsa coprobabitis, OPT. ADOLESCENTES, multa nobilia atque praelara opera que in manibus sunt in presentia, vestrae in Remp. literariam pietati dicata consecrataque dabo. Valete, Ex Agenno. Idib. Martijs. M. D. XXXI.

IVLII CÆS. SCALIGERI,
Pro M. Tullio Cicerone,
contra Desid. Erasmus
Roterodamum,

ORATIO I.

SI Quantum veteri foro , priscisque iudicijs, cuiusquam boni viri defendendis alienis for- tunis, capitisque discrimine depellendo , va- luit eloquentia,tantū apud vos, OPTIMI ADO- LESCENTES, hodierna die posset illius viri gra- tia atq; memoria, qui eadem opera,summa vi- atque industria multos defendit , neminem vñquam læsit, iam mihi ipse hac in caussa silentium indixissem. Ea enim vitæ præstantia , ea dignitate fuit , vt vel recordatione ipsa aduersus calumniatorum improbitatem , apud vos tutus esse debuerit. Cæterùm cùm nullius meriti vestigium iam firmum iámque inconcussum sit , quin temporis longinquitate atque vetustate aboleri possit, verendum fuit, ne recentis calumniæ acerbitate præstantissimi viri vetera merita opprimerentur. Cùm enim non de fortunæ bonis , quæ amissa recuperati possunt , sed de M. Tullij Ciceronis nomine atque dignitate agatur, quoniam ipsi propter fati, cui concessit, necessitatem, pro se caussam di- cere minimè licet : quanquam & huic, & cuiuis prouinciæ im- parem me atque indignum, cuius viribus res hæc committetur, agnoscebam : Ita me comparaui tamen,vt quod eloquen- tia non poteram , officij saltem nomine adumbrarem. Atque

hoc quidem nouum iudicij genus ex aduersariorum acerbitate natum est. Nam cuiuspiam fortunas, dignitatem, salutem, accusationibus oppugnare, et si est inhumani viri, nequaquam tamen ab vsu ciuili penitus abhorre visum est. At extincti iam viri Manes, quibus etiam tumulorum marmora veniam, quietemque precamur, excitare, in easque nominis reliquias, à quibus temporis iniuria abstinuerat, quibus fortunæ petulantia parserat, quas gratissima posteritatis memoria consecrârat, ita inuadere, ut neminem responsurum sperarent, id verò extremæ fuit crudelitatis. Ac tametsi neminem minus decet aliquam suscipere caussam, quam eum, cui propter ingenij præstantiam, accuratam industriam, dicendi usum atque exercitationem, aut id delatum non sit, aut ipse sibi non sumpserit: tamen optima in caussa, quæ aliquo fato destituta sit ab ijs, in quibus præsidium esse decebat, nemini debet fraudi esse, qui sese accingat ad ea, quæ vel mediocriter præstare possit. Licet enim propter ingenij imbecillitatem, animi lenitatem, rudem orationem, prodì potius caussa, atque labefactari magis videatur, tamen quod quisque potuit, officiorum suorum debitum persoluisse satis erit. Non enim naturæ vitijs cedendum usquequaque est, sed vel conatibus ipsis superanda. Hæc si fortuna mihi aut diuersa studia vim illam dicendi inuidere, continuo ab omni oratione, si bene sentiam, absistendum est. Non enim apud æquos iudices, quales vos estis, plus valere debent orationis fuci, compositique verborum apparatus, quam res ipsa, quæ vel leuissimè enarrata vestram fidem præsidiumque videtur implorare. Quamobrem cum omnibus seculis receptam Ciceronis eloquentiam maledicentissimo Dialogo Erasmus lacerauit, neque in tantis doctissimorum virorum Academijs, quenquam ad ostendendum illius audaciam, tanto post tempore, surgere videam, quam prouinciam ad certos homines votis atque animo tacite destinaueram, ultrò suscepi: vbi si quid, à me aut leuius, aut languidius inter dicendum excidisset, excitarem saltem stomachum eruditiorum, quos haud multo longius quam Erasmus à culpa abesse semper iudicauit. Nam cum eorum, quos nouimus aliquot illi exercitatione pares sint, multi eum eloquentia superent, cum plurimis autem pleniore ipsa rerum no-

titia ne sit quidem conferendus, ea naturæ munera quorum magnam partem apud eloquentiæ patronum exercuissent, ad eiusdem patrocinium sanè conferre decebat, eamque artem Reip. literariæ, quæ pro ipsis contra barbariem steterat, turpisimo consilio nequaquam prodere debuerunt. Quare hanc eorum ignauiam dicam, an delicias identidem mihi memoria repetenti veniebat in mentem, alteram duarum rerum fuisse in causa, aut pudorem ingenuum, dum alter alteri tam nobile munus deferret: aut quod iam impiam insaniam suo impetu ruituram sperarent. Cæterum cùm pudoris, non iam pudor, sed cessatio quædam potius dici mereatur, subij libens id oneris, quod quanto humeris meis grauius existit, tanto vos vestra humanitate atque benignitate leuius, & potestis facere, & debetis. Duo enim hac in causa sunt, quæ aduersarij nostri sibi habent potiora, calumniatoris celebre nomen, & in dicendo facundiam: quorum alterum in inuidiam statim me trahere facile potest, si ipsum vel sola attigerim suspitione: altera autem non mediocriter me perturbat: qua tamen in causa, neutrum mihi apud vos officere debet. Neque enim ipsi M. Tullij nomen obfuit, quin reciperetur. Neque illius eloquentiam exhorruit, quominus ipsam insectaretur, sed contrà tantò attentius fauere nobis debetis, quantò pro maiore viro dicimus, pro que ea eloquentia, cuius autorem extinctum esse post hominum memoriam huic vni calumniatori, bono fuit, quem, si viueret, ne tantillum quidem tentare ausus esset. Ac quanquam ad meipsum ne mediocriter quidem eruditum, minimèque omnium Ciceronianum, quamminimum hæc causa pertinet, vestri tamen gratia, Parisiorum optima collegia adolescentum, quos doctissimos humanissimosque scio vestrum similibus fauere ingenij, neque illius linguae amarulentiam formidaui, neque calumniatorum obtrectationem pertimesco. Præsertim cum & tam optima, tamque amplissima mihi materia videatur, yt modus sanè potius sit adhibendus. Et illius optimi parentis eloquentiæ tanta fit apud optimum quenque gratia atque autoritas, vt vel illo silentio, quod eius morte inuolutum est, orationem meam per se languentem ac rudem, expoliri atque animari sperem. Et iste vester confessus inconcusso iudicio, recta-

que censura, sua præsentia actionem meam tacitè recreate, atque reficere debeat. Non enim metuendum vobis est virus illius malevolentissimi hominis, cuius amaritudine perfusas sacras litteras in pristinam sanitatem vindicâstis. Neque verendus animus doctissimorum virorum, qui absunt, quorū euidat: non enim illorum præsidio destituti, sed cincti, non illorum silentio damnati, sed subleuati sumus. Sentiunt enim nobiscum, ipsi quoque sentiunt, sed alij deterriti calumniatoris inquietissimo rapidissimōque ad maledicendum ingenio destiterunt: alios summo loco natos, rerum præsentium turbulentissimus status ac moles obrutos habuit: quosdam mutua expectatio, dum disiuncti locorum interuallis alius alium effecturum sperat, sefellit. Quid igitur? egōne audacissimus? minimē. Attantò officiosior, qui nominis mei umbram cum Ciceronis salute communi fortunæ obiecerim, ut quod alij effugerant, aut neglexerant, hanc tibi gratam vocem testem relinquerem tuorum in Romanam eloquentiam meritorum, M. Tulli Cicero, cui cùm alij patriæ suæ debeant, ut omittam libertatem tuo spiritu paratam, tuo sanguine emptam: tantum debet Romana eloquentia, ut tecum extincta obmutuerit. Tuæ sanctissimæ vitæ, atque illius gloriæ idem finis fuerit. Non enim si tu viueres, præclarissima atque ornatissima lingua, in te impiæ acies distinguerentur, quásque nunc diuinæ orationis reuerentia in officio non continet, terror tui fulminis castigaret. Tu, Erasme, contrà intueri M. Tullium auderes, quo orante cecidit iræ impetus Cæsari contra Deiotarum? cuius toga à ciuilibus gladijs, contra quos steterat, religiosè recepta est? cuius sanctissima lingua Legem Agrariam sustulit, ut plebs sibi ipsi cōmoda detrahi pateretur, quod illi vni viro semel visum esset? cuius impetum C. Verres, quamquam Hortenſij diuino præsidio fultus profugit? cuius obtutum modò Catilina imperterriti animi vir non sustinuit? Quem tu, si tibi sc̄isses responsurum, modestiæ tuæ rectius consuluisseſſ. Sed arrogantiam præ te nimiam tulisti, quando neminem tibi parem sperares, qui aduersum te animi sui ostenderet libertatem. Sed ut propositum aggrediar, precor quæſoque vos, STUDIOSISSIMI ADOLESCENTES, vti dū res ipsa, quemadmodum peracta est, quam paucissimis explicatur, operam

ram mihi benignam atque attentam detis: & si quid maledicti proficisci videbitur, non mihi sed illi, qui lacefuit, ascribatis, vt non maledictum, sed responsum sibi intelligat. Nā qui æquè atq; ille loquitur, æquè atq; loquitur audire decet. Et quātō se ferme inferiorē M. Tullio fatetur, in quē maledicta iactat, tantō ipse tolerabilius in se dicta patiatur. Quæ de vitæ eius auspicijs, de quo instituto huc afferre possem, neque magnopere ad causam pertinēt. OPTIMI ADOLESCENTES, neque tam clara sunt, vt in literatorum luce, aut publicum nomen, aut curam nostram atque diligentiam cognoscendi merita sint. Sed egressum tædio religionis, quod nunc dissimulat, hæc aut illa oppida peragrando, satis illiberaliter quæstum fecisse constat, cùm aut parasitum agere cogeretur, aut corrigendis librarijs typis diurnam operam collocaret. Ibi in Aldi Academia, vbi bona pars doctorum virorum imprimis versabatur, & versutissimum illud ingenium, mordaci eloquentia, linguarūmque cognitione, & multa eruditio animum excultum necesse fuit. Ab ijs exordijs cùm *Proverbiorum* librum concinnasset, quæ sparsim diuersis ex autoribus legebantur, in illis rudimentis renascentis Reip. literariæ, & laboriosi hominis, & non negligentis autoris nomen est consecutus. Quem librum postea doctorum virorum assiduis animaduersionibus castigatum, semel atque iterum interpolauit. Et tamen audet ipse vitio vertere Ciceroni, quod *Rheticorum* libros, quos incorruptos quidem puer ediderat, non tanquam vitiosos emendasset, sed quasi Græcorum modulis addiētos, atque ob id non satis viles, senex postea animaduerterit quorum argumentum alio modo retrahet. Quis ediderat libros tuos Erasme, quos tu postea emendas? Quis tibi vim attulerat renuenti? Quis violentas manus iniecerat homini libero, cuius tu propterea fidem implorasti? Quare aut tunc te decebat aliquando quæ editurus es, aptè atque compositè illustrare, aut quod tu olim feceras, alijs non obijcere, aut (quod euenire necesse fuit) letis hominis atque inconstantis animi notam subire. Cùm igitur eum librum absoluisset, atque animum illū suū inquietum Satyrice iam flatibus fluctuantem compescere nequirit, tenuit cursum quendam tam acerbæ orationis, vt non solum non Ciceroni malediceret,

sed & religioni nostræ obstreperet, in caput ipsum arcemque
Salutis nostræ IESVM CHRISTVM inuadere nequa-
quam vereretur. Vbi eas mouit tempestates cum perditissimis
latrunculis, temulentis, eos turbulentissimos fluctus concita-
uit, qui non in autorem, vt par fuit, sed in Christianam liberta-
tem inter cæteras miseras redundarunt. Tu istam tuam imma-
nem eloquentiam, cuius ope vicitabas, præter quam nihil sa-
pis nisi seditiones, agnoscendi Ciceroni, atque iure suo repe-
tentia abiurâsti. Tu religionem, per quam solam à bellua te vin-
dicare potuisses, verbo insectatus es? Tui ipsius exemplo pro-
fligasti? Tu de principe omnium rerum Deo nostro, per quem
sempiternæ lucis haustus compos factus es, inter mortuum
tenebras collusisti? Hic studiorum illorum ingressus, hic exitus
fuit, OPT. ADOLESCENTES, hanc illæ vitæ suæ tragœdiam dedit,
per eam immanitatem ad Ciceronis inuidiam gradum sibi fe-
cit. De qua, vt amplius atque commodiùs cognoscatur, ita parti-
iar orationem meam, vt primùm de ipsius consilio dicam,
deinde quām non exequatur quæ proponat, tum autem obie-
cta refellam, vbi nisi ostendero tanta eum ferri cæca animi sui
libidine, vt multa inter se contraria, multa falsa, omnia ex in-
uidia effundat, non ex recto iudicio agnoscat, nisi quis de-
latore, quis quadruplatores, quolibet sectore peiores eum
esse mea constiterit oratione. Iam verò neque tantis rumori-
bus, ac ne vestris quidem ipsis Academis, quæ eum impietatis
damnarunt amplius posthac credatis. Cum igitur id inisset
consilij, vt Ciceronis memoriam quantum in ipso erat, tollere
niteretur homo vaferimus, obliquis ac distortis argutijs, non
extortis confessionibus, subscriptorem subornauit, qui dicta ap-
plausu reciperet, vt quod ipse fecerat parasitus, in hoc uno ef-
fingere. *Dialogo*, inquit, rem tractavi, vt facilius illaberetur in affec-
tu inuenire. Videte hominis versutiam, qui quoniam argu-
mento imbecillis est, orationis ductu fudit. Atque ibi habet sal-
tatorem eorum affectuum ab se confitorum, quorum notas in
candidissimum virum sempiternas inustum iri sperauit. At
idem alios viros claros fecisse dicet, vt *Dialogo* scriberent, in-
ter quos & Ciceronem ipsum & eius præceptorem Platonem,
quorum institutum damnare nolim. Cæterum non intelliget,

qui id obijciet, in Academia nihil definitè statui, sed ad vtranque partem semper disputari. At tu qui Ciceronem damnare volebas, accusatorem fortē eundēmque iudicem, testes de composito rem gerentes, defensorem imbecillum composuisti, vt nulla vnquam in caussa maior collusio fuisse videatur. Habetis impij consilium hominis, OPT. ADOLESCENTES, vt eius viri nomen obscuraret, obtegeret, euerteret, quem si ipse diceretur imitatus fuisse, illo minor videretur. Cuius nomine sublato se nouæ eloquentiæ autorem, nouæ Romæ parentem alterum Romulum, in quem omnes intuerentur, quem omnes suspicent, futurum arrogantissimè sibi persuasit, vt non primus inter primos virtute certaret, sed sublato eloquentiæ principe, id nomen maximè vano rumore, atque persuasione consequeretur stante Cicerone: in quem vnum animorum suorum vim, omne oratorum seculum intendisset, sese contemni videbat, eo virtute sua deiecto totam fortunæ molem in se vnum conuersum iri qui vicisset. At verò illum quamobrem tam parui facis, tam contemnis, tam laceras, cuius spolijs ornatus principem locum obtainere contendis? Si tua gloria nullus eras, si sub illius umbra conquiescebas, si eius ruina tuæ magnitudinis incrementum animo concipiebas, quo tandem modo eo pugnæ eventu creuisse videri vis, in qua aduersarius tuus tua prædicatione negliceretur? Aut igitur & ille magnus vir est, & tu vanus ac mendax, quem tam acerbè insectaris, aut, vt tu sis verax, & ille nihili, tu quoque haud magnæ vir laudis & nihili, qui tam abiectum hominem superarîs, de tam nihili homine tam gloriosum triumphum post mille quingentos annos neglectum, vñus querere institueris. Venio ad alteram orationis meæ partem, in qua recepi me vobis ostensurum, quemadmodum ea vafricie ingressus sit, vt cum Ciceronis eloquentiam haud quaquam principem præci puámque declaraturus esset, aliò diuersus abierit. Nunc eius carpens carmina, nunc in mores inuadens, nunc reiectorum pridem calumniatorum sequens damnata vestigia, quorum tamen similis esse maluerit. Inani, inquit, gloria vexatus adeò fuit Cicero, vt usque ad fastidium de se prædicarit. Ecce vobis quām vanus homo sit, qui nos à Ciceronianæ dictionis genere deterrere conatur, cùm tamen ne-

quaquam (id quod pollicitus est) illius infacundiam demonstret , sed de eius moribus tanquam impolitis accusationem suam faciat acriorem . Quid si tibi febris incommoda laudantem hominem , quid si alterum iam Busiridis immanitatem præconijs extollentem commonistrâo ? Eos tu infacundos dices , quod argumento sicut fœdo ? Quæ tu clarissime rhetor *afy-stata* vocas ? At vero cum tu stultitiam laudas , qui tam bonus es , tam perfectus orator , tam exactus Ciceronianorum vitiorum æstimator , cuius tu laudes prædicas , aliorumne , an tuas ? Quam tu Romanæ ea virtute à Catilinæ furore vindicasti ? quo tu consulatu ex immanibus belluarum faucibus patriam tuam eripiusti ? *Immoderatum* illum appellas , non igitur vanum atque mendacem arbitraris . Displacet tibi , eadem apud alios atque alios iudices loco atque tempore suo quæque referens . At non iudicibus apud quos id agebat , quibus moderatione sua Cōsul pro exemplo fuerat , non plebi , quam seruauerat , non Senatui , cuius ordinis dignitatem scelere atque furore parricidarum labefactatam constituerat , dispiciebat . *Quorum* Patrum cum alij essent dignitate pares , nobilitate priores , æquo tamen animo illius ferebant libertatem : quoniam neque alij de illo pro meritis , ac ne ipse quidem ferè pro dignitate de seipso prædicare posset . Sed angunt vos alienæ laudes , cum illis ipsis impares vos esse sentitis . At ille Cato cuius in eloquendo suspicis facultatem , quæ tamen omnium iudicio nequaquam illi prima fuit , at omniū iudicio cōstans animus , integri mores , ille fati victor Cato , ille Cato qui seruitutē morte præuerit , parentem patriæ Ciceronē appellauit . *Quod* nomen apud Imperatores , tāta gratia , tāta religione postea fuit , vt non pontificijs infulis satis tecti , nō tribunitia muniti potestate satis appareret , nisi patris patriæ quoque nominis splendore sancti esse viderentur . Sed non nimis mirum est tibi urbem Romanam nullius rem momenti videri , quam Cicero nullo negotio seruare potuerit , cuius urbis linguae nobilitatem tantopere euertere contendis : cui inter cæteras tui Dialogi nugas atque ineptias etiam , si dijs placet , Bafileam anteponis . Credo quia tu Pont. Max. ibi desideas , cum tu Romani Pontificis dignitatem , potestatem , imperium , maiestatem , quantum in te fuit , adeo detriueris , vt ea vna ansa

fuerit Lutherianæ perfidiæ ad eas int̄perias atque insanias, ut
sui furoris non te participem, sed autorem passim prædicarent.
Quam rem cùm nō eo gradu promouere videres, quo impetu
eam cæperas, nihil tibi cum illis posthac futurum editis men-
daciſſimiſ literis simulāſti, & nunc nihil mirum ſi Ciceronem
de ſeipſo vera prædicantem ferre nō potes. Atque hoc ridiculē
nimis inter reētē eloquendi calumnias comparas, quod æqui
boniꝝ Prouinciæ confulebant, quod æquissimo animo fere-
bant innocentissimi iudices, quod Roma libens audiebat, cui
Romæ caput Senatus audiſſime inhiabat, quod Senatus prin-
ceps Cato vel illo ſilente prædicabat. An tu ſi Ciceronem de
ſeipſo nihil ſuper ea re locuturum fuifſe existimares, non Ex-
quiliſ illas clamaturas putāſti? Num tu iam non dico Romam
ipsam, nō Albanos tumulos, lucosque, quorum Deos defende-
rat ab iniuria, ſed Alpes ipsas locuturas dubitāſti? At illo tam
de ſe vera tanta, totiſque prædicante, non ſatis id eſſe putārunt
Historiarum autores, quorum alij ſuper alios, tum Græci, tum
Latini certatim diuinas laudes inculcārunt. Quid tibi ſuperfluò
videtur ab ipſo dictum, quod ne ſatis quidem dictum iudicā-
rint ij, penes quos ſummuſ ius de rebus gestis conſribendi
fuit? Et cùm illum à boni viri nomine propterea ſubmoues, tu
bono viro maledicendo ab eo nomine non ſubmoueberis? An
quod Catilinam eiecerit liberos, aras, fana, Deos Penates, tan-
quam alter Æneas ab incendio, direptione, vaſtitate liberārit,
à sanctissimo Catone, ab omnibus historijs vir bonus prædicar-
tur, cùm id ſe feciſſe dicet, vir bonus non erit? At tu cùm de
teipſo vani iactas, cùm ex tempore multo probiora effutire,
quām Ciceronem edidiſſe ſcribis: cùm tua illa nequaquam eli-
mata vendibiliora deblateras, quæ omissis Ciceronianis vulgo
in manib⁹ haberi gloriariſ: cum omnes bibliothecæ tibi in nu-
merato ſint, à quibus optima quæque delibantem te ſuperaffe
omnium non expectationem modò, ſed iudicium quoque pro-
ſiteris. Cui omnium linguarum lumina preſto ſunt: qui omniū
patronum, patremque Ciceronem non in cubiculo potans, non
in foro deambulans, non in comitijs ambiens accusas: ſed edi-
to quamplurimiſ exempliſ infando Dialogo, conuellis, vexas,
laceras: qui tibi ad eam rem ſatis viſus es, qui ad eam prouin-

ciam capessendam te ipsum delegâsti. Tu tibi populi potestas,
tu Tribuum suffragia, tu Patrum autoritas fuisti: nonne tibi vis
ille videri atque constare, qui iam de statu Ciceronem deijsere
possis, quem iam à totis subsellijs submouere, à toto eloquen-
tiæ commercio exulare compellas? Addit autem, OPT. ADO-
LESCENTES, ad eandem augendam inuidiam, quod in aliquot
facinorosos homines libere nimis inuectus sit, quoniam aduer-
sus Pisonis & Vatinij insignem improbiratem pro veritate ste-
terit: quoniam Catilinæ audaciam fregerit: quoniam à M. An-
tonij ebrietate, impudentia, crudelitate, Romam defenderit:
quoniam Octauij tyrannidem cum Reip. hostibus communica-
tam luculentissimo suæ erga patriam fidei testimonio detesta-
tus sit, vehementem nimis virum insectando appellas. At verò
si in nefarios homines impune iudex animaduertit, si propterea
laudatur, si propterea iudex est, si sororem Horatius, si Spurium
Melium, nescio quis interemit, si in immoderatam laudis cu-
pidi adolescentis, felicis imperatoris, charissimi filij virtutem
medio in exercitu quem ille victorem fecisset, virgas expediri,
secures stringi Manlius jussit, neque id ipsum ei fraudi fuit, quo-
nam tandem pacto, verbis qui castigat malus reputatur? aut
quo pacto non malus, à quo is reprehenditur, quém omnes
vho ore laudârunt? Arbitror pro infinita sapientia tua, qui to-
tum orbem noua libidine moderari vis, id tibi notum esse, duas
iniustitiæ dici partes, vnam cùm quempiam iniuria afficimus,
alteram cùm ne quis patiatur, modò id in nostra sit potestate,
non prohibemus. Cum itaque nefandos homines iuuentur
corruptores, legum euersores, Deorum contemptores non
compescimus, nūmmam boni ciuis nomen tibi videbimus ob-
tenturi? Annon, si id tergiuersemur, mali omnino atque eorum
audaciae populares reputabimus? quo tempore Cœsores de mo-
ribus disputabant, nonne eorum oratio in eos dirigebatur,
quos aerarios postea faciebant? vtrum tandem grauius est ver-
bis modò quempiam perstringere, quod fecit M. Tullius, an à
tota Rep. quod censores faciebant, submouere? Cum L. Flami-
nium M. Cato ex Patrum numero sustulit: cum Fabricius L.
Cornelium Ruffinum iam Cons. designatum tanquam homi-
nem furacem acerrimo scommate taxauit, quale tibi viri ij vi-

dentur facinus admisisse? At si profana ut continuo gloriæ ven-
to iactas , penitus aspernaris , qui tamen noua *Moria* numina,
tanquam alteras Aristophanis *Nubes* inuehere conaris , cum in
legis peritos redemptor noster inuechitur , cum eos græco *hypocri-
tarum* vocabulo tanquam personatos, simulatōsque probita-
tis actores vocat, cum Herodem *vulpem* appellat, cum populum
viperarum catulos nominat, quem in eum esse censes? Ciceronianæ calumniæ participem facias necesse est , cuius impetus Ci-
ceronianam vehementiam similem fuisse demonstramus. O
impurum hominem qui ea damnat , quæ legibus prodita, quæ
censuris sunt constituta , quæ cum ipsa natura ab exordijs cres-
centis mudi coaluisse videmus? O nefandum qui quod Domi-
nus Deusque noster egit , infando improbitatis titulo circun-
fert? O vanum qui quod ipse agit, alij vitio vertit? Quis te vs-
quam amarulentior? quas tu religiones insectatus non es? quo-
rum hominum ordines non lacerasti? quibus tu Manibus bel-
lum non indixisti? quibus cum laruis temulentè luctatus non
es? Et sunt hæc quæ cum de eloquentia referre instituisses, in
mores detorquebas. At videatis obsecro vos , OPTIMI ADO-
LESCENTES, quam frigidè simul atque illiberaliter cætera addi-
derit. *Mentum*, inquit, *leua Cicero demulcebat*. Malum hercule
hominem Ciceronem, qui manu mentum mulceat. Mirum ni
in Germania mentum pedibus demulcent homines. *Collum*
præterea *exile atque prelongum* addit , tum tu si ita natus essem,
præcidi tibi iuberet? Vocis obijcit contentionem. At laterum
virtutis id fuit, inter strepitum concionum, tumultuantes Qui-
rites, vociferantes milites verba facturi, ut quoniam natura non
solum optimum oratorem effinxisset , verum etiam bonum
Consulem comparasset , ea voce instruxit , quæ ex vsu futura
videretur. Initio præterea dicendi trepidationem notat, quam
& minus liberalem vocare non dubitat. Quid tu , malum , an-
xius es, quoniam illum non tam impudentem naclus es atque
te ipsum? Accedentem ad Cæsarem, ad Populum , ad Iudices,
pro amici capite, pro suis fortunis, pro salute sua , dubio euen-
tu, quotus quisque est, qui vel non simulet trepidationem , id
quod ipse , quæ in eo fuit humanitas , in L. Crasso *pudorem at-
que animi moderationem* vocat, quod tanto maiore artificio,

in orationis initio quam pro *Deiotaro* habuit, palam professus est? mirum enim quantò cariores sumus ijs, quos vel ex vultu vereri videmur. Habetis hīc Ciceronis improbitatem, de quo tamen mendax sui immemor (id enim proprium vani hominis est) in epilogo sui Dialogi. *Ciceronem inter Ethnicos*, inquit, *virum bonum, & si Christianam philosophiam didicisset, in eorum numero censem, qui pro diuis honorantur.* Immo vero, vt iam vobis constat, illius ipsius improbitatem, quam vt aptius cognoscatis, iam ad tertiam Orationis meæ partem veniam, in qua multa ab illo inscitè dicta, multa inter se repugnantia coaceruata, multa ineptissimè obiecta, omnia à liuore, non à iudicio profecta ante oculos vestros constituam. Quod vt quam facillime cognoscatis, singulis obiectionibus particulatim quām breuissime potero respondebo, ɔrsus ab initio epistolæ, vnd. infelicissimis aubus tam funestum carmen auspicatus est, vsque ad eius orationis calcem, in qua de Ciceronis innocentia pessimè meritus ostentatur. Atque vt inde proficiscatur oratio mea, nemini unquam homini verbum aptius eecidit imprudenti quod ad omē faciendum accommodatius conueniret. Nam cùm ad amicum suum per epistolam mitteret libellum illum, ita demum suis ipsum commodis rectè consulturum testatus est, si Horatiano præcepto consilijs stultitiam intermisceret; *quamobrem*, inquit, *inter seria negotia tua, libellum hunc meum receptum velis.* Quibus verbis ferè solis toto illius orationis curriculo, licet imprudenter editis, veritas ipsa fulta est. Cætera ficta, falsa omnia, vana, par atque æquale ingenium prodidere. Quis expressit tibi confessionem illam? quis, inquam, Deus, quod fatum, quæ fors fortuna ex orationis tuæ fronte, totam infelicem tragœdiam illum, qualis futura esset, indicauit? Atque vtinam ijsdem veritatis vestigijs institisses, cùm paulo pòst Ciceronis imitatione bonarum literarum interitum nimis ridicule deplorabas, cuius lectione pro Christianis profani simus, cùm tamen Ciceronianis monumentis ab interitu literæ vindicatæ sint, & multi Christianorum Ciceronis imitatione multo eloquentius optima quæque persuaserint. Nam cum omnis oratio duobus constet, argumento & verbis, quemadmodum idem pannus in diuersa distractus togam, sagum, paludamentum, Senatori, Militive, aut Impera-

Imperatori optimè conuenire potest: ita verba eadem diuerso contextu alij atque alij rei æquè competere. Nonne idem Ciceron diuersas Philosophiæ partes, grauésque ex ea locos tractauit? Idem in foro, idem in comitijs, in Senatu, belli, domique, in epistolis, in disceptationibus, diuersa oratione, pro rei cuiusque decoro vñus idémque Cicero fuit. Si enim religio nostra vt tu vis, infantia constat, ac non eximia ipsius præter cætera argumenta, summam eloquentiam iure suo poscunt, quorsum tot tantique nostratum celeberrimi viri, qui nulla re magis vindicentur extitisse? An non ipse Paulus, vt cæteros omittam, quos tu *infantes* vocas, cuiusdam veræ ac viuidæ eloquentiæ pater atque autor fuisse creditus est? Quem quoniam tu Ciceroni dissimillimum dicis, non meminisse videris cuiusmodi genere dicendi Cicero in *Paradoxis* vsus fuerit, quibus in locis vñus ipsi ille spiritus qui in Paulo ardescet, defuisse videtur. Qui quoniam non cuius nostrum obtingere potest, humana opinor ope, eaque exquisitissima, qualis à Cicerone peti potest, nitemendum nobis fuit. Nam quod ais, aliquot *Italorum*, eo sese fumo venditare, id tibi responsum volunt, præstare quempiam luce atque candore Ciceronis illustrari, quām fumo tuo aduersus illam lucem atrum esse. Quod vero de Italico nomine male sentis iam tecum placidè agam, ne me tibi ea ratione succensere credas. Cum tu apud Aldum præfractis claustris religionis tanquam fugitiuus vrsus delitesceres: cum te vino sopitum Itali homines, qui tecum in eadem opera, emendandis typis pernoctabant, indignarentur: cum te in mensa socium, in acie desertorem detestarentur: cum vix manibus temperarent, credo te nunc pro Ciceronianis insectari, quos tunc vlcisci non poteras. Scis tibi vera hæc cani tanquam ex adytis Apollinis. Nam aliquot doctis hominibus, qui Aldi gratia illò conueniebant, pro preceptoribus vñus sum, qui cum tibi homini humillimo nobiles, facundiam detestanti eloquentissimi, temulento sobrij non inuiderent, id ita mihi narrabant: quemadmodum audio Græcorum quandam Repùblicam, quæ fortasse Spartanorum sit liberos instituisse, quibus ebriorum seruorum spectacula ederent, quorum illiberalibus rixis cognitis ab eodem vitio temperarent. Itaque si nequissimis illis seruis subiratus.

es , qui tibi crapulam , quominus edormisceres, non permittebant, àt eam contumeliam Aldi liberalitate pensares, qui te illis suauissimis comedationibus accipiebat. Quòd si Italorum litteras, inuentiones, iudicia despicias , non princeps huius stomachi inter tuos populares es , sed cùm Ciceronem imitari non vis , barbariem quorundam æmularis , quibus præter gentiles suos , aut ciues , aut municipes , cæteræ omnes sordent nationes. Quod vitium tam est vestræ gentis peculiare , vt mutuis infestationibus aliaæ atque aliaæ regiones , turpiter insolecant: & quoniam inter tuam gentem tyro diu versatus sum, quoniam vestri mores mihi optimè sunt explorati, scimus quām Suevi cæteris, quām Vindelici illis non placeant, quām Colonienses reliquam Germaniam *barbaram* vocent , quām vos omnes Pelgæ vestratis linguaæ delitijs auersos incessant. At non idem sapientes viri fecerunt, quod tu facis , qui ita commonefecerunt nos, nihil in nationes integras inuehendum, quòd inde calumniam pati possimus , quoniam nulla prouincia tantum monstrorum alere dicitur, quæ non optimarum quoque rerum mater inueniri possit. Germania tota super ebrietate malè audit, At ego Augustæ cùm agerem, etiam cauponum filias aliquot vino abstinuisse, neque à nobis oblatum recepisse scio. Proinde si virtute, si morum integritate , si facundia vales , absistes à regionum calumnia , aut alioqui toto tibi cum orbe pugnandum esse persuadeas. Italia vero quid vobis mali dedit? Nimirum quot seruos, tot hostes esse verum est, quòd vobis imperauit ferre non potes , quòd pares lingua , munditijs , elegantia, moderatione non estis, ægrè id fers. Nemo enim humiliori inuidet, aut obloquitur in eum quem despectum habet. Tu igitur laudes illius detrectando, magnitudinem illam, cui impares estis, vel inuitus cogeris confiteri, id quod tibi de alumno quoque illius Cicerone iniquè sentiente æquè contigit , cuius magnitudine tamen interdum conterritus , (non enim pudore id euenire certo scio: nullus enim pudor inter se pugnantia scribentis) tanquam æstu quodam raperis rursus in confessas illius laudes. Non enim ut eloquentia, inquis, candidatos à Ciceronis imitatione deterrerem. Quid enim insanius? Quos cùm in calce Dialogi deterreas , nónne in epistola te iam manifesto pro-

fiteris insanisse? Hæc in epistola. In ipso vero Dialogo, OPTIMI
ADOLESCENTES, quanto non inuidiæ tantum morbo, sed insci-
tiæ quoque labé laborârit, iam hinc constare potest. Interro-
ganti nāque phthisisne, esset an iæteris, negauit vtrumque pro-
pterea quod malum interius esset iecore, quasi vero phthisis in
iecore sit, ac non totius corporis tabes iudicetur; aut iæteris ie-
cori tantum attribuatur, cùm tamen à splene quoque profici-
possit. Sed fuit hoc illi peculiare, quoniam eloquentiæ persua-
sione quadam inflatus ineptiret, in animum induceret Gorgiæ
æmulatione de quacunque re proposita luculentè verba face-
re posse. Quare vbi ad verum rei succum deuentum est, statim
præter corticem, & illum satis infelicem, nihil subesse depre-
hendas. Quod quanquam non est animus vagari per totam
colluisionem scriptorum ipsius: vna enim litura sana fieri pos-
funt, pari inscitia offendas in Dialogo frœto simul atque impio,
quod *Funus* inscripsit: vbi dubitantes medicos fingit, qui ægrot-
to cuidam operam darent, hydropsne esset, an tympanites:
quod si vel definitiones Galeni primoribus tantum labijs de-
gustâsset, profecto intellectisset, quantum inter audaculum ra-
bulâmq[ue] aliquem, & doctum virum interesset. Tria namque
hydropsis genera cùm faciant, *ascitem, tympanitem, & leucophleg-
matiam*, quæ in *anafaream* atque *hypofaream* diuiditur: eodem
modo stultitiam suam prodidit, atque si ita locutus esset, *Cesar*,
cùm *Ciceronem* procul conspexisset, homo esset, an animal du-
bitauit. Huic item non dissimile & illud deliramentum, vbi
hominis partes enumeraret: *vbi cerebrum, inquit, vbi caro, vbi ve-
ne, vbi nerui & ossa, vbi intestina, vbi sanguis, spiritus & phlegma*.
Quo loco subeat me maior risus, an admiratio, haud facile
explicare possim: rideámne tantas hominis ineptias, qui eas ar-
tes callere videri vult, quas se nescire suo ipse indicio prodit.
An admirer intemperantiam, qui summos viros inhumana, at-
que illiberali rabie lacerare agressus fit, cui ne prima quidem
artium elementa constant. Quamobrem, summe atque claris-
fime philosophorum, inter eas partes enumerandum *phlegma*
addidisti, cuiusmodi ratione arrisit tam illud verbum, vt optimo
oratori, atque ibidem praua castiganti, efficeret, in quo d
oratio tua decrescere. Cerebro nanque numerato per carnem,

venásque ad sanguinem cūrsum flectens , quonam vento raptus , in phlegmatis scopulum impegiſti ? An eam tu partem hominis legeras , ſine qua conſiſtere non poſſet, vtramque autem bilem , quoniam iſpis agitatus in Ciceronem euomueras , cùm non haberetis, reticuſti ? Muſto vero abſurdius & quod ſequitur , *Terra, inquit, nunquam vertitur in ignem, cum tamē id quod philosophi ſymbolum appellat, utique communis ſiccitas fit, quare altera qualitas alteram facile p̄euertet.* Neque hæc ego animaduerto , tam ut oſtēdam te omnis ſolidæ philoſophiæ ignarum: id enim doctiſſimo cuique iam perſuadum eſt , quām ut intelligent OPTIMI ADOLESCENTES , nihil eſſe te vno inſolentius , qui intra tam anguſtos , tam inopes inſcritiæ tuæ fines , tam claras , tam opulentas opes Ciceronis atterere tentāris. Sed ut ne te extra limites tuos , hoc eſt , vulgarium ſtudiorum deprehenſum nimis inhumanè vexari calumnieris , veniamus ad ea capita in quibus humiliori opera , iudicij pari prauitate peccāſti. Ut enim Ciceronem nequaquam oratorum principem oſtendere videreris , mali Poëtæ nomen iſpi imponere molitus eſt , idque argumento illius carminis . *O fortunatam natam me Consule Romam: quoniam altero verbo eadem syllabæ repetitæ excipientur.* Qua calumnia nihil abſurdius eſſe potheſt. An tibi propterea Virgilius malus Poëta videtur , quoniam ſoluta oratione minus valuiſſe diſtus eſt ? An tu Homero Poëtæ nomen adimis , quoniam cauſas non aſtitauit ? At idem eſt malum oratorem Ciceronem dicere , propterea quod inueniſtum vnum verſum effinxerit. Age vero ſi oſcitanti tibi , mea diligentia conſtiterit , optimos poëtarum id factitasse , video quo in luto hæreas , cùm cogeriſ aut damnare quod probas , aut probare quod damnāſti. Qualis tibi videtur Horatius Poëta ſcio enim quid respōdeas , id , opinor , quod tuo Dialogo professus eſt , tibi vnum illum præcipuūmq; ſemper habuiſſe. At iſ in primo libro Sermonum , eodem aut errore , aut virtute , aut licentia , vſus deprehendetur. Ita enim ſcriptū reliquit . *Cum dicas eſſe pares res.* Vides Erasme quò demetiæ progressus ſis , vt tui pſius pœnitentiat. Nam quo autore tibi iſpi ignoſces , tam amatum hominē improbanti ? Si enim Ciceronē accuſas , Horatiū quoq; accuſes oportet : & ſi Horatiū dānas ,

te ipsum quoque damnes necesse est: quo te vno meritissime
damnato, Ciceronis innocentiam omnium suffragijs absolu-
tam videbimus: quanto minus Ciceroni oratori nomen adime-
re tibi liceat, qui Cicero idem peccauit in poësi, quod in Ho-
mero nemo reprehendit. Prælegisti aliquando, opinor, iuuen-
culis adolescentibus Homeri *Odysseam*, in cuius libro decimo
quarto ita scriptum esse te oportuit meminisse. Εὐθεῖα ἐλῶι δύ^ν
τενε, καὶ αὐτοτέρης ἡ πεντετέτα μίσυλλητε. Sed & tantum abest,
vt id absurdum sit, vt operosè quoque ab antiquis quæsitum
videatur. Quid enim est mortem mori, quid seruire seruitutem, in-
saniam insanire, nisi idem verbum repetere? Quid est meme, sese,
quantum quantum, qualis qualis, ubi ubi? At id non solum vitio-
sum non est, sed ornamentum quoque affert orationi. Teren-
tius vero autor ille politissimus in *Eunuchi* Prologo non iterauit
modo, sed vsque ad tertiam quoque vocem repetiuit *nescisse se-
se*. Quamobrem quod & tui autores fecerunt, & decorum af-
fert orationi, & Terentius minime omnium improbandus au-
tor non refugit, cum quasi vitium in Cicerone reprehendis, &
tibi ipfi onus imponis, quod in alios reiectum volebas, & cum
tota lingua Latina quæ id affectârit, vni tibi omnium confli-
gendum. Non erit igitur fraudi ita loquenti Ciceroni, quo mo-
do cæteros quoque locutos videmus ita, vt inter artis præce-
pta, id quoque retulerint. *Paronomasiā* enim appellat cum
omnibus antiquis Plutarchus, ex Homeri versu illo τὸν ἄγιον πό-
δον θόδος ἡγεμόνευε. Quanquam non tam fuit lancinandus ver-
sus ille quoniam prauus videretur, quæcum quod te in ulteriores
ineptias coniecerit. Nam cum ad *Brutum* scribebat ita Cicero.
Res mihi inuisæ visæ sunt Brute: ex illo versu, ad hoc quoque ir-
ridendum prouectus es miser: quo tamen lepidius, argutius,
falsius, quantum fert stilus orationis, nihil profecto potest ex-
cogitari. Veteri nanque primoque significatu dictum fuit *inui-*
sum, quod minimè videretur, propterea quod aut absens oculis
non subijceretur, aut eorum potestati nequaquam obnoxium
esset, cuiusmodi res sunt corpore carentes, corporaque ipsa, sed
translucida: omnino vero quæcumque nullo colore illus-
trantur. In eam significationem ita locutus est Cicero, in Oratio-
ne quam super *Aruspicum responsis* habuit. *Non inuisa, inquit, so-*

lum, sed etiam inaudita sacra. Promoti deinde molliori loquendi consuetudine, fines huiusc significationis, ut quoniam ea quæ videre nollemus nos, de rerum natura ut tollerentur expetemus, animi eiusmodi motum atque affectum seclusus est nouus usus significandi. Sribenti itaque ad Brutum Ciceroni, oblatæ erant oculis res, quas propterea ab se visas esse dicebat, quæ tamen cum non sine stomacho videri possent, iocatus est in ambiguo, easque quasi contrario sensu simul *visas inuisasque* vocavit, quoniam odiosæ atque non videndæ viderentur. Namne vi des Bataue, quantum inter tua venena, & M. Tullij suauissimum leporem intersit? quam non eò penetraueris quod cæteros prodire prohibebas? quam tibi ex res verè vtroque modo inuisæ sint? Atque hic verò vix continere me queo, OPTIMI ADOLESCENTES, te tantum calumniatorem tam nobilem rem ignorasse. *Duos*, inquit, *molossoea clausula non recte continuatos offendimus*. Quem tu hic reprehendis? Ciceronémne? an alios omnes? an te ipsum? Nam si vllum scriptorum genus, vlla lingua, vlla arta omnino reperiatur, apud quos duo molossi aliquando non continentur, iam abdicem me ab omni lectione, sin tibi quaternos, quinque probatissimis ex autoribus eruam, tum tui animi impotentiam, tuam inscitiam vel ab ipsis Manibus detestandam sciamus. *Quo in loco ne videar vanam in ipsum calumniam detorquere, dum aliquot loca recenseo, quæso ob eas nugas ne quid mihi vitio vertatis, OPTIMI ADOLESCENTES,* sed hominem illum totis suffragijs à vera prudentia & moderatione excludatis. Quid est Erasme in Terentij Adelphis, *Cyathos sorbillans paulatim?* Nónne hinc duos molosso aduersus tuam temeritatem excitare possim? Nónne Cælius quem Ciceroni parem statuis, aut anteponis, ad Ciceronem scribens iratum se tibi dicet, quem calumnieris. *Ostenderunt plane esse, inquit, quod fieri posset.* Agnoscitur apud tuum Cælium, quod tuū non est, at Bruti tamen est, ad Ciceronem scribentis ita. *Consulibus sublati sberent se connualescere posse.* At Cæsar is est initio sexti Commentarij cum dicit, *multis de caussis Caesar maiorem Galliæ motum expectans.* At est Quintiliani, qui nusquam incomposita oratione fluere abs te dicitur. Ita enim in sexti proæmio scribit. *Acerbissimis raptæ fatis felix decessit.* Quam mihi gratiam refe-

res, vetule p̄sittace, hæc te docenti citra plagas? Vides enim quanta autorum vrgeris mole, quantum tibi doctorum viorum obiectem. Quod si tibi etiam multo maiorem molossum numerum edam, quem tibi pallorem incutiam? quantum tibi perfricanda facies ista tua est, ut impudens esse desijſſe videaris. Initio enim statim operis præsto cuius est etiam vna syllaba amplior, quam quot Ciceronem damnas, *cum* inquit, *tandiu paupertati, ac parsimonia honos habitus*. Quis tibividetur orator Plato? non opinor malus: at in *Timæo* ita scribit ἵχατας δικίσεις εἰληφόται. Ad *Dionem* autem etiam usque ad tres inculcauit. ἀρο-
σίκει, inquit, πάλεον ἡ παιδεία τὸ ἀλλων αἴθρεπτων μαφίσειν. At Demosthenes in oratione aduersus *Timocratem*, ei numero etiā unam syllabam addidit. ἀκνεγύουσι, inquit, Τοῦ Δεῖσαγ τὴν Βελβίδην τὴν ο Σόλων. Virgilius autem etiam quatuor simul con-
gessit eo versu. Aut leuis ocreas lento ducunt argento. Quem autorem etiam si solum haberem, etiam si unus id fecisset, tan-
tum abest ut abs te damnari possit, ut non tibi soli, sed omni-
bus seculis scribendi rectas leges sanare potuerit; cui tu uni
homini Italo neminem ullum habeas quem compares, & ta-
ment tam vitiosus est, ac multò magis quam tu vis Ciceronem
videri. Quod si Isocrates omnium oratorum elaboratissimus
ea oratione cui decennij laborem, operam, iudicium, cultum,
acceptum ferebat, iustum commatis magnitudinem continua-
tis longis syllabis compleuit, non video quid in causa sit, quo-
minus te esse extremæ atque profligatissimæ impudentiæ ho-
minem fatearis. In *Panegyrico* enim ille ita scriptum reliquit.
Ἐγὼλας αἰτανώντες, καὶ κενάς ἀλλας ποιήσαντες, καὶ μῆτε τοῖς ιδίωταις.
Sed quoniam aduersus omnium autorum ordines petulantissima
procacitate debacchatus es, quoniam omnes nihili facere
confueisti, omisisse ijs omnibus, quos contemnis, unum tibi
adducam, cuius tu cœsuram, præter cæteras unam atque adeò
unicam admiratus es semper. Nōsti excellentissimum omnium
virum quendam Erasmus nomine, cuius fascibus uniuersa au-
torum legio genua summittunt? cuius nutum horrent religio-
nes, cuius censura sacræ institutiones expauescunt? Is aliquot
edidit Dialogos mirificos, quos opinor te non legisse, atque
inter cæteros unum, quem *Funus* inscripsit, in quo ita scri-

ptum fuit. *Liberi datis dextris agroto iurant se fernaturos quod recipissent.* Quem verborum contextum cùm legerem, tanti visi iudicio impudentissimam sententiam tuam statim iugulatam sensimus. Videtis animi vestri oculis, os illius, OPTIMI ADOLESCENTES? videtis supercilium? Iam hinc colligite bacchantis temeritatem, vnde orsus est struere insidias in vestram eloquentiam, quos cùm vereretur ne se anteiretis, conatus est retinere inter inopias quasdam febriculorum litterarum, quò defraudatæ spei vestræ, atque posteritati semper admirabilior videretur. Atque his quidem paucis cōtentus fortasse satis esse potes Erasme. At si iam docuerim te, tua illa ferula dignum magister, quantum stomachi doctissimorum adolescentum aduersus te commoueris. Duos enim committis errores. Vnum te viro, qualem profiteris, indignum, alterum vel puerorum rudimentis notum. Nam verbum hoc *inuideo*, primam syllabam correptam habet natura, secuta pristinum ingenium præpositione, quæ abs se compositæ dictionis initium constituit, positione autem subeuntis Æolici elemēti longa fit, vt carminibus seruiat. Cæterū soluto sermone ita loquebantur, vt non minus omnium syllabarum quantitatem cognoscerent, siue dictionem inchoarent, siue clauderent, quām nunc nos medias mensuramus accentibus: atque quo pacto in voce *tenebras*, media correpta intelligitur ipsa pronunciatione, quanquam est positione longa, ita in hac dictione *inuise* primam breuem pronunciando sentiebant, quominus molossi quantitas expleretur. Id quod tu cùm nequaquam dignoscere possis, tantò te infeliciorem agnoscas necesse est. Ad id dignoscebat Cicero, quem abs te consultum oportuit, vt dignitati tuæ consultum esset: *infelicem enim & insontem* primam natura producere scripsit, atque super ea re aurium iudicium adhibendum. Sono igitur & pronunciatione id deprehendebatur, eandem autem quantitatem ei præpositione attributam, quoties eiusmodi nominibus componeretur, quæ ab eisdem inciperent elementis, in cæteris autem corripit. At te hoc nescientem ferre quidem possumus: quæ vero nescis tractantem non possumus. Quod autem multo inscitius iudicâsti, id ne pueros quidem nostrates latet, cùm arbitratus es verbum hoc *sunt*, producta esse quantitate, quod tamen

tamen non alterius natura est, quām compar eius *fumus*. Non enim quomodo *felix* spondēus est, *salix* erit iambus: sed illud natura tale est, hoc autem positione. Natura autem pyrrichius, quemadmodum & *dux* vnicō tanto tempore efferetur, *lux* autem duobus. Quæ si nescis, iam comperies apud omnes Grammaticos, tum veteres, tum etiam vetustissimos. At si tu aut incuria, aut ætate, aut animi vitio, aut vino occupatus minimè meministi, aut non didicisti qualis esse debueris, facilius ostendis, quām quantus debuisti. Atque hæc quidem quot quantisque erroribus inuoluto exciderint satis clarum arbitror: quæ verò per inuidiam quoque insestatus est, quæ vanissimè finxit, quæ inter se pugnantia dixit, iam hinc sigillatim breuissimè re- censebo. Atque vt inde exordiamur per initia Dialogi, Dauum se acturum pollicetur. Quo quidem ingressu falleris Erasme, si te seruili ingenio vrentem propterea impunè laturum arbitra- ris. Quamobrem cùm fabulam fingas, nihil mirum est si in tur- pissima persona ita scripseris. *Quis non malit apud posteros Ciceronianus quām sanctus celebrari?* Idque per interrogationem scelus traçtat, vt vehementior videatur, aut quasi pro confessu ha- beatur, cùm frigidissimus tamen futurus sit, si quis ita respon- deat, *nemo*. Quamobrem eodem tenore cætera quoque fingen- tem alienas rationes sine arbitris putantem, pro animi sui libi- dine mentientem, facile animaduerteris. Fingit enim Ciceronis imitatores septem annos totos ab omnium libris præterquam à Ciceronis lectione abstinere: cùm tamen in *Bruto* inter cætera Ciceronis præcepta, id quoque obseruent, quò vel Catonem legendum probent, qui iam ob antiquitatem sordescere vide- batur. Pari mendacio, & illud eum Ciceronis imaginem no- stratūm sanctorum hominum imaginibus potiorem haberi, quoniam aliquot viri docti bibliothecæ parietibus affixerint, Lucianum suum imitatus, qui & veterum Poëtarum abacos vñales ineptis fuisse dicit, super quibus illi scriptitârint. Sed si tua imago circunfertur, si complicis tui Lutheri os illud impu- dens frequentes tabellas fœdauit, si vos furiae habetis vmbra- rum vestrarum amatores, qua tandem ratione eandem glo- riā præstantioribus inuidetis? Annon propterea à maioribus nostris, statuæ quasi virtutum præmia quædam institutæ sunt,

D d.

quarum recordatione posterorum animi parem ad virtutem inflammarentur? Annon Themistoclis animum ad ea præclara facinora , quibus totam Græciam seruauit,edenda , Milciadis trophyum excitauit ? Cuius memoria impetum suum identidem vellicari,morderique ipse palam conquerebatur. Quid si bi volunt funerea pompa, auorum prælatæ imagines? quid sibi volunt aliud,quàm renouari præclaram eorum memoriam,quę temporis iniurię obnoxia intercidere? Cuius rei cùm Ciceronis imagine admoneamur , & illius virtutem imitabimur , & pari exemplo fluxam nostri memoriam luculentis stabilitam monumentis insigniter propagabimus. Eadem quoque vanitate multò maiora ludibria effutit,noctem intempestam à Ciceronianis eligi ad scribendum. Atque ibi homo facetus maluit scurriliter mentiri, quàm vera dicere liberaliter. Quare toto deinceps sermone ludos facit, cubiculum eligi procul à vento , strepitūque ciuili , intùs picatum , gypsōve circumlitum, vnde etiam muscas ipsas tanquam alter Domitianus ejicit. At tu sperasti tui similes cubicula nos habitare,lignea rimis hiantia,quæ pice aut gypso sint obstruenda , nos eam iniuriam si timeremus, si tam delicati essemus,vt rusticatì tuæ displiceremus,iām istud parietum firmitate consequeremur. Et tu nequaquam tam rudit̄ es Italicarum vrbium,quarum structuram non ignoras quàm mendax effictor quarundam fabularum, quibus omnes de tua fortuna metiris. Ex Astrologia quoque ibidem sumi tempora mentitur , quasi verò non quædam tempora feliciora sint si vacet, & si non vacet inducias petamus. Hæc tu cùm frigus à Ciceronianorum cubiculis acapnorum beneficio sine fumo amoueres, à tua fumosa oratione non amouisti. Quid enim frigidius quàm tam bardum, tam plumbeum humanum genus putare,in quo quis adeò auerso genio fuerit,vt codicem repeteturus hodie , per epistolam triennio aut septennio elaboratam id agat? At quam fingebas fabulam: eius argumentum verisimile faceres,saltem nos oblectares,ista tua inimica scurrilitate. At monstra afferre , quibus doctorum hominum aures detineres, id verò est totum auditorum confessum irridere , nihil facere, dignum ducere , qui horas suas nihilo melius quam tuis frigidissimis nugis collocare possit. En quales putet vos, OPTIMI

ADOLESCENTES, cuiusmodi vestra otia arbitretur? His ornatus
ineptijs, ad eloquentiæ arcem oppugnandam venis; ut facile
intelligamus ex argumento tuo, qualis sis, cū te Dauū facis, cū
te in Hypologo tuo tāquā Ennius alter in seruili socio expri-
mis. Is enim subscriptor tuus cerebro destitui fese ait, cūm ieiu-
nat. At id tu probè cauebas, cūm omniū ieiuniorū ritū abolēdū
existimares. Ad quæ præcepta optimus artifex cūm te accinxif-
ses, quod verbo profitebaris re ipsa præstabas. Et nunc quidem
quid agas pro comperto habere nobis non vacat: quod si insti-
tutum illud amisisti, tantò minore venia dignus es, quantò ma-
gis sobrius debaccharis. Non enim ita deprecabere. Vinum,
venus, amor, sed canina impudentia, rusticitas, odium huc me
impulerunt. Tu cum semihominis operam in Aldi officina le-
gendo præstares, potando autem tergeminus Geryon es, es,
eūmque ex Platone tibi stimulum ad scribendum comparare
dices, qui ingenium mero accendi scribit: Ennius carmina
tanquam helluonis cuiuspiam, vinum olere dicis? quæ ipse Sci-
pio tantus Imperator, tam grandis orator, tam moderatus ciuis,
tam frugi vir, admiratus est: vnde carminis sui maiestatem sin-
gularis atque diuinus vir Maro auspicatus est. Ennium reijcis,
Horatium ebrium dicis, Ciceronem de hominum memoria
tollis: obsecro te optime Romule, aut si mauis Camille, quale
regnum rémve publicam literariam nobis instituiss? aut quam
collapsam restituis? En qui signa vestra Quirites vntis tollat, qui
solus aduersus barbariem ferat, immò vero in barbariem, non
vt eam destruat, sed vt ea vobis contaminatis multò minùs tur-
pior sit, cūm tot excellentia ingenia eadem labe maculata si-
milia sibi habeat, immò vero præsidijs vestris deiectis, exauto-
ratis veteranis, suppositis alijs aquilis, nouas barbarorum mer-
cenariorum conscribat legiones, quarum ora vobis aut ignota
sint, aut non sine valida pernicie innotescant. O monstrum?
Quo enim te alio appellem nomine, qui rerum naturam con-
fundis? Si tu rectè loqueris, atque id Ciceroni imprūmis debes,
quid alias deterrebas? Si eò te fortuna impulit, voluntas exer-
cuit, liuor confirmauit, vt purissimos fontes haustos pro tua li-
bidine lutosissimo veneno contaminares, corrumperes, quare
vis in eodem hærere cœno studiosos? Vix possumus quantum

quantum valemus Romani esse in dicendo, cùm in illum omnium oratoriorum luminum fomitem intuemur. Quàm ini-
què nobiscum agetur, si ad inferiorum, humiliorum, nequiorum exemplum nosmetipso comparemus? Si namque, quod insimulas, imitatores semper deteriores esse necesse est, vtrum præstat optimo cuique secundum esse, an tui simili deteriorem? Quamobrem, humanissimi doctissimique adolescentes, quàm ediosè, quámque iniquè agat, satis perspicuum esse arbitror, qui omnem limam tollat, omnem industriam in scribendo irri-
deat, omnibus illudat, insultet, aborsus potius laudet, quàm fœ-
tus veros, exponi malit quàm tolli aliquem: negligique, erudiri,
exercitari, ad honestissima quæque prouehi. Hi sunt vestri fœ-
tus, Erasme, in quibus parentum facies legitur, si inuerecundi, si
impudici, si petulantes, si manci, mutili, inepti, luxuriantes, im-
modici, vani, fuitiles, illiberales: id quod si tu animaduertere in-
stituisses, neque id tu faceres, qui antea edis quàm exaraueris,
neque alios qui idem non faciunt, irrideres. Quo fit vt & scri-
pta tua imprudentiæ impudentiæque plena sint, & publicis do-
ctorum virorum sanctissimis doctissimisque collegijs aliquoties
damnata. Nocte vna eaque prælonga à Ciceronianis vix vnam
periodum absolui mentitus est, quod quàm falsum sit, satis pa-
tete arbitror, tum ex ipsius moribus, qui tam vana texere orsus
est, tum ex aliorum mendaciorum quæ deprehendimus linea-
mentis. Quamquam, OPTIMI ADOLESCENTES, quid damnat
hic, quod Euripidi maximo Poëta laudi datum est? qui quarto
demum die versum vnum absoluere. Cùm enim vniuersam
posteritatem de nobis iudicium daturam pro theatro habituri
simus: In hoc intendit animi vim nobilissimus Poëta, qui tot
annis pauca admodū carmina absoluta dedit: qui Aeneidos di-
uinum opus, quod ipsi vni adhuc indignum vestris auribus vi-
debatur, comburendum supra voluntae iussit. Iam clamat
Horatius, nonum usque in anum premi debere. Iam ea laude
Smyrnam vnam onerat Catullus tam politus autor, tam acer iu-
dex, quàm ille futilis impostor. Quid ego innumera, nota ni-
mis conculcem? Salustiōne elaboratissimam orationem: an Iso-
cratis Panegyricum? an Demosthenis conciones aliāque scripta,
quibus præter lucernæ odorem eius inimiçi nihil obijcere po-

tuerunt? Atque ea calumnia tanquam viator exultans cum tri-
pudio concrepat. Bataui, inquit, oratoris colloquia vulgo in mani-
bus habentur, elaborata hæc ciceronis non habentur. O Bataue nem-
pe ex Germanorum nutu nunc totius Galliae lumina literato-
rum pendent. Annon quatuor febriculosi pædagogi suæ imbe-
cillitatis conscientia duæti, Terentium omisere, Colloquia tua
etiam publicis damnata suffragijs, simiolis suis legunt? An tu
quod vulgi manibus sordescis, ascribis pretio. At non tuo
exemplo autor Æsopicarum fabularum superbit, quasi Virgilio
non cessurus, & is tamen pueris prælegitur, non Horatius, non
Salustius. Nam solidiores autores, è quorum penu cibi qui
promuntur infirmo concoqui stomacho non possunt. Quare
crustulis tuis blandiculis quotidiana ieunia soluunt, dum te-
nera atque lactea adhuc membra sunt: at simul atque ex imbelli
prodibunt ætate, inanem illam garrulitatem, simul cum puerili
exutam mentem despectui habebunt. Atque ea quidem sunt,
qua vanè nimis finxit: ea vero qua per inuidiam euomuit, deinceps
enarremus. Irridet obseruationum formulas ex Cicerone:
qua in re quantum ineptiat vel inde luce clarius intueri possu-
mus. Namque ubi loqueris, aliquo loquaris pacto necesse est.
Si igitur Latinè loquendum proposueris, aut diuinitus ea ratio,
is loquendi modus tibi obrepatur oportet, aut ex aliquo uno om-
nium oratorum delibes, aut ex omnibus eligas quo pacto dicas.
Nam ex teipso certam linguam separatim efficturum, quan-
tumuis temerarius nequaquam dicere auderes. Quid igitur
tibi videntur aliud facere iij, quorum memoria infirmior paulò
est, cum aliquem thesaurum sibi parant, quam quod tu cum ex
vnica illa atque beatissima tua memoria omnia properè pro-
ducis? Non ut inspecto prius indice, mox componant: Sed ut si
quid parum Latinè dictum visum sit, consulant optimos auto-
res, quorum omnia verba & singula in memoria tu solus habes.
Nos quando humilitatis nostræ conscij sumus, at non sedulita-
tis, ut opinor, pigebit. Annon euenire potest, si nobis ipsis fidati-
mus, quod tibi vulgo prædicant contigisse: ut nomine nostro
inflati, aut ætate affecti in barbariem aliquam impingamus? Po-
steritatis enim tam varium, tam vacuum, tam otiosum iudi-
cium perhorrescimus, ut ex labore nominis splendorem paria-

mus, non ex falsa opinione ignominiam. Nónne Aristophanes Æschili phrasim examinat? nónne Cicero filij? nónne Cæciliij, quem tanquam malum autorem latinitatis damnat? nónne Marci Antonij? cuius tu vim atque dictiōnem imitatus, quoniam ad gladios satis non es, quem viuum non poteras, mortuum conatus es iugulare. Compositorum quoque ac deflexorum æque ridet obſeruationem. O Bataue? *conciuem* igitur, dices, vt quidam ex tuis faciunt? dices *oppidanum* tuum vt *popularem*? Et tuo impulsu belli homines aliquot, errantibus sibi visi sunt, si cuiates effent, tam oratione quām titulo proderent, cum verborum monstra effutirent. Neque quod tu aīs Ciceronianis vñquam persuasum fuit, vt quod ille non scripsisset statim damnatum vellent: sed quod ille expunxit, Romanus apud Romanos, apud doctos doctus, Romanæ linguæ censorem agens, ab eo tanquam à Barbariæ scopulo cursum flectere nos debere cōmonent. Quoniam & ipse quæ ad Philosophiam spectant, & quæ ad forum pertinent aliter, atque aliter pertraetauit, multa noua nomina Aristotelico exemplo felicissime meditatus, *proloquium* & *qualitatem* atque eiusmodi, proposuit nobis rationem qua nos quoque felicius auderemus. Quorum lineamentis aliquot à nobis quoque conformata, ne ipse quidem si reuiuisceret, aspernaretur. Non igitur quoniam Cicero non posuit, damnabimus: sed quoniam damnanda esent, ipsum non posuisse iudicamus. Quòd autem ait Ciceronianos nullis alijs vocibus quām quæ in illius extant libris, vti consueuisse, quantum id falsum sit vel ex ipso Cicerone videamus, qui Terentij, atque Ennij, atque aliquot aliorum Poëtarum vel obfoletis vocabulis vsus est. Qua in re quantus adhibendus sit modus, haud facile dici potest. Tu Laberij *mēdicimonum* imitaberis? Tu eiusdem *Mæchimonum* approbabis? Tu cum Apuleio *Aſinum* ages? Tu cum Afranio *infanter* dices? Tu Varronis in *Menippeis*, Lucilij in *Satyris* comes eris? Tu Auruncorum, Carmentis, Saliorum monstra nobis alenda propones? Atqui nec tu *fīlcum* cum Liuio dices, quem Liuium cum Ciceronianis, atque cum Cicerone pariter admiramur, pariterque imitamur. Neque vero Sallustium politissimum autorem rei ciunt, sed anxiū illud atque insi-

titum dicendi genus, sed multa superstitione verba non ipsi
primum notaerunt. At quem magis amplectuntur quam Ter-
rentium? Suum tamen eloquendi genus habet, numeris in-
terdum strictius, interdum solutius, tanquam de medio sum-
ptum. Sed ita Ciceroniani censem, certa genera autorum tota
penitus imitanda, certasque artes effingendas, alia tota rei-
cienda, in quibusdam iudicium adhibendum. Quod quoniam
difficile est, & recte specie facile decipimus mortales, ij sunt
imprimis nobis proponendi, quorum oratio castigata, nobilis,
illustris, generosa resulserit. **Quis** tibi Ciceronianus vñquam
Cæsarem reiecit? quis Brutum, quem tanti fecit Cicero? quis
Catonem? Cælium? Luceum, à quo ipse Cicero incredibili
li cupiditate ardet sua gesta memorari? At tu si tantum tibi su-
mis vt neminem vñquam imitatus sis, aut non suo argu-
mento imiteris, non es ferendus. Illud enim arrogantis
est, hoc autem inepti. Quare utroque assequere vt nemo te
imitetur, nisi is qui imbecillum conscientia virum sperārit, se
tui potius quam illius simillimum evadere posse. Atque hæc
quidem de Ciceronianis. De Cicerone autem ipso ita sentit.
Ut quoniam nebulo sua nihil autoritate valet, multos contra
eum excitet, M. Brutum, M. Catonem suæ calumniæ socios
asciscat. Nos aduersus hos ambos C. Cæsarem statuamus, quæ
cum præter cæteros extollere vellet M. Fabius Quintilianus,
non alium contra Ciceronem statutum fuisse, si voluisset, te-
statum reliquit. Pomponij vnguiculos, ac ceras miniatulas
pertimusse Ciceronem scribit. At Hortensium, multò quam
Pomponius fuit, doctorem Ciceronis fulmina exhorruisse
omnes historiæ prædicat. **M. Cato**, inquit, *Ciceronem cum ipse sibi
festiuus videretur, ridiculum appellauit*. At is Cato multis grauis-
simis Senatoribus nimis durus fuisse visus est: elegantiores au-
tem etiam *subrusticum* vocitabant. **Brutus**, inquit, *pro Milone
eandem caussam aliter tractauit quam Cicero*. Esto, non igitur me-
lius? videatis, **OPTIMI ADOLESCENTES**, quid is hominis est.
Quo argumento nititur. Æschines eandem causam cōtra Demo-
sthenem tractat, atque hoc plus est quam aliter tractare, tan-
quam parem eum aut potiorem sese contra statuit. Igitur De-
mosthenes inferior est. Iam hoc igitur recte habet, si vera argu-

mentaris : ego aliter Ciceronis caussam tracto quām tu : igitur & melius. Cæteram vero colluuiem obtrectatorum non solum Auli Gellij doctissimi viri iudicio , sed totius posteritatis silentio atque obliuione damnatam non admittimus. Tu tibi habet os Gallos, Licinios, Caluos, Asinios, Curiones, quorum iudicium vereor ne te mendacem prodat aut impostorem , qui nequaquam illorum scriptis recitatis , vanum modo nominum strepitum afferas: at in ijs quæ Gellius recitat, videmus eos apertius impudentes , aut ignaros fuisse literarum. Senecam vero quem obijcis , ad mores nostros fortassis admittimus compendos. Quid autem de ipsis eloquentia sit statuendum, Quintiliano magis credam quām tibi. Hæc igitur quam insana sint videtis , OPTIMI ADOLESCENTES. In his verò quæ deinceps dicit, tanta inscititia liuorisque caligine cæcus fit, vt vix hominis partes agere videatur. Nam quis literarum primis modò sacris initiatus, aridum Ciceronem appellabit? quem tam felici fuisse copia constat, vt iudicum, Senatus, populi expectationem, opinionem, animum, vim, voluntatem denique ipsam obruere consueverit. Quis eum, inquam , aridum appellauerit alius quām is qui eundem eodem Dialogo pari inconstantia luxuriantem, redundantem, Asiaticum vocat: tanta vanitas, tanta futilis impostoris leuitas , vt aliud *ieiunus*, aliud *maddus* pro instituti sui modo super eadem re sensisse videatur. Elumbem præterea dicit, cuius oratione nullus vñquam iudex permotus non fuit. Nimirum *dicacem* accusat. Evidem h̄c apertissimum liuorem video , Nam qui orator est , non tamen semper orat. Si igitur inter loquerendum falsior fuit, continuōne orationi tolles integratatem? sin cum oraret, vitium id obtulit orationibus suis, vbi id extat? vbi legimus? quidnam profers? Quos tu illius libros habes, qui nobis non sunt? Quid quod h̄ic quoque, vti semper alibi, pugnantia dicas? Nonne ibidem tu ē Comœdia iocos peti debere potius conscripsisti? Igitur in Comœdia multò plures sunt? O in sane quomodo nimius in locis Cicero? Sine eo quidem contentus es: Sed comœdiæ amplitudine contineri atque præscribi vis? Moderandum igitur tibi erit legenti Ciceronem, non autem qui plura, quive mordaciora dicat querendus. At tibi iij loci Comœdiarum placet, qui Dauum agis, in quibus præter

præter seruilem scurrilémque petulantiam, nihil ferè animaduertas : statimque suum parasitum rogat , an censeat cùm C. Cæfaris atque Cn.Octauij iocis conferenda, ibique pro libidine sua respondentem facit. Qui si Plutarchum interroget, si Pomponium Atticum , si vos ipſos , non negaueritis. Post hæc homo ſeuerus Ciceronis ſententias , quod raræ ſint , multis in locis desiderari dicit. Quoniam non argutatur, non ineptit, i.e. circa ea in parte mancus tibivisus eſt? An cum artem diſſimulandam dicis, cùm iudicem ſemper nec opinantem, incautum, improuidum occupare debeamus, inani ostentatione illius au- res impleam? Nónne me præmeditatum domo afferre quæ ca- uere debeat, ſufpicetur? Publianos mimos afferit ineptus: qua- re non Theognidem protulisti? Cur non Phocylidem? Quam obrem non autorem illum, cuius librum *Catonis* titulo pueris prælegere conſueeras? Aliud eſt profecto oratorem eſſe qui ē re natis argumentis muniat orationem , aliud inanem ostenta- torem qui iaſtabundus arceſſitis ineptijs odiosus fit. Sed cùm his animaduerteret Ciceronis nomen grauati non poſſe, con- uersus eſt ad obijciendam breuitatem, quam nescio quo fato ab ipſo Cicerone ferè omnes autores ſuſtulerunt. Sed si quis illius conſilij rationem animaduerterat, cùm tantæ copiæ deditus fue- rit , facile meminerit eorum , quæ ipſe contra Atticorum quo- rundam inane nomen eloquentiſſimè conſcripſit: Iudicis ani- mum , quem oratione obſideas , cui inſidias ſtruas , quem iam accusatoris venenis imbustum ſanare ſtudeas , non vno aut al- tero medicamento tentandum eſſe , ſed non prius ab incœpto abſtendendum quām rem peregeris. Igitur ijt. Atici oratores cùm perattice ſibi dixiſſe perſuaderent, ne ſatis quidem pro cauſa verborum feciſſe iudicibus ipſis viſi ſunt. Itaque cauſa cadere ſæpenumero cogebantur. Si igitur eam breuitatem nobis in- tentat, non poenitet eius noſ elocutionis, quæ diuite atque vbe- re copia atque nitore ſplendefcit. Si ſtrigofam quandam atque vmbrafatilem, meticuloſamque certorum verborum trepidatio- nem probat, libenter ea virtute carere volumus. At verò ſi bre- uitatis eſt virtus nihil omittere, nihilque addere quod officiat cauſæ , eam ipſam Cicero omnium oratorum optimè videtur eſſe consecutus. Quamquam vbi tu breuitatem deeffe Cicero-

ni, dicere possis non videmus, qui eum etiam *ieiunum* appellasti. Sed ut hæc calumnia constet apertius, cuiusmodi breuitas hæc sit, & an ab ea Cicero penitus abhorreat, videamus. Breuitatem aiunt esse oratores, cum totum argumentum quam paucissimis & ijs pernecessarijs verbis absoluatur. Cuiusmodi est apud Poëtam, *Fuimus Troes, & campus ubi Troia fuit.* Eam igitur breuitatem à Bruto commodius peti mentitur, cuius præter aliquot Epistolas, nulla extant monumenta. At si eas Epistolas inspicias, illius dictionem argumentis inuenies accommodatam. Res enim cum modicæ essent, cum paucæ, pro rei magnitudine verba fecit. Sed animaduerto quid velis, Brutiarum literarum versus opinor numeras. Quod si tibi multo omnium breuissimam ex Tullianis proferam, profecto manus dabis. Meministin igitur ad *Basilium* scribentem Ciceronem ita loqui: *Tibi gratulor, mihi gaudeo, te amo, tua tueor, à te amari, quidque agatur certior fieri volo.* Vides quām arcto gyro currat, quo flexu orationis ei studuerit breuitati, sine qua Romanam eloquentiam constare non posse mentiebaris? A Salustio autem breuitatem illam peti debere cum scribis, neque quid velis intelligo, neque tam vulgi animo conceptam adeo persuasam, adeo decantatam in illo viro breuitatem vñquam comprehendendi. Nam si quoniam frequentibus asyndetis vtitur, aut quod non longis periodis ambit argumenta rerum, properare tibi videtur: Isto tibi quoque pacto breuibus atque interceptis saltibus centum milliariorum iter minus longum videbitur, quām vnius modo stadij interuallum, quod vno spiritu confeceris. At contrà videmus Salustum ipsum cum quid semel dicendum assumpsit, adeo perstare, vt sèpenumero egredi videatur. Iam tota Atherbalis oratio nihil aliud est quām fratris cædes. In tota Marij concione hoc vnum continetur, virtute nobilitatem constitui. In enarrando vero Catilinæ conflictu, etiam militum statum, etiam interitum, etiam post interitum affectus ipsos exequitur. Nunc ad vrbis primordia, nunc ad vitiorum insestationem, nunc ad Maurorum gentem diuertit, nunc ad fratribus aras. Historiæ querit amœnitatem vt mihi videatur, rudi licet homini apud te atque imperito tribus versibus vtrum-

que bellum comprehendi potuisse. Et multo breuiorem Titum Livium videri, qui vnius libri contextu centum circiter annos complexus sit. Quem igitur breuem dicebat, prolixum esse demonstrauit. Si autem Ciceronem, cuius copiam carpit, breuem ostendam, nulla causa est. OPTIMI ADOLESCENTES, quin de illius virtu eloquentia, calumniatorem ea scripsisse dicatis, quæ ipsi fuerint incompta. Breuitatem illam in confutando, confirmando, atque ipsis Epilogis, nequaquam ex oratoris vsu esse aiunt. Nam cum crimen diluas, identidem labefactanda sunt, quæ in iudicium animis iam penitus infederunt. Huius rei imaginem confirmatione quoque fouere necesse est. In perorando autem, siue respicias affectus, ut ad misericordiam iudicem moucas, aut in odium impellas, siue epilogi ambitum contemplaris, quo messem quandam facimus eorum, quæ prius à nobis dispersa sunt, non opinor hinc tuam illam occines breuitatem. Restat igitur in narratione, aut in partitione, aut in proœmio vt sit. At in partitionibus nemo breuior: vt in oratione pro *Lege Manilia*. PRIMUM mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de imperatore esse dicendum. In proœmijs autem ea breuitate non semper opus esse aiunt, præsertim defensori. Vbi tamen ita actum oportuit, nemo illo usquam breuior: quemadmodum in *Antonianis* sæpenero, in quibusdam vero, etiam sine proœmio totum negotium peregit, vt in *Catilinam*, in *Pisonem*, atque alibi frequenter. At de narratione inquis. Tibi vero, si per me palam fiat, aliquot narrationum ita breues esse, vt nihil breuius, non potes effugere, quin aut illum te non legisse suspicemur, aut despias, qui extantibus aduersus te scriptis illius, tam nos tardos arbitreris, tam plumbeos putes, vt impositurum te nobis tam facile persuaseris. Sic enim scriptum est in *Verrem* tertia. *Ignem ex lignis viridibus atque humidis in loco angusto fieri iusit: ibi hominem ingenuum domi nobilem, Po. Rom. socium atque amicum fumo excruciatum semiuinum reliquit.* Quid hac potest dici breuius. Ex qua ne verbum quidem detrahere possis, non toto penitus sensu lacerato: *Quid quod magnus iudex Gellius breuem alioqui narrationem Gracchi summi viri cum Tulliana negat comparandam?* Quam tu potiorem comparabis.

narrationem, quām eam, quē in eadem oratione de Patre & Filiō in Laodiceæ foro constitutis, effruescit? Quamobrem qui cuiusmodi ea esset breuitas non intellexit, ne seueritatem quidem, quam à Cicerone sublatam Bruto atque Pollio ascribit, comprehendit. Quid enim Bruti vidit? quid Pollionis? quam appellat *seueram orationem: Seriam*, opinor. At non seria Ciceronis oratio, qua Pompeium ornat? Quid enim ibi ridiculum? Quos risus pro Milone excitauit? Quæ loca pro *Marcello* effudit? Contra *Legem Agrariam* vero cùm tonat, nū tibi à Catonibus maximo videtur interuallo distare? At pro *Aulo Cluentio*: at pro *Domo sua* cū dicit. Cùm de *Responsis Aruspicum* vir grauis atque augurum collegio adoptatus subtilissime disputat, risus amoenitatem quæsisse, ac non seriam sententiarum constantiam statuisse visus est? Omnes in *Verrem* actiones, in *Catilinam*, in *Antonium*, nunc in odium, nunc in inuidiam auditorum animos detrudentes, qualem tibi risum ciere videntur? Quibus in omnibus cùm vim desiderari dicas, credo illi ipsi quos reos fecerat Cicero, tibi succenscant. Si de nihilo ac non de capite ipsorum actum est: si vano verborum metu perterriti profugerunt: si ex vrbe gratis eiekti sunt. Eos autem quos defendit, etiam indignaturos puto, qui tracti sint in iudicium super his criminibus, quæ nullo negotio imbelli oratione, languida actione diluerentur. Plebs verò, Equitesque, atque Senatus ipse, aduersus hoc tuum peruersum iudicium quid animi habituri sint, nescio. Quos tam supinos fingis, ut puerili Ciceronis oratione transuersos actos dicas. Ipse vero Caius Cæsar, qui regem Deiotarum obstinato animo damnaturus animi caussa, Ciceronem audire voluit: postquam perorata caussa indignabundus Ciceronem viciisse exclamauit. Si nūc reuiuiscat qualem te *fatum* appeleret, qui *eneruem elumbémque* cum voces oratorem, cuius orationi perpetuos fasces, quos animo iam in regias ceremonias distrinxerat, submisit. Partitionem à Cicerone tollit, Horrenso attribuit. Heu hominem nugacem, quis melius partietur quām qui de Partitionibus ita scripsit, vt totam viam atque rationem Aristotelicam vnico libro eōq; modico hausisse videatur? Qualem tu librum *Topicorum* nō meministi, aut si meministi, persandte deierare pergam te non intelligere. Non enim

tam apertè mentiri ausus essem. Nam ut uno absoluam verbo, nemo Latinorum tam clare partitus est, ut vel ad umbram illius libri aspiraret: præter quem si nihil unquam quicquam amplius conscripsisset, id nomen meritus est, ut omnibus oratoribus partiendi autor esse crederetur. At cum de *Officijs* scribit, cum Panætij placitis addit tertiam diuisionem, eas tractat partitiones, quas nunquam Hortensius vel attingere ausus esset. Cum de auaritia, de crudelitate, de ignavia Verris excandescit, quid tibi tunc agere videtur? Quid quod Hortensij argutulas atque superstitiones irridebat veteres partitiones? Quid quod isti tui rhetores tanquam imprimis periculosas multis in caussis, dabant? *Arte*, inquit, celata oportet. ACicero consulatum iactat Obsecro vos per Deum immortalem, OPTIMI ADOLESCENTES, ineptiorē unquam vidistis hominem? An statim qui sc̄ recte dicet consulatum gessisse, optimū idem sese oratorem dicet? At inter quingentos circiter consulatus, vix unum aut alterum oratorem bonum agnoscit Cicero: opinor postquam consulatus interiit, propterea oratores esse desiere, qui Erasmi calumniæ responderent. Artem vero, qua ratione celaret vir tanta opinione ad quem omnes ferè caussæ deferebantur? An tu putas tam neglectum apud populum Rom. fuisse Ciceronem, tam ignotum, tam infacundum, quam tu eum vis agnoscī? Tibi quidem celare artem potest, quem tam misera eloquentia prædicas, ut penè omnium infimum statuas: immò vero quoniam pacto apud examen hoc tuum extare videtur tibi ars illa, quam tamen in tanto viro nullam profiteris? Esto, alij una virtute quapiam excellant: negas tu in uno omnia Cicerone cumulata? At non negat M. Fabius Quintilianus. Tu igitur singulis legendis corrogata, facilius in unum statuēs locum, quam ex cumulatissimo lecta thesauro? At vero cum ne ætatem quidem Ciceroni imitando satis esse dicis, eam tu ætatem etiam in alijs dispertis? Atque id curiosè quidem. Nam si alij quoque cum Cicerone non solum legendi, verum etiam imitandi nobis sunt: si ea cura adhibenda, ut certa quedam accuratius elaborata condiscamus, iam quos tibi Nestoras dari vis, qui tertiam militent ætatem? Atqui ne sic quidem est, ut hæc in Cicerone sint mediocria, quæ in alijs præcellunt. Sed quoniam singulatia in alijs sint, siccirco magis extant,

in hoc autem omnia simul summa, ut quid primum sit, quid p̄cipuum, quid extet, quid subsidat, nequaquam malignus intueri queat. Sed non nobis solis eorum argumentorum leuitas nota est. Immò vero ipse quoque cùm sese ijsdem nihil profecisse videret, confugit ad multo ineptiora: quoniam aliquot Ciceronis opera temporum iniuria interciderint, iam non posse quempiam Ciceronianum appellari. Quod argumentum si sanum est, iam tu quoque, quoniam non omnia Christi opera perscripta sint, Christianus esse non potes. Neque multò post ita, inquit, *stilo expolito, sed à Cicerone discrepante.* Atque etiam expolitum stylum à Cicerone disiungit. At si verba Latina, si illustria, si perspicua, si aptè connexa, si pro rei dignitate, si numerosa sunt, is est planè stilos expolitus, sed à Cicerone non abhorrens. *Expolitum enim, nitidum, urbanum, ac ciuilem* apud nos nunc significat, apud veteres autem *perfectum consummatumque* indicabat. Vide igitur ne tuus ille stilos, quem pro expolito inuestigatum nobis vis, abrosus potius esse iudicet. Solēcismos in Ciceronis scriptis deprehensos tradit: etiamne id nebulo? Quis tibi dixit ita scriptum esse? Nihil enim est, quod à maledicentissimo eodemque mendace non imponi possit: quasi verò non æquè inuidi atque inepti sit, ita scriptum suspicari reliquise, & candidi ingenij in librariorum culpam reiucere. Quanto facilius mihi fidem habebunt omnes temporum iniuriam accusanti, cuius tractibus atque anfractibus multa latent, multa inuertuntur, plurima deprauantur, alia intereunt. Nolo enim hic tractare hunc locum: quasi communem, deploraréque sæculorum acerbitatem: neque si velim, sciām. Sed tu ipse qui easce tragœdias mouere soles, qui nequaquam integro nobis Cicerone per tempestatum iniurias, frui licere clamitas, qui suppositios atque adulterinos libros sub eius nomine falso circumferri indignaris: quid hoc est negotij, vt calumniam istam de vno verbo, immò vero de vnius verbi syllaba mutueris? Quid, inquires, si contendam aliter à Cicerone scriptum fuisse, quid iij vnde ea desumpsisti? Quid si iam dormitantis manum Tyronis accusem? Sed vt hæc omnia omittam, quero de te num tu Ciceronem etiam prima Grammaticæ rudimenta.

nescisse dicas? Id vero est, quod à veteribus dici solet nihil esse periculosius arrogante homine, cùm ei semel ansa præbita est ad calumniam. Age ita sit, in libris Ciceronis vel illius ipsius manu scriptis solœcismus deprehensus est. Hic vero scire peruelim vbi gentium tam impurus veterator vitam viuat, qui illi id ascribere audeat. Sed non mirum est te id improbare quod tibi incompertum est, cùm multo maiore impudentia recepta quoque retractare studeas. *In potestatem esse à Cicerone*, dictum inquis, atque id minus Latinum quibusdam visum esse. At scin quibus? Barbaris aliquot, aure rudi, atque agresti, iudicio corrupto, quorum ineptiæ neque abs te primo referuntur, neque à me primo refelluntur: sed sunt nobis autores multo quam Cicero antiquiores, quibus à Græcis fontibus ea ita deducere placuit. Quam rem, quoniam à politissimo auctore Gellio luculenter tractatur, diffusius non occupabo. Sed quemadmodum Q. Claudius *in medium relinquere* dixit, quemadmodum *in rem esse* Latinè dicimus, *in re esse* pro eo quod est *utile esse*, non dicimus, atq; alia eundem in modum apud alios infinita, ita *esse in potestarem*. Aliud enim est semiliteratore*m* esse qualis tu, cuius in angustias sordesque nos detrudere vis. Aliud populi consuetudini, doctorum autoritati, numeris orationis, purgatis auribus inseruire. Quamobrem ab eodem Gellio, qui hoc te docuit ex calumniatoribus, si tam candidus essem tu, quam ille vir bonus fuit ac doctus, defensionem quoque mutuari debuisses. Quod verò idem Gellius in libro de *Gloria*, apud Ciceronem versus aliquot sub Aiacis persona, ex Homericā rhapsodia falso citari tradit, qui Hectoris sint, etiam tu huc affers, vt ostendas illius viri eloquentiam propter Aiacis modo nomen comminutam. Noutim crimen Ciceronis ab inuidis potius quam ab æmulis iactatum, abs te pari furoris spiritu retractatum: quasi verò referat vter Heroum dixerit id, cùm vnius Homeri testimonio vtri vtri ascripseris, vti in animo fuerit. Non est, ô disertissimè calumniator, Ajax ibi aut Hector rudis vterque miles, cuius verbis, in philosophia exercitati permoueantur, sed Homerus ille qui omnium arantium fons, atque origo scientiarum à Græcis creditus est. An vero ipse si Aiacem eadem loquentem, quæ tu Hectoris esse

dicis , introducere voluisset,abs te vapularet ? Quid erat vitij,
quidve fuerit negotij , si Phœnicis moderationem in Vlyssem,
Vlyssis eloquentiam in Phœnicem transstulisset? Num tu te ob-
ieciisses tanquam pro laribus , próque focis , vtiusque affectus
vindicatorem? At quām non crimen id sit, vel ex ipso Platone
anima duertere licet , qui cūm animo maiora agitaret, in *Thee-
teto* Sophocli versum attribuit , cuius Euripides autor fuisset,
Gracchus quoq; in *Oratione* qua legem Aufeiā suasit , à Dema-
de nō à Demosthene simulatam synanchem scripsit, qui à Mi-
lesiorum legatis pecuniam vti taceret , recepisset. Vides quām
plerunque non sit vitium , modò res constet integra , nomini-
bus haud magnam curam impendere ? Quid si tibi ipsis in Hi-
storijs aliud pro alio nomine subiectum ostendam? Si gesta ipsa
varijs nominibus circumlata? Annon is, qui Niciæ nomine apud
Pyrrhum à Valerio beneficij insimulatur , à Quinto Claudio
Tymochares fuisse dicitur ? Quod autem Q. Ceditio facinus
Cato ascribit , id Laberio attribuit idem Claudius ? Hoc idem
disce etiam ex Homero , qui Pandareum Procnæ patrem pro-
didit, quem alij Pandionem voluerunt. At nōne cæteri Euri-
dicens Orphei vxorem, Hermisianax Agriopem putat? Carmen-
ta vero Euandri mater, nōne & Themis & Nicostrata alijs au-
toribus fuit ? Alexandri vero parentem alij Polyxenam , alij
Myrtalen vocitârunt. Nōn defuere autem , qui & Olympia-
dem scriberent , atque etiam Stratonicam. Archytæ autem il-
lius nobilissimi Philosophi Tarentini patrem , Hestiaum qui-
dam tradiderunt, apud alios audis Mnesarelium, apud nonnullos
Mnasagorā. Quid tibi Pindari patrē nominē, nōne Scope-
linum aliqui, alius autem Daiphantum agnouit ? Nicoclis vero
pater, qui Euagoras ab Isocrate dictus est, alijs Timarchus appell-
latur. Æsopi item dominum non Xanthum vt vulgus credidit,
sed Iadmonem nonnulli tradidere. Oedipidis matrem Sopho-
cles Iocastam, Homerus Epicastam mauult. Medeæ sororem
Chalciopem vocat Apollonius, Pherecydes autem Euenien.
Est vbi Hecubæ pater Cisseus dicitur , est vbi Dymas nomina-
tur. Aliqui Tisian , & Coracem vsos esse celebri illo reciproco
argumento. Alij Protagoram eiúsque discipulum memoriae
prodidere. Quid tibi enarrem vetera atque obsoleta quæ pere-
grina

grina sunt? Romuli ipsius parens non vna comperta est. Nam & inuenies qui Rheam vocet, nonnunquam Iliam dictam, alibi vero etiam Syluiam nominatam legimus. Vides, anus cornicula, vides qui autorum oculos effodere conaris, quos tu in obices offendisti? Non enim nomina quæ tam numerosæ autorum libidini obnoxia sunt, nos augent, sed res ipsa gesta permouebit. Sententia enim multo aptius autoris nomen exornat, quam sententiam autor. At, inquies, error est aliud pro alio citantis nomen. Sed tamen, quam nullius momenti vel inde constare arbitror, cum nequaquam vter dixisset, animum aduertere voluerit. Quod si Ajax operam tibi dat, ut ex oratorum numero Cicero eximatur: si Hector ipsum ferre non potest, ut aliquot verbis sese defraudarit, credo propter hoc crimen euersem postea rempublicam fuisse. *Marcus Tullius vocem piissimus, inquit, tanquam barbaram proscindit, qua multi probati autores vñi sunt.* At Cicero id inter eos viros vitio vertebat, qui neque tunc reclamârunt: & quorum consensu semel assertum, quod dixisset, postea pro bono, probatique agnouit. Nec si ea voce vñi sunt ij, qui tibi probi videntur, continuo tanquam barbara à toto Senatu reijci non debet. Sed tu illis qui tuo permissu ea voce vñi sunt, quoniam similem tui vocem amplecteris, assentiris: Ciceroni, qui totius Senatus consensu, totius spe posteritatis eandem ignominia notauit, dissimili tui autori non assentiris. *Facere Contumeliam,* inquit, Latinè dicitur: at id Ciceroni quasi non probè dictum taxatur: in *Eunacho* nanque Terentiana Thaïs ita loquitur. *Nam si ego digna hac contumelia sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen. Opinor,* inquit, tacite repeti *contumeliam.* Mirificum sibi facinus fecisse videtur, si eandem vocem alteri verbo reddiderit. At id etiam pueri sciunt. Quid si tam præstantis essem memorix, quam acerbi animi es, si obseruationes non irrisisses, non tantopere nunc laborares. Quare non agam tecum inimicè, sed humaniter eo labore te leuatum mea opera volo. Auditín' vnquam ex oratione Catonis, quam pro se contra C. Cassium habuit ea verba? Atque euénit ita *Quirites*, ut in hac contumelia, quæ mihi per huiusc petulantiam factum itur. Ex Plauti item *Afinaria* poteras hoc seruum excitare, cuius testimonium futile atque ineptum, hoc in iu-

dicio putare non debuisti , qui ista tua tragœdia Dauum agis. Is igitur seruus ita loquitur , *tu alteri contumeliam facias, tibi non dicatur* : En quanto beneficio meo vteris , qui te tam multa doceo , quæ aut nullo modo noueris , aut perperam didiceris , aut turpiter oblitus fueris : te tanta in calumnia deficiente excito , collapsum subleuo , tantum abest ut tua ista venena pertimescam. Quamobrem tot tantaque edoctus , id quoque à me doceri debes. Ciceronem non id reieciſſe tanquam nemo vnquam sic locutus fuerit , sed quod tunc ita nemo loqueretur. Non enim dicit , quis sic vnquam locutus est ? sed , quis sic loquitur ? Idem porrò vitium est & inaudita , & obsoleta loqui. At ita euenit ut quod tanta ætatis illius autoritate desitum erat , tu pari arrogantia instaurare coneris. Non enim quæcunque veteres impolitius dixissent , statim ab ea elegantissima ætate recepta sunt. Et cum idem Cato , idem Plautus multis dicendi formis vſi eſſent , id castiores linguae haudquaquam ſibi licere voluerunt. Quod ut apertiū cognoscas , vel ex Terentianis eloquutionibus amplius intelligere eſt , quarum quasdam quamlibet puri autoris , ne probamus quidem. Non enim post illum quispiam oratorum dixit , *tibi, aut mihi decere* , quod quidem extet : qua dicendi tamen forma ille vſus eſt. Neque multa alia quæ , ne fastidium pariamus , apponere supersedebo. *A voce nouissime & nouissimus* , inquit , *abſtinuit Cicero, quibus vocibus Salustium optimum autorem, & M. Catonem vſos ferunt.* Etiāmne id vitium , ac non prudentiam Ciceronis dicis ? Eum hominem qui Latinam linguam tanta cura illustrare studeret , nouissimam vocem formidare prudentiæ fuit , prolata autem sententia non damnare , qua cæteri vterentur , modestiæ. At quare non sequutus eſt Cicero tantorum virorum iudicium ? Quare ? quia maluit ſolus culpa carere , quām cum cæteris veniam poſcere. Quia maluit Lælium ſequi , cuius iudicio ea vox damnata eſſet , cuius iudicio qui loquebantur recte loqui putabantur , cuius iudicium maluit ſequi Cicero , quām contra illud mereri , ut ſe ſequereris. Aliud enim ſonat auribus tuis improbo nunc verbo affuetis , Erasme , aliud Romano viro , qui tam en Asinianæ calumniæ Patauinitatem Liuio obiectare auſus eſt. Quam tu quo loco , quo tempore cognoscere , quo modulo Batauus metiri potes ? Qua ratione Teutonicus vitium

illud conflari, quo iudicio dignosci dices? Si omnes voces Romanæ sunt, si vniuersa structura ex veterum cementis, lapidibus rediuiuis, incorrupta materia constat, si candor ille illam felicissimam ætatem etiam superat, si omni inuidia, omni calumnia maior est, quam in laetio illo flumine labem labes deprehendas? Cùm tamen illius sententia ne his quidem qui obiecerat, cæteros Romaños habuerit assertores. Sibili elementum inter duas longas vocales à Cicerone geminari vitio putat. At id Quintilianus, vnde hæc didicisti, non Ciceroni, sed toti illi, atque mox subeunti ætati attribuit. Quamobrem si tantum tibi impudentia est, vt quod omnium fuit, vni ascribas, si tantum confidentia, vt aduersus centum annorum totius urbis Romæ usum, peregrinus atque semidoctus impetum facias, iam istius tuæ temeritatis vel hoc unum iudicium esse potest. Quid quod tam audax impostor non agnouit, haud temerè in voce hac *caussa* medianam geminare consonantem? Non enim ex illorum usu, sed certa ratione factum est. Siquidem ea vox concisa nunc est, quæ olim *cauissa* fuit, eadem proportione *qua fouissas* integrum dixerunt aliquando, nunc autem *fossas* diminutum. Exit deinde ab eo quod orationis initio pollicitus fuerat. Cùm enim de Ciceronis eloquentia quæstio sit, quæ prosa oratione contineretur, ad poëticam illius vim, tanquam aptiorem ad reprehendendum, sese confert. At quale tibi videtur id carmen, quod totum illius ætatis fuit? Quod si damnas, non Ennium solū, quem tu contemptui habes, sed totum Romanū æuum ad Catullū usq; damnes necesse est. Is enim cū aliquot paucis, Caluo & Cinna primus mira dicēdi suavitate duritiam illam veterem atq; horridā emolliuit. De Lucretio verò quid dicemus? An is tibi visus est quem tua petulantia dignum duceres? Atqui neque illius doctrinam, cuius tu fundamenta complicibus tuis Lutheranis iaciebas, contemnere debueras, neq; numeros minus fluxos salua iudicij tui constatia carpere poteras. Siquidem Horatius, cui tu te vni addictū iactas, eodē versus genere haudquaquā felicius fluit: qua tamē tēpestate tā grādis Poëta Virgilius florebat. Varus vero & Gallus, atq; ijs maiores natu Cinna & Catullus, tāta suavitate, tā lerido numerorū fluxu usi fuerāt, vt omnia deinceps sēcula ad

modulos allecta sui exemplo habuerint. Neque vero Horatio detrahimus in iuuentione ingenium, in sermone puritatem, in sententijs occultos sales, figuræ, numeros. Totius orationis succum sapidum ac frugi ita admiror, vt ne tibi quidem cedam: sed numerorum iuncturas, lubricos lapsus, non indecoram venerem, sublato autòrum titulo, in utroque ita desiderari, vt Ciceroni ætas illa, Horatio argumentum obfuisse videatur. Cùm verò versus mihi narras quos operibus suis ex Græcis tragœdijs parum feliciter versos inferuerit, in quorum numeris idem sibi licere cum veteribus putârit: Quam tu limam huc ob quatuor tantùm versus affers, quanto maiore operæ-
precio totam in Latinitatem vertere debuisti. Quis enim usque ad Senecam senarios iambos aliter scripsit? Nam quòd Horatius tuus patrios iambos à se primùm confeccos gloriatus est, præripuit iactatione gloriam Catullo, quam ille prior vero labore sibi pepererat: qui neque compositis numeris, neque feli-
ci oratione, neque puritate, neque elegantia cedit: acerbitate autem multo etiam anteit. Sed Ciceronem ijs abusum men-
suris calumniaris. At vero quî aliter locutus esset Græca La-
tinus, quàm cuiusmodi Latina apud alios comperta recitabat? Id quod æquè irridere tam impudenter veritus non es. *Horri-
dos, inquis, versus atque incultos inseruit.* Quos insereret igitur,
qui non extabant? an Virgilianos, quos nondum viderat? an tuos? At te tam præclaras tuas gemmas inter eas fordes tuæ
orationis, quam proscindis, indignaturum diuinabat. At nunc
quòd id non fecerit, indignaris. Ignosce tamen illi, Erasme: non
potuit ante nouisse te quàm nascereris. Et nunc illa tibi vete-
ra fordescunt? At nō Ædilibus immani pretio eas fabulas com-
parantibus, non applaudenti populo, non approbantibus thea-
tris fordescabant. Porro autem sapientum sententias satis ha-
bet Cicero referre, non fucos. Quanquam in illa horrida vete-
rum poësi tam non anxiè astricta, non contortas sententias, non
inuitorum verborum occupatas sedes inuenies, sed liberam
sententiarum maiestatem, saluum elocutionis sudorem, sanam
structuræ æquabilitatem, verborum splendorem, numerorum
concinnitatem. Vbi nihil pœnitendum deprehendas, nisi quod
ea tempestate condita essent, vbi dissimiles tuis mores æqua-

lem sibi poscerent orationem, quam tu irrisurus essem. Sed quo autore inseri versus prohibes? Annon fecit idem Plato? non præcipit id Quintilianus? non hoc agit Lucianus ille tuus, cuius venena tanto tibi studio appetita sunt? Nam quicquam de Aristotele nolim contra tuam istam petulantiam afferre, quem tu adeo despexit, ut scholæ tantum nomine per contumeliam dignatus sis, omnésque illius studiosos in contemptum *scholasticos* appellâris. Quam ob caussam quoties istis disputatoribus, ut iracundiores sunt, stomachum mouetis, contrâ eos *tabernarios* appellare solent. Hiulcam Ciceronis orationem subeuntium vocalium frequentia dicit esse. Etiámne id ineptis, ut quod ille ita fieri necessario declarauit, tibi id retractandum reliquise arbitreris? At ob id Theopompum errasse volunt, quòd eiusmodi vocalium concursum effugerit. Id quod tamen ne Thucydidi quidem elaboratissimo dicēdi artifici curæ fuit. Ac ne Platoni quidem ipsi non in *Dialogis* modo, sed in *Funebri quoque oratione*, cuius excellentia id merita fuit, ut quotannis anniversaria recitatione publicis omnium Atheniensium suffragijs dignata sit. Cùm igitur tot florentissimorum ætates oratorum subsecutæ sint, tot tantaque cuiuscunque generis ingenia pullulârint, nemo vñquam vocalium concursum illum effugiendo id meritus est, ut eius oratio pro illa hiulca, *Platonica* recitaretur. Præsertim cùm rei nouitas toties iteratæ orationi officere debuisse. Quamobrem id ipse Cicero ab se dedita opera factitatum prædicat, tantaque esse statuit suavitatem, ut quæsitam illam negligentiam ipsi orationi lumen atque gratiam afferre indicârit. Et Gellius id vltrò à quibusdam ad orationis concinnitatem etiam affectatum scribit, inter quos *Cattullus* quoque commemoratur. Cuius in manu multo fuit facilius corrigere quod prauum esset, quâm tibi quod esset rectum dignoscere. Quod cùm non despicerint, sed probârint, non reiecerint, sed affectârint, non sustulerint, sed statuerint, multo aptius consuluere auribus eruditiorum quæ non læderentur. Id quod & Sallustius omnium scriptorum numerosissimus nusquam aspernatus est. *Vbi vero ita*, inquit. Deinde, *vbi ea imperata semper boni fidelisque mansere & cuncta à bestia Albino*. Et cætera etiam quæsisse videtur, ne tibi omnium iuncturarum

exactissimam trutinam obijciam Virgilium Poëtam. Omitto enim *sub Ilio alto, & insulae Ionio in magno, & sexcentis alijs in locis* qui id non admiserit solum vbi sese offerret, sed etiam arcessuerit in quarto diuini operis, cùm dicere potuisset, *aut qua spes inimica in gente moratur, maluit ita hiare, aut qua spe inimica in gente moratur.* Et in quarto *Georgicorum* vbi erat in promptu dicere *Flerūt Rhodopeia saxa.* Maluit *Rhodopeia arces,* qua ex obseruatione tantam in oratione virtutem Demosthenes indicauit, vt etiā conquisitis vocalibus, id affectasse videatur. Nā si orationē quā pro *Phormione* habuit, legas, non solum eādem vocalem seipsum excipientem inuenies, vt ἀ ἀ νῦ δίγλα, quod ἀπρ ἀ tuo iudicio ad blandiri debuisset: verumetiam additam vocalem cuius vsu tum carere potuisset. Dicit enim ἀδινωμ θέων δυνοῖ, ἀπαλλαγή πς. Cùm tamen ἀδινωμ dicere potuisset, si ea quæ tu improbas, non probāssest. Sed & hoc mihi nihil profit, si nō eadem in oratione multo maiorem hiatū comperieris. Απολλοδώρης inquit, τετσὶ, ἀπ δικλ. Etenim cùm hiaret multum, ne eadem diphthongus concurreret, quæ omnium obscurissima est, addito vastiore hiatu rem composuit. Ecce tibi, Bataue, quemadmodū hiatus non solū non turpis est, immò vero necessarius, nō solum nō lædit orationem, immò vero eius vitia sanat. Atq; equidem miror qua ratione id artis damnes, quod natura quadam etiam in singulas easdémque simplices irrepserit dictiones. Nā in odio, oratione, copia, tædio id suopte ingenio natum est quod à Cicerone factum stulte insepararis. Iam vero & eadem sibi ipsi subeunte non solum absonta oratio non fit, sed contra additur decus id, quod Virgilius atque Salustius ad grandiorē orationis sonum suis scriptis partum voluere, id quod in verbis cooriri, cooptare, coopertum manifesto compertum est. *Officiorum* exordij periodum nono demū versu absolui criminatur. Quid id ad te si vel decimo, quod ille vno tamen spiritu protulisset? Hem, Erasme, vt intelligas quanto vel ea virtute quæ non maxima est in oratore illo, iam sis inferior. Quanquam ij nostrates scholastici, qui tibi inuisi sunt, vel minimo tuorum poculorum tam grandem illam periodum contineri posse prædicant. Sed vt memineris id aliorum quoque exemplo illi licuisse quod ista tua tam importuna procacitate nefas ducis, legas censeo

Olyntiacam primam orationem : legas eam quæ pro *Ctesiphonte* tantopere laudatur. Non calumniabor , versutissime quod tu facis , nonum versum, quos tu minutissime secas , sed ad sexagenā verba tibi vnica periodo cum Demosthene pronuncianda erunt. Sed nequaquam tibi tam delicato homini scripsit illum librum Cicero , qui diuinabat te suos libros , atque eum adeo in quo decori præcepta continerentur , neglecturum. Pergit deinde orationum operūmque aliorum Ciceronis exordia tanquam tribus ad comitia citare : in quibus dum imitatorum prætexit castigationem , tres aut quatuor formulas explicat , quibus Ciceronem addictum fuisse videtur intelligere. Cum tamen inter tot epistolarum , tot voluminum milia sex, aut ad summum octo, initia ab eadem syllaba inciant. Atque ibi tam acer iudex , tam accuratus obseruator orationem ad *Equites* habitam pro Ciceroniana recensuit. Quam , si tantum polleret animi vi , tanto esset iudicio , quanto vide ri vult , nihilo magis esse Ciceronis quam in *Catilinam* declamationem planè deprehendisset. Iam tibi non succenso, Erasme. Quid enim de Ciceronis operibus iudicare velis quæ tibi sunt ignota, nescio,arbitrörq; te bonum virum illius opera per currisse,non perpendisse. Ut facilius ad illa tua singularia studia quibus religionem nostram lacerares,te ipsum conferres. Atque ipse cum imitatores eludere velles,tuo consilio atque suauitu circunlata iactas aliqua Ciceronis pariter & recentiorum quorundam fragmenta,quæ ita placerent aut displicerent,prout illius aut horum nomine tituli transferentur , atq; vt ad ipsum Ciceronē referebantur perinde probata esse. Iam iudicem illum deprehensem arbitror,Erasme,cuius tu nomen , quæ in te est immanitas,more tuo,qui nemine vexas , suppressisti. Quem tu alium censes fuisse quam te ipsum? At rursus nobis data verba credidisti , cum declamationem , pro Ciceroniana oratione ad *Equites*, supponebas. Vides quantum inter te Italūmque hominem , quam nationem tu *sciolam* vocas , intersit? cuius tu aures vel rudis scholastici fallere non potuisti. O nequam, si tibi notus es , & si non notus , infelicem? Nam si illa falsa pro veris subiçis , falsi crimen subis , si ita prorsus iudicas , inscritiæ nota affectus es. Vtrò autem te verteris , non boni

viri nomen effugere non potes. Legentur hæc apud posteros, Erasme, atque ita legentur, vt si quid pudoris reliquiarum in tanta animi perueritate esse potest, antequam id scriberes, malles vitam cum morte commutâsse. Dic, amabo te, si ea in quibus Ciceronis solœcismos iactas, esse negauero, quid tu mihi respondebis? quibus argumentis? titulo? At etiam Gallionis libri ad *Herennium* cuius essent, abs te ignorabantur: eadem ratione illius erunt. Si de stilo atque dictione cuncta perpendis. Quid agebas, cùm eam legeres orationem, quam nos expunximus? Iam videtis, OPTIMI ADOLESCENTES, quicum bellua nobis res sit, cui neque sua, neque aliena nota sunt. Et tamen seipsum iudicem constituit pro vniuersa republica literaria, quam, exciso capite, tantopere funditus euersam cupit tanta inconstantia, vt peculiari sua se leuitate superâsse videatur. Cùm enim Ciceronis memoriam sublatam velit, se tamen audet dicere veram germanâmq[ue] Ciceronis esse prolem. O carnifex, tu te illius esse prolem dicis quem necâsti? O parricida quem admodum audes aut mentiri te satum eo parente quem iugulas, aut iugulare quem mentiris? Quos tibi equuleos, quas catenas imprecabor? Ofuria quibus te hæc scripturum sperâsti? Aniles fabellas tuas è Græculis vanitatibus ad fallenda adolescentium studia tractare te putâsti: quanquam hæc supplicia vt deprecarere, ingentes mox eiusdem laudes exageras. Et quem aridum atque elumbem atque subinanem notabas, eundem diuinum repetis prædicare: quasi cuius scripta sint eiusmodi, vt in ipsis illius etiamnum mens spiret, atque is genius qui arcanam quandam afferat energiam. At ne tibi propter hoc ignoscere nos putas. Hæc tibi non credimus, sed doctis idem dicentibus. Hæc tibi non debemus, non accepta ferimus, sed omnibus seculis de illo hæc eadem prædicantibus: cùm præsertim te non laudandi Ciceronem consilio, sed deterrendi nos ab imitatione, petulantia fecisse constet ex verbis, quæ maxima cum illius laude & leuitate tua subiecisti. Cicero, inquis, nasci fortasse potest aliquis, fieri autem nemo. Vbi quid tibi velles, nesciebas quidem. Nam quemadmodum ille non statim natus est tantus, quantus postea fuit, sed factus est: ita autem factus est, vt à natura ingenij semina adeptus sit. Eodem quoque pacto quis, postquam ita natus

ita natus sit, talis quoque fieri potest. Sed nihil mirum circulatorum mercenariæque garrulitatis venditorem à Philosophiæ studijs abhorrentem tam absonta locutum esse. Et si ita nasci debet is, Ciceroni similis futurus est, satis nobis sit, si modo nasci potest. Nam tu mirificam abstrusamque rem imprimis enucleasti, qui neminem fieri posse oratorem antequam nascatur multis nugis contendis. At ne ad Ciceronem quisquam ab eius genio auersus, se se accingat. Num tu igitur totum orbem ab eius genio exclusisti? at qui non solùm ad Ciceronis imaginem inuita Minerua componendi non sumus, sed Quintiliani quoque præcepto ne ad oratoriam quidem vel spe tantum percipiendam. Nam quamobrem ad rusticum opus faciendum aliquod etiam destinauit? Quanquam quid in his ego diutius immoror? cùm vel infinitos Cicerones nasci posse, infinitosque illius prodire genios concedere cogaris, qui tam vili ipsum æstimasti? Immò vero tua sententia facile quis etiam multò excellentior ortus iam sit Cicerone, quem tu quidem omnibus autoribus literarum aliqua ex parte etiam ijs quos nunquam legeras, postponebas. Quare cùm nihil eximium haberet, cùm virtutes vitijs proximæ sint, cùm imitatio plenam rem non exprimat, sed defluat, non erit Cicero imitandus. Quoniam in eius summas virtutes si vires intendamus, in vitia virtutibus proxima delabi necesse est, ubi (vt tanta inter se pugnantia omittam) venit mihi in mentem quā otiose talis Philosophus irrideri possit. Quasi verò intra summas virtutes quas Stoici finiebant, quispiam consistere non possit: multo ci-tius quam in vitia delabi. Nam cùm per virtutes quasi cùm ab auaritia per liberalitatis gradus ingrediaris, antequam in summo sis, antequam prodigalitatis periculum subeas, nōne certis limitibus præscribere te ipsum potes? Sic & intra diuinam illam eloquentiam multi magna cum laude versati sunt, cuius illos haud quaquam debuit poenituisse. Nam etsi virtus me-dium inter vitia, quasi centrum in circulo describitur, non ta-men puncti vicem obtinet, sed multam partem diametri sibi vindicat, quanto à circumferentia magis abscedens tanto pro-pior cumulum illum laudatiorem. Ita propterea ex actionum

frequentia effici id, quod *habitum* appellant Philosophi, dicimus. Ante igitur quam habitus ille qui *virtus perfecta* dicitur, perficiatur, is qui iteratis actionibus studet, vitiosus, opinor, non putabitur. Igitur summum hoc bonum inter & summum illud vitium ea interualla, naturæ iusu relicta sunt, ut quoniam repente optimi esse non possumus, via saltem ad eum cumulum haudquaquam interciperetur. Atque hæc quidem tibi tam grandi natu nequaquam canimus auerso per ætatem ab ea veritatis disciplina, à qua te aut peruersa natura, aut nimia genij indulgentia retraxit. Sed ut OPT. ADOLESCENTIBVS, quorū eloquentiæ vim integrā atq; incorruptā indignabar, quanta ipsis venena parares, ostendamus: Præsertim cùm & summā valetudinem ne optandā quidem statuas, quam labefactari aliquā necesse sit, quoniam ibi consistere nequeat, atque iccirco in ægritudinem necessariò collabatur. Atq; huius quidem vmbram sententiæ, à cuiusmodi luce sublegeris, satis compertum habere video. Ex Hippocratis *Aphorismis*, opinor, sed quam malè intellectis, iam hinc perspicuum faciam. Agedum bone Æsculapi, nōsti quam lata sanitatis interstitia ab ipso Galeno constituantur? Nostin' aliquos ita sanos apud ipsum esse, vt in præsens tamen quales sint iudicetur: alios vt magna ex parte vitæ ita sint: quosdam vt semper tales habeantur. Paucos autē esse quos omnino sanos vocet? Te igitur quem in ordinē cooptari velis? An eorum qui omnino fani sunt optimum statum negabis? cùm tibi non eligas aut saltem semper sanum esse. At iam pertimescebas tibi esse quempiam in morbum incidentum, cùm tamen id generis homines, haud ullo inquam morbo tentari eidem Galeno persuasum sit. Quod vero ex Hippocratis sententia pro te astruis, ita intelligas oportet, summā valetudinem, quæ in eiusmodi corporibus est, quæ à Galeno in præsens tantum sana esse dicuntur, agnoscamus. Eam igitur valetudinem, cùm summa est, ne in peius dilabatur, aut præbita potionē, aut soluta vena, aut cibi abstinentia præcipit cohibendam. Hem Erasme quanto pudore tuo, quanto gloriæ tuæ periculo ab iuuene hormine, à rudi oratore, à non oratore, à milite, ab Italo, ab eo qui peruelit se, & dici & esse Ciceronianum, docearis. Videnturne tibi ex-

dem disciplinæ in moribus, in Dialectica, in scientia naturali, in Medicina, in Mathematicis, inter colloquia tua comprehendendi posse? Quæ ego quidem, haudquaquam perdidici, sed ab alijs luculentissime dictata rudius tibi narro, non ut melior fias: ea enim fabula surdo canitur: sed ut ne nos ipsi tui exemplo deterriores euadamus. Quare succensere nobis non debes, si & pro publica omnium causa, & pro mea ipsa, & pro tua, si voles, laboramus. Acerbius hæc in te dicta putas? quid si illorum Italorum, in quos rabie tincta missilia eminus iacularis, aciem cominus intuereris, quorum congressum toties exhorruisti? Tun me iubes à virtutibus abstinere, quoniam vitijs vicinæ sunt? O Epicure, summo loco natis viris liberalitatem, quoniam profusi esse possint, interuertere conaris? Tu magnanimitatem pessundas, quod furtim temeritas obrepere solita sit? Tu me à recuperanda auitarum sedium dignitate detergere vis, propterea quod maiores mei cùm eas obtinerent, à tyrannide haud penitus abesse fortasse visi sint? Omittamus omnes summas virtutes, sanctos viros ne imitemur: simulacioni enim erimus propiores. Inopes ne subleuemus: ostentationi enim hæc proxima sunt. Omnia diuina iura contemnamus, quoniam ij calles angusti præruptis præcipitibusque discladuntur. Videtis, OPTIMI ADOLESCENTES, cuiusmodi iudicium, qualia præcepta, quas turbas cieat vobis in luce ciuili? Omnia iura humana, diuina miscens, confundens, tollens, vt nihil aliud quām immanis belluæ impetum illius oratio habere videatur. Quamobrem minimè mirum est, in calce Dialogi suafisse, ut ne optimis semper vteremur. Quoniam varietas tum in literis, tum cibis oblectare soleat: cùm tamen in varietate, suo quæque genere, etiam optima esse possint. Quod si non iam varietati modo studes, sed & deteriora quædam à nobis appeti interdum dicis, idipsum debilis stomachi, aut languentis, aut corrupti esse scito. Quocirca non ita erit vti tu insimulas, à nostris bibliothecis omnes literas præter Ciceronianas excludi. Quanto enim vniuersæ eruditiois cumulo, eiisque integræ, atque ex innumeris pene petitæ libris te anteeant, iam vel ex his manifestum est.

Id quod vel de ipso Cicerone tibi ipse semper contradicens as-
sentiris. Eum enim cùm in ciuilibus actionibus *prima laudis vi-
rum* dixisses , in alijs autem interdum illa gloria inferiorem,
eiusdem orationem nunquam satis laudatam , excellentibus
eius virtutibus connumeratis in cœlum tollis. Quas tamen
virtutes sub iniquo iudice pro vitijs haberi posse profiteris. O
Erasme, ab illo iudice ad te appello, quem iudicem opinor non
nōsse te atque illi male velle , quem tu calumniatorem atque
impudentem mox appellas , qui conetur quicquam illius re-
prehendere orationis: nusquam enim illam tu tuo isto Dialogo
reprehendisti. Post hæc sibi applaudens , *Socraticis* , ut ipse scri-
bit, *argumentis* ita statuit, non debere nos, quomodo Cicero di-
xit, dicere, propterea quod nunc alia sint imperia, magistratus,
curia, forum. Quidni? Num Cicero cùm ad *Quirites* verba fa-
ceret , *Sabinos pastores* appellabat ? cùm in curia diceret, nomi-
nabat *Areopagitas*? cùm apud Cæsarem Q. Ligarij caussam
ageret , *Alexandrum Macedonum* vocabat ? Annon apud om-
nes idem Cicero ? Annon Reipub. statu mutato, eadem fuit
Ciceronis eloquentia , nominibus tantum , atque aliquot affe-
ctibus immutatis? Si pro Milone verba facit, si Marcellum lau-
dat, aut Pompeium exornat , aut Archiam defendit, aut Sulpitij
memoriam consecrat , ita eodem modo nos pro rerum na-
tura, pro materia, pro tempore, pro personis, dignitatis atque
orationis nostræ habebimus rationem. Quamobrem de reli-
gione nostra mutatis tantum nominibus , iudicūmq[ue] hono-
rificis appellationibus , quis referri vetabit Ciceroniana elo-
quentia quæ alibi barbarè effusa sunt ? Quod si ita est ut hæc
ipsa religio omnino respuat ornamenta, quorsum nugæ tuarum
paraphrasium ? quibus te non solum interpretes , verum etiam
Marcum ipsum diuinæ afflatum eloquentiæ spiritu dicendi
genere superaturum sperâsti. Quæ si tua loquacitate adum-
brantur , quid caussæ erit quominus diuina illa eloquentia il-
lustrius exprimantur? Quam rem tu quoque, leuissime transfu-
ga, alibi confiteris, Ciceronem, quæ olim dixit, præstantissimè
dixisse : Et quæ nostrata non dixit, eadem facultate fuisse di-
cturum, quo nemo felicius dicenda tradiderit, nemo tradita di-

xerit absolutius. Si igitur ille hæc ita dicturus fuit , quo modo illa dixit, quam ob caussam, eorum imitatione hæc ita dici non queunt? Nam quod attinet ad quædam verba quorum insolentia fretus præsentium rerum statum Ciceronianæ dictioni reclamare clamitas, id ad iuncturas nihil attinet , nihil ad figuræ, periodos, vim, perspicuitatem aptam, compositam, concinnam: quemadmodum Stoicorum verborum monstrâ quædam nequaquam obfuere , quominus inter illustrem illius orationem mitiora placidioraque tractarentur. Neque si quis , quem non commemoras, Romæ minus apte egit, non multi alij quoque mali oratores extiterunt. At Ciceronis culpa euenisse cum dicis, id quî ferri potest ? Annon ij , qui Ciceroniani non sunt, aliquando eiusdem notæ iudicati sunt: immò vero vel frequen-
tissime. Quamobrem nō quod ille male egit, nobis illius exemplo silendum est, sed ne aliis male agat, non est silendum, præ-
sertim cum non à Cicerone id illi vitium oblatum sit, sed propter ipsum Ciceroni tua obuenerit obtrectatio. Atque Phædrum quendam cum nominasset, statimque caluminiam hanc introduxisset, *nomen, inquit, viri suppressam, ne viuentium quempiam arrodere videar.* O vitum astutum, qui inter sepulchra vi-
ta funestos mauult arrodere, quoniam ij se se tueri non possunt. O virum moderatum, qui Phædro parcit quanquam pinguissi-
mo , Ciceronem autem quem exili tamen collo fuisse scribit,
arrodere minime dubitauit , qui omnium recentiorum etiam viuentium nomen , dignitatem , ordines odiosissimè obturbat.
Tanto magis à Quintilianî modestia alienus , cui viuorum no-
men attingere fuerat religio. Interrogat deinde an pro *Optimo maximo Iesu Deo nostro, Iouis vocabulum subdemus, pro Virginum regina Maria, Dianam.* Id vero stultissimi hominis est interro-
gare. Numinam pro *Erasmo* appellabo te *Lucianum*? Atqui commodius poteram: In hoc enim ipso ex commentario, quem de tractandæ Historiæ ratione conscripsit , imitatus es , cuius illiberalem taxandi morem sequutus es, cuius ad exemplum irridendis religionum nostrorum luminibus, te ipsum comparasti. Num tibi Timonis nomen supponam ? Atqui decuit : humani enim generis odio flagrare videris, qui præter te vnum probes

nihil. Num Porphyrium? At noti sunt sanctissimis collegijs tui Commentarij, quorum impietatem omnibus suffragijs damnarunt, quorum labes ut expurgaretur medijs Lutetiæ foris, sugerente etiam populo, ignem publicè concremarunt. Subdēdæ erant illæ animo tuo faces Erasme, quibus fieres purior, non immerentibus chartis, quæ tuis oblitæ monstris, eo ipso satis pœnarum dederant. Ut intelligas longè dissimiles tui nos esse, quibus tantum erroris obijciebas, ut inter orationes nostras redemptoris suauissimum, ac dulcissimum Iesu nomen exhorresceremus. Utinam tibi Erasme ille ipse eam mentem dedisset, ut ab suo nomine abstineres, cum tu tanquam popinonis, aut institoris cuiuspam compotorem inter moriones colludentem statueris. At tui dissimillimus Salomon eam sapientiam non inter stultos, ut tu vis, sed in æterni Patris sinu perpetuo lusu oblectatam prodiderat. Quare frustra tu quidem sperasti, Ciceronianos huic calumniæ non responsuros, quoniam nomen illud scriptis his esset identidem inferendum. Iam igitur desines calumnari: prophanarum rerum usum, Ciceronis prætextu animis obtineri, verū nostrum IESVM CHR̄STVM simulari. Ecce tibi quā apertè mentitus es. In me omnes ad te loquuntur Ciceroniani, quorum eloquentiam in inuidiam per hæc mendacia trahere conaris. Cum tamen in calce Dialogi nullum magis autorem pueris in sinu habendum censueris, qui in eloquentiæ luce educarentur. At tu Ciceroni aliquos pares faciebas, alios præponebas, alibi tanquam vitiosum effugiendum dicebas, quem neque posse imitari videtur, neque velle deberemus. Quare igitur puerorum ætatem improvidā atq; simplicem ludificari: fallaci obijcis labori, perdita spe irritas: turpi prouincia implicas: Quare opinione tua nostrāq; frustraris? Quem in sinu foueant, tanquam anguem labori, atque spei, atque indoli suæ insidiantem? Sed ut æmulentur, inquies fortasse, non ut imitentur: quoniam qui æmulantur etiam melius dicturos sese sperant. At, ad cuius apicem aspirare tua sententia non possumus, quomodo superabimus? Cum Ciceronianis virtutibus vitia proxima sint, quoniam pacto pueri foueas illas euitabunt? Quantos limites sibi præscribent? qua ratione superabunt æmulando, quem imitando

æquari posse negas? Ad argumentorum iam hinc fallacias ruit, atque aliquem Ciceroni parem esse posse dicit, qui tamen illi sit dissimilis. Smaragdum igitur, & pyropum simul comparat, æquátque, dissimiles tamen. Sed & grammatis-
tas istos obliquarum sinu rapi fallaciarum, ac cæteris idem velle persuadere, eiusdem prorsus dementiæ est. Eiusdem propinqui generis comparationem te facere oportebat magi-
ster, inter pyropum & pyropum, diuersas species subditas conferendo, atque ita oratores inter se committere, vt quotus quisque extaret, videremus. At cum summum genus lapillorum mutuatus, diuersa genera coniungis, falleris iam. Hoc enim erit Ciceronem cum Liuio, cum Virgilio compa-
rare, quos inter se suo quenque genere, æquales maxime con-
fitemur. Quid si hic aliquis eorum scholasticorum è Sorbona,
quos honoris caufsa nomino, quos tu ineptus irritas, nunc sur-
gat, qualem tibi gratiam referat? Quid enim respondeas, si ita loquatur? Pyropus smaragdusque nequaquam æquali pre-
cio sunt. *Dummodo cetera, vt aiunt, paria sint.* Nam si spe-
cies impares non sint, statim easdem esse necesse est. Licet enim genus æqualiter in omnes partitum sit, differentiæ ta-
men aliæ alijs præstant, quibus constitutæ species eadem ra-
tione inter se præstare coguntur. Nam quod in qulitatibus si-
militudo dicitur, in quantitate id æqualitas est. In ea vero quam substan-
tiā vocant, identitatem esse statuerunt. Audis Gram-
matice, quæ tibi dicat pallidus ille, atque horridulus scholasti-
cus, à colloquiorum tuorum hilaritate quidem longè summo-
tus, sed vero animi pabulo, puro sapientiæ succo nitidus, ac florens, qui & vocis sono minus recepto statim te verberauit,
cuius tu studia si vel tantillum imitatus essem, nequaquam pa-
res ad fallacias diuertisses. Cùm de rerum similitudine ar-
gutaris; *simia, inquis, homini omnium animalium simillima est,*
& *turpisimam omnium tamen.* At aliud est vnaquaque in re fi-
gura, quæ lineamentis continetur, aliud forma, quæ vt res ipsæ sint, efficit. Dico tibi igitur, in simia si hominis forma vi-
get, si diuina animi nostri latet vis, si à recto id quod homi-

IVL. CÆS. SCALIGERI

nis verè est, non abscedit, satius multò fuisse tibi simia vt essem
præoptare, quam homo is, qui præter homini⁹ figuram habe-
res nihil. At simius tuus hypologus mauult se pauonem esse,
mauult camelum, quām simiorum formosissimum, credo etiam
porcum diceret atque asinum. Porrò non est imitatio, vbi er-
ror est. Homo igitur homini similis, simia vero non, in qua mul-
ti errores deprehenduntur. Eadem ineptia tempus conterit
circa *Asini* vocem, atque *Cuculi*, quem tamen odio credo Cice-
ronis, ne Latino quidem nomine dignatus est. Maluit enim
vbiique *Coccycem* dicere: Ad humanam vocem eos proprius ac-
cedere, quam lusciniæ: Et tamen lusciniam præferri. Aliud est,
ō bone musice, sonus vocis, aliud ipsi, vt ita dicam, articuli.
Quamobrem ij quoniam in cuculo & asino desiderantur, in
luscinia adsunt: vtra tandem eligeretur in promptu est dicere,
ac propterea eadem luscinia non iam cuculo comparata, sed
homini quoque cantu ita præfertur, vt cùm cantoris cuiuspiam
guttur, accentuñculásque laudare volumus, lusciniæ ipsas
comparemus. Quod si inutilem ignotumque eius cantus fle-
xum, atque anfractum cum hominis oratione vel horridæ at-
que rusticæ vocis conferemus, pro nihilo despicietur. Nego tibi
in homine summum robur, nego acutissimum visum, nego
perfectam celeritatem, nego suauissimam vocem. Non enim
propter hæc homo factus est, propter animi vim, quam cum
Deo Optimo Maximo communem habet. Cætera omnia me-
diocria, & sana, non ad impetum capiendum, vt in belluis, pe-
corib⁹sue, sed ad illius eiusdem animi usum constituta. Quare
cùm falsa hypothesi usus sis, ne non semper falleres, fingeres,
mentireris, haud mirum si hypologum tuum modo camelum,
modo asinum effecisti, modo aliorum pecorum corium, cör-
que induisti. Iam vero cùm Catonem Uticensem sèpius per-
suasisse, quām Ciceronem dicit, non imitatores iam comparat,
sed ipsum principem minus eloquentem dicit: quam impu-
dentiam ex Historijs quas nullas super ea re haberet, nequa-
quam testimonio comprobauit. At verò quot à caussis cecidit
Cicero? cui tantum vacauit, vt tam anxie omnia iudicia, omnes
in Senatu sententias, conciones, disceptationes numerarit?

Etiámne

Etiāmne huius rei numerus literarum monumentis scriptus est? Etiāmne tu qui nostram vitam breuem ad vnius tantum viri imitationem deploras, tu, inquam, id otij naētus es, vt numerares? Tu qui à sacris libris ne latum quidem vnguem descendendum iubes, ad tuorum digitorum numerum, Ciceronis omnes Catoniisque actiones in foro, in comitijs, in curia, in bello, omnes inter amicos disceptationes, quibus per triginta amplius annos infudauerant, collegisti? Quod si reum quempiam Ciceronis opera à Catonis erectum accusationibus ostendam, vter tandem maior eloquentiæ autor videbitur? Annon L. Murenam quem manifesti prope criminis Hortensius accusabat, Cato vero etiam premebat infensius, orante Cicerone iudices absoluunt? His tot tantisque ineptijs cùm frustra decus eloquentiæ maculare tentasset, quoniam sati esse desperabat, propositis laboribus, ab imitando deterrire conatus est. *Si præsto, inquit, esset ea eloquentia, hanc quam rei ciendam arbitrarer. Qua laude, mea quidem sententia, nullam cumulatiorem attribuere potuit.* Quanto enim quæque leuiora sunt, tanto & parabiliora. Cætera magna, ingentia, æterna, operosa omnia, laborem diurnitatem sua compensant, repente orta cito intereunt, atque euanescunt, ortus sui finisque parem fortunam fatūmque sortiuntur. At versus Dialogi sui calcem humanam vicem deplorat. *Nolle, inquit, valetudinis vitæque dissipatio eam eloquentiam parari.* Itâne, Erasme, agis vt ignobilem abiecitamque vitam, nobili atque illustri anteponas? Toto igitur literarum orbe atque ambitu abstinentium fateare, necesse est. Sublato nanque corporis exercitio, ijs horis quas literarum studijs impendimus, intentis animi instrumentis in eam corporis partem, quæ rationis, iudicij, inuentionis moderatrix est, auertitur necessario naturæ opus, ab alendis membris. Frustra enim vis illa, quam Galenus *attrahentem* vocat, laborare visa est. Frustra est ea quæ retinet, nihil habet immutatrix, quod immutet, expultrix quod exigendum est, ne cæteræ quasi in vacuo destituantur, non expellit. *Quamobrem neque corpus nutritur, & corrupti humores ex arterijs nequaquam euaporabunt.*

Ex illo igitur imbecillitas insidet, ex hoc morbi subrepent, ex utroque interitus subsequetur. Hinc illi pallores, facies exanguis, oculi caui, frons contracta, infirmus ingressus, ac vacillans. Quæ omnia eadem ratione ut euitates, literarum studiū totum quod earum rerum caussa sit, euitare item debes. At non sic Prodigius Hercules, non sic Erasme, ille voluptatum illecebras, quæ omnem ætatem solicitare solent, iuuenis adhuc cū virtutis salebris commutare minime dubitauit. Ille reiectis cōmodorum fucis laboriosam vitæ semitam ingredi præoptauit. Ille virtutem vita, quod hæc sine illa nihil esset, potiorem duxit. At non sic Achilles rationes suas subduxit: qui longævæ ætati breuem gloriam, cāmque perpeti erumna partam prætulit. Proinde ijs exemplis define territare magnanimos adolescentes, tuūmque illum metum vmbratilem natis parce tuis. *Vel nimio, inquit, constaturam illam eloquentiam vereor, etiam si assequamur.* At ô rustice, quid egregij nimio constare potest? An non liberum caput propterea nullam recipit estimationem, quoniam libertas nimio constare non potest? Pro qua non nobis ipsis modo paranda, moriendum est, sed ut eam posteris quoque relinquamus. At, inquires, nemo tantum potest, ut & Philosophiam & Theologiam, & eloquentiam assequatur. Quid tu Platonem infantem putas? at iam tandem define totum orbem tuo metiri modulo: quódque tu non potes cæteros quoque ne possint, nimis inuidè deterrere: Sed ex alieno genio tuam pensare incipe infirmitatem. Atque id ego nequaquam ita dico, ut contra, me parem tantæ prouinciae profitear, immò vero nihil minus. Sed tanto modestius quam tu id ago, ut quamplurimos esse arbitrer, qui id possint. Diuertit hinc ad nomismata, quorum possessores putidiūs, atque rusticiūs insectatur. Ego vero ijs ita usus sum, ut pro lectione haberem: fateórque aliquot in rebus me minus rudem effectum, siue literarum notas legerem, siue imagines contemplarer. Qua tempestate, quod ex Historiarum tacitus hauseram monumentis, cum ijs, quæ sub oculis subiecta erant, conferebam. Atque adeo imperatores ipsos inter se comparando, eorum quoque facinora, quæ ad vitæ cultum attinerent in memoriam redigebam, cùm ex illis li-

neamentis animum meum componerem ad eos cognoscendum , quos mihi , aut fugiendos , aut imitandos proposuisssem. Hanc si tu ciuilem prudentiam reijcis, tollis, dānas, ac ne quicquam quidem librorum legendum censebis , in quibus ea quæ in nomismatis exculta sunt , contineantur. At tibi eruditio hæc displicet, eam tu contemnis, quid hoc ? Saltem nobis permitte : dum tu calicum scyphorūmque magnitudinem contemplaris , dum nitorem miraris, nos haurire florem Historiarum , ex ijs innoxijis notulis quæ neminem insectantur. At sacrosanctæ crucis tibi signum placet, atque semper virginis imaginem apud te mauis. Quid tu canicula nos ab eo signo reijcis , pro quo aliquot patruorum meorum ad Methonem & Eubœam mortui sunt? Aliquot cum Pio Picolomino superiore Pont. Max. in ipsius expeditionis auspicijs , inter diurnos, nocturnosque labores sibi creditos , inter impositam sibi operam expirarunt ? Monumentorum præterea inspectiones obijcis nobis. At quid hoc imperij est ? immò vero quid fatuitatis ? si obuias habeo veteris marmoris notas, auertere oculos meos tanquam à prostitutis obscœnitatibus , aut occludere, vt in foueam impingam. Oblatum mihi lapideum æui iniuriæ superstitem , iam sexcentos annos totos cum viatoribus colloquenterem , hospitem literariæ sedulitatis , humanæ fortis testem despiciam , atque abeam. At ille tuus Socrates interroganti Phædro , quare minus libenter rusticaretur , respondit. *Quoniam semper*, inquit, *vellet discere*. *Arua autem atque arbores nolle se docere*. Monumenta igitur quæ nos docent contemnemus ? Tu verò nihil nisi sanctum legis : veterum autem epigrammatum impuritates atque obscœnitates nunquam legisti. At olim in Aldi officina optimum virum maximum Planudem impudentiæ insimulabas, quoniam ex veteri Græcorum epigrammatum libro, vt tu deplorabas, argutissimū quodque, vt ipse animaduerterat, turpisimum sustulisset. At quāto tutius est legisse cuiusmodi defuncti sint tumulati, quid egerint, quum aspernati sint ? Nōnne ea prorsus Historia est , cum pro republica occubuisse testantur, pro patria libertate? Nōnne idem mihi proponit imitandum?

Cùm ad Marathonem iter aliquis faciebat, nónne paris gloriæ animus appetens ad parem operam Reipublicæ nauandam excitabatur, vt etiam per eos, qui ibi cecidissent, deierantem Demosthenem iudices attentissime obseruârint? Quid sibi volunt aliud annuæ illæ laudationes, quas Athenis fieri consueuisse tui isti Græci aiunt, quàm vt auditores, cùm eorum tumulos, qui diuersis in locis pro patria vitam prodegissent, coram legere non possent, quasi vnum in locum confertos contemplarentur? Quid publice ali eorum liberos refert, qui in prælio cæsi animam efflârant? Quorsum primi confessus in theatro ijs, quorum parentes in legatione mortem oppetissent? Quid in foro statuæ, exèque non vnæ, nisi vt ad aliud facinus patrandum alius vehementius incenderetur? Hi sunt populares libri qui etiam nolentes excitant, etiam aliud agentes ad se trahunt. Non enim idem omnibus otium quod tibi est, neque cuius desidere totos dies licet, conturbanium sermonibus augeri, librorum lectione componi. Permitte & nobis rudibus militibus lectiones nostras, imagines intueri, numismata inspectare, legere monumenta. *At in ijs solœcismos aliquando deprehendes.* O peruersum lapidem, qui tam nobilem, tam delicatum virum detinisti, occupâsti, fefellisti: fabulam quampiam datus erat aduersus eos qui nunquam solœcismos admisiſſent. Adeóne ineptus es, Erasme, vti doleas, si quis te est indoctior, præſertim lapis? *Caritatem, inquies, meam esse notam volo.* Iam istuc etiam fine iureiurando tibi credi posse, vel Ciceroniani Dialogi testimonio comprobatur. An fortasse tu solus videri vis, qui nos à solœcismorum offensione cautiōres efficerē debeas? At Quintilianus etiam malos libros legendos vult, quoniā bonarum rerum leui, tranquilloque lapsu animi gustus fallitur, dulcedine atq; suauitate delinitus. Quamobrem languidius excipit, quod audiūs appetebat, aut non tam alte inhæret, aut simul cum sonitu memoria penitus aboletur: quæ vero asperiora sunt, quæ amara, quæ acerba, quæ fœtida, ea vero animum sopitum excitant, languentem conuellunt. Ita porro monumentorum solœcismi nos item afficien: quos intelligo, qua ratione tantopere fugiendos censeas, quoniā abs

te vno vnicóque cognoscuntur censore: nos rudem turbam fugit ratio quemadmodum eos fugere cautio nobis sit. Venio ad signa, quibus hortos nostros, aulásque exornatas stomacharis. Apollinem, opinor, Romæ & Laocoontem, atque alia quædā vidisti, quorum loco, Domini Deique nostri Iesu Christi imaginem potiorem reponendum statuis. Hoc est sapere, Erasme, quas tu imagines olim abolendas tanquam alter Apollo Delphicus per Lutheranam Pythiam edicebas, doctissimorum sanctissimorumque virorum conuitijs redargutus restituis, ita ut resiperes coegerunt? Id quod & in Ciceroniana calumnia eorundem opera aliquando tibi, cui bene velim, cumenturum spero. Nam detracta tibi ab oculis liuoris nebula, deresa membrana inuidiæ ex animo, splendor ille Ciceroniana lucis, puriorem in aciem tuam acrius penetrabit. Sed ut ad signa redeam, nunquam mihi probati sunt isti Priapi, qui pro hortorum custodibus constituuntur. Fac enim impuberes non introire, virgines non admitti. At foedum æquè vel ætate affectis spectaculum est. Sed illi sancti cuiuspam viri-imaginem substitui debere, semper dignum duxi. Laocoön vero tam perfecte elaboratus, quid in te tantum admirare potuit, ut cum semel repertus fuerit, non alicubi reponatur? ut mirum sit te tantum Philosophum ignorasse, quoquò tu asportandum iusseris, locum occupet, necesse esse. An cò dementiæ veneris, ut eum comminuendum censeas, tanto impendio, tanta cura, tanta opera paratum? At id tibi verò dominus eius vel seriò pernegat, ut qui Reipublicæ non officiat, neminem lacefstat maledictis, eloquentiæ comoda non tollat, religionum ordines non labefactet, impia in Dominum Deumque nostrum IESVM CHRISTVM non effutiat, indignus visus est ea iniuria, quam tu ipse commeritus, illi factam vis immerenti. Noli perturbare nobis ciuilem viuendi rationem, noli rusticitatem inducere. Non enim feremus te. Nimis es seuerus, Erasme, nunc, qui tamen nimis alicubi risisti. Tun' imaginem Optim. Max. Dei nostri vbique pictam, vbique sculptam vis? At non in cloacis: at non vbi locis publicis, ut veniam præfatus loquar, vrina reddi-

tur? En aliquot loca tibi eius rei immunia , quæ tu quominus loca sint , efficere non potes. Sed erroris tui caussam video, vnum omnium rerum tenorem esse censentis , quem tamen Plato ille tuus diuersissimis ideis separatum distare , memorie prodidit. An tu negotiorum item multiformem catenatamque seriem vnius modo generis arbitrare. Qualē igitur inuehis nobis Philosophiam? cum tamen aliud sit forum, aliud templum, aliud cœnaculū, aliud Musæum. Obsecro te pro libello semper virginis canticum iudici dabis ? A precibus igitur, quibus statim horis dant operam sacerdotes, nunquam, ac ne cibum capientes quidē, abstinebimus ? Quas tamen preces tu, quantū in te fuit, sustulisti. Annon obsecro dormis aliquādo tu? Si igitur & natura tempus aliud atq; aliud postulat: si viuendi institutum diueras exigit actiones : si aliquando Deum precari, alias nauigare, nōnunquam militare, interdum etiam cibo refici oportet: si ne cœlestia quidem vno contextu ducuntur, videmus , quām sint iniqua tua postulata , quām non æquum petas. Tollite equorum vsum, tollite boum labores, rejicite hortorum recessuumque amœnitates, quibus recreati fortiores sumus. Ea enim tota diuorum imagines non sunt. Quanto perfectius in corde suo Paulus, Dominum suum nostrumque habebat nulla vetustate corruptibilem , nulla litura delebilem , nullis obnoxium vitijs parietum , nulla scabrum rubiginē metallorum : quem nos eo modo imitari maluimus , quām sacras imagines , suauitu de templis sublatas , etiam ridiculis in locis prostitutas habere. Græcorum Philosophiam præ Philosophia Christi somnium tradit. Si hanc illi præfers, si præstantiorem arbitraris : id vero nos minimè negamus. An nondum quicquam quod velis, tibi conficitur ? Nam vt duplex Philosophia Christi est, ita & altera. Est enim qua cognoscimus : est quæ in moribus consistit. Quid igitur Decem præceptis continetur, quod Ethicorum libris non complexus sit Aristoteles? Quam naturæ legem Romanis Paulus præscribit, quos tu Philosophi illius libros , ab hac abhorrentes allegabis ? Nicomachiōsne ? an ad Alexandrum ? an Politicos ? an Oeconomicos ? an quæ Xenophon simili inscriptione

prodidit? an quæ in *Cyri institutione*? an quæ in sua *Rep.* *Plato*? in sua item *Cicero*? an eum quem *Panætius* nunquam sat-
tis laudatum libellum edidit? Ab illo ipso *Cicerone* pari qui-
dem cura, sed exactiori disciplina retractatum, quæ alio at-
que alio tempore diuersis tradita linguis, ac non vna con-
scripta ratione, ab uno tamen naturæ fonte manâsse, cùm-
que ipsa usque ad hodiernam diem creuisse videntur. Quæ
verò ad contemplationem pertinent, quanquam etiam mul-
ta exactius à nobis cognoscuntur, si utrunque conuinixerim-
us Philosophiam, (ope enim nostra nitendum nobis est,
qui diuino illo spiritu indigni sumus:) tamen & in ijs quæ
scire quidem non possumus, sed quibus habere fidem debe-
mus. Multo præclarius nobiscum agitur, quām cum ijs, qui
tuo exemplo illam, quam *Græcam* vocas Philosophiam, spre-
uerint. Tanto enim affectu maiore ducimur ad credendum,
quanto difficilius nobis persuadetur (& persuadetur tamen)
ea facta esse, quæ nescimus qua fieri potuerint ratione. An ve-
rò tibi rudis homo tam probus admirator erit primordiorum
mundi, qui in Deo motum fortasse, atque inconstantiam credi-
derit, atque Philosophus qui hoc nequaquam sibi persuaserit?
uter firmius credet, tametsi uterque credet? An paries la-
pideus ingens quominus ruat, non grandiori pila, aut pulu-
lo, quām cratitus fulcietur? Et tamen neuter cadet. An quæ
sub dio ventis moles impugnatur, nec tamen cedit, tam tibi vi-
li videtur infirmitate, quicum ligneum tigillum conferas? pa-
rietur obicibus ab eorundem ventorum iniuria subtractum?
Nūmnam igitur tu melius nosti quæ de Christo tibi dicenda
essent sine Græca Philosophia, quām Scotus, Thomásque: quo-
rum scientiæ tractus totus ab Aristotele ita pèdet, ut plurimum
adiumenti nostratis mysterijs cognoscendis attulisse videan-
tur? Quos tamen tu viros doctos autumas, atque ita doctos,
ut etiam Ciceroniana eloquentia insignes atque præstantes
prædicâris: quoniam & quæ opus essent, & quomodo esset
opus explicarent. Profugit postremo quasi in asylum quop-
piam, ad miserorum solatia. Multos mortales vixisse, atque

in literis multa cum laude versatos esse , qui nusquam Ciceroniani habiti sunt. Quid aliud serui faciunt? nonne id ipsum interesse consolantur ? alios quoque seruitutem seruisse summo loco natos: ita multi boni viri sine te eius laudis expertes fuere , quorum aduerso fato te ipsum consolaris. Sed multis iniuriam fecit fortuna, quæ ante Ciceronem eos in lucem extulerat: alios voluntas prava retraxit : quosdam virum conscientia deterruit: alios aliud studium præuertit. Quamobrem cum eos malis sequi, quam quos clarior gloria ad id laudis prouexit, atque ita ex eorum palato totum eloquentiae gustum probari vis : sequi mihi videris illius Philosophi sententiam , Pyrrhonémne an Aristonem intelligas nihil sanè refert. Is omnia sub incerto statuēs nihil omnino affirmandum negandūmue arbitrabatur , quoniam quod mihi dulce videretur, id amaro gustu ægrotantem infestaret. Quorum pertinaciam Aristoteles ita confudit, ut cum omnia incetta facerent, hoc ipsum quod asserebant, incertum esse fateri cogerentur. Quam ob caussam trahebantur iniuti in eiusmodi impedimenta , vnde non nisi veritate confessā possent expediri. Quis tibi dixit vnum aut alterum, qui Ciceronem despexit ita ut imitari nolle, ex ea re laudem quæsisse ? Ex alia itaque virtute laudandus fuit , ex huius defectu non fuit. Sed omnino multo maiore laude fuisse dignum dicemus , si id quoque eum assequitum videremus. Hos eosdem tamen immortalitatis nomen obtinuisse dicit: quasi verò rem nouam affectet ostendere : quasi nomen id immortalitatis non diversis rationibus partum veteres sibi vindicarint. Nam & Phæreclus fabri perpetuum nomen adeptus est: Et Epeus fabri atque lixæ simul. Viuit & nefariorum multa nomina. Quot facinorosi homines antiquæ Comœdiæ , Satyrarumque libertate proscissi spirant etiam nunc in illis ipsis scriptis , quibus confossi fuerant, tot imperatorum monstra circunferuntur. Omitto Catilinas , Antonios , Syllas , Marios , Dionysios. Generis enim luce, aut animi vi cætera virtus non nihil adumbrabantur. At non defuere , qui audacia scelerum , neque alio fine idem sibi quæsierint. Fuit & Erostratus quidam qui nobili facinore perpetuam memoriam sibi condidit , cum Ephesiæ Diana templo,

templō, quod multarum ciuitatum, magnorum regūm augu-
stissimum opus erat, impias admouere manus ausus, etiam in-
cendium molitus est. Sic & Orestæ impietas, Myrrhæ incestus,
crudelis Scillæ libido, inter hominum memoriam perdurant.
Atque ego hæc non eo animo tracto, ut patrem horum gloriam
cum bonis viris æquandam censem, sed ut ostendam tibi,
quæ claudis, quæ mancis argumentis semper utaris, qui
etiam non Ciceronianis immortalitatem attribuis, quæ non
ijs virtutibus tantum, quibus immortales facti sunt, sed vel
hoc ipso pertinaciæ vitio, quoniam Ciceroniani esse detrecta-
uerint, eandem immortalitatem acquirere potuerint. Non
quoduis viuendi genus vita est. Non quoduis loquendi genus
eloquentia est. Non quævis memoria apud posteritatem im-
mortalitas est, sed ea, quæ omnibus animi, corporis, fortunæ
numeris absoluta est vita, ea vita est. Sed quam tu improbe, in-
sectoris diuitem, pudicam, illustrem eloquentiam, ea eloquentia
est. Sed ea memoria cui nemo posteriorū obijcete potest, im-
mortalitas est. Quare eorum virorum immortalitati, qui ante
ipsum fuerunt, id fato quodam defuisse dicamus, in ijs autem,
qui aut cum ipso, aut post ipsum vixerent, aut animi aut naturæ
vitio desideratum. Quod verò de totius illius ætatis similitudi-
ne atque æqualitate in eloquendo scribis, iam tum nos ferre
potuissimus (id enim ex teipso non dicis) si de tuo nihil addi-
disse, sed doctissimorum virorum vetus receptumq; iudicium
cùm repetisses, insulso deliramento inquinasti. Ut non magis, in-
quis, conueniat dicere Cælium Ciceronianum quæ Ciceronem Celia-
num, ubi quæ tibi ipsi impedimento sis, quæ te implicaris,
facile ostendam. Tu enim neminem fuisse vñquam, aut esse
posse dicebas, qui Ciceronianus merito agnosceretur. At tan-
tum abest, ut hoc probes, ut quod maius est, etiam ipsum Cice-
ronem toto genere superatum prædices. Qua nanque ratione
Ciceronis eloquentiam nequaquam imitabilem dices: cùm ta-
men Cælij eloquentiam statuēt superiorem, quam nihilominus
Cicero sit assecutus. Quid enim aliud est dicere Ciceronem
Cælianum, quæ Cælij eloquentiam lequi? Videtis, OPTIMI
ADOLESCENTES, veterum Philosophorum sententiam veram

esse mendaciorum cuspidem, quoniam obliqua sint, in se se recessere. Quamobrem cum ex multis fictis, atque falsis ad maleficendum se se accommodasset, suis ipse laqueis irretitus est: qui si firmi sunt, necesse est ibi eum perpetuo contineri, si infirmi, desperandum iam ipsi, quo nos pacto irretitos velit. Aliquando enim Ciceronem imitandum statuit, sed non totum, aliqua do penitus reiecit, interdum ex ipso, atque alijs pariter præstantissimam quanque virtutem delibandam monet: alibi ne ad vnum quidem Ciceronem imitandum totam etatem satis dicit: alias totam tollit imitationem. Quam insaniam multis repetitam locis putida postremo similitudine inculcauit. *Probum*, inquit, *virum deformem apposita persona pulchrum videri nunquam affectasse*. Id ipsum ad imitatores pertinere, qui suo defraudato genio aliena indolis, ad quam se compo- nant, serui sunt. O inepit, scisne tribus bonis vita nostræ comoda contineri, animi, corporis, & fortunæ? Si igitur ita fieri posset, ut pulchritudinis quoque potius copia fieret, optimo illi deformi viro, tunc eum detrectaturum sperasti? Nunc vero quod fieri nequeat, ne pulcher quidem videri volet. At multo maius vitium contraria videbitur, si quis probus vir pulcher, apposita deformi persona deformitatem mentiatur. Quod malum tua ex oratione OPTIMORVM ADOLESCENTVM animis inuehetur. Quos animos, cum pulcherrimos, aptissimosque ad omnem omnium virtutum modum à natura nacti sint, iam quantum impietatis est, imposita illius infantiae, quam nobis incubantem vis, persona: deformitatem tanquam putrem crux in aureo parieti inducere? Quare non id euueniet monstrum, quod tu scribis. Debere igitur aliquem totam corporis faciem cum alio commutandam expetere. Non enim eorum quæ fieri nequeunt (Dico autem tibi haec qui Aristotelem non legisti) optio esse potest. Corporis igitur speciem nemo est quicum mentis compos commutare velit. Affectus autem ipsi, moderatus incessus, compositæ munditiæ,oris habitus pudicus, oculorum sanus obtutus, quæ nullo damno utiliter, atque honeste parari queunt, non contemnentur. Haec sunt, OPTIMI ADOLESCENTES, quæ tam prolixa, tam tardiosa oratione ut vos

detinerem, effecerunt. Sed id aduersarij euenit importunitate, qui cùm infelicissimis quibusdam vagetur argumentis, eadem repeatat, diuersa inculcet, pugnantia dicat, multa vana fingat, multa calumniatus sit, multa impudenter obiectauerit, nescit sese expedire, quasi furiarum scenis agitetur. Tu, Erasme, cùm tollendam omnem Ciceronis imitationem decreuisses, quare non ita institisti, vt idem semper dices? Si eius calumniæ peccitebat, quam inconstantissimè toties retractas, quare eam aggressus es? aut quare non destitisti? aut quare tam nihil M. Tullius tibi videtur? Si enim Cæsaris iocis cedit, quoniam moderatus in oratione fuit: si vi Demosthenis superatur, quoniam dulciore lapsu attentos animos auditorum fallit: Brutus breuitate inferior est, quoniam ditissima copia, atque vbere vena fertur: Pollio's seueritate minor dicitur, quoniam ciuili condimento suam comptiore orationem esse voluit: si non est vir bonus quoniam se fecisse dicat, quod in Historijs de ipso scriptum est: si nulla memoria est cui exciderit *Aiacis* nomen: si solcēsum admisit eiusmodi, qualem pro Latina eloquitione omnia sœcula comprobârunt: si alienos versus inseruit, quod Lucianus tuus, quod Plato, quod Aristoteles fecere, quod præcipit Quintilianus, quod tu ipse factâsti: si suos horridius finxit, post vrbis Romæ primordia, quicquid interea Poëtarum fuit imitatus: si te uno omnium hominum vnuis minor est, iam is profecto est nullus. At tu contrà si nequam homo es, si maledicentissimus, si falsa, ficta, vana pro veris, certis, receptis obiecisti: Si toties inter sese pugnantia dixisti: si totam imitationem, vt, aut cælitus eloquentiam votis expetere, aut nullam habere cogamur, sustulisti: Si eos quos nunquam videras, ei homini, qui de te optime erat meritus, præposuisti: si eum quem parentem tuum appellas, cuius te sobolem scriptis tuis aduersus te exantibus profiteris, ingulâsti, extinxisti: Qualem te hominem esse, qui non de illo iudices, sed cum illo conferaris, arbitremur? Ille ortus sui, vt inde exordiar, signa atque portenta prævia habuit, quod ijdem ij, qui Consulis consilia in rem publicam directuri erant, iam inde futuræ magnitudinis speciem

portendebant. Te nascituro quæ signa edita sunt? quæ Erynnes, quæ nocturnæ canes, quæ furiæ aërem obtenebrârunt? Ille Marsico bello sub Sylla in armis fuit, à cuius impotentia, quæ iam grauior videretur, abhorres, contulit sese ad ea studia, quæ patriæ salubria fore spectabat, quam tum oppressam gemeret. Tu in ea militia fuisti, quæ cùm multo quidem clarior sit, & multo excellentiore duce, atque imperatore CHRISTO splendescat, tanto minus te desertorem recipere debuit Italia, vnum hoc merita crimen quod obijceres, cùm te infrequentem, atque fugitiuum tuis signis, atque reposcentibus claustris non redderet. Ille conterrita Roma contra Syllam dicere pro Roscio Amerino vnum præstithit, quod tanta ciuitas rerum domina pertimescebat. Tu contra eandem ciuitatem, eam quæ omnibus sæculis miraculo fuit, eloquentiam lacerare voluisti. Illo orante Apollonius Græcæ facundiæ sua tempestate facile princeps Græcorum gloriam ex eloquentia, ipsius Ciceronis opera Romanam translatam deplorauit. Te incessente maledictis eandem eloquentiæ gloriam post mille quingentos annos à Romano possessam nomine, non alias in regiones transferri, sed ad nihilum redigi deploramus. Illum Apollo interrogantem cuiusmodi virtum dictorum gestorumque ducem sequeretur, cuius exemplo magnificè ageret, ab aliorum deterruit imitatione, se ipse vnum ut sequeretur admonuit. Tu eum nobis ducem vetas, ille pro libertate quam vrbi constituerat, pro vrbe quam ciuibus seruârat, inuidiam, atque ex inuidia exilium reportauit, vt ea caussa sua patria careret, propter quam caussam, vt omnibus bonis patria esset, effecerat. Tu in eadem gloria quam totus Senatus, vniuersa Roma, cuncta Italia restituerat, ne mortuum quidem finis conquiescere. Ille nequaquam exilij frater calmitate, nequaquam Antonij promissis delinitus, nullo modo imminentis sibi fati metu conterritus, pro ea vrbe mori maluit, pro qua pari caussa morti antea sese obiecerat, vt à cæterorum ceruicibus mortem propulsaret. Ille parens patriæ dictus, illi togato vni decretæ supplicationes, illi corona ciuica, illi duri Catonis præconia, ille Romani splendoris pater, ab umbratili homine, leui transfuga, periuro desertore, capitis ar-

cessit. Quare, optimi atque humanissimi doctissimique adolescentes, si semper solidæ gloriæ appetentes, si arrogantiae infensi, inuidiæ inimici, vanitatis hostes fuistis, obsecro, obtestor que per virtutes vestras, eorumque quorum sedes nunc obtinetis, successores, per spes nunc demum resurgentis eloquentiæ, date operam ut negligentia vestra nequaquam pessum iisse videatur. Perdenda sunt vobis non audacia modo calumniatoris, sed & huiusce quoque rei exemplum. Eripite felicissimam optimi viri memoriam ex acerbitate maledicentissimi hominis, cuius inuidia tam illustris nominis insectatione saturari non potest. In vestra capita inuadet aliquando bestia hæc, si per vos impune in literarum principem debacchari licuerit: neque eum impetum quem aduersus arcem nostram semel cœpit, omittet, quin in cæteros omnes det acriorem. Rejcite hominis intemperantiam, depellite iniuriam, confringite audaciam, abolete nefaria decreta, ut plus nunc vobis debeant uno seruato Cicerone, omnia Latinarum literarum studia, quam ipsi deberent Ciceroni, qui cum se ab impuro homine iam morte affetus defendere non possit, sese suamque ipse eloquentiam verstrum fidei, in quibus spesque opesque omnium bonarum literarum sitæ sunt, benignitate, atque humanitate vestra fretus, ac fidens commendat.

F I N I S.

Menda Typographica sic elue.

P. 32. l. 33. insane. p. 33. l. 27. ij. Attici. p. 37. l. 12. sic lege hocce characterere. At Cicero consulatum iactat? p. 39. l. 9. ascribere. l. 14. potestatem. l. 26. Ciceronem. p. 44. l. 2. inuentionem. p. 49. l. 9. atqui. p. 56. l. 3. nihil.

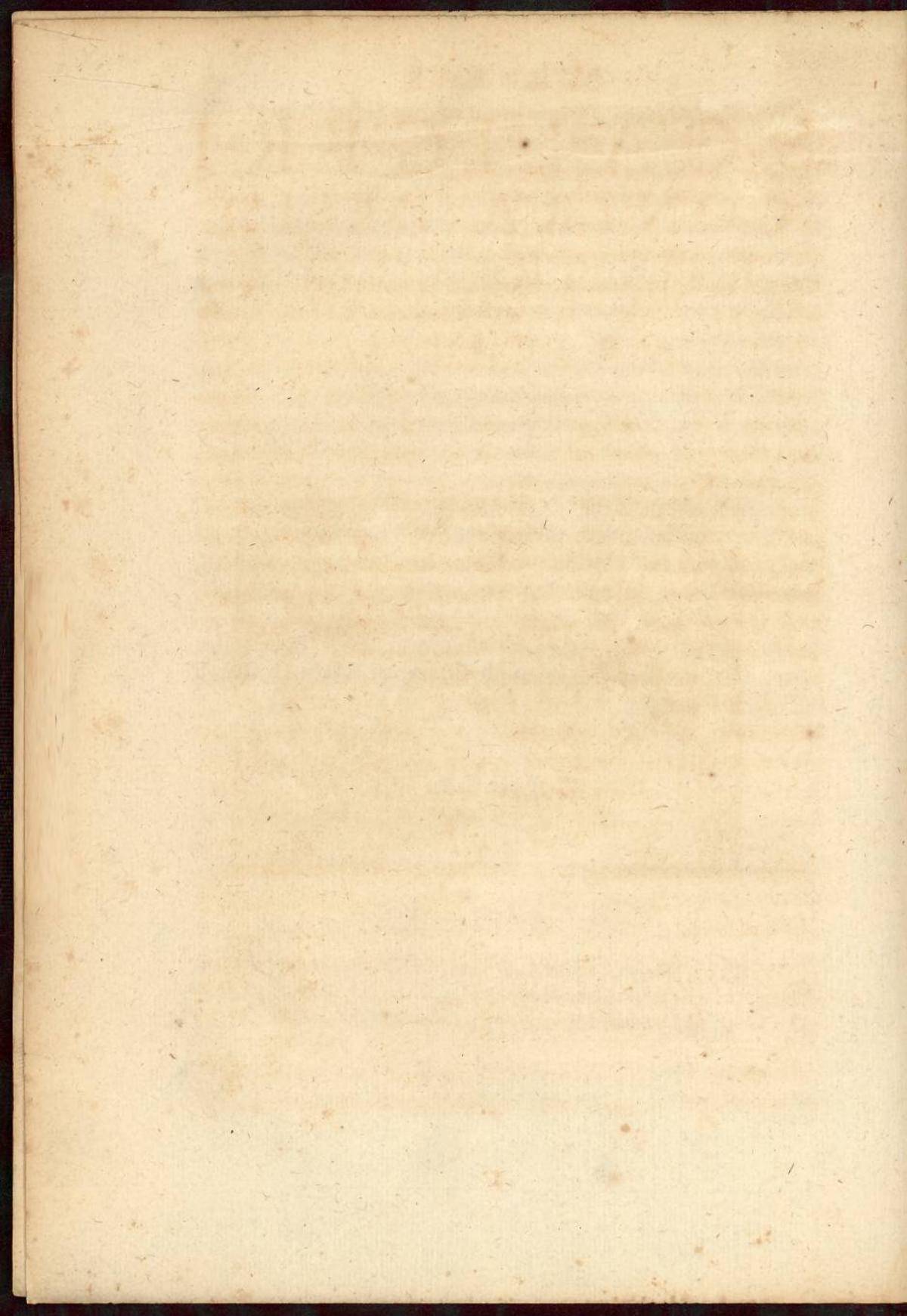
Литература

2 ИИ 1

Table M. *Background of the study*

PRINTED BY
R. RAYMOND, COLONEL OF THE
ACADEMY TELEGRAPH.

M. D. X.

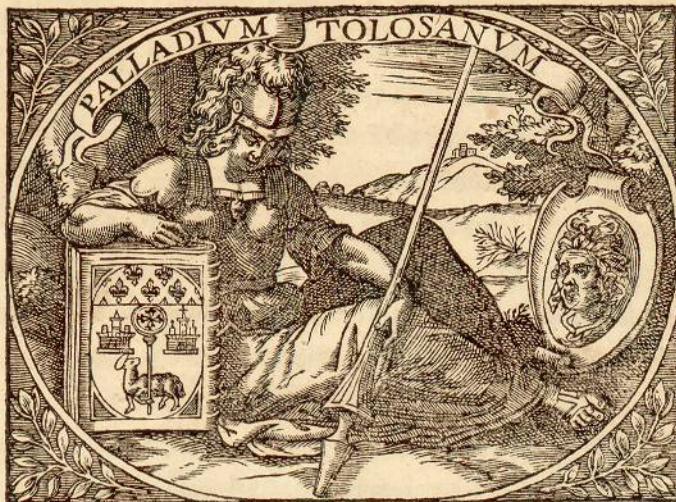

IVL. CÆS.

S C A L I G E R I
C O N T R A D E S I D .

Erasmum Roterodamum

O R A T I O II.

T O L O S Æ

Typis RAYMVNDI COLOMERII, Regis, &
Academiæ Tolosanæ Typographi.

M. D C. XX.

SCALIGERI
CONTRA DESIDERIA
HISTORIÆ ROLINGENSIS
ADDITIONES

TOLOSÆ

LIBRÆ ZYGMONTI COTACCIENSIS REGII
MAGDEBVRGENSIS LIBRARII

M DC XX

IVL. CÆS. SCALIGER
Petro Rubrio Plotiasci Comiti
ac Noni Regulo.

S. D.

DIGNITATEM meam, P. RUBRI,
quam cum tua semper coniunctam esse vo-
luiſti, & antea ſapenumero aequum arbit-
ratus sum, & hoc maximè tempore cum
illa cauſas quoque communes coniunctasque
habere debuisse existimau. Quo tempore,
cum sceleratiffimo cuique facile fit, aduersus optimum quem-
que pessima facinora audere: tum necessarium utriusque offi-
cium esse iudicau, & qui eorum audaciæ impetum vellet co-
hibere, & qui delere prorsus posset. Quorum alterum, P.
RUBRI, propter animi mei simplicitatem, alterum propter fa-
miliae tuae nobilitatem ſatis habere virium ad praesens negotium
conficiendum arbitrabar. Nam qui Erasmi conatus noſſet, con-
traque cum voluntatem meam, tum opes tuas, quibus ea foue-
retrur, non ignoraret; neque ullum illo aptiorem utrique noſtrum
inimicum, neque aut me propensiorem, aut te fortioriem patro-
num vindicatorēmq; publicæ libertatis deprehendet. Quid enim
illo insolentius, qui neque alios monere ſciat, neque moneri ve-
lit ipſe? prauisque fit, non ut ipſe male ſentiat: ſed qui, ut alios

faciat deteriores, à malè sentiendo nunquam suum animum abducere voluerit. Quid me apparatus ad amentissimas impressiones sustinendas? Quid te prudentius ad consulendum? constans ad prohibendum? fortius ad depellendum? opulentius ad ea cuncta perficienda, quibus eorum omnium functiones officiorum facilime commodissimè comparari possunt? Ille igitur, cùm ex multarum commentationum cursu, quæ ad religionis nostræ interitum pertinerent, optimorum virorum non tam vocibus, propter animi peruersitatem, reuocatus, quàm fortitudine obvercordiam in eo ipso retardatus esset: ne gratis unquam malus videretur, in obtrectatione Ciceroniana clari nominis premium querere instituit. Quæ caussa cùm à me primò agitata vehementer supinum hominis animum de improviso perculisset: à multis doctis viris repetita adeò illum exacuit, atque exacerbauit, ut coactus fuerit, maiorem calamitatis cladisque nostræ, quam afferret, quàm existimationis suæ, quam amitteret, habere rationem. Sublata enim totius caussæ suæ constitutione, ad miserrimam illam confudit aram, quæ nequissimo cuique seruo semper patuit: ut in flagitio manifesto deprehensus, redargutus, tortus pertinacissimè inficietur. Itaque ille extantibus etiam Dialogi sui temerarijs insectationibus, ab se illarum quicquam contra Ciceronem negare ausus est. Cùmque id ascripta quadam epistola eidem Dialogo, quantumvis impudentissimè, testatum reliquisset: ut amicis iniuriam, quam ex oratione mea accepisset, exposulantibus persolueret fidem, ad eorum duos P. Merbelium atque Io. Baptistam Laurentiam literis unis scripsit: quibus cæteros omnes, qui de se aliter sentiant, stolidos vocat: me verò non solum quod falsa scripserim, impudentem: sed etiam tum hoc ipso, tum iccirco, quia illius orationis laudem, quæ alterius cuiusdam esset, suffuratus asciuerim mihi, mendacem dicere nō erubuit. Ego ita-

que, P. RUBRI, quem & suasu, & iussu tuo, quorum utrumque personatum apud me semper esse debuit, vides die nocturne maioribus rebus insudantem, & meo fato atque voluntate s^ep^e suscepisse faciendum, ut a vulgaribus studijs animum amouerem meum: coactus feci, ut de integrò descenderem in certamen quod a me iam decertatum esset. Quid enim mihi cum ignauissimo hoste, cuius impetus plus detegeret in se timiditatis, quam faceret terroris aduersario? Itaque respondi illi perpetua oratione, eaque directa ad eos, quibus eas ipse literas misisset. Quos quanquam equidem & doctos & probos viros existimabam, tamen minus ciuiliter fecisse dicam, qui, cum eas mihi preferendas curauissent, a se nihil adderent literarum, quibus ego de sua voluntate certior fierem. Illis ego adeo sordere visus sum, ut qui ab se nihil humani ducerent alienum, etiam verborum tenus salutem inuiderent mihi. Verum de ipsis, cum eis libuerit. Nam quod ad me attinet, nosti quam omnium mortalium, qui unquam aut extiterint, aut olim futuri sint, minimè sim ambitiosus. Verum, ut clarius orationis meæ argumentum intelligeretur, præposui Erasmi Epistolam: quam Latinam videbis ridebisque. In ea enim scribenda plus sapientiae atque Latinitatis, quam in me fidei ad describendum potuit desiderare. Quam equidem publici boni cau^sa emendasse, nisi ille suo mallet arbitratu rideri, quam iudicio meo commendari. Eam igitur ante diem pridie Iduum Sept. cum vocatu præsidis prouinciae in curiam venisse, reducenti eum mihi officij gratia, reddidit Bibliopola noster eo præsente. Quæ fuit cau^sa, ut eius iussu, tametsi vindemia tempore familiaribus curis vel negotiosisimus impeditus vix satis ad viuedi rationes otij na^ctus eram, nedū ut literarijs studijs perturbatus animum applicarem, impulsus sim ad eum ultro labore capiendum: qui mihi fatali mea necessitate impositus fuisset. Itaque

postridie eius diei orationem hanc exorditus, eam haud ita multo post absolutam ad te muneri mitto. Qui enim cum alibi saepe antehac, tum Lutetiae nuper nomen meum aduersus illius alumnum quendam pueriliter oblatrancem nos defendisti. Nunc fidei tuae capias fructum, tanquam coronam quampliam militarem, quae ob conseruatam salutem debeatur a me tibi: Meque perforter eam in acie stationem tenere videas, in qua ciuem tuum vel periculosisima seruaueris. Vale. Ex Viuesiano, VII. Kal. Octob.

C I C I XXXV.

ERASMVS
R O T E R O D A M V S
P. Merbelio, & Io. Baptista
Laurentiae

S. D.

AD unanimes unicus literis rescribo: quamquam
& alioqui ad compendium me redegit chiragra
& podagra: aut, ut melius dicam, holagra. Cum
à nullo malo minus mihi timuerim, nunc assi-
dua lucta est, & plane capitalis. Ante dies ali-
quot respondi paucis. Eam epistolam misi ad negotiatorem à
vobis designatum. Hæc illum fortassis anteuerertet. Inhumanus
sim, nisi mihi gratum sit vestrum erga me studium. Consultius
tamen arbitror istas iuuenum ineptias negligere: quorum tu-
multus non aliò tendant, quam, ut se & arum auctores subuerte-
runt religionem, ita isti perdant studia, quibus se venditant: utq;
ex literis humanitatis reddant literas inhumanitatis, & ex
camœnis furias. Libellum quem ad me misisti, ante complures
annos acceperam. In eo nihil video, quod ad me pertineat. Si me
faciunt Ciceronis hostem, tota errant via. Qui soli titulum hunc
promerentur hoc saeculo, mihi sunt amicissimi P. Bembus, Ia.
Sadoleitus, & And. Alciatus. Id quod multis illorum Epistolis

amantissime scriptis declarare possum. Nunc narrant Lugduni excusum librum acidum in me, autore Steph. Doleto, cuius extant orationes, & epistolæ stomachis magis cauendi, quam mouendi. Eum nondum vidi, & si video, non est animus responde-re. Est Longus quidam, cui nunquam visus sum: qui non calamo, sed lingua nusquam non proscindit Erasmum. Ab hoc, quia iij, quorum benignitate fouetur, mihi sunt amici, scribunt alium subornatum Vratisliniensem, cuius libellus volitat per totam Italiam: nondum, quod sciam, excusus, ad me Roma missus est manu de-scriptus: nihil unquam legi stolidius. Iulius Scaliger Lutetiae edi-dit in me orationem impudentissimis mendacijs, ac furiosis conui-tijs differtam: cuius tamen ipsum non esse autorem multis ac certis argumentis compertum habeo. Sed hoc calciamentum ab alio mihi non ignoto consutum ille inquit. Cum talibus ingenij lucta-ri non est animus, nec expedit. Idem à vobis fieri vellem. Quærunt antagonistas. Si adest Augustinus Scapinellus, qui nuper ad me scripsit Ferraria, quæso, ut homini meo nomine salutem dicatis, & quidem de meliore nota. Nihil enim unquam pectore illo vidi candidius. Vobis precor omnia lœta. Apud Friburgum Brisgoiae XVIII. die Martis, anno à natali seruatoris CICCI XXXV.

Erasmus manu mea.

A tergo.

A Monsieur Scaliger demeurant à Agen.

IVLII

I V L . C Æ S .

S C A L I G E R I
C O N T R A D E S I D .
Erasmum Roterodamum

O R A T I O I I .

ET S I id à vobis Erasmi studio potius, quām
quò mihi gratificaremini, factum putabam,
vt eius literæ in manus peruenirent meas:
non possum tamen, quin vobis non solum
debeam, verum etiam istuc ipsum quod de-
beo, palam ac publicè profitear. Quippe
quorum opera, omnium penè rerum, quod
mihi maximè fuerat expetendum, quinto tandem anno sto-
machus illius mihi compertus, exploratusque fit. Quanquam
ea demum ratione ab sese id ita fieri sibi persuaserat, suam vt
ipse dignitatem maximo meæ cum dispendio tutam fore arbit-
raretur. Neque enim fordes nostras diuinis rescriptis suis
dignas duxit. Ad vituperationem autem meam magnopere
pertinere existimauit, si, quasi deploratissimæ spei, nomen meū
conuictio perstringeret modò. Atque hoc ille quidem vt pru-
dentissime sese fecisse ratus est, ita ego vel generosè factum
confitear haud inuitus; tantum abest, vt istius vnquam me pi-
geat animi. Animaduertebam enim tacitus consciusque imbe-
cillitatis meæ, noluisse hanc nobis illam gratiam facere, vt eam
hosti gloriam pareret appellatione sua: tametsi futura erat

BB

inimica illa mihi atque contumeliosa. Etenim me id nescire, quod scirent omnes, minimè æquum fuit. Consecrari ab illo immortalitate etiam eos, quos orationis suæ persequitur acerbitate. Quare neque temerè neque contumeliosè ab eo commissum fuisse, ut non perinde atque acerrimum hostem vulnerando, sed quasi incertissimum ignauissimumque negligendo superaret. Nam profecto ita est illi cum animo suo constitutum, ut cum eorum ingenij, sic enim scribit ipse, nequaquam sit colluctaturus, qui alienæ gloria appetentes sunt. Pulcrum prudensque, Deus immortalis, propositum animi neque sordidi, neque vulgaris? Nunquam enim factum est, ut cuiusquam ille nominis gloriam vel clandestinis infidijs solicitatam, vel apertis latrocinijs appetitam, aut in se transmouere tentârit, aut etiam penitus occupârit. Itaque ei promptum atque in manu facile fuit, cuicunque mortalium omnium semel visum fuisset, silentio suo æternam inducere obliuionem. Neque enim vlla vñquam ratione hoc potuit natura comparati, ut quicquam lectura sit posteritas, quod non illius vel gratia, vel opera in literis sit institutum. Ergo quid reliqui factum nobis est, quod agamus miseri? Quibus, imminente iam trepidis cervicibus nostris periculo, non solùm iustæ de-pulsioni nullus est relictus præsidij locus, verùm inflicta etiam plaga non modò denegatur alieno labore oblatum, sed nostra quoque opera apparatus remedium prohibetur. Ergo tanta vlo vñquam in barbaro feritas? tantum vlo in barbaro Scytha virus coaceruari cumularique potuit? ut ante rem iudicatam, indicta causa, contra omnem morem omnium gentium, contra omne naturæ ius, quod etiam aduersus ea pericula, quæ Dei Opt. Max. nutu pro supplicijs denunciantur nobis, agitari salutaria consilia iubet, damnatos velit. Igitur quod illi silentium, qui multa nimis sibi dixit capitalia, saluti futurum fuisset, innocentibus nobis efficiet perniciosum? Huius ego rei illiberalém monstruosamque indignitatē cùm æquo animo perpeti non possem, indicasémque ei certos naturæ limites regionesque, quibus alienarum laudum sectoris arrogantia definiri deberet, atque ille to-

ros annos quatuor dubitabundus nullam non in partem flu-
etuanti animo versaretur, tandem aliquando amicorum moni-
tionibus,inimicorū exprobrationibus,quasi longinquo profun-
dóq; sopore excitatus,tanto antea inter nos condicō die,vnius
aut alterius obliquo verbi tractu suę satisfecisse dignitati existi-
mauit.Sic enim negotiū hoc fortius atq; expeditius cōfici posse
sperauit,si mendacem me,atque impudentem,etiamque furio-
sum,idque non ex proposito, sed in transcurso,ac tanquā aliud
agens contemptim appellaret. Neque enim contra me cōgredi
sibi tāto Heroi fas putauit ille,cuius aura vel leuissimè afflatam
discuti posse nebulam speraret eam,quam ego contentiore spi-
ritu libertatis,ob inanis illum gloriolæ fumum,nō splendorem
offudissem. Igitur nos humiles animæ multò plus iacturæ feci-
mus ex contemptu,quām accepta clade fecissemus. Atque hæc
ipsa famæ nominisque nostri , quam precario concedit , vita
exprobat nobis cùm diuinam illam, quam stultè nimis appeti-
uimus , magnanimitatem , tum ignobilitatem nostram , quam
ille ne leuiter quidem aspicere dignatus est. Esto , ignotus sit
Erasmus. Nemo illum conuitiosum , auarum , ebriosum , ar-
rogantem , delirum , furiam , religionis nostræ scopulum , elo-
quentiæ veræ maculam appellârit. Nemo vni omnium cui-
piam appellare auso assensus sit : nemo contrà senserit. Igitur
nos quoque continuò ignoti? virtus nostra despecta,deiecta, ia-
cens,obsita, in obscuro sita sit? Libertas à perditissimo quoque
conculcetur ? Ergo hominum fordidissimorum opinione res
tollentur ipsæ , præterita immutabuntur , alia fient ? Nisi extet
qui Erasmum vocet viperam generis humani , hoc ille statim
non sit : ille me si insimulet mendacijs , continuo male au-
diam , idque demum sim , neque aliud sim verò , quām quod
ille me esse vociferatus sit : At non contrà integræ clament
prœuinciarum Italia, Gallia, Germania ipsa , ab se genitum , al-
rum atque educatum monstrum , cuius venenosissimis mor-
fibus Christiani decus nominis suo in gremio non sine om-
nium bonorum gemitu expirârit. Verum ego & quod te ,
Erasme , facere oportebat , & quod abs te omissum , me fuit
æquū non negligere,nunc expediam.Neque enim satis habent

viri docti, quod me mentiri dicas. Ad eam persuasionem probacione opus est. Nam qua tu Xenocratem puritate, qua M. Scaurum auctoritate, aut quibus tandem artibus Pythagoram æquaueris, ostende nobis? Cuius vitæ integritati iusfirandum, quod legibus exigeretur, magistratum pudor condonet. Tibi sine testibus, quos fingere consueuisses, sine ratione, quæ te fingere nunquam potuisset, liceat, non te eripere damnationi, sed in eam insontes contrusos, peruerso iudicio eorum innocentissimum sanguinem exorbere, nitendum fuit tibi probacione: ut vix tum quoque Pythagoricæ insolentiæ pars. Eam cum adduxeris, illi tamen credetur, non tibi. Nunc cum nullam adducis, multò minus credetur. Hoc tu facere debuisti. Ego contrà faciam, ut & me probem non esse mentitum: & propterea te hoc ipso mentitum esse: ut non solùm ab alijs, sed etiam abs te ipso tantò minus credatur tibi. Nullum enim fœdus mendacium est, quam aut ubi mendacium assensu nostro comprobamus: aut alium quempiam mentiendo mendacij insimulamus. Qui enim, siue mentitur, quod tuo exemplo facilè facere poterit, siue dicit mendacium, quod bono interdum viro accidere posse tui isti literatores obseruârunt, is auditores fallit tantum. Qui verò in alterum mendacio suo mendacium impingit, is non solùm ad quos loquitur, eos decipit, verum etiam de quo loquitur, de eo detrahit impudenter. Mendax ego in oratione illa: at qua in parte tandem? An verò is es, Erasme, qui vitia tua repetita libenter audias? At profecto ita sapi: ut quoniam non semel conseleratam linguam illam, quam aduersus veritatem hostiliter armaueris, eorum facinorum numerum dictionis pari frequentia æquari velis. Quid si, vti sordemus tibi nos, ita facta tua minus nobis placeant: neque vacet vitæ tuæ describundæ? Nam quid mihi ad mendacium commodius, atq; prolixius visum est de tua vita? At id testimoniū non eget. De erroribus tuis, alijs impudentissimis, alijs ineptissimis? At ij neque admittunt defensionem propter falsitatem, neque merentur excusationem, propter temeritatem. De Ciceronis calumnia? quasi verò eius in laudem illa scripferis. Quem si, non ut lacerares, oppressisti, sed ut Longolium oppri-

meres, lacerasti, tantò sis detestabilor, qui alienarum, ut tu vis, ineptiarum poenas, illum dare cegas. Quid enim attinebat enumerare tam in corpore, quam in animo quæ tibi essent visa vitia Ciceronis? Quid eius orationem, modò declamatoris incipi, modò Asiatici? aliàs elumbis, inanis? inæqualem, incompositam, stomachosam, perditam? Quæ tu laudum loco posuisse videri cùm vis impudentissimè, Quare ubi eadem meritò verò que attribuuntur tibi, reclamas atque recalcas? Ostende nobis quo id tibi iure sumperis atque arrogaueris: ut cum innocentissimis viris maledicas, laudi id dari velis, cùm tibi nocentissimo peccata reteguntur tua, læsum te, Deum atque homines obtestatus, vociferaris. Quanquam istas præclaras virtutes animi tui calumniatoris facile concedimus tibi. Nemo eas it surreptum: tibi habeas. Nos enim, ac perlubenter quidem, tam preciosa supellestili carere volumus. Nam quod contra morem nostrum vestratibus pusionibus tuam illam vitiositatem maledictione imitari visi sumus, longè aliter à sapientibus viris acceptum est. Neque enim dici solet conuitum id, quod ab recto animo proficiscitur in eum, qui lacefcuit prior. Etenim si ad hunc exitum properant leges, ut hominum cœtus atque consilia tutò habeantur: ac propterea suis ipse manibus arma porrigunt ad iniurias propulsandas: quare verbis idem agere non licebit nobis? De vita verò tua, quid sordidi vñquam obijci cuiquam solitum est, quod ego verè tibi attribuisse nequierim? Non tu in Aldi officina quæstum fecisti corrigendis exemplaribus? Nónne errores eos qui tum illis in libris legebantur, haud tam erant librariorum atramento, quam tuo confecti vino? Haud tam illorum somnum olebant, quam tuam halabant crapulam? At opinor, ea tum fama ut obscura fuit, ita leuissima obliuione deleri potuit: diurna negligentia sublata est. Nónne omnia Italiæ Germaniæque Gymnasia ijs tum vocibus perstrepebant? Nónne nunc idem omnium consensus spirat? furiari te mero, compleriique amentia ad ea scribendum, quæ excussa postea nebula etiam tumet ipse pro ignotis habeas? Nónne hoc complures viri boni, domi nobiles, foris fortés, aut mihi alijs præsentibus, aut illis me præsente prædicabant? te

operarum qui pro te tunc munere tuo fungerentur, conuitijs à serotina temulentia excitatum: cùm vrgeret cottidiano penso is, cuius interest notulas illas componere, simul ad exscribendum. An tu mendacijs dolisque coopertus, cui mentiri pro animi pabulo, fallere pro genio est, audes homines nobiles, viros bonos, qui tum aderant, arguere mendacij? Eos tuo perditos ingenio fuisse putas tu? qui tantum finxisti mendacissimarum fabularum, quibus veritatem lancinares. Qui vero te in Philippiana aula dixerit vidisse pædagogum, mentietur is? Qui te tota Italia volitantem, vniuersis ingenij priscis, recentioribus, posteris insidiantem, veteres Bibliothecas in tuum nomen exhaustientem, perfidiosum, plagiarium, optima quæque calamistris inurentem, mendax erit? Qui, vt cætera nunc tua furta in aliud dilata tempus, vti merita sunt, accipiantur, doctissimi tuique dissimillimi viri Leonici *Dialogo de Talario ludo*, priùs quā ab illo editus, ad te manu scriptus perlatus esset, tua in colloquia translato, anteuertere non dubitâsti. Neque verò me tam stultum putes, vt sperem te hoc mihi confiteri: quām impudentem te confido, vt vel pertinacissimè neges. Cæterū Dei immortalis beneficio huic rei prouisum est, vt quoniam hoc verum sit, & à me fortiter dici possit, & abs te negari nequeat. Vnū à me id mendacium admissum fateor: cùm te religioni tuæ nuncio remisso, inter grandiora pocula genialem vitam agere scripseram. Cunctus enim Christianus orbis obstrepit hæc ex obliuione eruenti, atque vindicanti mihi: Te verò etiamnum in cœtueorum viuere, quorum in collegium semel fuisses cooptatus. Neque enim, qui in mortalibus huius vitæ nostræ officia finésque intueretur, aut alium quempiam, aut te ipsum tam peruersum putare potuit, vt non solùm leges maiorum vestrorum rescinderes, verum etiam dementissima impudentia tuas nouas figeres. Quibus non viuendi: (quæ enim eiusmodi vita esse potest in homine, quæ vt homo esse desinat, facit?) sed verissimam mortem moriendi solutiorem licentiam tuis concederes pecudibus Lutheranis. Hæc sunt mendacia mea: Quorum ego testes haberem Ioannem lucundum ex Italia, Hieronimum Dominium è Norico: alterum genere, vtrunque cùm

Scientiae, tum virtutum nobilitate clarum, adolescentiae meae
sanctissimos doctissimosque moderatores. Quorum studio atq;
diligentia si minus ita in literis proficere potui, vt amicoru*m* tuorum
gratiam promereter, at in viuendi saltem instituto, sic eorum
adhortationibus meipsum cōparaui, vt quām maximē ab-
essēm ab ea turpitudine, quāe propter fœdissimam vitā labē no-
mini tuo iāpridem inhāreret. Igitur ij cū facilius sese à menda-
cij suspicione temperārint, quām tu à mentiendo abstinuisti: dū
Erasmi nomē nobis pueris increbresceret, ita porro monere nō
destiterunt. Daremus operam, caueremus, ne tanquam Catonē
quempiam imitando, vitium tale quid aliquo literarum splēdo-
re adumbratum iri speraremus. Fieri enim contrā, vt quāe à vi-
ris illustribus in vita agunda committerentur, ea verò sine vlla
excusatione tanto magis & exstent & elucescant: neque magis
obtegantur à virtutibus quām maculent virtutes. Aldum præ-
terea Manutium Romanum optimum ac simplicissimi pudo-
ris virum, recuperandorum socii sui prædiorum cauſsa qui se-
ſe Mantuam recepisset, tum videre, tum audire, memini, hæc
eadem maiore tui, quām tu ipſe faceres, verecundia, narran-
tem: Plus operis abs te vno factum die, quām quantum abs
quouis alio biduana opera exigi consueuisset. Verūm hoc ne-
que sibi gratis, neque tibi incommodè euenisse dicebat. Id
enim temporis, quod ab onere supereret, excubantibus alijs
in opere, te Monembatici vini pretiosi indulgentia reponere
solitum. Hæc verò non sciscitantibus nobis modò, sed non
nescientibus alijs quoque narrabat ille ita, vt neque tibi male-
dicere obtrectando, neque sibi detrahere mentiendo velle vi-
deretur. Quare neque dignitate tua verè, neque veritate sua
salua bene quicquam eloqui de te posse. Quorum alterum
commendabat eius amor quo te prosequeretur, alterum can-
doris virtus, quā in illo viro permagna fuit: vtrumque autem
bonitas quādam illi insita, atque ingenita, ab ipsa pueritia ul-
tima, ad illud usque tempus repetita. Quāe si vir bonus, si parcè,
si inuitus, amicus summus tuus ita esse affirmabat, videa-
mus qua ratione te ipsum commendare potius, quām illum
emendare possis. Eum verò sermonem cū magnanimus

atque illustris Princeps Ludouicus Gonzague eliciisset: accidit
mihi quoque ut interessem, qui in ea tum fortè turma stipendia
facerem, quam eius auspicijs diuus Maximilianus Mutinæ pre-
sidijs causa collocari iussisset. Atque equidem nullam ego hac
miseria miseriorem duco, in qua ea de memetipso mihi dicen-
da sunt: Quibus extantibus, eruditionis, atque eloquentiæ opini-
o, si qua de me vñquam vsque in hodiernam diem haberí
potuit, tantillo momento prorsus amittenda sit. Quis enim
equitem non familiæ ordine, quæ alioqui non cedit tuæ, euo-
catum, sed sua lectum virtute putet istis tuis, Erasme, studijs
proficere valuisse: in quibus qui nihil aliud egisse vñquam,
operam non perdere non potuisti? Verùm enim verò durissimæ
tibi ceruicis homini erant locus, tempus, testes explicandi.
Nam si leuissimis falsissimisque nugis mendacia tua fulta vis,
quali impetu simplicitatem nostram concerpisses? Quod si
militiæ meæ non professione, sed confessione tollitur laus liter-
arum: ut non quoniam maximis in prælijs interfuerim, ali-
quando autem etiam præfuerim, sed quod in illis me fuisse di-
xerim, oratorum sim numero exautorandus: Lingua mea, qua
me nunc inde exemerim, quām manus, quæ tunc eam mihi
gloriam interpellârint, plus potuisse stulte iudicetur. At si quis
antea quām hoc de me sciret, id nomen inter postremos saltem
non inuidit: Ne, per Deum immortalem, cum fortitudine mea
vbi coniunctum viderit animi candorem, quas virtutes recto
iudicio facere debuit angustiores, eas per liuorem deteriores
putet. Neque enim honestissimum militiæ studium, quod etiā
mortales ipsos in Deorum numerum referre consuevit, au-
ferre debet cuiquam gloriam literarum, quæ in illius sinum re-
cepta sotaque sæpenumero conquiescit. Nihilo profecto ma-
gis, quām nunc à literis effici potest, quominus aliquando sum-
ma cum laude militârim. Si hanc igitur illud non sustulit, qua-
re hæc ab illo auferatur. Verùm in hac ego, quæ mihi oneri futu-
ra essent, non minus inuitus excurri, quām metuens: ne in ipsis
producendis testibus multo plus esset mihi testium quæren-
dum, atque adeo in defensione ipsa veritatis ego tandem essem
defendendus. Quod quidem facilius ab ijs ignoscetur mihi,
quibus

quibus Erasmi comperta fuerit prauitas. Neque enim hæc penitus non ad cauſam pertinere quisquam putet. Nam, qui laboribus meis illam negaret attribui debere orationem, quemadmodum hac putatis coniectura insultaturum? Militem scilicet tanta esse in dicendo facultate, quantum perpetuo sibi magistro eruditiorum iudicium denegasset? At vero quā scis, Erasme, illam ipsam æstus, frigoris, inediæ, laborum tolerantiam, vigilias, ærumnas cæteras, quas in illa teterima vita fæuissimo Fortunæ imperio executi sumus, præuia fuisse non rudimenta, sed munimenta potius, atque ea leætissima quidem, ad hanc alteram lauream consequendam? Non est, crede mihi, frustra ab natura memorie tenacissima illa vis constituta nobis, Erasme: apud quam deposita nostra cùm ita repetuntur, vt cum ijs quæ olim possunt contingere, comparentur, creant in nobis eam virtutem, quæ à maioribus nostris viris sapientibus accommodatissimo nomine *Prudentia* fuit appellata. Ergo in te, qui nūquam ab ijs studijs discessis, tibique atque alijs satis supérque laborâsse videreris, elanguit animi vigor ille partæ iam gloriæ societate. Quemadmodum in aurigis qui suum sibi cursum transcurrisse visi sunt. Mihi vero contra euenit, Erasme, vt, qui non ætatem meam præcurrissim, cauerem saltem, ne ipsius excursus gloriam meam præueniret. Etenim qui sextum atque vigesimum annum præter pauculas miserâsque adolescentiæ meæ exercitationes, furtum fine villa linea elapsum animaduerterem, cuius temporis fructum tam maximū caperem, quām profundissimum mœrorem susciperem amissarum cogitationum mearum, qui mœror mihi in futura vita nouis consilijs deponendus esset, hoc reliquo ætatis flexu, ad quem Dei Opt. Max. beneficio atque indulgentia perductus essem, nonnihil expediui maturius fortasse illa impendentis interitus trepidatione, quod abs te huiusc casus securo nequaquam propterea confici potuerit. Permitte vero nobis, Erasme, ignominiam timere, qui virtutis cauſa vitam mortemque iuxta contempſimus. Quid enim laudi meæ futurum fuerat perniciosius, quām relictis prioris vitæ triumphis, quos mihi certissimis præmijs apparâssim, eam sequi victoriam, cuius esse negligens viderer?

Ergo tu cùm Philosophos irridebas , Aristotelicæ veritatis ego dulcedinem animo concipiebam : præcepta memoriæ mandabam: cum Platonicis, quæ diuersa, quæ varia, quæ contraria vi-derentur, conferebam. Cùm tu prouincias obibas, earum tra-ctus ego ex Euclidis Ptolemæiq; dimensionibus ad certa cœli segmenta atque inclinationes corrigebam. Cùm tu Publia-nos mimos discipulis tuis prælegebas, ego me in P. Virg. Maro-nis transformabam diuinitatem , vnde aliquid grauius com-mentarer. Cùm tu Ciceronem, cuius virtutes non essem assecu-tus, lacerabas, ego, quem defensurus essem, imitabar. Tu ster-tebas madidus , ego vigilijs confectus sudore diffuebam. Tu potabas , ego etiam parata , etiam præsente coena , quæ iandu-dum corrumperetur, siti siccus, fame aridus, mei oblitus, depo-sitis lacertorum toris consumptus , pallidus, luridis oculis pas-cebar eius spe gloriæ literarum, quæ mihi tanti visa est , vt præ-vna illa , cætera omnia plusquam sordida viderentur. Verū quoniam de me multa nimis , ad Aldum ipsum qui me hoc compulit , reuertamur : his te ille coloribus tum pinxit tuis, Erasme , quibus notissimum faceret nobis , haud ita penitus ignotum antea. Neque enim clarius illustriusve quisquam de facie cognosci potest, quæ absens boni viri prædicatione. Ne-que enim status ille corporis tui paulò hilarioris, habitus, color, magnitudo ipsa , qua vulpes interior tegitur, Erasmus est, quæ oculis percipi non potest : sed peruersi animi quasi succus ille venenatus , qui de moribus tuis cogitatione facile hauriatur. Atque hæc sunt quæ mentiebar ego. Nam præterea, quid tan-dem potui? ignobilitatem? Thesei puto aut Codri genus est. In-uidentiam? Candide enim omnibus fauit , ac non ex eloquen-tissimi cuiusque odio Ciceronem insectatus est: ex Theologo-rum simultatibus religionis nostræ subuertit fundamenta, ve-ritatis fastidio , sui ipsius scripta hostiliter dissimulauit. Tam benè de clarissimis viris sentire visus est , vt, quorum virtus ex-primeret confessionem, ipsius malevolentia eorum laudem ex-hauriret. Intemperantiam? Nempe in sacrarum literarum san-ctissimo atque augustissimo corpore nouis vulneribus nullus est relictus locus. Furta in literis? Quotus extat antiquorum la-

bōr, quin per te subactus, depexus, inuersus, euersus, alia facie distractus, amissa pristini decoris, prisci patroni luce, recentis seruitij tui nexu vincitus, teterrimo errorum squalore obsitus non ingemiscat? Orationis verò fucos vtinam addidisset: non nōuos, atque verrucas, non stigmata, non Latinæ linguæ purulenta carcinomata multa, quæ à doctissimis viris sunt animaduersa. Multa nimis: quanquam neque omnia: quis enim id posset? neque pars maior: cui enim tantum vacet? Sunt alia præterea quoque, *Merbeli*, atque *Laurentia*, plura sunt, quæ ille, si nos non perget irritare, sapiat, vti tegantur. Nihil enim leoni cum prostrato. At verò impudens ego? An quod palam negaui quicquam sani illius in libris reperiri posse? quorum aditus tantum minatur periculi, quantum laboris est caviere hostilem animum dissimulatum. Quis enim ingenio paulò exercitatiore non agnoscat latibula illa tua, quorum in faucibus epulæ struetæ largæ illæ, magis quām lantæ, ad venenatos recessus, inuitent homines imprudentes. Ab ijs incitamentis & me mihi, quod humanum esset, timentem, & alios, quod erat ciuile, ut cauerent, admonentem cùm audisses, impudentiæ nomine tam pium atque officiosum animum meum impudentissime tu appellare ausus es. Ego impudens, qui monumenta mea rudia, impolita, incaustigata, mutila, manca præcipitavi: misera, irridenda tibi tuisque propinaui? Ea ego, admonitus retractaui scilicet. Retractaui? immo vero aut subdolis ineptijs interpretatus sum, aut perfricata fronte, impudentissima pertinacia, mirantibus amicis meis, irridentibus inimicis, bonis omnibus stomachantibus, mordicūs tenui. Ego publicis, priuatissime tum adulationibus, tum ambitionibus studui. Ego gratiosorum aulicorum auram captaui, factiosorum partes constitutas ambiui, inchoatas secutus sum, labanteis confirmaui. Ego vlt̄rō oblata fortunarum spe ingenti, atque luculenta, abiecta animi magnitudine, virtute spreta solicitatus sum. Quis me ullus Erasmus vlla harum, quæ sibi suæ essent propriæ, atque perpetuæ, macularum labē suspectum habuit? Quem ego læsi omnium mortalium, qui mihi exitium non parârit? At Ciceronem, inquies, irrisi. Hoc quid ad te, qui ne illius umbram

quidem? Quid ad te inquam? An verò tibi seræ eruditioni homini, Scaligero nescio cui, obscuræ literaturæ, qui te maximis periculosisimisque fortunæ procellis semper implicuisses, patere potuit tantæ aditus laudis: cuius studio vel ij, qui sese ab incunabulis dedidissent medijs in conatibus immortui sunt? Hæc tibi ita, Erasme, obiectanti nobis, tanquam verissima vt concedam: haud continuò id quoque feras, vt quod ego conséqui non possum boni, alijs inuidem. Hoc enim **disparés**, dissimilesque sumus ego, & tu: Vt, qui Ciceronis, quod ipse iactares, germana proles essem, tam fallacissimis artibus à cæteris eius liberis auerteres hæreditatem. Ego, qui nullus essem, contrà candidissimo largissimóque animo eos, qui non essent hæredes, ad eam opulentiam, quæ in omnes dispartita, nulli perit, inuitarem. Immò verò, quam isti maximam miseriam putant, Erasme, caruisse luce nominis Ciceroniani, eam vtrique nostrum communem, ego animi mei liberalitate mitigaui: tu peruersa inuidentia miserrimam fecisti. Mihi verò pro diuina illa eloquentia causam quod susceperim, id si vitio vertis, quid nominis imponas tibi eam impudentissimè obterenti primùm, mox depulso fracto que impudentius hoc neganti ipsum? An ego liberis deesse meis summæ spei adolescentibus? Quorum ingenia cùm ad eam eloquentiæ arcem feliciter aspirent: si talem in ea, quæ à natura illis communita esset via, viperam angustissimos obſidentem saltus offendissent: facile imbecillæ ætatis vitio conterriti, pedem fuerant retracturi. Nunc verò eam paternis confosam telis, nostris deiectam, confectam, iacentem auspicis vbi videant, tanto ea pro laude verius nitantur, cuius veſtint æmulari vindicatorem patrem. Nam si **regiones** finēsque temporum, quibus arctissimum vitæ nostræ curriculum terminatur, in liberorum nostrum successione natura propagauit, non erunt nostris tantum commodis metienda ætatis huius spatia: sed eorum angustiæ cum ipsa spe posteritatis adæquanda. Iam verò ille, cùm nescias vtro sit impudentior, ad calumniāmne struendā, an ad hoc ipsum inficiandū: videás saltē quo ineptus argumento. **Hoc** item, inquit, Ciceronis, si quis est, qui aut predicit, aut ſuſpicetur, y verò vehementer errant. Habeo enim amicos eius-

modi viros , quibus ea laus debeatur solis . Bembum deinde nominat , Sadoletum , & Alciatum . Eorum igitur , Erasme , amicitiae cum in mentem venit tibi , non nequitiam tuam perhorrescis : quæ tanta , tamq; cæca fuerit , ut ab illorum verecundia nequiterit in officio contineri ? Ergo te illi fouebant amicitia ut suæ eloquentiæ principis Ciceronis fieres inimicus ? Neque enim eorum humanitas , qua parcunt tibi , tuum crimen dissoluere potest , sed tuum scelus illorum amorem extinguere debuit : & fecisset profecto , nisi in illis plus exitisset lenitatis , quam in te perfidiæ fuerat . Atque illis viris solis Ciceroniani nominis laudem cum attribuit , nulla quidem nostrum id facit vel iniuria , qui à natura negatum hoc munerus nobis æquissimo animo ferimus : vel obtræctatione , quibus proxima virtus est non inuidere . Ego enim , cum in nunquam satis laudatis scriptis illis , quæ mihi hac in literarum vastitate attingere cōtingit , loquētes audio : Evidem Ciceronis vocem illam auream ac diuinā video et audire . Cæterū quæ nox , qui dies hunc expoliuit senē nobis . Nonne istuc ipsum in stolidissima illius Dialogi censura negat propalam ? Ergo qui te repentina terrores distractum metu eam in aram compulerunt , Erasme ? An maluisti constantis viri nomen minoris facere nunc , quam antea fecisses sapientis , eaque olim de amicis tuis temerè , per inuidiam profiteri , quæ castigatus , per metum aliquando esses negaturus ? Quare optimo cuique ita persuasum est , vocem istam tuam non solum auro , cuius tu aceruis , quibus iuuenis inhiâsses , nunc affecta ætate diceris incubare : verū etiam metu vñalem mutari : animi verò malitiam eandem esse . Neque enim fieri posse , quin priori semper hæreas cogitationi : tametsi nunc aliter sentire simulâris . Ergo quibus minus notus sit ingenij tui Euripus ille , ij postremæ huius Epistolæ tam erga Bembum modestæ atque officiosæ , Dialogique illius tam aduersus omnes insolentis , alium atque alium autorem commodissimè suspicentur . Ut hoc ipsum quod tu de me prædicas stultissimè , tibi obijcere possint , & verè : De nomine nunc tuo cuiquam illorum amico fecisse gratiam , cuius splendore vteretur ad Dialogi

illius impuri tenebras illustrandas. Neque verò fallentur iij penitus, Erasme , qui diuersos autores autumant. Nos enim nunc sumus, qui de Sadoleto, aliisque duobus illustrissimis Oratori bus loquimur ex ore tuo: Impulsu enim nostro, ea tu vti dices, factum est. Nam te, quod aiebam modò , ab eorum dictio ne Ciceroniani nominis diuinitatem sustulisse, nónne clara ita, vt exaudiri possint , voce, scripta ipsa clamant tua ? Qui enim omnibus ijs, quorum supercilium verebaris , aut à Philosophiæ studijs , aut ob rei siue publicæ , siue priuatæ curam Ciceronis stilum dices contaminatum , Alciato eloquentiæ cursum legum salebris retardatum cauillaris : Vt quantum vnius addas inuitus, tantum adimas alterius libens. Sadoletum verò Christiana Philosophia Tullianos fontes diluisse : vt quoniam tuis non se immerserit *Prouerbiorum* nugis, iccirco illius viri eloquentiam nequeat adipisci : qui si nunc extaret haud alio profecto modo loqueretur. At Petrum Bembum cùm à Ciceronis thesauris amouere nullo modo auderes, admouere autem nolles, laudas illius quidem dictionem castam, puram, candidam: Ciceronianam vero neque ausus es propter metum negare, neque propter animi peruersitatem ascribere noluisti. Quod si hoc te condonemus , vt eos vel plusquam Ciceronianos iudicaris, tanto te, vt eam sedes inuidiam, facias peruersiorem, qui eis in Cicerone maledicas. Nam quem tu virorum doctiorum iam amentem sperasti, vt, qui abs te illusum Ciceronem stomachetur, eiusdem fertitatis tuæ sese immunem sentiat? Evidem, *Merbeli* atque *Laurentia*, neque o mirari satis , huic homini quid in mentem venerit tandem. Suūmē ipse Dialogum intercidisse putet, quod minime velit : an nos obliuiosos factos ve lit, quod minime putet. An verò ceteros mortales omnes tantas pecudes existimauit, vt nonnisi , ab se uno scripta sua intel ligii posse censeat? Quibus igitur scribebas , Erasme , si nemo, præter te vnum , diuina illa tua percepturus erat ? At verò miserrimum te omnium mortalium esse oportuit, Erasme , qui eam laudem , quæ vna atque adeò sola tuis scriptis reliqua facta fuerat, tu ipse sustulisti. Hoc enim te admirantur pumili isti tui literatores. Nam vt perium, vulgarèque , ac folidum

Non dicendi , sed scriptitandi genus tuum ab eruditioribus iudicatum est : ita familiares tui illi compotores credi volunt . Hoc ergo tu cùm ita nunc anceps atque obscurum finxeris , vt quanlibet in partem tibi nunc stanti , nunc sedēti visum fuerit , distrahatur : iam vt contra Ciceronem sentiens olim doctissimum quemque , ita nunc pro Cicerone recantans simiolos istos tuos ex amicis hostes feceris . An putemus eum , vt hoc tum ætatis , tū temulentię vitium est , memoria destitui : scriptorū immemorem suorum nunc alieno ita frui iudicio , quasi ipse nunquam senserit aliter ? At verò semel atque iterum cùm illum Dialogum inuulgâset , priorem insaniam recentissima memoria comprobauit . Cuius insolentissimis ineptijs si tres illi viri non responderunt , quanti me ipse æstimat , cui nihil respondebit , tanti se ab illis factum putet . Eam igitur prouinciam cùm non recusârim , ne me verò omnino spernat , qui se non contempserim . Ergo furiosum me vocat , furia , discordiarum patens ac fomes : cuius scriptis in columbus res publica siue Christiana , siue literaria stare non poterat . An quod vt verissimis , ita non satis acerbis eum appellationibus conuexârim ? Ego illum cœnum dixi : Eloquentiæ fontes contaminauit . Carnifex atque parricida appellatus est . Nempe qui sese Ciceronis sôbollem vltro profiteretur : eius nomen , memoriam manes ipsos , cùm reuellerit , conuellerit , inquietârit , agitârit , dissipârit , non solum patriæ , vt Cato voluit , aut eloquentiæ , vt omnes boni : sed suum ipse quoque parentem , quem appellâset atque agnouisset , proles iugulârit . Ei vnum vos modesti homines culeum , qui tria commiserit parricidia , ei vos vnum satis culeum putatis ? O triparricida : vt enim nouo criminis maiores nostri , quod à Solone omissum esset , qui speraret naturam hac in parte vinci non posse : qui Solon ita ter ab Erasmo spe falsus fuit , sicuti ter ab eodem natura victa estij maiores nostri nouo facinori nouū nomen , nouum supplicium constituerunt : Ita nos nouo monstro , nouo sceleri inauditio , nouum nomen , Romanarum aurium pace , inter legitima recipiamus . Furiosus ego : Nam profecto talis hydra non nisi ab Hercule potuit excindi . Sicut enim in fornacibus , ita in monstrosis ingenij v̄su venire compertum

cst. Quippe aut largiore aqua , aut maiore igni opus esse ad priora incendia extingueda: vbi irrores, plus ignis addas quam auferas. At non defuerunt alij quoque , tum eius amici , tum etiam inimici, qui me ea in Oratione furere dixerint. Quorum oratio atque mores partim sanè sedatores atque compositores ad accipiendam iniuriam apti magis , quam ad depellendam fortis sunt. Quorum verò ita notum ingenium est , eiusmodi extant scripta , vt & eruditio[n]is vacua sint , & infantiae plena, nihilque aliud, quam furoris incendia oleant: i[n] nobiscum communem culpam habent, caussam non habent Nam cùm in vita ciuili eorum temeritas quæ s[ecundu]m numero repressa , nunquam potuit castigari , eò progressa fuisset , vt etiam supplicijs cohiberetur , iustitiae gratiam debuit, non obtrectationis vltionem. Mihi vero sesquicerberus non ab inferis extrahendus, sed à superis, in quos impetum fecerat, in pristinas sedes suas inter furiarum gregem deturbandus? Qua claua , quo impetu, quo spiritu, quibus cantibus aut sopiaendis aut superandus fuit? Quare vos viri boni sedatores compositioresque illos alloquor, quibus alia vis, alia facultas, quam ad expugnanda monstra, fatorum benignitate concessa est: ea vi, ea facultate vbi vbi lubet vt amini. Nos finite orbem literarium Scironum , atque Busiridum inhumanitate expurgare. Nempe Nireum quempiam aduersus Geryone[m]: Nę vestra illa lenitas, atque humana[n]tas, quam tantopere iactamus, plus nobis mali fecit perendinando , ampliando , indulgendo fouit rabiem monstri illius, quæ cessatione vestra vehementius exarsit, cùm vestro silentio vecordiam suam comprobari videret, quam vel uno verbo per initia vietam labascere vidissetis. Vos illam lactastis teneram insaniam, adultam fouistis, confirmatam an exhorueritis, nescio. Si itaque neque illius pudet, neque vestrum piget, ne quæso de viris fortibus aliter statuatis, quam de temerarijs fecistis: Ut, qui sceleratis propter clementiam ignouistis, libertatis nostræ paulo fortior em spiritum propter communem nobilitatem æquo animo feratis, atque patiamini. Vobis verò, qui nihilo, quam inimica aduersus Erafum molestia, atque contentione ab eo distatis: hos alloquor, quorum illiberalis animus in scri-

ptis

ptis stultissimis , atque inuidentiae plenissimis elucescit : non fuit libertas mea furoris nomine appellanda: Quam si de vobis mutuari voluisse,frustra equidem fuisse. Sin aduersus Erasmus furere præstisset , non mores meos , non orationem illam , sed vestras intemperies , vestras insanissimas , barbarissimæque,ac vasta quadam loquacitate differtas conciones contra eum statuisse. Vos vero , *Merbeli* atque *Laurentia*, quos neque non potuisse propter imbecillitatem, neque non voluisse propter amicitiam existimamus,neutra in parte comprehensendos puto , sed & mihi qui voluerim ob veritatem , & illis qui non potuerint propter lenitatem, vos ignoscere æquum est. Quos verò naturæ atque ingenij sui armavit impetus ad furorem, eos neque ad bonorum probitatem, neque ad fortitudinem audentium accedere potuisse. Cæterùm vos caussæ meæ videtis iniquitatem:qui si moderationi modestiæque meæ consultum velim , patiar ita furem illius , vt tacitus hanc feram contumeliam. Quod vt difficilimum mihi sit, ita quām libentissimis animis hauriant illius sectatores : fin' eius insaniam illi ostensurus sim,cogar enim uero de me multa dicere. Quod vt est facilimum, ita auersissimis auribus accipient auditores. Verūm neque alios multos viros bonos, neque vos *Merbeli*, atque *Laurentia*, optimos,ita hæc nostra, aut legere , aut audire spero: quibus plus voluptatis ex alieno falso conuictio , quām ex sui vera laude quispiam dicendo faciat. Nam quanam tandem ratione molesta sit Oratio mea vobis, quæ vestris in virtutibus alienæ lucis laudem repræsentat? Aut quamobrem mihi fraudi fit, ea de me prædicare, quæ post hominum memoriam omnibus fecisse , vestro iudicio fuerit gloriosum ? Audiat igitur ille furores meos. Nam vt cætera quamplurima ac multo maxima in præsentia omittam , propter æquanimitatem meam , atque moderationem , non solum peregrino mihi , minimeque aut opibus,aut factionibus ambitioso ciuitas clara admodum data est:verūm etiam summa rerum commissa : quæ mea prudentia atque integritate ita temperata fuit, vt aduersus leges etiam prorogatus sit magistratus. Tantum potuit in bene instituta ciuitate nouitas mea, vt illarum verecundia antiquaretur. Male

verò me virum putauit Erasmus, vt qui armatis Barbaris impe-
gare consueuisse, ab inermi desertore dicendi leges accipe-
rem. Quod quoniam neque more, neque voluntate mea licuit
mihi, scilicet illi vni maledicere licebit impune? Quod si non
facit, iaceat ipse, scripta prodeant. Sin id cautius additis vani-
simis mendacijs diffidens sibi comminiscitur, ex maledictione
non honesta turpe conuitum facit. Verùm vt de illo Parasitus
meus loquitur in Comœdia, quam *Senium* inscripseramus, ita
profectò est.

*Preceptum scilicet id ius præclarum sibi
Ab ignobili, vir egregius haud potest pati.
Verum utrum difficultius sit illi, nescias,
Abiecto animo deuorare hanc contumeliam:
An quadriennij veterno excitatum afferere
Manu mancipium suum, hoc est maledicentiam.
Caterūm perpeti labore hic inuenit sibi
Quod diu quæsierat: ut esset, qui malum daret.*

At putauit profectò sibi rem cum mortuis fore larua illa, cuius
extiabilis spiritus viuentium cruore non potuit satiari: Nunc
verò tandem fastidium simulat delicatum. Negat nos dignos
esse, quibuscum de summa literaria experiatur. Querunt, inquit,
Antagonistam, probe: neque enim vsquam vniuerso in Latio
Latina extitit tam magno viro vox, quæ Græcum ingenium
aperiret. Age verò quærebamus te nos? An contra abs te non
verbis quæstti solùm, sed vulneribus confecti, in campum des-
cendimus? Cuius tu campi gloriam tanquam Dares alter, nemis-
ne se offerente, amentissima spe cùm deuorâsses, valentissimos
præter opinionem nactus aduersarios, quò tibi res reciderit, vi-
des: accisa non solum triumphorum tuorum gloria, verum
etiam interempta spe futurorum. Ergo ita contempnendi fue-
rant isti tibi, quos nunc despici habes, vt ne olim timendos
videres necessario? Quem metum si aliquando animo metie-
bare, aut stultum fuit vtrò arcessere, quod cauere posses, aut
miserum, quod depellere non auderes. Verùm natura profectò
in omnibus dominatur: erumpit enim in uitis nobis, aliquando
dissimulari, facile: diu contineri, difficile: corrigi, arduum. Tolli.

verò nunquam potest in columbus vitæ nostræ principijs, quorum principiorum finis atque interitus nostri initium idem est. Quare vt runque illi ex ingenio obtigisse, quis neget? Nam vno ex virtute alterum illud enatum est: vt dissimulatione potius, ac fuga clandestina, quam aut flexu corporis evitetur, aut robore tela repellat aduersariorum. Nam & impotentia persuasum est ei, vt sycophantem ageret: & ab seruili animo, vt defensioni deesset, imperatum. Ergo vbi tandem sunt isti gregales, ERASME, tui, qui te Dei loco habuerunt, qui ne nominis quidem numero censerit iure possis? Quid enim longius abest ab humanitate, quam aut alij facere iniuriam, aut sibi factam non propulsare? Nam si animus, non argumentum, deest tibi, iam tua ignorantia palam est. Quippe quam alienæ virtuti, tam es innocentia iniquus tuæ. Sin malam bonus vir nunc caussam fous, bonam caussam malus homo antea depravasse deprehenderis. Ipse enim nunc tibi defendendus es in re turpi, quoniam alios, vt se honesta in causa defenderent, coegeristi. Age verò cum mentiris, me nominis mei umbram alieni ingenij luci commodasse, idque certis tibi compertum iactas argumentis: ibi non impudentem solum ostentas temeritatem, qui tantum mendacij audeas comminisci, verum etiam calidum aperis ingenium, qui inuiti aduersarij gloriam eleuare coneris. Quare solutius interdum hominis cum vafrum, tum illiberalem metum rideam, qui verum hostem dissimulet, ne congregiatur: fingat sibi quem metuat, vt differat expectationem: neminem nominet, ne cui respondeat. Enimuero ne ille ego sim, qui eius aciem impotentem, atque insolentem retuderim? Ergo cuius ille obiectu ab ea insanía retardatus est, quam in vilissimum quenque, vt ipse obijcit, insaniuit? Nemo est hic mihi nominandus, ne cum quopiam eorum me videar comparare. Iulius Cæsar Scaliger inter florem Italicae nobilitatis suppetias iui solus primusque corruenti eloquentia. Quem Longum secutum aiunt: imitatus est necio quis ab Insubria: æmulatus Doletus. Ego ille in ultimo terrarum solo profugus tanquam alter Æneas Deos patios penates restitui, tranquillo cœlo, inuitis barbaris nescio quibus. Marcellus alter plusquam Punicum Hannibam

lēm quendam Latini hostem nominis , non suis artibus compri-
mi, sed nostris opprimi docui primus. Ille vero cōmīssā in-
ter se atque Ciceronem pugna turpius putauit mortem depre-
cari, id quod viri tamen fortis interdum facere non erubef-
cunt; quām negare hostem , quod ne seruo quidem vlli un-
quam honestum fuit. Illud enim non virtutem tollit, sed for-
tunæ vim confitetur: hoc cum miseria ipsa mendacij turpitudi-
nem coniungit. Isto ipso minore multo dignus venia, quōd an-
tea in Ciceronem debacchabatur, nunc in scipium turpissimus
est. Quid enim fœdius, quām animi sui impotentiam tam miser-
e interpretati, vt ne ab hoste quidem dictum pati debeat. Qui
enim se fecisse, quod fecerit negat, is sese iudice damnatur: neq;
enim factum oportuisse confitetur. Hoc satis sit, ERASME , no-
bis, vt bis mentitus esse videaris , & cum illa falsissima com-
miniscerere:& cùm modò ea te commentum inficiaris : ecquo
igitur collectatore tibi opus est? Nullum , inquis , quero : ne v̄l-
lus quidem querendus tibi, qui te ipsum de victoriæ non solum
spe deijsis , verum etiam de merito deturbas. Deditgor , inquit,
respondere. Nobilis scilicet remigem, doctus inanem, Christianus
barbarum naētus es. Ad hæc igitur respondeam? An cum no-
men obijcis conuictioris , ipse omnium conuitorum , om-
nium obtrectationum , maledictionum , calumniarum , sy-
cophantiarum autor ac parens? Persequar porro literatum par-
tem illam, in qua negat meum id esse: sic enim veteramentarij
generis sui olens coria vocat, calciamētum: Sed à quodam haud
quaquam ignoto sibi consutum , mea mihi vel audacia , vel
stultitia indutum. Obscro vos, optimi doctissimique viri, quo
id tandem cōsilio excogitauit? Iam iamne mihi in literis parum
gloriæ partum putem , quam literatus hostis inuideat? qui ne-
queat tam præclari operis partem vllam laudis labefactare, vni-
uersam à me iam auferre conetur tanto astu , vt ne vllum qui-
dem, in quem eam transfunderet, nominare voluerit. Sed im-
pudentissimus ille mendaciorum sartor, satórque , cùm nullum
remedium reperiret, qui sese ex hac miseria euolueret; fallaciā
hanc ridiculam fabricatus in me intendere occepit , in qua se
ipse qualis esset, quem, quis esset autor Orationis, facilius expli-

caret. Personam tantum attribuit mihi , operam abstulit , dum sperat in controuersia posito nomine , consimili fortuna orationem quoque meam de hominum memoria sublatum iri. Nemo est, ERASM^E, qui tu^x responderit petulantiae, non Scaliger; non ille alter, qui quidem nusquam est. Quem neque ego neque tu, neque sese ille ipse vidit vspiam. Falleris enim si quem eius Orationis autorem vñquam extitisse putas? Quid quod vafri quidam homines atque urbani, abs te illam conscriptam vulgo aiunt? vt quale esset in te tuorum studium experirere. Sic enim Reges, à quibus tu ortum duceres, olim facere consueuerunt, vt vanis rumoribus , quos de morte morbóve sererent familiares, aut ciuium, aut exercitus animos tentarent. Nam neminem illi quos dicebam, statuunt mortalium adeò te graphice pingere potuisse, præter vnum te. Hoccine te periculum tuo maximo cum discrimine de tuis facere, Erasme? O vanas hominum spes. Ecce nemo pro te laborat : miserrimum enim putant in id sese inducere , quod tu exhortescas. Cùm autem tibi parem statuas neminem: quò te ipse cōiceris, abs te vno extrahi, atque educi posse. Extrahi te , Erasme , tandem , omnes hoc te tui rogan, quos tu suspensos animi hactenus habuisti. Educ te ex hac miseria : Exue nomen inuidi, mendacis , impudentis, indocti , temerarij. Qui mihi non inter viuos, sed plus quam mortuos in literis viuenti, fortis atque imperterriti animi viro, non tam à literis, vt tu exoptares, quam à literatis , vt nos dolemus , vacuo atque destituto , ausus es non conciliorum participes ascribere, sed monumentorum supposititios autores comminisci. Ergo nemo illam , vt dicebam ego , condiderit orationem , sed res adeò ex scipsa loquitur. Ea te in certamen vocat : huic tu responde, non nobis. Ait te illo in Dialogo, quæ in te vigerent vitia verè, eorum bonum virum M. Tullium falsò atque immeritò insimulasse , odium hominum, non ferendam gloriam vanissimi ingenij, scurrilitatem , inaniloquentiam. Ait te dum lapides omnes moues , etiam eos qui in ipsa eloquentiae struētura optimis dimensionibus essent directi atque collocati , vt calcem arenāmque illius viri explorares , Romani decoris propugnacula subruisse.

Ait te sub illis lapidibus latentes viperas minutus cum incavatior malè obseruâsses , morsus eiusmodi per pessum esse , cuius afflatus nominis tui compages tota soluta sit. Quis enim te ferat de numeris iudicium dantem, qui syllabarum quantitatem ignorares? Atque is cùm esses, Erasme, in tabernarijs illis colloquijs tuis, perisse euidam eandem quantitatem iactitabas: quoniam in Gallia literarum studijs aliquot annos exegisset. Ergo aut tibi studuerat, Erasme ille, in quo postea tam excellētissimæ prouinciæ imminueres autoritatem, quæ prouincia iam tum in illis studijs pro exemplari quodā omnibus nationibus esse cœpit, aut quibus ille operam dedit, in eos tua vitia ne transferres. Ait te distractione admirabili fluctuantem inuidiæ & veritatis, nusquam tibi eo in Dialogo constitisse. Quod quoniam peculiare, propriumque est vitium tibi , tecumque ab exortu primo tuo radices egit profundissimas , feratur sanè. Ad cætera responde. Nihil tibi obijcit de quæstibus literalibus , quibus ad formidinem terroremque optimi cuiusque vitam istam tuam Cynicam produxisti. Nihil de adulacione, qua primorum procerum priuatim aures scaberet, quorum statum sublati non minibus generatim conuellebas. Nihil de auaritia , cuius magnitudine, quæ de te triumpharēt cætera omnia vitia, superari, etiam familiares tui dixerunt nobis. Nihil de superbia, quæ te adeò extulit insolenter, vt vix diffluentes tuas illas buccas, projectumque rictum diducas ad salutantes. Nihil de ebriositate: hoc enim habes de Græcis tuis, ne quid fortius dicam. Nihil horum inquam tibi obijcit : vnum dicit : tuis incendijs in Longolij rogo Ciceronis nomen ambustum esse. Quorum alterius vita cùm tibi eloquentiæ sedes procurâsset, Longolij mors deserti nominis regnum , quod ipse obtinuerat, vacuum reliquisset, tantarum facultatum commoda aduersus eorum dignitatem, quite honestissimis ornâssent opibus, atque excoluissent, crudelissime ingratissimeque conuertisti. Nam si dum viueret olim Longolius, eloquentiæ arecem te inuitò inuidenteque obtinebat, nihil præcipuerat seni tibi adolescens, improbo modestus. Tantum thesauri abs te , aut vita neglectum solutiore , aut aduersantibus nequicquam quæsitum fatis , ab

sese verò tantis conatibus appetitum, ab ipsa virtute, quæ laboriosos fouet, oblatum non reciperet? An tu putas, Erasme, inter triuialia dictata illa tua, latitare potuisse eloquentiam, quæ sese tuum in gremium dormitanti, oscitantique atq; etiam delicatius fastidienti insinuaret? Ea cùm te aut cessantem præterierit, aut otiosè sequentem antecesserit, haud iccirco merita est, vt sese propterea tandem fugientem insectareris. O eloquentiæ vis immensa, æterna, diuina, Ciceronianam appello. Tu sonates defendere consueueras, ij te damnarunt. Patronos tuos latrocinijs persequuntur, ipſi in tuto erunt? Nemo te vñquam finistrè attigit, quin extrema nomine suo lueret supplicia. Erasmus non te solūm accusauit, verūm etiam sustulit patrocinia. Nonne satis fuit auctorum vita functorum expilatos libros in nominis supellecti lem trahere? Etiam viuentes iustissimis titulis defraudas: Ergo scito iam decem hos totos annos me in ora Aquitaniæ ita agitare, vt vix vñquam domo pedem extulerim. Hic neque vllum hoc literarum genere habitare mortaliūm, neque vllum esse præterea toto orbe terrarum locum, quò quisquam doctiorum sese conferat infrequentius. Quippe maxima pars agrorum cultu capit, cætera turba mercalibus intenta, pauci pace regno parta, belli spe solicitantur: Literarum inquam, genus hoc neque in honore, neque in numero est. Vix vnuus aut alter operæ pretium putat aliquando ei operam dedisse. Qui verò superstitibus primogenitis fratribus alterius spe fortunæ compositi in eam laudem incubuerunt, ijdem illis morbo aut prælio absumptis, vbi adita hæreditate, bellatoris opinionem nouam captauere, etiam studiorum veterum memoriam quasi rem turpissimam detestantur. Quem igitur miseri consuluerim horum omniū, quorum ne vnum quidem vñquam habere potuerim auditorem? Ego mihi met actor, ego scena, ego theatrum. Quippe totâ prouinciâ ægrè reperias integra Ciceronis opera. Nam de Platone, Hippocrate, Aristotele, Galeno, Demosthene, Thucydide, cæterisque alijs talibus loqui mihi religio est: Contrà præter eos omnes, quinquaginta amplius autorum volumina esse nobis: Eorum maiorem partem longinquis subiectam commeatibus, exiguam, quæ mihi meo

studio atque diligentia parata supererat , domesticæ rei atte-
nuâsse mediocritatem. In his me multum diuque post cladem
Rauennatem versatum audisse , legisse , scriptitâsse . Eas artes
quarum loca aliquot in illa attigimus Oratione , multorum
quos honoris caussa nomino , auspicijs pertentâsse : Nicolai
Leoniceni , Petri Pomponatij , Cælij Rodigini , Ludouici
Gaurici , Ioannis Iucundi. Ij sunt , Erasme , qui Orationem
illam aduersus te moliti sunt. Ij è supremis missi sedibus à Ci-
cerone suscipiendo tam sancti patrocinij gratia , ore hoc ipso
meo caussam dixerunt illam. Horum ego suasu eloquentiæ
periculum , cum nominis mei discrimine sociare ausus sum.
Qui si erant Ciceroniani , videamus quâm tutò posthac , in il-
lius mendacissimi Dialogi impunitate , qui istuc ipsum neges ,
versari possis. Si ab ea gloria , vt tu semper atque impudentissi-
me quidem iactas , longè absunt ; quid mihi denegabis , qui
eorum eruditioni de meo quendam quasi mundum apposue-
tim. Hæc vero verba postrema mea , si ad gloriæ florem ullum
Oratione hac sunt effusa mihi , explodantur prorsus : Sin neces-
saria sunt ad reprimendam vani hominis arrogantiam , ferantur
haec tenus , neque enim aliud præterea petunt. Nam per Deum
immortalem , ne probro mihi sit ea de me dicere , quæ alij ad
agendum laudis ac gloriæ propositis amplissimis præmijs sâpe-
numerò sunt inuitati. Ergo quem tandem subscriptorem parat
fingere Sinon iste ? Quo in orbe tandem quibus in terris ? quo
in cœtu ? Annon Belgæ nescio cui negotium dedit , qui de me ,
quid essem hominis , se faceret certiorem ? Adiit vir ille hone-
stissimo candidissimoque , vti tum præ se ferebat , ingenio : vidit ,
vidit verò honesto loco , nobili comitatu , congressus est , allo-
cutus est. Vbi paucula more meo respondissem ; credo animi
mei simplicitate inuitatus , liberaliter admodum professus est ,
cuius se rei ergo aduenisset : increpuit , quâm potuit modestissi-
me , orationem meam , non argumentum ipsum : vt quî enim fe-
cisset id ille cuius in labris Cicero sessitare tum mihi videba-
tur. Itaque facile eam reprehensionem in autorem retorsis-
sem : non arguento igitur offendebatur. Quî enim posset is ,
qui id mihi videretur ipse præcepturus fuisse mihi , nisi amici
sui

sui verecundia eiusmodi rei desiderium extinxisset. Sed filum ipsum dictionis, quasi violentior paulò efficeret sese, minùs sibi probari dicebat. Accepit excusationem: ita discessimus, ut intellicheret, plura sibi aduersus eum cuius missa venerat, dicenda, quām in me de meipso pro illo conquestus esset. Multo plus esse præterea mihi tum animi, tum facultatis ad meam defensionem, si quid durius accidisset, atque audaciæ fuerat, ad stultissimum calumniaꝝ impetum cohibendum. Quid quod adumbrat Erasmus mendacium Lutetiæ autoritate? qua in vrbe scribit à me illam editam orationem. Nam cùm in ea ciuitate omnes boni Erasmicæ arrogantiæ infensi infestique sint; ita putauit persuadere posse posteritati, ex illius sinu virum vnum quēpiam delegisse mihi, qui cum nomine meo operam suam communicaret. Mihi verò vtinam vrbum illam aliquando videre contigisset: & quo libentique animo ferrem, tanta felicitate, tantam suspicionis excitari potuisse. Nunc miser, nescio quo fato, & illo fructu careo voluptatis, cuius vsus etiam sordidissimo cuique placuit, & vexor ab impuro hominis monstro temeraria suspicione hac, quæ nulli vñquam vel infantī damno fuit. Quis enim propterea quod Lutetiæ ageret, ea suspicione verberatus est, ut putaretur alienis vigilijs insidiatus? Ex sunt artes, Erasme, tuæ per quas non licet doctissimorum frui cōsuetudine, ut ego ita demum à calumnia tua longè abesse possim, si doctiorum caream contubernio. Itane verò tuæ opinionis felicitas verissimo infortunio emenda erit mihi? ut disertus tum demum aste iudicer, si eloquentissimorum virorum familiaritas fortunæ depulsi mihi sit intercepta? vtinam verò Deus immortalis, contrà mihi contigisset, ut clarissimo cuique dignus visus essem, qui eorum amicitia fierem auctior in re literaria. Vtinam Budæ doctrinam coram percipiendam mea mihi fata ne inuidissent: à quo cùm tu aufers eloquentiam, quam te inuitio inuidenterq; habet grauissimam, multorum errorum tuorum ineptias enumerâset. Dixisset te Græcis interpretandis, quibus te isti Louem faciunt, ne Theristem fuisse quidem, non solum orationum flexus tractusque disturbâsse, sensa ipsa euertisse, verumetiam primarum momenta vocum singula ignorâsse: yt *insulam* pro *ana-*

te etiam posueris miser: quoniam Græcæ voces affines essent.
Dixisset mihi te Mathematicarum orbem ne attrigisse quidem:
Dialecticæ deterritum difficultatibus, adductum quasi Eury-
stheum alterum, vt quæ pericula exhorresceres, ea turpissima
fuga maturè deuitares. Dixisset te nulla in natura Philosophū,
Christianam sapientiam nugis atque fabellis venditâsse, fucis
incrustedam, impudentissimis mendacijs prostituisse lanijs, cœ-
triarijs piscinarijs, fabris, mulierculis. Rudissimæ ac simplicissi-
mæ plebi abs te fucum factum: eas abs te eorum animis inustas
notas, quæ plusquam quinquaginta millium cæforum ciuium
sanguine elui miserrimum fuit. Illis tu mortuis, Erasme, viuis
etiam? eis tu defuisti, vt etiam supereresses? illorum tua opera in-
terfectis corporibus, etiam nostrorum nominum nouos interi-
tus moliri studies? Vtinam me in sanctissimi pectoris sui pene-
tralia Germanus Brixius admisisset: ostenderet enim summa
cum virtute, rara cum eruditione generosam eloquentiam con-
iungi potuisse. Quem tu impudentissimè in conatu adhuc hæ-
rere laborare que præclaro illo in Dialogo tuo dicere non eru-
buisti. Qui quoniam maiore præstat animi moderatione, quām
quantum eloquentiæ de illo detrahere potueris tu, adduci non
potuit, te vti vicissim vlcisceretur, ac *semibarbarum* vocaret. Hoc
igitur permitteret mihi, atque ad te scriberet, tantū in me scien-
tiarum obseruâsse, vt garrulitati tuæ optima nobilissimâque ar-
gumenta suppeditare valerem, tantum ad dicendum facultatis
vt partim feedæ, partim pueriles materiæ librorum tuorum à
me multo commodius atque concinnius vel adornari, vel con-
tegi possint: Quodcunque conatus sis tu, à me minore ne-
gotio perfici: quod ego perfecerim, nullo abs conatu confici po-
tuisse: verùm me tua illa leuicula, ridiculâque studia despexisse:
te nostra hæc grauissima atque acutissima desperasse. Vtinam
videre mihi licuisset, è ciuibus vestris eloquentiæ Tullianæ non
verbis assertorem modò, sed æmulatorem quoque maximum
Iulium P. Flugum, qui quoniam & vir est candidissimus, & ami-
cus tibi, orâset me donarem amicitiæ vestræ querelas meas. Te
verò, qua est singulari virtute præditus, monuisset, desisteres ab
ijs intemperijs, neque me vocares impudentem: cuius vitæ ra-

tiones ea pudicitia, eo pudore constant, ut nihil sit quod obici possit mihi, quam quod te serius atque par erat, furentem compescui. Neque mendacis nomen obijceres, qui ita mendaces odisse confueui ut haec vna fuerit causa, qua te à meo ingenio auersissimum detestarer. Neque furiosum me dices, sed te ipsum; cuius facibus sceleratissimis totius literarij orbis concordia conflagravit. Nihil enim me sedatus, nihil æquabilius in ciuili societate, in cœtu hominum: nihil magis cedens instanti amico: nihil obsequentius honesta postulant. Ita vero M. Brutum libertatis vindicatorem, furiosum voces, licet. Sic Aristogitonem, sic Cynegirum, sic Thrasybulum, qui, quales ciues sui esse deberent, præluxerunt exemplis, quales hostes essent præclaris illis facinoribus sub reipublicæ oculos subiecerunt. An vero id quoque ignoras tu, magnanimitatis esse partes duas? Alteram qua iniuria toleratur, alteram qua vlciscimur. Illa polluisse Achilles dictus est. Hanc Ajax illi prætulit adeo, ut mortem mori maluerit, quam ea quam putaret vilitate superari. Illa prior virtus nos diu, atque etiam diu nimium tenuit, Erasme, cum in *Centurijs* tuis maximas faceres digressiones: vti fingeres fabellas, quibus Theologos nostros nihil de te tale merentes, etiam nominibus appositis proscinderes sceleratè; nemo nostru verbum fecit, silebamus miserrimæ Tragœdiæ spectatores, ini qui ciuibus Christianis optimis viris, quasi nihil ad nos pertinere. Cum te ipsum in *Stultitia tua*, non tanquam in speculo, sed perinde atque in regno tuo collaudabas. Affuimus, operam dedimus in concione, facile passi sumus semel id euenisce, quod nondum contigisse dicerent sapientes: inuentum aliquem, atq; extare tandem qui seipsum probè nosset. Cum obliquos illos tuos cuniculos agebas in arcē Theologiae Christianæ, per quos manipulares vestros ad eam subruendam summitteres, nihilo magis commoti sumus. Erat enim satis animorum propugnatoribus nostris, qui dexteris insidijs tuis illos cœlestibus stipati præsidijs deiecerunt. Et nobis non deerant munimenta quibus obsepta, vallataque pectora pro nostris mœnibus excubare tuto possent. Vbi vero per miserrimas religionis nostræ ruinas ad eloquentiæ euerisionem atque excidium gradus adiri atque af-

cendi abste cœptus est: quæ olim futura prospexissemus, neque impendentia pertimuissemus, ea iam infesta, quod reliquum erat, depellenda fuere. Itaq; in altera illa eiusdem magnanimitatis castra configiendum nobis fuit; cuius fidem opémque aduersus impressiones tuas tumultuosas imploraremus. Quæ magnanimitatis pars, si te ex improbissimis latebris consiliorū, quò te ipsum abdidisses, erutum, conata et efficere, vt animo essem cultiore atq; cōpositiore: est profecto quod debebas nobis, quorum studijs, atque contentionibus compulsus es ad eā suscipiédam viuendi rationem, quæ ab ineunte ætate tibi fuerat ingredienda. Hæc crexi ego trophya meo marte, sine Theseo, Hercules alter excetræ excisor. Quis igitur audebit se vigiliarum mearum pro autore gerere? Quis ad hanc suam expeditionem nomen dabit. Libri tres de *Exemplis eloquentiae amissi* sunt mihi: expecto suspensus animi quid rerum acturus sit plagiarius. Quod si quis, vt tibi gratum faciat, hoc ipsum de Oratione mea mentiri audeat, profecto haud paruum ille sibi malum quæret. Nam certè cùm huiuscē fallaciæ mihi in mentem venit, vix equidem risum continere quo: Tanta te animi commotum perturbatione, vt subornaturus fueris ex amicis tuis vnum quēpiam, qui sese tibi inimicum profiteatur: Plus apud te potuisse mentis consternationem, quam amicitiæ ius illud, quod Deus Opt. Max. non solum fœderibus humanis præesse voluit, sed etiam cœlestibus coniunctionibus moderari iussit. Tu nihil pensi habeas, tu illius amicitiæ, modò ego meæ laudis parem faciam iacturam? Videamus cuiusmodi vir, qualis sit ciuis, qui vt aliena prodigat, profundit sua; vt alijs malefaciat, bona sua disperdit; vt alienam proterat sapientiam, ipse desipiscit. Tantum in te potuit vecordia, vt ex mei odio, tui osor factus sis: detectæ sunt artes, Erasme, tuæ, plusquam Punicæ. Patent astus, doli, fraudes turpes, fœdæ, perfidiosæ: quare quibus tu illudere nobis putabas, tibi ipsi imposuisti. Egredere ex optimorum virorum cœtu, egressere furia: nimis diu tulimus te. Nam quid aliud hōc est, quam summittere percussorem, qui mihi vitam adimat? An nescis tu nominis mei sacram memoriam, sancta monumenta quauis mihi vita cariora? Age tandem produc

Phormionem tuum. Deus immortalis, quid fiet illo? cùm
à me certis in locis Orationis mæx interrogatus nihil responde-
rit? Quis enim vestratum omnes eas excusit sedes, vnde ac-
cepta quamplurima sunt? An verò iustis conquestionibus li-
brariorum incuriam detestari sciēt? Quorum culpa inertissi-
fima ea Oratio fœda atque depravata in vulgus ita exiuit,
vt etiam barbarum verbum, quod in margine quasi pro
glossemate apposuerat Amanuensis, quoniam quæ in con-
textu legebantur, ea in significatione sibi essent obscuriora,
expunēta legitima voce, semel atque iterum substituerit.
Verūm fac illi hæc omnia in promptu esse: Eruditione ad-
mirabilis sit: disertè loquatur: librarios accuset: omnia di-
uinet: an verò ostendet etiam Commentarium meum, me-
ditantis manum, oculos, mentem ipsam, alia atque alia ca-
pita persequentis? Quæ, peruerse vetule, apud me etiam
nunc extare manu mea scripta, deleta, inducta, vt pretio af-
scribam, quæ abijcere solitus essem, tua prauitas in causa
est. Proh Dei atque hominum fidem? Non licere mihi edi-
tis in vulgus mille exemplaribus, igni absumere commenta-
rios, quorum exemplo illa descripta sunt: Qui, quoniam
haud primo quoque rerum apparatu sequuntur verba, atque
idcirco non pauca inuerti interdum necesse est, non sine
periculo nostri nominis superesse possunt. Deprehēdetur enim
hebetudo mea, ignauia, tarditas, fortasse etiam barbaria, non il-
la tua supina, præceps, atque natiua; sed intentus animus ad
rem ipsam multò plura mandat manibus, quām quantum ex-
haurire possint. Quî scis an magistratus interuenerit salutandi
causa? quid si amicorum officia, manum vti de tabula tollerem,
coegerunt? quid si opulentiores ciues, vicini, affines otio suo
negotium mihi fecerint? quid strepitus familiarium? quid his
in vindemijs mulionum, veterinorum, carrorum tumultus tam
grandis, vt ne tonitrua quidem exaudiri possint? Non licere
hæc inquam mihi per tuam peruersitatem flammis dedere: vt,
cuius nominis labem multa cura, multis deleuerim laboribus,
id nomen nisi prolata, atque edita atque cognita labe illa, mihi

amittendum sit. Tanta est immanitas tua, ut quod virtus ac decorum suasit, ista efferatissima barbarie prohibeatur. Nam ut primum hunc abs te rumorem dimanare sensi; esse illam non vnius, sed multorum *farraginem cucullatorum*, (hæc sunt enim atque alia similia verba tua Satyrica, quibus puram illam cloquètiam deformâsti,) ad existimationem meā pertinere ratus sum, si rem ipsam pro teste superstitem conseruarem. Cucullatorum videtur ille stilus tibi, qui negares semper intra eorum claustra septâve quicquam præter muta pecora contineri? Idque valido quippe argumento, *propterea quod, inquis, mutis piscibus vescerentur.* Quorum eam tu ciborum moderationem, non solum una cum cucullo, verum etiam cum modestia abiecisses. Extant, extant litoræ viri huius manu, mente, cogitatione factæ, quæ tui nominis sanguine aspersæ, quin à prævaricatoribus tuis agnoscantur, fieri non potest. Men' Lutetiam commigrâsse, ut te de insolentiæ tuæ arce deiicerem? Haud profecto tantum fuit itineris suscipiendum. Nimis te magnum facis, Erasme: ad tuam molem tantis apparatus nihil opus est. An verò in te tantum existimâsti, quem testa mea ita capere non possent, vti te Lutetiae conquisitum confutaremus? Meis in ædibus sub Dialogi tui clypeo latitantem captiuum feci: nolentem deprecari, vixi: negantem esse hostem, amisi manu: nunc peiora molientem si confodiamus, dices non armorum causa Parisios adiisse, Ergo quem deflagratæ eloquentiæ cinere obruiimus olim, nūc in gloriæ nostræ incendio cōflagratum conficiamus. Cæsar Lutetiam propter Erasmum, ac non propter Lutetiam Erasmus à Cæsare victus est. Nam me beatum pusillo, sed certo lare, nec fordido, nec inurbano, tædet iam admodum quotidianarum peregrinationum, quæ mihi carissimum thesaurum temporis suffurantur. Libri mei mecum sunt, eorum opera, consilio, benignitate fruimur. Si quid mihi probatur, aut intelligitur minùs, æquo animo fero, amplio iudicium, contentus horas vulgi fefellisse. Neque enim meum vēditare, sed aliena iudicia emere id vero in lucro esse deputo. Nego iterum à me ullum vsquam mortalium, annum iam quartum decimum, non solum consultum, sed ex ijs quoque, qui paulo sint in literis mediocrius promoti, ne con-

uentum quidem dico. Ita regio hæc literarias curas non negli-
git modo, sed irridet quoque. Si quem paulo eruditorem obtu-
lit fortuna mihi, nihil minus quam literas inter nos agitamus,
leuiculas sed suaves confabulationes: De bellis, de tempesta-
tibus, de concordia principum, de armentis equarum, de vena-
tione. Vbi collibitū est animo meo secedere in loca secretiora,
adsum egomet mihi atque etiam præsum acerrimus vindex ve-
ritatis. Qui vero me aut infantem aut pupillum ratus est; næ is
tales fortasse haud multos habuit domi suæ curatores: neque
enim qui sic vixisset, ita loqueretur. Nescit ille veterum penè
omnium plus centum libris examinatam eruditionem? Nescit
me priscorum negligentiam in prodendis simplicibus medica-
mentis, recentiorum imprudentiam in veteribus castigandis,
solum omnium prudentissime emendâsse? Nescit Criticis Dia-
logis multis non ceteros medicos modò, sed Galenum quoque,
sed Aristotelem ipsum ad veritatis metas reuocâsse? Nescit mi-
hi iampridem alteram elaboratam Orationē, qua illi ostendam,
quis ipse, quis ego viꝝ siem. Eam euidem hactenus suppressi
amicorum rogatu: qui me humanae monerent fragilitatis: Plus
parcendo interdum acquiri gloriæ quam inseſtando: Ne vero
eam cruentam facerem victoram, quæ mihi à Deo immortaliter
de superbissimo hoste data concessaque fuisset. Quid amplius
vellem, quam vieſſe? quam vnum omnium Dodonæo tintina-
bulo silentij seruitutem imposuisse? Etiāmne cum cadauere,
quod fecissem, exitiabiles inimicitias perpetuarem? His ego ro-
gantibus, dignitati meæ consulentibus quid respōderem? Faci-
le itaque vinci passus sum, qui pro verissima victoria mea fese
me commonefacere prædicarent. Dedi manus: quid enim mali
amplius ei facere possem quam sibi fecisset ipse, qui suæ famæ,
sui nominis decoctor extitisset. At opinor, Poëtica monumenta
mea sordent viro, Latinæ linguae, Romanarū munditiarū deli-
cijs, qui ipse Latio plus attulit flagitijs atq; peregrinitatis, quam
quisquam vñquam puritatis atque elegantiarum hauserit. Præ-
terea qualia nostra sunt, multa videt euomi quotidie inter po-
pinones suos. Vulgaria sunt, sordida sunt, inepta, aliena. Episto-
la affixa barbaræ, semigræca, conquisitæ, corrogatae, emendica-

tæ è puerorum exercitiis, sordidorum prouerbiorum centonibus consutæ, consarcinatæ. Nomen ergo meum postquam illius testimonij luce caruit, obscurum fuit. Neque aliunde aut oraculum, aut Olympiorum iudicem petere cuiquam ius fasque est, quem sensor iste præterierit modò, nedum ut notam ascripserit, is literaria tribu amotus, exulet. Theodectes ego, cui librum suum Erasmicus nescio quis Aristoteles dono dederit, ad edendum. O miserum poëtam cuius ego fabulæ actor sim. O eundem prudentem. Nam quid miserius quam pro aliena gloria laborare! quid tum autem prudentius, quam certo consilio ineuitabiles Erasmi manus effugere potuisse? quippe quem procul missilibus suis meo impetum impetu spectet tutus, siue ille occumbat, laudem reportaturus, siue vixor sœuiat, impunitatem. Iam quanta illum spe subornatorem meum prius inflatum nuper decidisse dicas? Qui cum meum nomen ferocissimo cani lacerandum obiecisset, ex metu suo victoriæ mihi comparatam intuetur. At verò, Erasme, postquam tu non respondisti mihi, postquam docti negant omnes vel minimæ obiectionum mearum à quoquam, etiam qui te sit impudentior, responderi posse, volitátque per ora hominū Oratio illa, eorum quoq; qui tibi amici fuissent antea tanta gratia, ut ab ipsa natura eloquentiæ parente edita, non à quoquam scripta videatur. Quare tacitus sedet ille, neque sibi tantum laudis vindicat, quæ sit sua? Quid enim illa temperatus, vbi vir bonus agendus est? Quid subtilius, vbi disputationum? Quid doctius, si qua tibi tuisque ignota loca sunt excutienda? Quid porrò incitatius, vbi mortali caput istud teterrimū petendum, vbi feritas expugnanda? Quid tota illa pressius? limatus? Quid, quod omnes tam affectant, non pauci quid rei sit id nesciunt, multi frustra querunt, Atticum magis? Nam artem ipsam si desiderari in ea dicam, reclament ij, qui quanto magis eius scientes sunt, tanto maiorem agnoscunt ibi: si assentiar: tum te igitur captum, deceptum, circumuentum lamenteris. Credo quod erat è Ciceronianarum frustulis orationum, tessellisque composita miserè atque ineptè conferrumina, eam ille præclarus autor tuus pro sua recipere noluit:

Ne

Ne puerilibus deliramentis ex impudentia sua , atque imprudentia mea negotium tibi exhibuisse videretur. An cōtra, quoniam minime talis esset, veritus est , ne qui pro Cicerone diceret , minus secundūm Ciceronem loqueretur ? At comparetur ea cum illorum scriptis , quos eius autores faciebas. Videamus quid rei absterruerit eum virum , cui illam certis argumentis reddi restituīque posse diceis. Hanc verò mēam prædicationem , si pro insolenti haberi petis , haud æquum postulas, Erasme. Licebit enim mihi tanquam alienam, vti tu deblatteras, rem, Orationem illam & admirari & efferre laudibus. Itaque qui eius me autorem verum putant,eis ne sit dictum:vni tibi, qui nō putas, dictum sit. Tu verò interea istud tuum, quod fingis, spectrū, vbi terrarum tandem collocas? Vbi tui metu trepidum delitescit? Tanto,tam præclaræ in cursu laudis, quare non injicit manus suæ? Metuit te confossum scilicet,cuius integras vires contemnebat. Pro Cicerone ausus est aduersus te viuentem, florentemque dicere:pro seipso, quem & *impudentem* appellas, & *mendacem*, tibi iam abs sese iugulato respondere pertimescat? Ergo tu illi vñus visus es, quem dignū existimaret conuitijs suis, quæ tibi verissima faceret, seuerissimus obiurgator : indignum verò cui nomen suum obiectaret? En quò res tuæ vti redierint, fecisti miser, quasi hac te indignitate dignum putat. Verūm mihi hac in parte diutius immorari neque aperta calumnia patitur, neq; meus pudor sinit. Nunquam es à me visus , Erasme, non tuum mihi quisquam os durissimum ostendit. Sed tu ipse peruersam impotentis animi tui malitiam ostentasti. Nam de Theologis nostris quæ mentire , quo minus ijs haberem fidem , vetabat eorum simplicitas, tua fraus, illorū verecundia, tua impudentia: illorū doctrina, tua inscitia : illorū apud principes viros gratia, tua inuidia. Vera tamen eorum aliquot, quasi essent, suspicabat interdum. Quippe homini tam grandi natu, præfertim cui iam mentiendi crimen ab optimo quoque adeo frequenter esset exprobratum, in mentem venire posse, vti mentiretur, difficile mihi erat ad persuadendum. Nunc verò cū ijdem illi te non solùm infantum, verum etiam prauum ostenderint, quod ex eorū verbis colligebant, ex hac, quam nunc fabricatus es, calumnia, palam video. Ergo cū tantum audaciae satis fane mirari non

queam, admonitus sum à quodam loco Orationis meę, cuius argumēto tantū occēpisse insanię videri potes. Ibi enim cùm multas varijs è scientiarum fomitibus accensas faces ori tuo impudenti admouisse, addidi ego & id : *me, mihi ab alijs dictata rudi & impolito militi, quæ narrarem tibi.* Quibus è verbis vtrum tandem maius elici quod tuis faciat obiectiōnibus, orationisne autorem non esse me, quoniam id nunc ita negare visus sim, an conuinci mendacijs, qui quod vlt̄rō confitear, hoc verum non sit? Nā profecto cū vtrumq; obiectias nobis, alterū evenire necesse est. Vnde igitur potissimum initiū sumam defensionis meę? Quid capiam consilij? qua ratione, quibus artibus tantis me explicem impedimentis? Cui, neque operis mei tam præclara laus, præsertim ini-miei surrepta dolis, amittenda est: neque tantum tam fœdi criminis dedecus, à mendacissimo obiectū hōste suscipiendum. At tu, per Deum immortalē, deprehēsus, Erasme, quid facis? Eludis elaberis lubricus, negas: sed fortiter, atque inuicto vultu negas: Producta contra te scripta tua dissimulas, animi tui profers simplicitatem, rerum minus æquos æstimatorēs, minus candidos, magnis conquestionibus detestaris, abs te aliam in partē dicta, atque à bonis viris accipiantur. Hoc igitur faciam? nam puto te nihil ad ea responsurum, quin sexcentis in locis, ijs freto artibus tibi, pro nobis contra te respondisse videaris. Faciam igitur? minime: Nam qui me tui dissimillimum esse iudicatum maximæ meę laudi ascribere solitus sim, si tuis insistam yestigijs, nolim huius tam sanctæ existimationis iactura hanc imminentem effugisse videri tempestatem. Contra igitur faciam: dixi, Erasme, illa, quæ aduersus te sentirem, ab alijs dictata. Dixi. Ergo vtrum maius in illis mentitum me, an vera dixisse? Quid si vtrunque tuo magno cū pudore, mea maxima cum gloria? age mentitus sum. Ego enim orationis illius autor, etiam si non vino, quo te differas, sed inuidia, qua rumperis, disrupturis: quo minus sim, sed solus iniquā, tota tua barbaria, tota illa tua immanitate efficere nunquam poteris. At horum nos, Erasme, mendaciorum nihil profecto pudet, sunt enim artis, non hominis. Te vero tantum Rhetorem, sic enim e ipsum vocas ubique, qui ubique tamen Rhetoras plenus amētissimæ leuitatis, tanquā nugas irrides: tam artis, tam apta fultum dissimulatione attingere, nedum ut

assequerere nō valuisse? Nam in te qualia violentius intorqueri
tela potuerunt,quām quē à doctissimo quoque mihi suppedita-
ta simularem? Erat res mihi non tecū,sed cum multorū opinio-
ne , quā de te delicatores,laborisq; fugitantiores summa cute
decursis libris tuis,ac vix delibatis,miserè nimis ac temerè im-
bibissent,in eiusmodi pectora, subtiliora paulò argumēta ægrè
admittuntur. Tanto minus mea tunc , cuius Oratio illa vix ti-
tulo prælecto indigna eo tempore visa est,quæ porrò legeretur.
Quoniam domesticæ gloriæ aura contentus ferò meæ famæ
nominisque cursum ancipitibus iudiciorum tempestatibus cō-
missem. Quo tēpore,Deus immortalis,quanta strue,quantāq;
congerie librorum tuorum stipatū circumstrebant adolescentium
fodalitates , qui solidiores è veterum lautitia cibos af-
pernati ad tua ientacula miseri confluabant. Quæ igitur auxilia
in artibus:quas olim tenuissem magno tumultu,noctu accensis
frequentibus ad murorum pinnas funiculis,ad hōc nouū genus
tormentorum , aduersus hostium magnū numerū simulassem.
Hoc eodē gregales illos delusi tuos, qui cum me nouū ac obs-
curum spernerent imperatorem,quasi triarios quos dā,à quibus
argumentorum meorū robur in vltimis subsidijs fouveretur,per-
timescerent. Igitur illa tela,illa consilia,ille impetus,mea fuere:
quæ si de robore,si de pectora,si de corycio atque pharerra mea
tuū in exitiū deprompta sunt, miraris è nostro vulnere sanguinem
tuū secutum? Nam vter stultior sit tu,qui me tam stultū
putasti,vt ea infererem Otationi meæ,quæ mei me laboris glo-
ria defraudarent,an ego id si fecisset? Nisi amentiā tuam alia
corrigere velis insania , malisque à subscriptore meo mihi data
verba,cū ea scriberē,quasi ne illa quidē , quæ mihi dictarentur,
intellexissem. Fabrum quempiā tuę classis Cæs. Scaligerum pu-
tasti,insane? Cuius spiritus arrogantia omnium bonorum gloriā
difflare conatus est. Proprie verò mihi tu recentiorum tuorū,
quos velis:elige audacter:objice:eorum pace dixerim,eruditio-
nen atque eloquentiam ita admirabor,vt perlubenter mihi ta-
lem summis votis expertendam putem. At verò si ita intempe-
rantiam tuam æmulantur, vt sibi nomen meum me commoda-
turum sperent,minus sapienter,scitèque alieni ingenij inierunt
rationem. Nam vter stolidior tandem fuerit? Egone qui nesciā

quod in periculum me conijciat, quóque ille progredi nolit, me propellat? An ille, qui siue ineptè falsa dicat, hoc ipso stultissimus sit: siue aptè appositéque profiteatur, tum verò sit quo quis amente insanius: Nullo periculo, nullo metu. Quis enim tam vecors sit, vt bona in caussa timeat? non sibi viuenti, videntique gloriā è manibus eripi, sed ea ipsum sese defraudare. Nā multos mortales arbitror ego eo esse ingenio, vt alijs argumentis, alieno labore laudem sibi querere instituerint: vt aduersus tam terram belluam cuiusnam nomen suum subiecerint: vti id facerent, ad hoc verò adduci nunquam potuisse. Ergo ego ita, vti dixi, mentitus sum: vt te, quæ tu dixisses, ostenderem mentitum. Quid quod me vera, mentiendo, dixisse, superius indicaturum pollicebar? Hoc igitur agamus. Nam quem me putabas, cùm illa scriberem, Erasme, tantis locis vsum, tantis argumentis, qualia tu refellere, aut infringere nullo consilio posses: meo è penu omnia tibi illa deprompta apposuisse? Minime verò id fieri potuit. Quid enim scimus nunc nos, quod ex autorum libris ad vitæ nostræ rationes non accommodauerimus? Loquuntur verò etiam nunc maiores nostri suis in monumentis, nō animæ tantum diuinitate immortales, sed etiam mentis suæ præclaris operibus adhuc superstites, pro nobis. In quibus consulti etiam dictaturi sunt multo maiora, quàm quæ tu dudum exhorruisti, suis è fontibus flumina illa deducturi, quibus incendia tua extinguerentur ipsa: tu obruerere. Quanquam humanius à me factum fuisset, si nomen meum vltro labores suos deferenti accommodâsssem, quàm tu, qui omnium sæculorum autoribus, cōpilatis argumentis, sententiisque ingessisti tuum. Et consultiū fecisses tu, si colloquiorū tuorum nugas, puerorū, quos erudiebas, nomine edidisses. Quantum enim illis ætas veniæ postularet, tantum abesset abs te vituperationis, quam illis deliramentis es consecutus. Præmaturo namque plausu ab imperitis atq; supinis recepta commissatoribus tuis primo, postquam diligētius eruditorum prudentia obseruata sunt, facilime celerrimèque defloruerūt. Verūm me altius obsedit animi dolor iustus, quàm aut res, aut persona merita fuit: tametsi hæc ita me aut dixisse, aut scripisse, aut etiam cogitasse de illo putetis velim: vt præludia quasi sint quædā modò, solidæ vero scenæ supersint: In qui-

bus Herculem verum, sed sanum illum adturi sumus. Sileat, lo-
quatur, obloquatur, cauilletur, metiatur ille, aut pro illo cui cui
collibitum fuerit, sūsque déque habeo? Non profecto. Dicam
enim quod sentio: dicam, eius me conuitia nō modo sine timo-
re, sed etiam cum aliqua spe gloriæ semper expectasse. Quippe
cum viderem eloquentissimo atque sanctissimo cuique ab hoc
fieri negotium, quoniam virtute mea illius odium promereri
non possem, eius odio, virtutis cuiuspiam, quæ in me esse debe-
ret, facerem apud posteros opinionem. Etenim si iste vniuersæ
religionis sanctas ceremonias, leges, mores, ritus, sacra omnia,
quæ Dei Optimi Max. manu & scripta & tradita nobis essent,
non solū improbabilitate, vt ipse cōtemneret, verum etiam dissua-
dit, vt de hominum pectoribus delerentur: Si ieiuniorum, statarū
precū, virginitatis statū, quib⁹ Deo immortalissimili essemus,
labefactauit; Contrà, si ignobilitatis fordes collaudauit, si stulti-
tiā encomijs, vt ipse pergræcatur semper, nō solū ita in animos
induxit suorū, vt in seipso integrum nihilominus retineret: sed
etiam quasi mentis nostræ principē atq; moderatricem, Dei Opt.
Max. assecrā in cœlo pro numine adorandam collocauit: Quo
nihil fieri potuit sceleratus: quid enim Deo attribuatur quod
ipsum non sit Deus? Si igitur optima quæque vituperauit, pes-
simā collaudauit: quid ille amplius aut vituperatione sua ad
meam existimationem augēdam, aut collaudatione ad laudem
minuendam comparare fortius potuisset? Ergo verendum fuit
cuiquam, ne illius ego aduersum nos calumniam magni face-
rem? A qua neque M. Tull. Ciceronem, neque religionem no-
stram tutam habere potuerimus. An ab eo laudes iucundiores,
gratioreſque, quām conuitia sperarem: qui, & foedissima homi-
num monstra ab eo summis laudibus in cœlo collocata: Cōtrà,
aurea ac diuina ingenia de eodem detracta cœlo, quod essent
virtute sua illa consecuta, aut occultis petita offenditionibus, aut
subdolis præterita dissimulationibus, aut aperta impudentia
impugnata animaduertam? Fuit olim tempus, illud fuit, cum
multos, quos ille scribendo celebrasset, summos viros putare-
mus. Ij, si saperent, maluissent illius periculo tantos credi, quām
sua ipsorum opinione, quam ex illius adulacionibus cepissent,
tules sese prodidisse. Nullius apponam nomen, nihil enim cum

illis mecum, præsertim cū se ipsi qui sint, satis indicent. Legātu^r monstra quæ circumferuntur, nō libri. Cuius iudicij mei, eorum neminem pigere decet. Nam si quis se se improbat, mecum & sentit & facit: sin se ita commendat, vt aliorum iudicium meruisse credat, ne me tam barbarū putet, vt veram laudem meā obtrectatione obtritam velim. Quòd si eorum aliquis ita male nunc secum agi cōqueratur, vt extremam laudis suæ fortunam aduersum me tentandam existinet, paratum me sentiet nō minus ad excipiendos iētus, quām ad inferendos promptum. Neque enim, qui me in acie nunquam viderit fugiétem, in umbra tili hac literiorum ludorum pugna cedente^m arguet. Audierā aliquando Germanum quendam orationi meæ respondisse: verū ea fama, & propior rumori fuit tunc, & postea cum omni memoria emortua est. Suggesterat, opinor, cui piam Erasmus tela, quæ in me iacerentur: ne hoc quoque versutiæ genus in ipso qui omnia profiteretur, desideraremus; vt alieni nominis discrimine, sui stomachi cruditatem fouere posset. Vtinam id ita sit: plures profecto Erasmi errores aperientur, sed noui illi atque illustres quām vt legitimū in numerū referri queant. Qui dum à me condonantur, temporis usuram capere prudentiæ est. Sin acriùs, aut propius instabit, veniam amplius non merebitur, quā silentio impetrārat. Nolo persequi cæteras ineptias illarū literarum; neque id nunc mihi aut consilium, aut propositum est. Sed in me finem dicendi faciam, qui in illo maledicendi non possum. Ac quanquam de homine amico atque bene de vobis merito quicquā sinistrè scribi minus equo animo vos, P. Merbelii atque Io. Bap. Laurentia, laturos putandum est: tamen si proprius candidiūsq; causam meam cognoscatis, hæc à me dicta, vt quis esset iste Scaliger intelligeretis, æqui bonique consulturos confido. Ea enim epistola quam ad me perferendam curauistis, ita pro se loquebatur, vt pro me mihi haud aliter dicere licitū fit. Ac tametsi naturæ veluti legibus quibusdam concessum est, ut iusto dolore qui permouentur, conutiosa verba iacere sine reprehensione possint, eoque Erasmi debeat misereri me, quem furere clamitat: tamen nunc is ita sit ferendus, si non prius insanisset. Quo magis miror eam vestra opera ad me peruenisse epistolam: vt & missam velle videremini: & misisse, quasi de-

dignaremini. Nihil enim à vobis literarum addidistis. Verùm ita vt manu sua scriptam ad vos dederat Erasmus, integris titulis vestris, addito à tergo meo nomine, ad quem nuntius dirigeretur. Id cōsilio, si ea est à vobis initum ratione, vt me despiciatur haberetis, equidē vos mirifice laudo : nusquam enim peius horas vestras vnquam collocāstis. Nam id profecto est de composito inter Eresmianos constitutum, vt mei nominis nusquam faciat mentionem: Sic enim miserrimè atque perditissimè deletū, iri. Sin hoc astu, id quod de viris cùm doctis, tum probis minime crediderim, inter vos de compacto gestum est, vt quasi à vobis exciderit, neque ille voluerit barbaro mihi, atque ignobilitanatos thesauros communicatos, fidem vestram euidem haud parum suspicio, qui amico tam commode morem gerere voulisisti. At mihi quidem homini non inhumano facile fuit non solum altercationis studia, verum etiam memoriam deponere inimicitarum, quas cum Erasmo suscepissem. Quoniam, qua id causa factum fuerat, abolitum esse videbatur. Abstinebat iam ille siue metu, siue alio consilio; nihil ad nos: abstinebat tamen ille à religionis nostræ vulneribus refricandis, quæ ipse audifissimè intulisset. Ciceronis calumniam ipse metu mitius interpretabatur. Dederat pœnarum satis hoc ipso nobis, coactus alter loqui, tametsi sentiret idem. Nunc verò cum à M. Tullij Ciceronis odio, in monitoris inuidiam linguae vertit acerbitatem, iure meo renouauit meorum operam studiorū, vt quod periculum nouo conuictio, illius petulantia intendebatur mihi, praesenti fortique animo depelleretur. Ipsa libertas, ipsa veritas, ipse pudor iniecerant manum mihi, atque in præsidio patrocinij haud sanè inuitum aut nolentem continuerunt. Ego vero neque vestrum neque ullius vnquam boni inimicitias appetiui, multas effugi: Omnes, quod in me fuit, deleui: Amicitias verò semper ambiui, nunquam extinxi, nedum oppresserim.

FINIS.

Menda Typographica sic corrige.

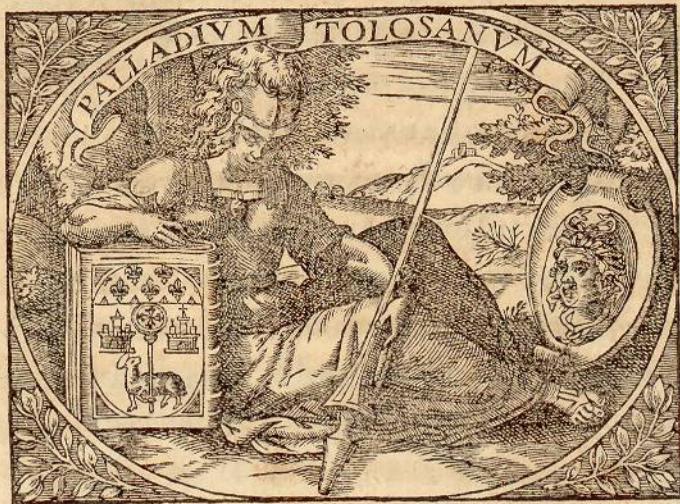
P.ij.l.16.Exprobrat.p.16.l.1.Gonzaga.l.25.augustiores.p.17.l.19.forte,
facietate.p.20.l.1.conditionis p.22.l.24.tam p.34.l.27.restitue contra
fidem exemplaris,nullo abs te conatu.

卷之四

I V L . C Æ S .

S C A L I G E R I
EPISTOLÆ ALIQVOT
N V N C P R I M V M
V V L G A T Æ .

A C C E D V N T P R Ä T E R E A
alia quadam eiusdem opuscula, & fragmenta
præfationis in Aristot. Historiam
De Animalibus.

T O L O S A E ,

Typis RAYMVNDI COLOMERII, Regis, &
Academiæ Tolosanæ Typographi

M. D C. X X.

IV. 1. 25.
SCALIGERI
HISTORIA ALIOVONI
NUNC PRIMUM
AFGATA

ALLEGATORUM
ALLEGATORUM
ALLEGATORUM
ALLEGATORUM

ALLEGATORUM
ALLEGATORUM
ALLEGATORUM
ALLEGATORUM

P. I. M.

P V T E A N I S F R A T R I B V S

S. P. D.

CCE vobistandem (*AMICI
PRAESTANTISSIMI*)
illustris & incomparabilis Herois
nostrj ful. *Ces. Scaligeri Epistolas*
aliquot: quarum quidem bona pars
iam edita fuit, sed non hactenus vulgata, ut probe
scitis. *Eas cur sub nomine vestro in vulgus prodire*
iussерim, non est quòd quis curiosus quarat. Vobis
enim non tam dare aut offerre, quam reddere videor
que à vestra innata humanitate & munificentia fa-
cile impetraueram. Merebantur certè praelara hac
tanti viri monumenta melius & indulgentius fa-
tum: nec diutius in scriniorum pulpitis & forulis
delitescere, aut cum tineis & blattis pugnare debe-
bant. Quamuis enim paulò seuerius & acrius in
magnum virum opusculis hisce actum sit: tamen
R eipub. literaria maxime interfuit, tam splendi-

A Aa 2

4
da & pretiosa eloquentia specimina non perire. Orationes duas simul etiam iunctas videbitis tanto impetu ingenij, tanto lepore atque facundia elaboratas, ut vix alium habere potuerint Mæcenatem quam eloquentissimum virorum quotquot hodie in nostra Gallia viuunt. Utinam tertiam, de qua sapius in his Epistolis, & alibi fit mentio, nancisci feliciter contigisset: non ea amplius careremus, sicut nec alijs egregijs operibus quæ plagiariorum manus non effugerunt. Fragmenta præterea prafationis in Historiam Aristotelis de Animalibus, à nobis addita sunt, vestra ope & industria, post editionem magni operis, è tenebris quibus premebantur, in lucem eruta, ut & iudicium de Cardano, & alia quæ vobis omnino debebunt vitam. Quod si fortè quis inuidus obstrepare velit (ut non desunt multi, qui iamdiu extinctum hoc nunquam satis laudatum nomen SCALIGERORVM cuperent) vel præliuore, vel præ nimia superstitione, qua defuncti viri manes non esse sollicitandos argutetur: Obscro vos quasoque per sanctā quæ inter nos intercedit, amicitiam, memineritis caussam nostram defendendo, propalam exponere animi nostri & candorem & sinceritatem. Neminem ladere voluimus, nedum Erasmum, cuius profusa eruditio miraculo nobis est: sed tantum Herois nostri parum huc usque cognitos hosce quasi extre mos ipsius eloquētia conatus detegere: Ut eorum

exemplo discant ingenui adolescentes sapere, & ne
vel latū vnguem à M. Tul. Ciceronis scriptis dis-
cedere ; ut inquam desinant quoque hodierni eo-
rum moderatores ineptire, & ne imposterum exi-
mias iuuentutis lectissima dotes corruptant cento-
nibus & farraginibus quorundam recentiorum,
quas præ oculis semper habent, spretis & neglectis
veterum fontibus & originibus. Nulla autem pra-
via malevolentia, imo potius bona fide hac à nobis
edita fuisse satis conuincere possunt, & ipsius Eras-
mi opuscula simul iuncta, & perelegans illa ad Om-
phalium eiusdem Scaligeri Epistola iterum excusa:
Ex qua apparet paulo ante mortem Erasmi, pene so-
pitas fuisse horum antagonistarum simultates & ini-
micitias. Verum quia omnia huiusc Apollinis ope-
ra quæ supersunt, simul aliquando concinnari expe-
dit, sensim quæ in nostra sunt potestate vulganda esse
credidimus, ut facilius postea in unum corpus redigi
& coaceruari queant ab studiosis viris. Sunt ad-
huc apud me vestro quoque beneficio Problematum
Gellianorum maxima reliqua. Sunt & Exercita-
tiones in lib. Ciceronis de Officijs & Maioragi, Cal.
Calcagnini, ac Griffoli lucubrationes in eos, totam
pene de moribus sapientiam breuiter & succincte cō-
pleteentes. Sunt & Familiarium Exercitationum
libri aliquot. Quæ omnia breui ut spero vulgabun-
tur, si omnibus, quos decet, propensiissimam in fa-

miliam Scaligerorum voluntatem, & rei literariae
 curam nostram quamdiligentem pergratam esse no-
 uerimus. De Gellianis Problematis quid vobis vi-
 deatur, antequam ea pralo subiificantur, scire percu-
 pio, quia video Ioannem Vuouerum de eorum edi-
 tione in Epistola ad Iosephum filium addubitasse:
 sed videbimus in tempore. Interim infinitum nume-
 rum Epistolarum Iosephi quas possidetis, videte,
 per Deum immortalem, ne ab ullis felibus librarijs
 intercipere permittatis: Imò, ut estis amantissimi
 monumentorum patris & filij, & omnium eiusmodi
 thesaurorum, curate, ut, vel ad me fideliter perfe-
 rantur, citius typis mandanda & vestra diligentia
 offerenda, vel à vobis ipsis curatoribus quampri-
 um vulgentur. Erit enim opus eximum & im-
 mortalitate dignum: unde habebunt eruditio omnes,
 ex quo hauriant tanquam è penucotidiano pretio-
 sam eloquentia & pura latinitatis supellectilem.
 Valete (charissima capita) & me amare, ac humani-
 tatem colere pergit. Tol. è museo nostro. Kal. Mart.
 M. D C. XX.

I V L . C Æ S .

SCALIGER, IIS QVI SVFFVRATI SVNT ORATIONEM ADVER- sus Erasnum Roterodamum, pro M. T. Ci- cerone , quam miserat Collegio Nauarrensi cum cæteris omnibus Collegijs communem , vnâ cum literis ad eadem Collegia datis, & ad Rectorem aliquotque alios doctos viros.

EPISTOLA I.

AC TENVS ignoravi, nostros labores esse tanti, vt ipsis inuidetur: præsertim ab ijs qui publicè adolescētes optimæ spei atq; frugis moderantur. Persuasum enim erat mihi, tales esse præfides studiorum vestrorum, quales eorum librorum scientiæ, quos profiterentur: quibus omnibus ita præcipitur, vti ne quid gloriæ cuiquam præemptum eas, néve animi vicio transuersos agat ambitio, aut gratia: quæ sæpenumero veritatem oppressam habent. Verùm nunc aliter multo euenisce intelligo, qui perfidiæ quorundam obnoxius, munificentia singularisque benevolentia meæ erga studiosos, impuris aliquot alienæ virtutis insidiatoribus immeritas pœnas dem. Tametsi non sic abibit. Adsunt enim aliunde firmissima præsidia studio-

sis, quām penes arrogantiam quorundam semi-doctorum, qui summum bonum literarum in vnius benefici nomine ac peruersæ doctrinæ hominis esse voluerunt. Nam quid esse dicam, vt ne mimino quidem responso literas meas dignati sitis? Scilicet vulgaris est eruditio nostra, barbara facundia, qualis plurima apud multos simiolos, quos, cùm oportunum fuerit, nominabo, reperitur. Scilicet ea quæ à me in Ciceronis defensionem dicuntur, antequam à me dicta essent, nouerant iij, qui per inuidiam atque scelus suffurati sunt. Quos tantum abest, vt dicam ea comperta habere, vt ne nunc quidem quibus ex fontibus hausta sunt, quóve librorum sinu educata, sciant. Sed vicit naturæ prauitas, quæ optima institutione interdum propulsata recurrit. An vero dicam vobis ignobilitatem meam suspectui esse? At quis vestrum Scaligerorum gentem gloria, splendore, aut animi magnitudine, aut rebus gestis anteibit? Quod vero ad me tanti nominis attinet successorem: si mea fortuna me apud vos abiectum reddit, quod ter profugus alienas sedes quærere coactus sim, vnuſquisque vestrum ita cum suo animo reputet, non tanti esse cuiusque fortunas, vt ab alienis bello appetantur: Tum neminem indigniorem esse aduerso fato, quām is qui identidem nō solum consilijs, verum etiam armis extremum rei euentum expertus est. Supersunt quam plurimi meorum commilitonum huius gloriæ non socij solum, verum etiam participes: Aliquot autem non ductores solum, sed etiam ducti, quorum præsentissimis testimonijs ex immannium belluarum faucibus eripi possum: qui etiam, si fato concessissent, tamen & cicatrices meæ obliuione vestra deleri possunt? Et vnuſ, aut alter febriculosus pædagogus contemptui habebit eum cuius patrem in consilijs habuit Cæſar Maximilianus prius, mox etiam Ludouicus vltimus multis honoribus prosecutus? Nam de me ipso vt taceam, videor tamen à nobilissimis viris doctissimisque posse connumerari inter puerulos illos, à quibus quotidianis conuitijs & plagiis certum pensum operamque exigitis. Sed animaduerto duram causam meam male haberi, quòd in Erasmus inuestitus sum, vestrum quorundam ducem, atque auctorem nouæ cuiusdam eloquentiæ,

quæ

quæ sine titulis seipsam sponte prodit peregrinam. At is si nobis præluxit ad eas intemperies , quas aliquot cæterorum collegiorum boni viri doctique , multoque quam vos meliores , publicis damnârunt suffragijs , non propterea noui errores eiusdem propter nominis gratiam sunt defendendi , sed propter errores ipse condemnandus. Non ego vos elegi iudices , qui bonorum virorum vigilias obliuionis nocte conciliatis , qui meritas laudes optimo cuique inuidetis , qui nefarios homines , ignobiles , semidoctos pro Dijs colitis. Falsus est tabellarius mens noua ista facie nebulonum , quorum superbiam seipsam capere non potest. O spes meas inanes , qui putatim fatorum meorum seriem interruptam , vt ab rusticis , à vulgo , ab indoctis agnosci inciperem. En quod reciderunt cogitationes tuæ , Iuli: quod deuentum est , vt qui M. Tullij caufam defenderas , vices tuas deploras. O quænam vnquam satis conquestio est ad tantam iniuriam , vt præfens non ostendam , qui sint ij quorum perfidia humanitati meæ suspecta esse debuit. At adero , siue corpore opus est , siue scriptis non deero. Luent mihi pœnas pessimi fures : dilaceratosque atque proscissos opprimam animi mei præsentia , atque acie orationis meæ , quam vobis formidolosam , vbi semel intentaro , iam tum sentietis , quicum vobis res sit , qui putastis uno intercepto exemplari , totam lucubrationum meorum memoriam sublatam esse. Legetur vobis inuitis , atque ita legetur , vt vos , quos iudices mihi elegeram , vna cum facinoroso reo , totius suffragijs posteritatis infames atque damnatos sentiatis. Valete.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER
studiosissimis Adolescentibus Collegij
Nuarrensis S. P. D.

EPIST. II.

SI mihi antehac compertum fuisset, quibus vestrūm scribere instituisse, non nunc hæc scriberem. Aut si tanta in turba scirem ad quos potissimum literas darem, non hoc scribebam argumento. Nam quem accusem, quo me vertam, aut cuius præsidium petam? Adolescentum ne implore fidem, quibus labores meos commendarem, quorum animos sat in me propensos esse: at saeuitia inimicorum meorum dissimulatione oppressos esse oportet. An ad proceres me conuertam? At inter eos aliquot sunt, quos arrogantiæ tumor aut æstus inuidiæ retrahit à portu veritatis. Interceptum exemplar orationis meæ scio, quam pro Cicerone scripseram; sed, quam ob causam, nescio. Multæ enim subsunt. Quam autem suspicer, neque possum nunc dicere, ita æquales inter se sunt: neque si possim, libet. Ita quod ego factu indignum duco, ne factum quidem sperabam. Cæterum nobilitas animi atque magnitudo inter paucos viros bonos est: cæteros ambitio, aut gratia procul à vero auersos habet. Dicamne, fures illos Erasmo transmisisse antequam ederetur, ut deprauatis exemplis sua libidine interpolarent? An est inter vos quisquam tam egregie Philosophus, qui sibi illam abreptam attribuere velit? An idem argumentum sese eloquentius tractaturum sperat? Penes quem vestrūm ij sunt calamistri, quibus orationis meæ puritatem inurat, quibus ineptus id gratum feci? An vero despecta vobis est, quod ab Ludouici vltimi Regis nostri equite conscripta est? An quod vnius tantum marte, tam varium negotium tam exactè sit expeditum? An ridicula illis visa sunt, quibus ad ineptias & intemperias responderem? An ita Erasnum defensum atque

absolutum putârunt, si accusatio interuerteretur? Tam nobilem gentem, tam excellens collegium, tam egregiam existimatiō-
nem æquo animo feretis, tam malo consilio contaminatam? At
si hæc ita non sunt, si penes vos exemplar est, si adhuc extat,
quare non redditis, gratias acturisi quid per me didicistis: Sin
id ineptum visum est, debituri mihi tantundem risus, vbi col-
libitum fuerit? Quod si tam despecta, spreta, contempta ea vo-
bis Oratio fuit, ut inter fordes cuiuspiam literatoris fordescere
passi sitis; at quare aliquo responso inscitiam meam testati non
estis? Scilicet is vobis video, qui ne cum discipulis quidem ve-
stris, quibus centies in die responsa datis, sim conferendus.
Aperite mihi vbi sim tam plumbeus. Etiāmne conuitis vestris
minor visus sum? Agite si quem facinoris illius conscientium ver-
ba mea stimulant, det rationem tam male actæ Reip. literariæ,
cuius opera iam cò res venerat, ut cognosceretur Erasmus,
idolumne literarum esset, an Deus.

I V L I V S C A E S A R S C A L I G E R Rectori vniuersæ Academiæ Parisiensis S.P.D.

E P I S T . III.

I mihi notiores essent ij, qui, nouam prouinciam vt capeserem, coegerunt, quām vobis sunt, magnifice Rector, altera iam mihi erat texenda Oratio, qua alterius præstantiam, alterius improbitatem explicarem. Sed cùm ita ciuitas vestra atque vniuersa Gallia, multis iam annis veram eloquētiā ex Italiae incendijs, imo cum cætero scientiarum orbe profūgam receperit atque fouverit, vt alteræ Athenæ Luretia merito cœseat: quām notus vobis sit Cicero, vel assiduis lucubratio-
nibus vestris facile ostendistis. Cuius elegantia atque probitas orationis adeo ab istius vrbis studiosis expressa est, ut iam inue-

niant qui sese imitentur. Erasmus autem Roterodamus superbia atq; arrogantia vestris cum virtutibus contendere cùm instituisset, maluit inuidere tam honesto gentis vestræ proposito, quam aut superare quod desperabat, aut æquare quod insolentissimus indignum ducebat. Præsertim cùm ea tela, quæ per alienam perfidiam in religionem furtim intorserat, vestra fortitudine & prudentia in se palam retorta, ferre non posset. Itaque ab ea impietate detrusus, quoniam alicui Deo semper infensus esse vellet, conuertit tumultuantem adhuc rabiem in tuos milites, & nunc infandis Colloquiorum argumentis lacerando, nunc epistolis incessendo, nunc ineptis titulis insectando, totam Parisiorum Academiam vexabit. Neque id satis habuit, sed vestræ eloquentiæ, qua præstantissime iam polletis, ducem illis subtrahere conatus est, ineptijs cuiusdam Dialogi, qui mendacijs ac fictis criminibus alijs ***
**

Reliqua desiderantur.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER
studiosis Adolescentibus Collegij Nauar-
rensis S. P. D.

EPIST. IV.

PER Æ meæ à pietate & à vestrū studio
atque amore mihi impositæ rationem red-
didi Moderatori vestro per epistolā: quam-
obrem non amplius repetam; sed inde vos
petere poteritis. Respondi perpetua oratio-
ne Erasmi Dialogo, qui virulentiæ aciem,
quam in studiosos eloquentiæ intentârat,
vestris auspicijs hebetatam, quoniam maledicentissimum inge-
nium nequibat conquiescere, in eloquentiæ patrem patronūm-

que Ciceronem vertit. Quo in Dialogo quantum finxerit fabularum; quanta sit mentitus, qua inscitia frequenter lapsus sit, serio opinor ostendimus, tametsi minus eleganter. Quoniam igitur venire non potui, ut coram iudicio filterem me, misi ad vos exemplum Orationis ipsius veros atque incorruptos iudices. Qui si conatui huic meo fauebitis, excitabuntur, ut spero, cæteri studiosi ad laborandum vestri gratia exemplo meo, ut quoniam literæ quæ interibant, vestro ductu reuiuiscent, non solum ab iniuria temporum, & bellorum incendijs liberentur, sed ab inuidissimo calumniatore vindicentur. Turpius enim est rem iam partam amittere atque constitutam aboleri, quam desideratam acquirere non posse: hoc enim imbecillum virium est, illud autem etiam vitiosi atque cessantis animi. Quare vos, quorum ope atque opera omnes bonæ artes resurgunt, atque robustæ iam extant, nolite eas per audaciam atque scelus inuidorū interire: & qui patres vestros virtute, ductuque, atque auspicijs Moderatorum vestrorū, eloquentia superastis, date operam, ne per desidiam atque metum à maledicentissimo calumniatore intentatum eam laudem amittatis, eamque quam fato quodam ab Italiæ calamitatibus præripuistis, videte ne à vobis calumnia labefactatis Barbaræ Nationes præreptum veniant. Valete.

I V L I V S CÆSAR SCALIGER
illustri Collegio Bonorum Infantium
S. P. D.
E P I S T . V.

NOMINIS vestri splendor atque probitatis multo plus potuit, quam quatus pudor aut viriū cōscientia in me esse debebat. Nā cūm magna īā auditoratis vir Erasmus aduersus eloquentiæ principem rabiem potius quādā quā iudiciū exercuisset: quod ad meā vtilitatē attinebat, s̄epius erat

non auscultare tam delirum calumniatorem extra eam tempestatem. Tamen sedentem me atque inspectantem vos nobilissimæ indolis adolescentes eo naufragio periclitantes, sine iactura boni nominis quis ferre potuisset? Malui igitur & audacia doctos viros, quib[us]que id prouincia assumentum erat, & pietate erga vestra studia ceteros cessantes anteire. Certe amorem meum ac potius charitatem erga vos nulla vñquam debilit obliuio. Quem amorem nullo pretio emptum, nullo præmio paratum, nulla spe conciliatum, vos æqui bonique consulturos mihi persuadeo, qui periculum nominis mei cum eloquentiæ vestræ discrimine commune habere minime dubitavi. Quod si non ingratos labores meos esse vobis sensero, dabo operam vt multi libri veterum monumentorum, qui nunc mihi ceduntur, munus extremæ manus vestro nomine consequantur. Valete. Agenni. XII. kal. Feb.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER STV-
diosis adolescentibus Collegij Montis-
Acuti S. P. D.

EPIST. VI.

I cuiusquam studium aut diligentiam extare vñquam interfuit reip literariæ, qui ita se compararet vt quamattentissimus esset ad nauandam operam eloquentiæ, quæ materia quasi quædam, matérque omnium bonarum artium iudicata est: Multo absurdissimum atque illi validissimum facinus fecisse mihi videntur, qui eam, cum adipisci possent, neglexerūt: Grauius vero adhuc ab ijs admissum esse in publica commoda qui eam insolentius insecati sunt. Illis enim infantia, quam sequuti sunt, pro supplicio fuit, satisque pœnarum dederunt suæ aut stulticiæ,

aut prauitatis. At qui alios quoque ab eius studij honestate deterre conantur , tanto magis detestandi sunt , quanto latius ea lues serpit. Cum igitur Erasmus vestro nomini infensus , quorum luculentissimis iudicijs damnatus esset , eam eloquentiæ gloriam, quam ab incendijs bellorum vindicastis, inuiditeret , maluit ducem vestrum M. Tullium inseſtando, reddere gratiam , quām sanis vestrorum moderatorum assentiri castigationibus. Ego igitur qui omnia cogitationum mearum momenta ad publicam vtilitatem semper contulisse, tametsi arduum erat in primis tanto calumniatori respondere; tamen tanto post tempore tam nobilem causam , desidiāne, an expectatione proditam , incertum est , audacius suscepi vestrā fretus benignitate: quorum ope nequaquam deſtitutus videar, pro quibus vel conatu hoc ipſo tantum liberassem. Valete.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER
studiosis adolescentibus Collegij
Plessiaci S. P. D.

EPIST. VII.

ET SI satis habere poteram, si vos inepta & prolixa nimis oratione diu detinuisseſsem : tamen ne quis vestrū officio meo præteritus videretur , ausus sum etiam epistola testari quod ipsa in Oratione profitebar , communem meum in vos amorem , vestrorūmque erga Remp. literarum magnitudinem meritorum , quibus excitatus sum ad id oneris ſubeundum : quod pertinere maxime arbitrabar ad communem studiosorum omnium dignitatem. Cum enim Erasmus, vestrūm moderatorum acerrimis iudicijs irritatus , vniuerso nomini Gallico infensus effet, eloquentiæ vestræ principem M. Tullium, ne non aliqua ex parte vos laceraret , vestrīſque ſtudijs officeret , ita vexare

adortus est, ut se ipse qualis esset, quām quis esset Cicero, aperi-
tius ostenderit. Cūm enim per totam Italiam, atque vniuersam
Germaniam etiam doctis persuasum esset, relictis ambitiosæ
locutionis angustijs, ope vestra Ciceronis lucem eloquentiæ
candori restitui, eas instituit in illum præstantissimum virtutis
virum iacere contumelias, quæ ad maximam spectatissimam
que omnium ordinum vestrū partem conuenirent. Quam-
obrem ego qui ab incunabilis istas Parisiorum illustres atque
admirabiles Academias semper parentum loco habui; non po-
tui diutius me continere, quin pro virili eam iniuriam, quæ no-
bis per illius inuidentissimi hominis factum itur, quamacerri-
me propulsarem. Id quod an perfecerim non est in animo meo
ad vos perscribere, quos iudices mihi constitui, quorum censu-
ræ tantum acquiescendum mihi esse censui, quanta animi pro-
pensione laboraui, vt vestrī commodis maxime studerem.

Valete.

I V L I V S C Æ S A R S C A L I G E R
studiosissimis Adolescentibus Collegij
Diuæ Barbaræ S. P. D.

E P I S T . VIII.

VÆ aliquot alijs Collegijs scripsi super Ora-
tione qua Erasmo respondi pro Cicerone, ea
non est in animo vobis loquacius repetere, ne
florentissimis studijs vestrīs obstrepam. Sed
vnum id tantum vos scire velim, quod quid
quid vñquam otij aut commodi in me fuerit,
id omne ad communē semper vsum comparasse. Quamobrē
cūm diurnæ operæ meæ in literis aliquot non indoctos ho-
mines minus pœniteret, quam causam alij ante destituissent,
aut desperassent, tuendam suscepi. Non enim vni Ciceroni ma-
ledicit

Iedicit Erasmus, sed vos quoque, quos scimus omnium bonarum artium fautores, insectatur, infensus toti nomini Gallico; siue quod id Germanis peculiare fuit, siue quod eam gratiam praereptam sibi ægre tulit, siue quod religionem nostram lace-rando meritus est quem Moderatores vestri publice damna-rent. A quo impetu cum retardatus esset, neque tamen nolle-t insanire, ostendit illo Dialogo quām nequam semper esse voluerit. Cum igitur inter cætera Collegia vestrum ordinem in-primis illūstrem accepisse, misi ad vos exemplum Orationis meæ, in qua si magnitudini nominis vestri, si exspectationi, si cauſæ amplitudini non respondi; æquum est mihi vos ignoscere tanto magis, quanto maiore periculo tam egregium facinus ausus sum obscuræ famæ homo, & impolitæ eruditio-nis, quām si vir quispiam maximus fuissē. Valete.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER
Natali Bedæ S. P. D.

E P I S T . IX.

Si magnorum Regum, maiorūmque nostrorum vetera sequeremur exempla, vir doctissime, multo præclarius ageretur nobiscum quām nunc agitur. Cæterum posteaquam nostræ sortis immemores, pœnæ metu contempto, quæ nulla intentatur, fœdissimum quodque audemus, ostendimus posteritati prauitatem nostram, cuius exemplo aliam vitæ suæ instituant rationem. Sublata namque rabiosæ licentiaz consuetudo, qua veteris Comœdiæ chori la-cessebant impune, nobis indicauit, quām illiberaliter facinus esset, vel in flagitosos dirigere aciem sermonis nostri. Quibus vestigijs maximus vir, bonarūmque artium studiosissimus Ptolomæus Philadelphus ingressus in Zoilum Macedonem,

C C c

qui nefandi nominis gloriam ex Homeri calumnia quæsiuerat, adeo seuere animaduertit, ut memoriarum proditum sit, eius iussu fame necatum fuisse. Quin scripserunt alij ob eandem causam cruci affixum, alij lapidibus obrutum Homeri manibus nocentissimo sanguine parentasse. Huius exempla virtutis, doctissime Beda, vtinam nostra tempestate in eos qui maioribus flagitijs cooperati sunt, ederentur: multo acrius animi nostri vim intenderemus, vt præstantissimorum virorum similes euaderemus. Quorum virtutem, iam ad id res venit, vt Erasmus maledictis incessando, laudem ex eo nefario facinore apud nocentissimum semiliteratorum vulgus captaret. Cui non solum impune fuerit religionis nostræ lumina extinguere, diuina Cantica supremi spiritus lumine perfusa inuersis sententijs adulterare; verum etiam eis fallacijs iam illecti sunt nonnulli, qui quamquam erant, aliud esse mallent. Ita præstantissima humana natura neglecta, immanissima monstra facti sunt: adeo in præcipiti cum omne vitium staret, atque hoc unum quod maximum atque fœdissimum erat, decesset, multorum iam cumulatiorem fecit vitiositatem. O cœnum, o scelerorum latrunculorum, qui in veram religionem nostram grassati sunt, corpus? Vos maiorum nostrorum manes optimi, qui pro religione nostra peiorem vitam cum præstantiori commutastis, ecquid piget nepotum vestrorum, qui mortem hanc quam videbant, sordidoire adhuc morte coinquinârunt: Quorum immanitatem ex infando errore illo cum optimus vir Beda retrahere tentasset, adeo ab illo laceratus est, ut sentiret non potuisse monstrum quodpiam esse Christi hostem, quod ipsi quoque non esset inimicum. Itaque ea tela nequaquam tibi pertimescenda sunt, que Optimi Maximi Dei nostri etiamnum sanguine intepescunt. Quorum aciem tantum abest ut metuam, ut eo uno boni viri nomen mihi partum putem, si semel caput hoc petat. Sentiet enim excœtra illa, sentiet, quali cum Hercule res sibi futura sit, qui neque rerum plena cognitione, neque orationis vertate, neque alia vlla recedat, præterquam animi prauitate. Sentiet posita clava, ignem iam præsto esse, quo tot monstrosa capita sint exscindenda. Neque clam me est quot simiorum offensam subiturus sim, quan-

tum in me iacturi sint calumniarum , quibus supercilijs vitam
meam, quo sint orationem naso suspensi. Quos omnes tanti
facio, quanti fecerunt ipsi nostram religionem , quam pro libi-
dine sua depravatam in febriculosos aliquot transtulerunt pæ-
dagogos, qui odio literarum quas nesciunt, iactant Euangelio-
rum rectam sententiam cum Stoicis argumentis nequaquam
constare posse. Horum improbam atque umbratilem ignauiam
nostræ tempestatis delicati amasij fecuti, vbi semel aliquo cum
viro docto congregiuntur, adeo muti fiunt, ut quæ nolint, ea-
dem si possent, velle videri cogantur. Ita putidis illis atque lan-
guidis literulis strigosis, imbecillium conscientiam virum, etiam
eam eloquentiam , quæ vna atque adeo vnicâ semper iudicata
est, quoniam consequi non possent, aggressi sunt insectari. Qua-
rum ineptiarum quem putas alium habuisse ducem, quâm eum
qui à veræ studio religionis eosdem prius aueros habuit. Pari
enim insolentia atque petulantia furere orsus est aduersus Ci-
ceronem, quantam impietatis aciem contra Dominum Deum
que nostrum distinxerat. Itaque ego ei, cùm metu ceteros ces-
fantes, aut pudore animaduertisssem, pro virili respondi: eamque
Apologiam ad vestros ordines misi, qui de nobis vestris suffra-
gijs iudicium daretis. Cùm igitur aliquot Collegijs priuatim,
cæteris autem omnibus vna epistola super ea re scripsisse, ele-
gi te præter multos quos suspectos habebam, virum scientiæ &
vitæ integritate præstantem, cuius fidei arque probitati Oratio-
nem meam commendarem: Ut si forte proborum æquanimitas
ob publicam utilitatem , quam ex ea sperent, imprimendam
censeant, ne alia pro alia vox supponatur, néve quid interuertan-
tur, néve maiora amanuensis mei errata videantur, quâm vt ve-
stris innocentissimis iudicijs emendari possint. Sic tibi cœlestis
omnis Diuorum exercitus faueat, defendatque tuas spes , hoc
est, alumnos tuos , ne pessimæ illius labis notis eorum animi
commaculentur.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER
Collegijs omnibus S. P. D.

EPIST. X.

DEPLOREM-NE causam vestram, Optima
satque nobilissima Collegia Adolescentum,
quorum in gratiam atque usum defensus à
me Cicero, quem eloquentiarum vestrarum ducem
habetis, intercepta Oratione mea, rursus si-
lentio damnatur? An meas conquerar vices,
qui cum apud vos patronus essem, à vobis
vereor ne reus factus sim? Id quod acerbissimum sit, multo ma-
gis acerbum illud est, quod neque cuius vestrum implorem
præsidium scio, neque si sciam, decet me supplicem pro vo-
bis apud vos esse. Neque pro explorato est mihi, quem insi-
mulem, aut quo pacto quispiam sit reus peragendus. Cum
enim aliquot ab hinc mensibus omnibus vobis communem
misissim Orationem, qua Erasmiana calumnia procul à Cice-
rone propulsatur, priuatimque ad Nauarrense collegium lite-
ras atque exemplum dedissem, rursusque nuncium meum,
responsa ut acciperet, istuc destinasse, neque concilium indi-
ctum comperit, quod cum prius recederet, polliciti fuerant,
neque qui responsum darent, inuenit, neque cum exemplar
repeteteret saltem, redditum est. Imò, ut expediā verbo, ni-
hil hominis, nihil sani. At ego speraram pro humanitate ve-
stra atque erga studiosos omnes benevolentia summa, apud
vos aut veterum merita auctorum, inter quos Cicero obtinet
principatum, non obsolescere, aut recentiorum labores non
negligi; præsertim eorum, qui cum antiquorum memoria
communem causam haberent. Atque & Ciceronis nomen
apud vos grafum fore arbitratus sum, cuius excellentem elo-
quentiam variuersa iam Gallia receptam à fesse, atque gratissi-

mis præsidijs munitam exprimitis; & meum non inuisum, qui illius fortunam inuidentis hominis Erasmi superbia male habitam cum mea coniunxeram ad omnium vestrū vsum atque vtilitatem. Nam quod ad me attinet, satis habebam ridere hominem nebulonem, qui iam erroribus suis minor erat, agebatürque illis magis, quam agebat. Sed quod eos edere aggressus sum, quis mihi vitio vertet? Si illi licet maledicere, quare non erit integrum mihi maledicta benedicens refellere? Si meum nomen vestri nominis ope tutius arbitratus sum, quomodo minus decet me damnare, quam vos ipsos? Aut si iam id licet, si decet, age vero, ita necesse sit, ut me indemnato Resp. literaria consistere non possit. Quare non me condemnastis? quam ob causam non prudentior vestrī iudicijs factus sum, quos doctiores meis lucubrationibus effatos volebam? Scilicet Ephesium incendi templum; propterea silentio vestro meum nomen obliuio dabitur. Intercepto uno exemplari, tot meorum tota monumentorum memoria mei perijt? Legetur adhuc, legetur, et si tota Lutetia exulabit, media in Germania, contra quam loquitur perfectam dabo. Vnius tantum rei gratia hæc ad vos scribo. Velim enim certiorum me faciatis, velitisne vestro nomine, quos iudices mihi constitueram, eam Orationem circumferri, an alio quoipiam, quod iam mihi præsto esse sentio. Alioqui novo exemplo iam edendam curâssem.

CCC 3

ଶ୍ରୀଶ୍ରୀବିଷ୍ଣୁବିଦ୍ୟାବିଜ୍ଞାନକ୍ଷତ୍ରରେ ଶ୍ରୀଶ୍ରୀବିଦ୍ୟାବିଜ୍ଞାନକ୍ଷତ୍ରରେ

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

Carolo Scuino S. P. D.

EPIST. XI.

MALLEM te isto otio caruisse , quod tibi
suppetebat ad scribendum , quoniam otij
tibi non satis esset. Nam cum nihil mihi
gratius facere possis, quām suauissima ora-
tione tua fallere eas curas, quibus pene per-
petuo fato me oppressum non ignoras , &
tu magnam capias , vt re ipsa præ te tulisti,
voluptatem , si quo in statu rerum mihi benefacere possis ; &
me votis meis destituisti , & tu tuo officio defuisti. Quorum
vtrumque cum tibi graue esse debuit, tum me ita ægre affecit,
vt dubitarem , tædione itineris, an absentia quæ memoriam re-
rum delere solet , an alio quopiam euentu animum mentem-
que mutaueris : An malis eloquentia experiri, quid possis cul-
pam excusando , quām vti sermone de medio sumpto & fami-
liari, vt ea ipsa culpa careres. Hoc si ita est, mallem te scripsisse,
vt grauiori crimine accuratius te purgare conareris. Poteris &
illud addere, me satis occupatum tuorum librorum muneribus,
ne me epistola diutius morareris. Sed eorum lectionem me
iamdudum absoluisse scito, in qua multa cognouisse operæpre-
tium sane fuit. Duos tantos viros tam de graui re disceptantes
videre, ac proprius agnoscere, id vero lucro apponi debet. Alter
pro religione, alter pro seipso : vterque insta acie , non epistola
decertare videtur. Totus causæ status conjecturalis. Collegit
enim Carpensis multis argumentis riuos ab Erasmi fonte ma-
nasse. Totus stilus nobilitatē ipsius ostendit, atque probitatem.
Orationem elegantem intelligas & luculentam, satis validam,
sed in primis doctam , nequaquam tamen numerosam , neque
Ciceronis verbis adstrictam , sed placido atque tranquillo tra-

Et tu fluentem: atque etiam ubi assurgit, animi sui moderationem
nusquam defraudat aut frustratur. Alterius oratio numero-
sior: cola & commata & periodi inter se cohærentes: nihil ina-
ne, nihil hians. Multa tamen non diluit, aut non satis cauet, au-
gētque suspicionem multis in locis, quam à se depellere ag-
gressus est, tanquam fouens multa crimina tacite, quæ illi pa-
lam obiecta sunt. Hæc omnia cùm pro meo iudicio examina-
rem, atque perpenderem, venit mihi in mentem quod tibi pol-
licitus fueram, me effecisse. Respondi iusta Oratione ad Eras-
mi Dialogum, quo aduersus Ciceronis nomen minus æquus
rerum æstimator visus est, simulatque discessisti, atque erat
otium à sævitia tempestatis, quæ me tam anxium habuit. Mu-
tuatus sum de L. Claudio nostro Dialogum illum, tribusque
continuis diebus nihil egi præterea, neque prius abstiti, quam
totum negotium confectum reddidisse. Eam Parisios mittam
ad Collegia, quorum Moderatores atque Adolescentes iudices
constitui, quorūque stomacho edatur aut aboleatur. Eam ad
te prius misissem: sed scis mihi in præsentia nullum amanuen-
sem esse: eum tamdiu ex Italia exspectando frustra fui. Si eam
edendam curabunt, tu quoque eo in negotio partem habebis:
sin illis minus digna videbitur quæ tam obscuro titulo tantum
auctorem attentârī, iam tum mecum præclare agetur, qui tan-
tam tuam censuram subterfugerim. Libellus Epigrammatōn
multo mihi iucundissimus fuit, eumque pro recessu hortorum,
qui mihi propter hiemem interceptus est, habui. Coniux tibi
perpetuam salutem optat. Vale. Idib. Decemb. M. D. XXIX.
Agenni. Si quid noui, intellexíne?

Julius raptissimè cœnaturus.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

Arnoldo Ferrono S. P. D.

EPIST. XII.

TRVM maius onus Clemens lassus imposuerit, opinionisne apud te mihi, an expectationis de me tibi, haud fatis compertum habeo. Illud quoque non ambigam, maiorne amor illius fuerit, qui ea tibi de me in re literaria pollicitus sit, quorum equidem magnitudinem ne optare quidem vñquam ausus fuerim; an humanitas tua, qua me obscuri nominis hominem, eloquentissimis literis tuis, in amicorum tuorum lucem vltro euocaris. Ceterum vtcunque ea res fese habeat, si non illius opinioni respondere possim, at benevolentia saltem ita certare contendam, vt ea ipsa mihi hasce literas è manibus extorqueat, quas ambitio vlla nunquam potuisset. Si non eloquentiae tuæ patem esse liceat mihi, humauitate saltem non cedam, quæ me in præsentia ad scribendum tibi ita comparauit, id quod nulla vñquam confidentia voluisset. Quare æquum est vobis, aut mihi peccanti ignoscere, aut vobis ipsis peccandi causam præbentibus non ignouisse. Quid enim aliud vterque vestrum, quam eam ad operam impulit, quan-
ne mihi ipsi præstare soleo, vt manus admoueam calamorum quem equidem vt conspicio, sane neque immerito neque frustra cohorresco. Subit mihi veterum splendor monumentorum, qui buscum si hæc nostratia conferantur, cœnum profecto fint. Obseruat animo Ro. Imperij calamitas quo per Barbaros oppresso, quid miserabilius nobis fuit, quam in patria lingua esse peregrinos? Ostentat fese mihi ante oculos vestrum iudicium, idest eruditorum, cuius censuram vel perditissimæ impudentiæ est non pertimusse. Atque hæc mihi omnia pacata atque

atque gratiōsa habeam, siue parem ingeniorum sortem nactus,
siue fato aliquo fiat, ut forte euenit interdum, quo deterimus
quisque habet socios errorum suorum. At Theatrum posterita-
ris, at subnascētis alterius mox saceruli alia ratio dicendi: ut mi-
hi multo admirabilius videatur, si quis antiquis in lectionibus
paulo vberius versatus, audeat se se illorum vel umbram di-
cere assecutum. At nunc tanta colluuies scriptorum repente
extitit, tanta in ipsis vel inepite quæsita, vel natura insita, vel
studiosè affectata barbaries, ut inter tantam sperati nomi-
niis ambitionem olim mihi laudi datum iri sperârim, si me-
mor literariæ calamitatis, prudens imminentis periculi, con-
scius imbecillitatis meæ, silentio vitam præteriisse dictus es-
sem. Cæterū scidit obstinatum pudorem hunc Erasmi im-
pudentia, qui cùm diuinam eloquentiam, quam ætate flo-
renti assequi non potuisset, senex desperasset, in alijs inuentam
laceraret, posteritati inuiditeret. Quamobrem eam Remp. laban-
tem cùm capesserem, ne diutius accisis rebus nostris insulta-
ret, obtuli me vindicem libertatis nostræ, multo maiore
discrimine factiosorum, quæm indicij periculo aut metu. Cu-
ius euentum multo felicius obtigisse videmus, quæm tantæ
laudis obtrectatores minabantur. Cùm enim initio professus
essem, Erasmi mea opera calumniæ responsurum, irridere
alij, alij stomachari, nonnulli etiam contumeliosa verba iacere.
Quos ego virtutum mearum fomites dicam, an irritamenta po-
tius semper iudicabam; ita studio incitatum, indignitate quoq;
sua igneum alioquin animum meum ferocius, ut tam nobile fa-
cinus auderet, compulerunt celerrime, omniūmq; opinione eā
citius confectā prouinciā, cùm pestilentia iter, quod Lutetiam
institueram, vbi eam causam dicerē, intercepisset, misi ad Col-
legia scriptam Orationē, ut quod eorum commodis elaborārā,
publicis omnīū utilitatib; posteri fruerentur. Perlata est, obla-
ta est, itur in consilium: decernunt publicis edendam monu-
mentis. Cui consensi cùm factiosorum pauci reclamare non
auderēt, petunt ut sibi priuatim perspicuendæ copia fiat. Datur,
describunt, mittunt claim ad Erasmus. Is ea perlecta, per lite-
ras otare, obtestari per omnia noua sacra, quæ in Rempubl

Christianam inuecta inter se communia habeant, vt ne in lumen prodeat. Eam gloriam, quam tot per annos summo labore partam cum complicibus ipsis communem haberet, vnius iuuenis ignoti, militis peregrini, flagitiosæ factionis, acerrimi aduersarij opera, momento temporis, communi iactura extinctum iri, non magis eam rem ad se spectare; cuius multa alia monumenta legerentur, quām ad ipsos, quorum studio & gratia Ciceronem lacerasset. Proinde viderent, prospicent, aliquid conuasarent, supprimerent saltem Orationem. Interea aliquid futurum, hominem vafrum alias vnius modo viri congressu fractum adeo animi amentem fuisse, vt vnico intercepto exemplari, autorem quoque ipsum de rebus humanis tolli posse putarit. Hæc ad Idus Aprileis acta sunt. Tabellarius meus redit: narrat quæ in concilio decreta sunt. Adfert literas ab amicis. In ijs scriptum erat, omnia recte atque ex sententia: propediem Orationem editam me visurum. Interea factiosorum aliquot flagitia acribus exagitata iudicijs auerterant in se omnium animos à memoria Orationis meæ, cùm aduersarios nostros speratæ rei successu latoꝝ literæ de improviso meæ, qui omnia suspicarer, perculerunt. Expostulabam ego prudentissime iniuriam tantæ cessationis, quod tamen futrum appellare iure possem: redderent exemplar meum: aut mecum supremi Senatus iudicio experientur. Sed Calendis Septembbris multis quæstionibus atque conuitijs vix tandem redditæ est: expressæ causæ suppressionis. Edita est tanta illorum omnium consternatione, vt cùm Erasmus etiam aduersus laruarum silentium vocalissimus sit, etiam ijs respondeat, quibus præter linguæ barbariem nihil quod obijciat habet: à me vno tot annis nescio quo sidere perculsus, abstinuerit. Arbitror senem multarum rerum vsu atque memoria insignem ita arbitrari, se magnam mihi debere gratiam, cuius opera resipuisset: ita iudicium meum perinde atque rectum ac iustum perpetuo ac pertinaci silentio comprobare. Habes, Ferrone, rationem consilij mei, quo me ad scribendum accinxerim, qui ab ea gloria non abhorrentem sane aut auersum, sed ei laudi imparem me iudicasse. Qui igitur ad doctos viros, qualis es tu, prior

non scribam , prudētiæ mihi adscribi debet , qui scribentibus respondeam , non lenitatis, cùm silentium adeo laudârim , sed humanitatis esse intelligent. Cuius laude , cum me cumulatissime oneras , optime vir , multo magis tibi debedo quâm mihi ipse: Quippe tuo iudicio id de me posteritas credet , quod ego nondum præstiterim. Quod autem de amicitiæ nostræ auspicis scribis , id tibi velim persuadeas , nunquam mihi quidquam sanctius fuisse ijs studijs , quæ per seipsa optima ex sese tam memorabilem fructum edunt amoris mutui , ut vitæ quoque pignora communia habeantur. Vale. Nonis Febr.

I V L I V S CÆSAR S C A L I G E R

Arnoldo Ferrono S. P. D.

Tolosain.

EPIST. XIII.

LRGO te commotum cessatione nostra quibus artibus reconciliabo? Resarciamne damnum literarum tædio? At id neque orationis inopia, neque iudicij tui metus patitur; multo vero ingenium meum, quod vehementer abhorret ab inani strepitu, arcessitâque ostentatione, quam Cicero tuus atque vtinam noster, vt rectè *inepti* nomine circumscriptis, ita minus tuto negabit voce carere Græca, cùm tamen verissime gentem illam vitio nequaquam carere prædicaret. Idne mihi curæ sit, vt aures occupem, otio tuo literatissimo abutar, delafsem operas amanuensis mei, quo mihi sumam nomen aut eloquentiæ veteris illius, aut secretioris eruditioñis? Evidem malum tacendo fateri, nihil esse quod scribam, quâm scribendo indicare, me aliena legisse quæ transcriberem: vt haud fere quidquam legamus eorum monumentorum quæ nostra edun-

tur tempestate, vbi non aliquid Græcarum literarum intertex-tum ostendas: nulla epistola circumferatur, quæ non vulgatos iam centones oleat prouerbiorum. Hæc itaque in causa sunt, quominus officio meo tibi mihi que satisfacerem. Materia deerat: aliena describere putidū est: an vero tibi occupationes no-stras? non puto, cum tanto viro, tam insigni eruditione, eloquē-tia, fide, pietate, in mentem venerit, alienam mihi vitam creditā, totam ciuitatem commissam: Liberos vero meos, quos prope-diem Lutetiam mitterem, etiam cibum, etiam somnum interci-pere. Quid horum potissimum incuses, si translatio utrū statu-nuncios quoque adferam ad causam hanc pro me dicendam; eos enim infrequentiores esse scito, quām ut cōmode expecta-tioni nostræ respondere possint. Itaque futuræ fortunæ spe fre-tus etiam deprecatione utrū, quippe huc isthinc nūquam non præsto sunt, qui iter faciant. An tibi æque aduerso fluvio atque secundo cursum celerem frequentemque tenere non posse pu-tas? Nequaquam tantundem distare Agennum Tolosa, atq; hāc ab illo abesse scito. Quare cùm tu ad me iterum, ego ad te se-mel tantum scripserim, multo frequetiore officio usus mihi vi-deor, quæ ratio tanto minus abs te refellenda est, quanto acrius pro te deinceps stabit, qui codem loci fluuique statu proportionēque in posterum es usurpus. Quæ ut intelligas ita esse, tū ex-nuncij celeritate, tum etiam ex epistolæ prolixitate compertum tibi esse potest. Quæ ut necessaria est duabus tuis respōdēdo, ita me non minimo tædio afficit. Ad alteras igitur prius, ad priores postea: quanquā ita coniuncta est expostulatio tua cum meritis prioris officij, ut vtrumq; simul agi posse commodius videatur. Quid vis te suspicari, commotum me literis tuis, cùm tu ipse, id quod ego etiam magis quām tu sentio, nihil non honorificū in illis scriptum esse fatearis? An quod Erasmianorū pertinaciam oculis nostris subiiciebant, quod me eorum calumniæ admone-bāt, offensæ ac beneficij loco potius apud me id poni posse sus-picatus es? Quid noui de illis adferunt mihi, quod ego nō præ-uiderim? Quem metum post illata illis vulnera, post illorum ac-cisas spes, quem ego in procinctu nō excusserim? Ardentes, elat-os, triumphantes deici, exultantes oppressi; deiectos, oppressos

expauescam: Eorum iudicia, cōsilia, facta distuli, disturbauit, voculas pertimescam: Nō sunt, Ferrone, voces illæ defensionis in iudicio, non in acie clamor alacritatis, sed victorum luctus, morientium gemitus, quos vt fortis viri est infligere, ita inuicti cōtemnere, clementis denegare: Qui siue mali sunt, nullus iam est illis auctoritatis relietus locus, siue boni. Vt in am quæntū in ipsis bonis pietatis est, excusando homini vtcunque de se merito: tantum esset in illis meritorum, qui à bonis viris excusaretur: qui si per illum cultiores doctioresque effecti sunt, atque hoc ita ei debent: contrà nos qui nullius operæ illius in tem literariā egimus, nihil debere, eos etiam, qui etiam summo periculo pene effecti sunt indoctiores, vel infensos esse merito patiuntur. Non nunc primum agitur ea causa, meritōne ille cœnum atque carnifex audiat. Sed cùm id ageretur, ita debere audire omnibus rationibus comprobatum fuit. An vero isti diuini Rhetores exclamations ex ipsarum visceribus rationum, argumentorum, probationum, ex ipsorum vulnerum acie vulnera facta negant? Non erit cœnum, qui religionem nostram contaminauit? non apud hæreticos puto. Non parricida, qui prolem suam Ciceronis, quem iugulat, profitetur? non apud barbaros censeo. Non erit monstrum, quod quasi diuersis conflatum naturis, nequaquam sibi constat? non apud iudicio carentes arbitror. Non exclamandum erat aduersus hominem pium? non. Quid aduersus eos ipsos, qui eum ita defendunt? quid aduersus me ipsum, si id ita non egissem? Nónne iudicio illo cum ipso nimis familiariter expertum esse ostendissem? De re literaria bene meritum aiunt: aio. De re literaria male meritum negant: nego. At hoc ipsum eorū negare, nego. Quot à me errores adducti sunt: quot ab ipsis defensi? Quot in proverbijs à viris olim doctissimis animaduersi? non in numeris librorum, vt ipse versutissime in postrema scribit editione, sed in interpretationibus, in lingua Latina, in eruditionibus arcanis, quæ ita esse, vt à me scribuntur, testes sunt eorum reliquæ aliquot adhuc, quæ lapsus illos vetustiores etiamnum sperant. Quæ tibi referam nunc deprehensa à detestādo Commentario, quem *Linguam inscripsit?*

Quas labes in Moria? Quos lapsus, quam arrogantiam in sacris literis quas è Græco non vertit, sed euerit? Quæ si quis non animaduertit, itaut propterea admiretur, quoniam aliam à vulgo contextam historiam profitentur, ne obsecro eos inse-
tientur, quorum iudicio praua illa castigantur. Eruditionem meam laudant; non pœnitet, eloquentiam probant: probant, plus agunt quām ego: quid enim ipsi dixerim, quod ipse in alios non torserit? Venena illius probant, tela mea non probant. Illum cùm suspiciunt, cùm venerantur, cùm diuinum, cùm heroem vocant, si oppressum vident, non mirum est vo-
ciferari: suam enim ipsi non Erastri causam agunt. Quid enim, inquiunt, nobis fiet qui secuti illum sumus: vt enim laudis quam illi impariunt consortes sunt, ita eius quæ illi adimitur, parem iacturam patiuntur. Ciceronianos perstringit; non Ci-
ceronem descripsit, consulantur veri iudices. Languida pro-
fecto eā in parte videbitur Oratio: vt si quis me non nōrit, ve-
reor ne aliquando me cum illo collusisse suspicetur. Quare aut obloqui desinant, aut fatis eloqui parent. Qui enim lo-
quuntur, perstrictos se esse sentiunt; qui non defendunt, iu-
gulatos. Nequit vulneratus animus obticessere; non audet
oppressus contra stare. Itaque vel dicendo fese victos fatean-
tur necesse est. Merita rursus inculcant: at meritis fretus, ijs, si
hoc tandem peccare maluit, nequaquam propter illa ab hoc
absoluatur. Nulla enim virtus præmium vitiorum vñquam
fuit. At Ciceroni plurimum detulit alibi. Tanto hic damnans
magis, non solum quod peruersa virtut oratione, sed etiam
qui sibi ipsi, vt semper, ita hic quoque contradicit. Quod ve-
ro hortaris, vt hominem missum faciam: equidem gaudeo gra-
tulorque plus in amico meo humanitatis esse, quām in inimi-
co moderationis: pluris apud me esse optimi viri consilium,
quām impuri hominiis odium. Detur id virtuti tue, detur le-
nitati meæ, detur occupationibus nostris. At non Theologorū
veritati, non Philosophorum scientiæ, non Romano-
rum eloquentiæ, non d'eniique Grammaticorum formulis
eripi potest, vt non nunc absolutus, sed posteritati reserua-
tus esse videatur. Quanquam est mihi perfecta Oratio, qua-

rusticitati quorundam respondebam, qui ita dictitarent, Eras-
mum à scribendo manum abstinuisse, qui me indignum puta-
ret quicum loqueretur. Qua voce ita illum, ita sese prodi-
derunt, ut eorum arrogantiam nulla vñquam hominum me-
moria æquari posse iudicetur. Regionémne, an nationem, an
gentem meam contemnit? Quid illustrius Italia? Quid no-
bilius tractu illo toto qui à Brenno Gallorum duce olim, for-
tissimis viris illustratus est? Quid antiquius, clariss, fortius,
gloriosius gente Scaligerorum, quæ cum ipsis Alpibus Nori-
cis orta atque aucta, omnium Thebanorum Spartos, omnium
Arcadum Proselenos, omnium Atheniensium ἀνέχοντας, om-
nium Latinorum Opicos, Aborigenes, omnes Codros, om-
nes fabulas, omnem memoriam antiquitate sua superauit?
Gloriam rei militaris, magnanimitatem, virtutum omnium
numeros eloquar? At me degenerem putat: at Orationem
meam imbellem, barbarem, sordidum dicendi genus, illibera-
le, mores meos rusticos, ineptos, animum trepidum, timi-
dum, mollem, effeminatum, feruilem, fortunam exulis: esto,
eloquentiam meam haud metuat, sed despiciat. Ruri natus
sim, ac non in sinu penè sanctissimi atque fortissimi Impera-
toris Maximiliani Augusti Cæsaris. In umbra delituerim, ac
non quinque iustis prælijs interfuerim. Obtigerit mihi profu-
gi sors, quæ maximo cuique principi regique Italo. Sim vel
ipso Erasmo ignobilior, ignavior, meticulosior, nequior, si pro-
pterea me, cui respondeat, indignum putat: ne ipse sibi vñquam
respondeat, nunquam secum colloquatur. Vale.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

Arnoldo Ferrono Attico S.P.D.

EPIST. XIV.

A L. Ian. quo die ageretur annus 1535. cùm non tam Indicis lapillis tuis, quām eloquentiæ gemmis xeniorum nomine donatus fueram, Samprœiectus noster tum de redditu tum de salute tua nuncium mihi attulit. Qua sane strena, neque suauiore iucunditate, neque gratiore fructu ullam vñquam cuiquam obtingere potuisse iudico. Quid enim mihi vel iucundius quām redintegrari vetera literarum commercia internos nostra: vel gratius, quām aut tam rari capit's absensis desiderio, aut amittendi metu carere posse? Itaque cùm verba quæ rerem, quibus & gaudij mei exprimerem confessionem, & Deo Opt. Max. cuius beneficio tantum esse in bonorum consecutus, gratularer, quæ rem æquarent ipsam nulla sane inueniebam. Vbi ille veto addidisset hoc quoque, te Senatorium in ordinem cooptatum, iam tum neque me potui continere, quin exclamarem, neque temperare animo, quin signa ederem recuperata fortunæ meæ, quod tanto cum amico tanta potentia tantaque auctoritas coniuncta esset. Quare mitius mecum post hac actum iri sperabam, qui haec tenus nihil nisi triste metuissent. Vnum id angebar animi (vt sese nostræ res pro humano captu dant nobis: nullam enim solidam aut gloriam aut fortunam cuiquam euenire videoas) abs te ille nullas literas. Id quod si quis iniquius interpretur, te elatiore iam animo exilium hoc nostrum despexisse, quid respondeam vero tandem? Nam neque ullius temporis angustijs excludi, neque cuiuspam nuncij celeritate vrgeri posse clamiter tanta virum solertia, tam prompto ingenio, tam apparata semper dicendi scribendi que facultate.

tate. Deinde etiam epistolam iamdiu conscriptam ad fortuitos
nautarum decessus te habere debuisse, qua me his tam speratis
onerares gaudijs. Ego vero qui te, etiam extra hunc ordinem
cùm essem, vel ampliore loco dignum existimarem, tèque ab Re-
ge non insertum tanquam patricium, sed redditum tanquam
patrem; quíque non ab illo eam acciperes, sed tu illis adfer-
res dignitatem, non in animum inducere, vt tantillo te mo-
mento immutatum putem. Nam profecto non solum, vt libere
quod sentio dicam, mihi maior non videris: sed etiam de ma-
gnitudine nō nihil detractum tua tibi, qui egisse videris virtutis
tuæ testimonio alieno. Quæ virtus de eorum potius testi-
monio iudicium facere, quam ab illis accipere leges debuif-
set. Quid igitur exprobranti illi cuiquam contéptum mei tuum
respondebo, Attice, vt tam mala in causa tanto melior Orator,
cuius rei tu summam mihi deferre confueueris, esse videar?
Profecto aliqua fuga barbarus ille eludendus est mihi, ne
insolentius illudat nobis. Dicam te eliciendæ longioris epi-
stolæ causa egisse ita mecum, vt & illius temporis, quo
abfuisti, longinquitatem, & huius quo aduenisti, sarcirem
taciturnitatem. Quare vt & defensionis ratio meæ constet,
quanquam iam hæc fatis longa est, quo firmius causam hanc
sustinere possimus, accipies præterea multa quæ euenerunt
nobis dum tu, aulicus ne fieres, factus es. Ego post discessum
tuum, Attice, quantis sim affectus statim morbi mei calamiti-
tibus, nulla vnquam profecto oratione consequi possem.
Ita enim crure dextro, quod maximo olim vulnere accepto
deductum fuisset, conuulsus sum, vt miraculo sim ijs qui
nunc me supereesse videant. Qui si Medicis, quos meo iniussu
coram me & aliud agenti & moribundo adduxerunt, de summa
valetudine consultantibus paruisse, nullum tu quidem
nunc haberes Cæsarem. At idem nihilo secius adeo im-
mutatus sum, adeo ab illa pristina deiectus firmitate, vt ni-
si meipsum frequentius intuear, vix me equidem agnoscerem
miser. Magium ea res attulit momentum ad atterendas tum
corporis, tum animi facultates nostras, vt de fortunis fileam.

Maius ad inimicorum gloriam excitandam , quorum animos
ita sustulit, quasi me iam vita functo, vt metu posito, quinto de-
mum anno veterum inimicitarum memoriam , quæ à me
fane depositæ essent , renouarent. Tolosa enim vtque Burde-
gala illico Lugdunum nuncij, Scaligerum non solum rebus
humanis decepsisse , verum etiam Erasmianis iam calumnia-
rum veterem prouinciam liberam cōcessisse. Quid enim nunc
cessaretur? pro quo, qui defensionem suscepturus esset , exta-
ret nemo. Arrepto igitur confessim calamo , Erasmus ad Mer-
belium atque Laurentiam nescio quos scribit , cum de aliis
obtrectatoribus suis, quos magno animo alter Socrates obsti-
nato silentio contempsisset, tum de me, mentitum esse quæ ob-
iecerim. Nihil aliud quām conuiciari , furere denique. Fe-
renda erant hæc Attice. Idem enim vsu venit animo male in-
stituto, quod & regio morbo laborantibus. Iis flaua bilis ob
oculos obiecta, omnia præterea flaua representat. Erasmus qui
omnium ordinum labes, omnium studiorum macula, omnium
æstatum venenum esset , mendaciorum parens , conuitiorum
fator , furoris alumnus, ea vitia putauit liberali in animo, nobili
in lingua insidere. Ferenda igitur erant ab ea lenitate atque
æquabilitate animi mei , quam & omnes mei notam habent,
& plebs ipsa , vel vulgus concelebrat. Sed ille cùm artes suas
addit plusquam Punicas , vt laudati triumphi gloriam meam
in alium transmoueat Sycophanta , non fuit ferendus. Ait
enim alieno opere atque labore conscriptam confessamque
mihi vindicasse , vt quem hostem exhorruisset, cum dissimula-
ret ; alium quem non proderet, contemnere videretur. Quod
seruulis atque subdoli ingenij vitium tantum abest vt perti-
mescam , vt gloriæ adscribam. Tantam eam esse Orationem
vel à virulentissimo hoste iudicatam , tanti æstimatam , vt ea
me dignum negaret autorem. Quid mihi potuit , Attice,
contingere gloriosius , quām supra vires meas , super eorum
opinionem qui se viatos faterentur , promouisse atque profe-
cisse ? Igitur qui leuicula concertationum studia intermissem,
resumere coactus sum : respondique ei Oratione totâ ad illos
Merbelium & Laurentiam directâ , quorum opera factum

est, ut & epistola ad me perferretur, cum tamen ea de re nullis
me literis fecerint certiorē. Quos ego maiore humanitate sum
prosecutus, ut quem indignum suis literis rati essent, ab eo fese
perpetuae orationis monumento dignatos viderent. Eam cum
de te nihil certi adferretur, muneri misi P. Rubrio nobilissimo
doctissimōque viro, & summis necessitatibus coniuncto milī,
spērōque esse Lutetia iam in vulgus editam. Nunc vero quid
agam? agam pomum illud, censeo, Catullianum. Excurram pro-
fecto, postquam semel excussus sum. Hoc enim pertinet ad hu-
mani ingenij vim, quam orbicularem atque in se reflexam Phi-
losophi illi nostri autumant. Quorūsum? inquies. Ad Orationem
tertiam, ut iudicijs illis eruditorum hanc quoque adiungam
accessionem. Illa cum perfecta esset olim, & admonitu & roga-
tu suppressibam tuo, quam etiam in animo iam haberem abo-
lere. Quid enim sāuirem, aiebas, in cineres illius qui in gloriæ
mēx luce deflagrasset? Darem hoc amicitiæ nostræ, tuis preci-
bus, bonorum expostulationibus, quorum animos ego paulo
acerbiore orationis ductu commouisse. Darem humanitati,
lenitatiq; mēx, quæ non deberet cedere animi huius viribus.
Effeceram, nunc idem faciam? non faciam. At Romanus feden-
do vincit, non Erasmus. Impulsu opus est ut tam tetra bellua
loco*mota faciat fugam. Vides, Attice, si lenius illa in Oratione
à me actum esset, quā impudentia restitisset ille, qui ad mortis
mēx rumorem modo cornua sustulit illico? Igitur hoc mihi de-
cretum est, ut illa perfida Carthago, illa barbara Numantia tan-
dem à me excindatur. Verūm ad alia. Arbitror te Doleti vidis-
se Dialogum aduersus eum, quem non puduit extantibus scrip-
ptis meis, flexu alio orationis omnia mea suffurari, atq; ineptis-
simis inurere calamistris. Itaque eadem quæ in orationibus in-
temperiæ, stilius paulo minus asper, sed emendicatus, ut verbis
potius alienis conquisitis, atque corrogatis, quām oblato argu-
mento eius loquacitas excrescere videatur. At Cæsarem lau-
dat, inquies, accipio. Nam te aiunt ad eum retulisse, consulteret
dignitati suæ, qui temere atque stolide nimis super Italico no-
mine ineptisset: à me integrum Dialogum apparatus quo il-
lius ostenderem & maleuolum animum cum inani gloria con-

iunctum, & præceps ingenium cum stupore, & impurum dicēdi genus cum loquacitate, & amentem dictionem cum impudentia. Ita igitur ad blanditum, vt animum meum deflecteret à proposito, ita laudasse, vt sequi potius aliorum iudicium inuitus, quām suum ipse libens apponere videretur. Pro ea re data est à nobis opera, vt & eum & alium, quem velit ipse, pœnitentiat posthac rabiei illius, seu impudicitiae. Audio illum præesse Lugduni Librarijs, quorum manum emendet. Id quod si verum est, in ijs libris, quos nuper inuulgatos à Grifio ære comparauiimus, deprehenderunt etiam pueri nostri vel insigni scutica vitia animaduertenda. Perstrinxi cum in hac secunda Oratione, sublato quidem nomine, sed ita depictum, vt vel ab infantibus Tolosanis agnosci possit. Obseruem igitur interim quid rerum gesturus ille sit, nihil profecto impune allaturus. Qui enim neque modum neque modestiam, aut in vita ciuili, aut in impudenti adhibeat oratione sibi, ei tantum constantiae atque fortitudinis apponendum fuit. Te vero tantum virum, tam probum, tam sapientem, tam sanctum fauere illi cum quo absente apud me etiam de perfidia expostulässes. Quid enim perfidiosius quām amicos inter se committere? epistolas ad se abs te datas inuertisse? alijs alia verba substituisse, deleuisse, induxisse? Itaque scito Pinachium hac cùm iter faceret, me salutandi gratia officiosissime conuenisse. Ei homini profecto, si quid ex oris totius habitu, ex oratione ipsa colligi potest, à viro non penitus plumbeo, nihil deesse iudico, quod in viro ciuili, eloquente, forti denique desiderari possit: Modestiam vero, quasi tantarum virtutum condimentum, eam ipsi à natura comparatam, vt nihil supra. Quæ fuit causa, vt mirari desinerem, quamobrem & ei hostis Doletus esset, facile tantæ virtutis obtrectator, & ipse Doletus neque inimicus esset: at sibi infensem illum tum sua, tum amicorum ope liberaliter iuuisset ita, vt daturum pœnas publico iudicio liberaret. At Pinachius, cum à me quamhone-stissime acceptus esset, eique gratias agerem pro eo quod, quem tu mihi descripsisses virum, & amicum tibi & bonis omnibus gratiosum, eum sane & nunc agnoscerem coram, & olim erga

me futurum sperarem, respondit paucis nec vulgatis illis, ita ut intelligerem, nihil inter nos iterum, quæ ad mutuæ benevolentia necessitudinem pertinent, defuturum. Quod vero ad prædicationem de se tuā pertineret, magnopere mirari, quid apud me priuatim de sua existimatione, quid aliter publice sentires. In vulgaris enim Doleti ineptijs, sinistrum de se iudicium abs te latum esse, cuius & notares formidinem, & damnares levitatem. Ego contrà cùm id crimen in Doleti intemperantiam, vt tu mihi ipse indicaras, reiecisem : Si, inquit ille, ita tandem est, quemadmodum publicis monumentis constat hoc, male eū de me sentire, ita id quoque curet, vti publice item circumferatur, Doleti factum impudentiā, qui mihi amici ore malediceret, cùm nesciret suo alienoque iudicio falso vteretur, quoniam suum animaduerteret imbecillum. Hanc enim vnam iniri tandem posse rationem, qua & tu tibi constare valeres ea humanitate, quam ego mirificam merito attribuerem : & Doletus ea impudentia, quam ipse sibi in dies faceret ampliorem. Ego itaque, Attice, ita existimo faciundum tibi ; vt aut ad me, aut ad alium tales literas des, qualis erat animus ille tuus, cùm mecum ea de re verba faceres etiam stomachabundus. Præsertim cùm hoc quoque nostrum illum in Dialogum, qui cognomine tuo *Atticus* inscriptus est, referri iussaris : neue alia persona à me iudicatur tua, quām te ipsum præstare intelligat posteritas, minúsque fidei habeatur mihi alijs in libris meis, in quibus ea à me dicuntur de virtute tua, quæ iam omnem expectationem merito superârunt. Conscripti enim sunt nuper à me libri septem de *Semine genitali*, quibus ad veræ philosophiæ gloriam, quæ eam ad partem pertinere potest, nihil deesse videtur. In his quintam sustines personam tu, ea omnia disputans quæ ad Platonicam disciplinam, ad instituta ciuilia, & ad literas spectant humaniores. Diuinum profecto opus, dignumque quod alio parente feliciore natum sit. In quod cùm tu omnem salem adferas concinnandis illius sermonis condimentis, ne per te stet, quæso, Attice, quin ego & verè sensisse & fideliter memoriae prodidisse videar.

Vale. Bron. Bucherio optimo atque doctissimo salutem, qui nescio an curauit comparandum mihi librum, quem fuerat pollicitus: certe nullum recepi. Vale iterum.

I V L I V S CÆSAR S C A L I G E R

Arnoldo Ferrono Attico

S. P. D.

E P I S T . X V .

VO N A M meo fato euenisse dicam, Attice, ut quem Reip. literariæ causa mihi cum eloquentissimo quoque communam hostem fecerim, pro eo vos eloquentissimorum principes habeam inimicos? Itane vero tandem, cuius intemperantiam damnaretis, eius patrocinium fuscipiendum statuatis: mihi cuius studium laudaretis multi, aliquot etiam irritarentur, vestra causa fufceptarum iniuriarum malam gratiam referetis? vt non iam mihi cum bonarum literarum hoste pro vestra libertate configendum sit, sed illius acerbitas in vestra lenitate preferenda. Ac quanquam & olim sentiebam, & nunc profiteor quoque, neque vos bonos atque fortes viros, neque eloquentia parentem Ciceronem mea opera eguisse, tamen vel ab imprudente si quid beneficij in quenquam collatum sit, si remunerationem non mereatur, at inuidia careat saltem. Nunc vero, ô vanas meas cogitationes, ô perdita consilia; me alieno in crimine reum ab ijs factum, quos si non iudicio, saltem inuidia liberari, non aduersari vim repulisse, sed meum hoc ipsum caput petisse? Ex hostis busto iam deflagrato excitatam aduersus me in eorum animis flammam, qui ipsi in illius rogum faces conieciissent. Proh Dei Opt. Max. fidem: Nullius alterius ego susceperim causam; nihil

pro bonis egerim , nihil pro literatis , mea vnius curârim , hoc egerim? Etiamine in terra Italiæ orto , in ea gente agitanti mihi , quæ Rom. imperij excusso iugo , omnia præ iure ipso libertatis spreta,despecta,contempta habuit,homini libero, ingenuo,nobili non licebit dicendi libertatem, literarum florem, religionis tueri nobilitatem? At hoc quis prohibet? Romani nominis vomica illa , Eloquentiæ scopulus , qui ipse cum in lingua suæ consceleratæ potestate esset,putauit se sapientiæ nomen amissurum , si semel desijisset insanire ? Minime, sed Atticus ille, cui ne ego vni me idcirco sperabâ chariorem fore, quoniam id studium veritatis , quod in omnem literariam prouinciam longè latèque diffusum per me animaduertet , ad eloquentiæ laborans subsidium , conuertisse videret , quodque ipse aut facere debuerat, aut fieri iuberet, hoc à Cæsare effectum suo, non solum nolit, sed etiam doleat. Id quod altius quam quisquam iudicare possit , in animo insederit meo. Quanquam & coram aliâs, & per epistolâs, consilij huius tibi reddidi rationem: Tamè quoniam alio animo satisfactionem accepisti, dabo operam inuitus quidem, sed coactus tamen , vt ostendam tibi, nihil à me hac effectum ea prouincia pœnitendum. Ac quanquam omnium id primum constat, quam multa à me in illius monstri ignobilitem obijci potuerint:tamen quia ad eam quam suscepissem causam, minus pertinerent , non idcirco omisi, quin omnino conuenirent, sed vt meæ potius dignitatis, quam illius indignitatis haberem rationem. Ille vero cum propositis sibi alienorum laborum præmijs , omnium ordinum studia commaculare ausus sit , ostendit nobis qua infisteremus via , vt passim grassantem eam coërceremus tempestatem. Studiorum nostrorum amore in pugnam prouocatus descendì , vici. Quid ais? prouocatum negas? victoris etiam irrides titulum? Quasi verò cum bonas nescio quas literas vbiique creparet , bonas literas ab eloquentia Ciceroniana abesse prædicaret , nos qui iis in literis nonnihil laudis addidissemus , non prouocârit. Prouocauit vos omnes , Attice , eloquentes : vos desedistis: parum erat , recti vestro præsidio , facile inimici tela fine periculo excipiebatis : mihi qui à nudis teneris-

que ciuium nostrorum pectoribus ea defenderim , succensetis, perstantem in ea sententia detergere conamini: Quasi non plus huic impendeat discriminis , si commisso prælio absistam, quām antequam initum esset. Semper Christum obijcitis libertati nostræ. Ipse igitur Christus vbi tandem est, cùm Erasmus eam opprimit libertatem? etiam Philosophum decere silentium? Etiāmne pro alieno flagitio supplicium? etiāmne interitum bona famæ? At Erasmus hac ipsa silenti virtute diu impetum tulit nostrum. Ergo quadriennij silentium suum , animi mei æquabilitatem, quo consilio tribus ineptissimis sceleratissimisque voculis confpurcauit? Saltem aut hoc si fecisset initio, aut nunc vberius consuluissefset defensioni suæ , vt aut celeritate excusaretur , aut causæ præstantia vinceret. At qui tanta esset vel ferreæ vocis contentionе, mutus repente concidit illico: vt ne id quidem igitur mirum sit, eum, qui tam bonis auribus vtitur, tam male audire. At tu mihi cùm ciuilis animi obijcis frugalitatem, quā me cæteris præstare contendis: quare velis , Attice, tantum boni tanto malo esse mihi, vt propterea quod bonus sum male habear. Etiāmnum vestra in Rep. nobilissima atque sapientissima viris fortibus hæc sunt proposita præmia , vt impotentium deuorent contumelias. Quare me iam premis potius, quām defendis illum , immo vero non minus opprimis illum contrarijs vitijs coopertum , quām meam eleuas dignitatem his suffultam, vt ais, virtutibus ? Esto, hæc omnia vt voles. Quid sapientius Deo? omittamus Deum. Quid ipsi legibus purius, temperatius, diuinius? quibus tamen illę alijs moderantur, quam sceleratis? Neque enim optimo cuique scriptæ sunt: sibi enim lex existunt ipsi. Tunc , Attice, scelesto illo mentiente, me vera dicere vetabas? Tu, illo errante, me emendatorem corrigebas? Tu, illo calumniante, mei mihi defensionem extorquebas? Tu, illo insaniente, me sapere prohibebas? Tu , illo clamante, me tacere iubebas? modestissimum aduersus arrogantisimum , sobrium aduersus temulentum? An vero aut silentio deprecabimus , aut fuga evitabimus , aut assensione redimeamus calumniā vexationis ab eo, cui aut perpetui silentij iugum imposuimus , aut in sempiternam coniecumus fugam , aut in male

male loquendi compulimus necessitatem? Nobilis rustico, Latinus barbaro blaterante filebit scilicet? Potest hoc quidē, ac si ne nominis atq; dignitatis suæ noxa potest. At illius supercilio, atque etiam vero metu quis potest? At eruditii, inquis, hoc præcipiunt sibi, quorum iudicio literarum instauratoris nomen ei merito defertur. At nos plebei apud vos eruditos deprecamur extremam nominum nostrorum perniciem immerentes. Vobis præpotentibus vestræ domi alienas injurias leni animo ferre perfacile est, vestrarum qui estis vindicatores acerrimi, permittite nobis haurire spiritum istum, libertatis vestræ, neque plus possit apud vos damnati viuis miseratio, quam dannantium iudicia multorum. De instauratoris vero nomine quid respondeam tibi, Attice, an primum scire intersit mea, quos tu eruditos voces qui per illum profecerint. Egregios vero, qui veteribus spretis, in huius iudicio conquiescant, qui si quid ab illis sublegit boni, suo cœno fœdum fecit, audacia perdita illa, atque utinam profecto perdita, ac non etiam ceteros perdente. Instaurauit ille literas: at quas? Quid ille noui attulit? Exemplaria curauit edenda quam emendatissima. Num tu eum cum Al-dina vna lucubratiuncula conferendum, huius sordes cum illius munditijs etiam comparandas putas? Omittam illius labores in alienis studijs. Eius studia repetamus. Quas in eis tu literas instauratas agnoscis? Græcasne? Etiāmne anteueritit Vr-bano? etiāmne Chalcondileo? etiāmne Chrysolora? an duobus Lascaribus nobilissimis? Marullone an Trapezuntio? an Gazæ, an ipsi illi Bessarioni? An Latinas? Ergo etiam ex post Laurentium Vallam, Campanum, Volaterranum, Crinitum, Pontanum, Politianum, Picum, Hermolaum, Agricolam corruptæ erant? At in ipsis eam, quæ continetur, eruditionem aperuit primus: opinor quæ Calderinus, quæ Parrhasius nescierunt, quæ Beroaldus, quæ Budæus, quæ magnus ille Rhodiginus ignorauit. At Historiam pereuentem restituit? melius scilicet atque elegantius quam Sabellicus, aut breuius atque accuratius doctissimo Egnatio, aut purius Pomponio Læto. Mathematicas vero ille aut instaurarit, quas etiam insectatur rustice, nedum attigerit. Poëticæ partes quas illustrauit, Pontano atque Actio

Sincero superstitionibus, quas ille illis defunctis nouas atque olim
omissis inuenit nobis? Philosophiam opinor obijcias: etiamne
Aristotelicam? quam ne olfecit quidem. At Platonicam. Ti-
mænum nobis interpretaturus censeo, cuius nobilitatem Musi-
cis numeris obscuratam alicubi conqueritur ineptus. Rideo
quorsum impellas me, ad Theologiam scilicet. Nam cæteras
pro nihilo habenda. O Attice, Attice, vehementer vereor ne
nimis vera ab istis vestris eruditis prædicentur. Mitto animi illi-
lius impotentiam, qua cum omnes artes atque scientias cæteras
per ludibrium proculcasset, decrepita in ætate lusit fabulas,
quas etiam ab adolescentibus remouendas vociferabat. Ad
ipsum Theologiæ studium deuenimus. Vereor, inquam, ne no-
uam Theologiæ faciem atque personam induixerit. Quid au-
tem vereor? tota vniuersæ religionis nostræ theatra clamant.
Vtram vero tandem Theologiæ partem auxit iste aut illustra-
uit? Disputatricem? Illam ille subtilitatem ut acuerit, qui ne
Dialecticæ quidem limen salutauit? Ac Moralem eam, quæ to-
ta in officijs huius vitæ posita est. Post Paulum, Athanasium,
Basilium, Nazianzenum, Chrysostomum, Origenem, Diony-
sium, Cyprianum, Ambrosium, Hieronymum, Augustinum
ipsum, quid adferre potuit veri? Sed vsu venit illi, quod naturæ
rebus bene compositis, si quid adueniat præterea monstra ut
euadant. Tum autem ne mihi vitio vertatur toties tot locis re-
petere quod ipse toties commisit, ut surrepta aliena argumenta
noua illa diffarciret loquacitate. Vna eloquentia est, quam ille
reddidit meliorem, restitutam recipiendam suasit, suscepit
fouit. Sanè eius studiosos amplexatus est: alios ad par atque
æquale studium incitauit. Agnoscimus. Me primum in acie, ut
soleo, constituam. Nego quempiam illius ductu atque auspicijs
profecisse; nego ullum recte sapere didicisse: aiò multos eius
perfidia insanisse, multos bonis spoliatos, multos corpora, multos
animū, omnes recte iudicandi rationē amisisse. Et quidē af-
ferant nobis illam loquacitatē, sine delectu verba, sine studio
coagmentationē, sine prudētia iūcturas, sine mēte sensa inepta,
Asiatica, inania. Ea illis si probantur eruditis, sibi habeant, sinant
nobis stomachum, sed Latinum illum: permittant aurium

vsum, animi prudentiam, consilium, sed Romatum: Ad quod consilium contemplandum, atque recipiendum cum Ciceroniano iudicio, ex accusatore factus ac peractus a nobis reus se ipse compulisset, collegit reliquias temeritatis suæ nuper in Epistola quadam, quam præfixit Quæstionibus Tusculanis. In ea ita scriptum fuit. Sibi puero atque etiam alia ætate Ciceronem minus placuisse, nunc vero tandem cum illo in gratiam rediisse. O monstrum, o labes? non iam eloquentiæ, cuius vim cum opprimere conarere, expertus es, sed dictionis ipsius Latinæ. Rediisse se cum eo in gratiam, quicum nulla ante intercessisset causa necessitudinis? Itane loquuntur eruditæ vestri, quorum censura quantum barbaro illi laudis attributum sit, tantum accedat reprehensionis nobis? Monstrum vero, Deus immortalis, sed quale? qui omnia literarum monumenta infinitis penè locis, præter nescio quid fictæ, atque febriculose pietatis, pro nihilo putet, appellatque ea vitæ nostræ quisquiliæ, quibus vno in Euangelio sudandum sit. Igitur quam tu ætatem faciliorem ad futuram Theologiam vestiendam, hoc est ad eloquentiam comparandam conferre debuisses, eam barbarico fastidio ad leuiculas nugas ut diuerteret, fecisti. Quam sene-
tutem nihil nisi Deum spirare debere vociferabar, eam ad contempti laceratique Ciceronis gratiam, Scaligeri nescio cuius libertate reuocatus, contulisti. Nonne is es, qui in epistola ad Laurentium negas, te vñquam male de Cicerone sensisse? Non es is, qui in epistola præfixa Tusculanis, repente numine percitus cum Cicerone in gratiam rediisse scribis? Cum amico Cicerone in gratiam rediisse scribis: cum amico Cicerone scilicet in gratiam cum rediit Erasmus, non facit verbo solœcismum, ab inimico Scaligero bene de Ciceronianis sentiendo si gratiam ineat, re ipsa faciat. Negabit hæc ille, qua est impudenter singulari, negantem plansu excipient eius catuli, nos more vtrorsq; suo & mentientem & ineptientem irridebimus, alterū impudētē, alteros miseris. Cū enim aliquādo suopte raptus ingenio tumidus animi venena literis offundat, nonnunquā doctōrū præceptis atque admonitionibus impulsus, cōtra sentire cogatur, alterutrum postea incusanti cuiquam semper quod ref-

pondeat habet. Non hoc volumus Erasme, te nunc hoc nobis-
cum sentire, sed contra, hoc peruerse nunquam sentire, hoc ve-
ro volumus. Ita flagitium temeritatis, leuitatis vitio contegit.
Et sunt qui literarum instauratorem vocent? At quam aliam,
Attice, causam arbitris tantæ illius apud vulgus semilite-
ratorum opinionis fuisse, quæ vnam illam, delicatum hunc
luxum atque supinitatem nostram, qua nobis ipsi indulgemus
ad otiandum? Quotus enim quisque nunc profundioribus
literarum monumentis studet ita, ut veris è fontibus hauriat
animi cultum? Itaque partim quæ ab illo collecta sunt, tan-
quam illius segetem admirantur, partim tametsi aut sciunt, aut
suspicantur aliunde eum suffuratum, tamen eos tam laboris
pertæsum aut pigitum est, ut neque vestigent ipsi an fideli ope-
ra retractarit, neque laboriosi aut diligentis viri studio, puta
Cæsar, aut Pij, aut alterius scopulum inuentum atque iudi-
catum vitare velint. Illud inscitiae atque ignauiae argumen-
tum esse, manifestum est, hoc inuidientiae, an stultitiae ad-
scribi debeat, nescio. Est & aliud genus hominum: ij prædi-
uites præque potentes captant nullo suo merito arram plau-
suumque posteritatis. Ergo vigilias ipsis suas dicat Erasmus. Af-
fert concelebratione nominum immortalitatem oscitantibus
aut etiam stertentibus. Laudat animi dotes, quæ plus in præ-
dicatione quæ aut in prædicante aut in captante existunt.
Mentitur ille non tam seruilibus adulacionibus, quæ insidio-
sa auti spe, quod extorqueat. Itaque ea ambitione, ijs artibus
Punicis partim corrupti, partim deflexiti, alias deterruit, ma-
lè dicendi impotentia atque tyrannide. Quo factum est, ut
qui inter potandum, aut nihil agendum sese repente putent
effectos Theologos, ij arreptis illius nouis ac præclaris san-
ctionibus negotiūm faciant interrogando de rebus dubijs at-
que pericolosis, de animi nostri libera actione, electione, iu-
dicio, voluntate, diuina deliberatione, de propensione diui-
na mentis. Quibus de rebus maiores nostri nimis satis dispu-
tatum putabant, si vel semel ea attigissent. Nunc noui homi-
nes Erasmiani clamitant, nil nisi diuinæ historiæ contextum
perlegendum, nihil nisi quod eo simplex spiret tenendum.

Tum illi ijdem qui reieciunt Commentarios , nihil quām interpretantur, trahunt, torquent, rapiunt. Nōnne & inuersa & addita verba inuenias in Euangelio Erasmicæ interpretationis ? Atque de his sed inter epulas maximè disputant , Erasmique nomine atque appellatione silentium indicunt bono pudicōqæ ingenio præditis. Quibus eo atque alio tempore cedere, quām morosā atque inciuli contentionē prae dictum vlcisci, præstare viderur. Hoc quoque euenit aliquando in nobis , ne quid nobilissimo in cœtu inturbaremus. Nunc verò cùm grauissimis literis tuis ab eo metuendum esse mihi minitaris , telaque nescio quæ illius ob oculos statuis , atque eius impetum cauendum mones, longè aliter mihi euenire atque alijs scito. Ego, Attice, vt ab ætate ea viridiori mei tibi renouem memoriam , non semper fugientem hostem insectatus sum. Quos verò in fuga, aut forte, aut etiam primo impetu nactus essem deprecantes seruaui multos. Quorum vero sustinendam aliquando mihi impressionem proposuimus, quemadmodum formidarim , testes sunt cicatrices meæ, quas in facie tacitus oculis legere consueisti. Mihi per Atticum ab Erasmo metus, quem ego vt metuere atque etiam pauere disceret , primus solúsque ita coëgi , vt Orationem meam nunc multorum opera factam simularet , nunc ab uno ne confici quidem posse vociferaretur , nunc eius autorem mentiri , nunc furere diceret. Ego vero mentiri ? quod te putidum atque nocturnum caput , spuriū in illa Oratione appellare ausus non sim ? neque enim incerti quidquam à me adferri debuit. Verum hoc erat tamen. At non constabat. Eras tunc , atque etiam nunc spurius es , Erasme. Hoc multi mihi è commilitonibus retulerunt nostris. Verum ei rumori fidem non habui : neque obieci tibi , ne vera compertaque cætera dicenti mihi omnia , fides non haberetur. Nunc populares tui , aliquot etiam vicini viri boni , nobiles ex incesto natum concubitu , fordidis parentibus , altero sacrificulo , altera prostituta : qui pater tuus semel atque iterum à Pontifice castigatus , cùm ex illius præceptionibus ad vetera scelera noua propensione fieret irritatior,

exilio mulctatus vertit solum. Præclara parente soboles,citius
Dei oblitus ille,an Deo oblatus, nescias. Ascitus enim diuinis,
eum in ordinem cooptatus,qui à Diuo Aurelio Augustino om-
nium bonarum artium atque institutionum fonte atque flumi-
ne censitus est , parem sese atque æqualem patriæ præbuit pro-
bitati. Nam quod ille vni sibi pro bono recepisset, ut commis-
ceret incestus, is vniuersæ Reip. Christianæ persuadere conatus
est.Nam cuius verba illa:cuius sunt vero? Atticūmne h̄ic appelle-
lēm defensorem , an Erasmus reum ? an subsellia Christiana?
Cuius sunt igitur?nam quorsum attinet iste coactus cœlibatus,
non sunt Erasmi,neque enim ille Prōuerbia confecit:Non sunt
eius quæ hinc inde collecta in vnum coaceruauit. Imo vero, ô
viri Christiani, si quid solidioris eruditio[n]is in illius scriptis in-
ueniatis,maiorum nostrorum consilio atque opera & excogita-
ta & digesta intelligatis. Si quæ labes, si quod venenum offendatis,
cavete,Erasmicū illud est. Negato, ut soles,tua verba esse
illa, etiāmne hoc tibi credunt isti pusiones , atque aiunt me ni-
mium excandescere ? Vter vero ille in Religionis sanctitatem
acerbior , an ego in illius acerbitatē grauior? Atque optimus
nobilissimusque Atticus , vnuſ veri , equi , boni iudex iustus,
vindex acerrimus,furoris vocem ab Erasmo obiectam mihi in-
terpretatur , quasi ea appellatione asperiorem modo aut acrio-
rem indicari[n]em nempe:Ista enim verba asperi atque acris ignorabat
scelus.Scilicet Poëtam me,aut diuinum intellexit,Tropho-
nium, aut Tiresiam , aut Amphiaraum , aut etiam Apollinem
ipsum. Atque ais etiam licuisse illi negare, à me cōfectam Ora-
tionem , propterea quod amarioribus appellationibus meis
acerbius exceptus esset. Ergo liceat illi mentiri qui fabulamen-
torum ac vanitatum Deus est , aduersus eum , qui nullam fere
aliam ob causam ei est factus inimicus,quam quod mendacissi-
mum deprehendisset. Qui, cùm proprium stultitiæ sit , aliena
vitia cernere,obliuisci suorum , qua defensione saluus esse pos-
sit,cùm ea,quæ in alijs falso notat,flagitia; ut inuulgentur,in se
ab alijs vera iudicata ut corrigan[t]ur , neque patitur, & in dies
peior fit. Itaque , mi Attice , dolere desinas inter nos eam esse
controversiam, quæ aut studiorum nostrorum cōiunctione se-

dari, aut literarum nobilitate deberet prohiberi. Primum enim literarum ipsarum causa excitata est. Deinde quid simile inter nos? Ille superbus, avarus, Latinæ puritatis contaminator, eloquentiæ euersor, literarum carnifex, subdolus, inconstans, vafer, vanus, alienæ famæ aut falsus prostitutor, aut furax arrogator, sui nominis quæstuosus venditator, nonnunquam etiam miser proditor: quippe quem sese aut id, aut ita dixisse negare nusquam pudet. Inimicior sibi post castigationem quam nobis ante accusationem. Neque enim de nobis tam male sensit, quam misere de seipso. Etenim verbis non est insectatus, rebus sese affectis fœdis. Tum autem non tam nostra sustulit, quam deleuit sua. Neque tam cupide ex suis inuexit noua ad defensionem, quam inuertit vetera ob reprehensionem. Ego contrà, ne quid de me insolentius dicam, vnum hoc profiteor, Christianorum ciuium peccata tum in re literaria, tum in vita ciuili, atque ea quoque quæ ad religionis nostræ cultum pertinent, aut tacita habuisse, aut clam castigasse, aut sublatis nominibus, quantum in me fuit, correxisse. Iste Pontificum nomina proscriptis, etiam funere elatis Principibus obiecit exilia, quorum viuentium probitatem metuisset. Tabulas de religiosis viris etiā appositis nominibus & finxit & vulgo prostituit. Quare idem ingenium neque animum eundem, neque vnum studium, utriusque dixeris, Attice, commune. Literarias operas, inquies, accipio. Ille ut commaculet, ego ut eluam. Ille ut iugulet, ego ut seruem. Ille ut euertat ego ut ædificem. Vbi, aut unde inquies ostendes hæc? ostendam vero multa. Nónne tota tertia Oratione his est onerata monstris? immo vero ostendam nihil. Quasi non satis habeatis ex ijs, quæ in Oratione prima scripta sunt, quantos illi errores detexerim suos, qui etiam nunc ferula sed ignea illa digni sunt. At inquies præstant benefacta. Vbinam igitur ea sunt tandem? etiāne ea quæ iste tanquam pensili versatili que in scena alia voce ostendit vobis, quæ veteres pure atque apte elaborassent, illorum huic gloriam vindicabunt? De suo vero ille quid ediderit, nisi conuexare religionem? Quod tu cum fato quodam immerenti illi euenisce dicis, quasi natus ad excipienda tela exprobrationis, meritis acceptis modis dicitur

à pijs viris atque religiosis. Quem si resipuisse in Religionis causa, quemadmodum in Ciceroniana dicis, laudo. Ac sane sic resipiat, quasi & Religionem nostram eius & stii eum misertum sit. Quare igitur obdurat obstinatus, quasi aliter à se scriptum persuasum velit, pīgeātque contendere? Nam qui sic se defendit, quæ fecit damnat, non reficit. At isti sui catelli fluidum loquendi illius vocant genus & familiare: ergo qui minus intelligatur, quām quo sit scriptum pacto. Et verè fluidum, ò nimis etiam familiare, à cuius quippe insinuationibus ne sepulchra quidem tuta sunt ipsa? Et ais, illi à quibusdam impositum: profecto veræ pietatis personam Mezentio cuiquam impositam sanè. Nam, vt verum tandem fatear, mirum fuerit, nisi ego non solum vt dicit, furere instituerim, verùm etiam insanire. Non vt ipsius deterrimam domitarem animam, nihil enim tantis viribus opus est, sed istarum pecudum cùm demirer stupiditatem, qui eum hominem, qui sui ipsius promulgationes, sententias, dictiones, aut impudēti negatione, aut infami retractatione turpissime damnasset, non solum venerentur, sed etiam ipsis anterant emendatoribus. Sic est, semper vera laus à vulgi fordinibus aliena fuit, doctiorum contenta iudicio: quorum numerus perpusillus semper est. At doctissimorum animum erga eum propensum obijcis, Attice. Sustinetur igitur illorum ille potius pietate atque misericordia, quām sese sua ipsa virtute sustinet. Eorum ego consilium equidem ignoro, prudentiam desidero, morum animique similitudinem valde vereor. Te vero etiam ac veritatis normam vocare nos? At nihil illi infestius quem defendis, quām ea ipsa norma, cuius ad libellam vocas. Studiorum labem quòd eum appellatierim, non probas. Me igitur, esto, vt hoc donetur tibi. Non esse contendis. Immò vero nihil magis. Nam quale mihi harum inimicitarum præmium sperātim, nisi quod fortissimis veritatis patronis proponitur, gratia, fauoreque posteritatis? Ac temeritatem incusabit aliquis. Hoc prauis iudicijs aut timidioribus ingenij euenire solet: qui aut nesciant quales sint sibi prouinciae capescendæ, aut minus agredi audeant, quod factum vellent. Virtutem pro fortuna metiuntur, fortitudinem pro temeritate inique ducunt. Om-

nium

nium vero ordinum maculam cum vocarim, quis tibi ego vi-
deor tandem? Nónne in quem sese è paternis incestibus contu-
lerat in ordinem religiosorum hominum, & dum ibi desideret,
consuetudine stuprorum contaminauit, & cum descivisset, irri-
sit scurriliter, illusit impotenter, inimice insectatus est, prosci-
dit famosissimis maledictis: quasi vero non in eum vitæ flagitia
intulisset: sed ab eo aduersus eloquentiæ atque religionis puri-
tatem instructus telisque fatalis nequitia licere putaret sibi
perfidia crimen augere impudentia luculenta. Credo cum
quorundam nebulonum fuorem cunctabundum subiectis &
futura gloriæ & sperati successus facibus concitasset, illis fuit
postea. Immo vero partim metu dissimulauit, partim inuidiam
facinoris ut declinaret, publica diremit inter se atque illos
commercialia. Itaque vnum ex illorum proceribus hisce auribus
audiui Erasmi perfidiam ita detestantem. Ali pessimum trans-
fugam ac desertorem: certè ipse & suas & nostras res prodidit
inimicis nostris, addat & nomen, vbi collibuerit tibi: tametsi
illius animi moderatione potuit ea miseria, & dum viueret, to-
lerari, nunc pro defunctis manibus deprecantur maxima præ-
clarissimæque præstantis ingenij monumenta. Cuius equidem
ut miror memoriam, ita doleo non licuisse ei suo defungi fato,
sed coniectum in has turbas, alienæ supplicia temeritatis, extre-
ma ætate affectum exilio, tolerasse. Execrabitur is tanquam te-
territum caput, nostrum hunc Catilinam, qui vir & doctissi-
mus fuit, ne de turba Græculum quempiam suscitatum testem
putes, & illius factionis popularis, ne amplius prædices, Eraf-
mum falso insimulari. Quid plebem miseram Germanicam di-
cam? ei ordini quanto iste malo fuerat? Centum amplius millia
cæsa sunt, diruta templa, vastati agri, virginæ prostitutæ. Ne mi-
hi quæso obstrepe, ab eo hoc mali non esse concitatum. Inter-
roga illorum viduas liberosque superstites: conueni Sacerdo-
tes: consule Principes exactos, fiscos direptos, vestigalia inter-
cepta, decimas interdictas, quas iste nous Deus rapinas vocat.
Non licet, inquit, nisi decimatum vinum bibere. Hem, Erasme,
vinum? Audis, Attice, Ianum illum bifrontem aurei sæculi Sa-
turnalibus, etiam seruos ad pileum vocantem? Vinum vero de-

cimari stomachatur: hoc illum pupugit, referri in eas cellas vi-
ni portiunculam, quam Deus Opt. Max. manu sua sacerdotibus
dispartitus, habuit à profanis segregatam: in quas olim cellas si
comportatum non fuisset, nullam ille bibisset. Si igitur à deci-
mis quæ in sacris religiosorum collegijs viros sanctos alunt, te
ad profanam partem longè maiorem Erasme, contulisti, per-
mitte illis frui illis portiunculis, quas tu miseris existimasti. His
fruere beatioribus: neque enim exhauries vniuersas. Largiores
enim sunt, quām aut deserant sitim tuam, aut defraudent mini-
ma illa portiuncula Pontifices nostros. An non illud vinum si-
tiebas, Erasme, quod illi vitæ opellis sustinendis dono accipe-
rent, sed religionis nostræ sanguinem, cuius tu haustibus non
tam nominis quām furoris tui aleres incrementa. Iam illud
quoque opinor defendes, Attice, quod eius impulsu facit Belga
quidam alieni nominis sicarius. Is conquisita coemptaque, at-
que etiam accepta commodato Orationis meæ exemplaria,
quantum vbiique terrarum, qua faceret iter, fuit, igni consum-
psit. Is huius parricidij quasi vltionem, silentium ipsum metiēs,
præmium facinoris abs se diuulgati famam petit. O facinus
animaduertendum? Ex sunt artes illæ præclaræ quibus certat
Erasmus? Hos ille habet Lentulos, hos Cethegos. Quorum ali-
quot cum sanctissimi Iudices Parisiorum vindicibus flammis
ab illis sordibus perpurgassent, eos iudices iste nouus Herostra-
tus pari talione qui non posset referire, Orationem meam, qua
illorum sententiæ subscriptissimæ, pari suppicio vltus est. Seipse
tamen, qui luculentissimus Rhetor esset, percommode possit
ita defendere, suo ære emptos libros doctissimi cuiusque se-
cundum atque etiam gratiosum iudicium spirantis, constructis
rogis exustos igni. Vides publicum carnificem, cruentum par-
ticidam, pestilentissimum pollinctorem, teterimum vstorem,
qui librorum iusta curat. Quæris hoc quoque nomen? tibi da-
bitur ubi voles. Iij sunt quos tu Philosophos vocas, Attice? quæ
est modestia atque æquanimitas tua. At ij, qui non propria vir-
tute atque fortitudine freti, sed alienis detrimentis atque sti-
pendijs principatum querunt sibi. Ite nunc, alite eorum insa-
niam, deturbate optimum quemque de patrocinio bonæ famæ:

Aperite, communitéque viam scelestissimo cuique ad ea facinora, quæ si ad Senatum vestrum deferrentur, capite lui debuere. Etiamne nobis nostri nominis interitum deprecari non licet, quorum animi venenorum insidijs sunt circunuenti? Nullus libertati, nullus iam supremo spiritui, nullus denique nominis huius perpusillæ perquæ miseræ umbræ, non luci relitus locus. Hæc est illa, cuius nomen tantopere celebrant, rem nullam vident, pietas, ut lacescentem repellere ne fas sit. Vni omnium Christianorum Luciano maledictis, conuitijs, calumnijs, sycophantijs, scurrilitatibus abuti fas sit. Eas pestes veris Christianis, probis viris, nobilibus ciuibus auerruncare fas non sit. Quod si istis eruditis neque hoc credimus, neque credemus eruditos: Non enim nominis strepitu inflatus, alieno iudicio persuasus, uno aut altero excusso veterum librorum loco, eius tituli ambitum mihi vindicabo. Est, vbi rerum multarum atque necessiarum scientiam desideres, delicatum illud ac fatale otium non desideres. Agè vero, eruditi sunt, docti sunt, omnium scientiarum pleno orbe instructi. Sua igitur ipsorum quæ recta sunt, ab alijs probari satis habeant: probent ipsi, Erasmicas pustulas ne probent. Criminis enim participes atque insaniæ potius quam patroni iudicabuntur. Neque enim ita iudices sunt, ut iudices ipsi non haberent. Habent verò atque eos ita habent, ut ita iudicent, qui iudex manifesti peccati reum patrocinio foueat, pari supplicio dignum. Ætatum vero venenum carà me atque alijs merito non dicatur. Nónne nefarijs impietatis exemplis puerorum tenellos animos imbuit in trialibus illis colloquiorum nugis? Nónne in iisdem iuuentutem à diuinis auertit institutis? Nónne ætate stata hominem piscium obsonia detestantem, introduceit in scenam illam sceleratam? Mirificum Poëtam verò, qui de Theologicis sanctionibus, de diuinis consilijs lanium atque falsamentarium disputantes facit: Transferens eam sapientiam, quam ipse falso ac temere profiteretur, ad eas artes quas ad se referre potius debuisset. Commodius enim de falsamentis ipse, quam illi de abstinentia disputasset. Hæc est prudentia numinis illius, à quo responsa quod non petat Scaliger, stomachantur. Quare quod priua-

tum odium redolere nostras dicas controuersias, cum nullam
videas subesse causam: Ne amplius obsecro, Artice, putato. Pri-
uatum ego vllum oderim? Egóne illum? nam quamobrem? Eie-
cit me patrijs è sedibus scilicet, scripta mea oppugnauit, no-
men conuellit, nihil vero minus. Immo equidem exulem me
verè existimem, nisi me vel illo inuito intraLatij fines, è quibus
libros nostros retraxerat, continebo. Immo mea illum scripta
expugnarunt. Immo eius furoris longè latéque grassantis im-
petum sustinuimus primùm, deinde retardauimus, tum autem
cohibuimus quoque. Quod vero per virtutes tuas oras, hanc
vt ego ei iniuriam condonem, facile me abs te optimo atque
amicissimo patiar fieri meliorem, dum ille in me deterior ne-
fiat. Si hoc pro illo tu spondes mihi, omnia de me illi pro te,
quæ voles, feres. At sim Christianus. Quid ille tandem vero
est? Si Christianus, cur mihi maledicit impudens? Si non est mi-
hi Christianus, cur ego illi sim? Neque vero vitijs cum eo certa-
re in animo est mihi. Sed quemadmodum in iure Ciuili fit, ita
in conuitijs vsu item venit. Scis iure ipso homicidæ morte ho-
micio mortē multari. Idem factū à duobus nō idem est. Ita
conuitium, quo flagitosi sycophantæ conuitia tolluntur, nullo
modo est conuitij nomine appellandū. At dem hoc literis. Imò
verò literis contentionis genus hoc dedi, Attice. In earum ille
profugiat sinū, arā teneat. Satis habebimus. Dem ætati decre-
pitæ. Detur sanè: modo edentula ætas illa ne mordeat. Evidē
eam ætatem soleo venerari, sed innoxiam. Verum Attice τὰ μέ-
τρα γέ ἀσθέος. Illa vtro se conuertant atque inclinent, perinde
accienda sunt. Quid si neque modestiæ neque pudori cesse-
rit? feram? non puto. At hoc Christi est: ius suum cuique redde-
re, veritatem profiteri, vulpes viperasque atque etiam canes ap-
pellare. Quare, mi Attice, cum pro Galici nominis, pro litera-
rum, pro religionis hoste causam ita foueas aduersus simplicif-
simi atq; lenissimi animi virum, literarum admiratorem, obser-
uatorémque, superborum inimicum, studiosorum cultorem,
amicissimum atque intimum tibi: vt idcirco te fecisse dicas,
quo meam, sic enim vocas, eloquentiam excitares. Sanè à me
tibi pro illo gratia debetur immortalis. Ille vero, siue rem con-

fecisti, si ad animum tuum spectet, siue ego confecerim non tu, nullam debet. De Clodio nostro, quod altera Epistolæ parte mecum sentis, leuatus equidem sum onere ac tædio prioris Orationis tuæ. Quod vñus si ab reo esset impositum mihi, sanè incommodum fuisset. Nunc cum abs te yideam consarcinatum, pergraue profecto ac peracerbum est visum mihi. Sed ad Clodium. Etiamne conuitijs te nebulo? ô hominem scelestum, cuius tu gratiâ vel cum grauissimis viris graues inimici-
tias suscepisses. Verum inter ceteros animi illius intemperan-
tissimi æstus ac tempestates, nullo insigniori morbo eum præ-
dicant laborare, quam perfidia & leuitate. Quamobrem eius
tu amicitiam, si qua in prauo ingenio esse potest, tum inimici-
tias, si quæ in tam vili monstro sunt æstimandæ, tantidem fa-
ciendas censeo. De Pinachio vero quod perinde amice scribis
atque candide coram mihi prædicasti, æque illi gratulor iudicij
tui accedere grauitatem, & mihi gaudeo meum iudicium tuo
ipsius esse comprobatum. Cum vero addis: Illius neque huma-
nitate neque odio effici posse, ut aut vlo genere humanitatis,
aut boni prudentis que viri officio cedas, profecto qualem me
aduersus impuri Catilinæ rabiem hortaris, talem te erga virum
optimum facilè ostendis. Quod vero quæris, quid ille sit tuen-
do nomini Aquitanico animi habiturus, nondum satis habeo
exploratum. Frigere tamen admodum mihi visus est. Hoc enim
constanter tenere atque adeo palam profiteri, malle iniuriam
pati, quam facere. Quæ ego illi contra responderim, quanquam
ad rem faciunt, tamen aliàs inter nos. Hoc vnum ex multis.
Sine conuitijs rem agat, patriæ opem implorantis causam susci-
piat, quam metu videatur prodidisse. Si nihil de se prædicari
paratus sit, at pro illa saltem pietatem colat. Visus sum nonni-
hil hominem non ignauum atque acutum suscitasse. Eam pro-
uinciam si capessat ille aliquando, Deus immortalis, quam præ-
clare confectam dabit. Te vero illo silente quid fiet, Attice?
quid enim illi inferior? Ac nō es Aquinatus tu? Quem si despici-
cis ita, ut plebeium quempiam oratorem cum eo velis com-
mittere, videris non meminisse, te non tam aduersum illum,
quam pro nobilissima patria verba facturum, ex huius splendo-

re tuo nomini nitorem partum , ex illius obscuritate nihil
ignobilitatis , sed ex nobilitate tua illius rusticitatem oppres-
sumiri. P. Poncherio salutem , cui equidem libri curam ex-
cidisse video , cuius ne nomen quidem in memoria habeat.
Neque enim Galeni librorum pars est vlla , vti autumas : sed
Hippocratis opera Græcè scripta . Nam venaticus canis qua-
tuor absumpit paginas de meo codice , qua parte Polybus de
fætus natura scribit . In Candelæi aut Vallæ bibliotheca esse
spero , vnde petas . Eum si mihi mittendum cures , erit vbi refe-
ram gratiam , atque librum ipsum biduum ad summum eā
descriptum parte remittam tibi . De *Nemesis* quod quæris ,
an editam in vulgus viderim , scito triduo , antequam tuas
aceperissem literas , missam esse mihi à Seuino Lutetiâ . Qua-
re nihil est , quod iam non debeam tibi , etiam vitam hanc ,
cui illam alteram immortalem tuâ istâ humanissimâ operâ
adieciisti . Addis etiam nummos à hui? nummos verò ? At con-
tra , ab illis expectabam . Neque enim quampiam inuenias fe-
rè librariorum operam consultius collocatam . Ita enim proba-
tur sapientibus , vt meipsum ea in Tragœdia superasse dicant .
Ego quid alij sentiant plurimi quidem facio : de me vt dicam ,
nunquam alibi æque magnis atque luculentis de causis pla-
cere debuisse mihi videor . Vale . Agenni prid . Cal . Februar .
1535.

IVLIVS CÆSAR SCALIGER

Matthæo Bandello, S. P. D.

EPIST. XVI.

 V Æ res maximè permonere possunt animos ho-
minum vel prudentum , vel etiā obstinatorum ,
amor & auctoritas , ex me hue , Bandelle , perpule-
runt , vt & mei obliuiscerer , cum inprimis vellem
meminisse , & alieno iussu ea facerem , quæ alios meo suauitu fe-

800

eisse nolle. Ostenderat Erasmus quali esset animo erga eloquentiam: ea res cùm ceteris omnibus conticescentibus, à nobis certo fato agitata esset, ab alijs aliter accepta est. Apud ineptos plus valet gratia. Cordati pro fauore, iudicio vñi sunt. Eò tamen res cecidit, vt lenitas mea vinceret: præsertim ab optimis viris, quos & illius misereret, & pigeret meæ prouinciæ; eò deducta, vt pro contentione studium nominarent, pro pace proponerent obliuionem. Tu vero, qui est amor erga me tuus incomparabilis, cum animaduertisses perugante illius vanissimo Dialogo, nostrarum Orationum exusta exemplaria, illo toties restituto, interpolato, emendato, nostra ulcerosa vix ab auctore dignosci posse, postulasti pro tua amicitia veterem memoriam nouis consilijs instaurari. Neque enim aliter videri doctis viris posse, quam me aut pœnitere prouinciæ, aut diffidere viribus meis. Auctoritate autem ea usus es, vt negares condonari posse vel à me, vel ab alio quopiam eam iniuriam quæ facta esset vniuersæ Reip. literariæ. Vale,

I V L I V S CÆSAR S C A L I G E R Iacobo Omphalio. S. P. D.

E P I S T . X V I I .

VM est omnis veterum officiorum iucunda recordatio & grata memoria, tum equidem, Omphali, memorabilem ac propemodum diuinum fructum illum censeo, quem è recenti optimi cuiusque amicitia capimus. Habet enim & nouitas gratiam quandam incomparabilem, & accessio luculentam utilitatem. Quorum alterum inter nos ciuili coniunctione atque necessitudine permagni fieri solet: alterum Deorum immortalium benignitate atque beneficio plurimum adfert momenti dignitati nostræ. Quid enim aut conducibilius quam augeri

luce splendoréque bonorum, aut optabilius dignitate, cuius magnitudo aut à magnis viris pèdet tota, aut eorum cum magnitudine coniuncta est. Id quod cùm in præsentia etiam aliud agenti, neque tale quidquam cogitanti mihi abs te euenisse video, iam nunc primum sperare incipiam præludia quædam exorientis fortunæ alterius, quæm quæ haëtenus illusit mihi. Principio enim qui sero literas attigissem, vix tandem vero emersissem, hoc omne silentium meum diuturnum sapientium virorum prudentiæ atque eloquentiæ transmittendum putaui. Quippe ex eorum laboribus atque officijs qui plus caperem fructus, quæm ex ea gloriæ ac laudis spe, quæ complures intempestiue incendit, multos deserit, non paucos etiam prodit. Quamobrem quæ mihi semina ciuilis humanitatis atque nobilitatis, vel natura, vel genus meum, vel diuinorum virorum educatio atque institutio iniecisset, ea mihi familiaribus functionibus reseruata, non mandaui istis agris illustribus, opulentiam vestrorum contuberniorum dieo, in quibus multi vi-ri clari mutuâ crebraque meritorum magnitudine in re literaria contendistis. Itaque neque vñquam in mentem venit mihi, meis vt cuiquam literis obstreperem, incultis illis quidem atque intempestiuis: et si quem experiter humaniorem ita, vt me prior hoc officiolum genere prouocaret, tanto morosius metter imbecillitatem meam, qui iudicium ipsum quod de me fecissent, latitando silendóque potius aut atigerem, aut comprobarem saltem. Nunc vero cum tu incomparabili vir eruditio-ne, eloquentia insigni, fortitudine admirabilis, hoc fecisti humanissime, vt me prius viseris, prior eloquentissimis literis tuis salutaueris, amicitiam quam institueras paratam non fregeris, conflatam foueris animo, auxeris literarum monumentis, nihil mihi iucundius, gratius, optabilius contingere potuit, quo aut meam dignitatem nunc, aut memoriam mei apud posteros augstiorem fore possem. Neque enim maius vllum monumen-tum nominis mei esse potest, quæm tanti viri testimonium quod futurae ætatis vniuersæ memoria exceptum, omnem tem-poris iniurias longinquitatem superabit. Nihil enim inge-nio isto aut æctius in iudicando, aut candidius in profitendo.

Nihil

nihil dictione tua generosius, si structionem cōsideremus: nihil prudentius, si sensa animaduertamus: nihil elegantius, si vniuersum nitorem orationis intueamur. Cum itaque tantus vir tanta humanitate coleres amicitiam nostram, istisque multis ac maximis officijs adiungeres accessionem laudum mearum, quibus me tam enixe effers, magnum nimis proposuisti argumentum mihi, in quo tecum genere hoc certarem pietatis. Quare hoc tibi pro comperto exploratōque habeas velim, tacita ipsius animi mei cogitatione, nihil non summum ac potius diuinum de te semper concepisse, prædicatione vero posthac parem laudationis ambitum comprehensurum. Et fortasse non ignoras qua fide, qua constantia, quo cādore assequi soleam, hoc ipsum genus functionum, quæ ab optimo quoque debentur studiosis. De concordia vero quod scribis, ô hominem verè humanum, ô diuinum virum? te ad obscuri nominis nescio quem diuertere ab instituto irinere tuo, vt eum viseres officiosè, humanissime, atque honorificentissime appellares? Ad eum te vltro literas elegantissimas, in his illius laudes quoque: qui tamen cum amicissimo atque intimo tibi exerceret inimicitias? Tum autem te ita comparare, vt etiam eundem efficias humaniores? Ergo, mi Omphali, cum tanta sit tuorum erga me magnitudo meritorum, facile à me feras quod vltro ob innumerabiles virtutes tuas officium in te debuit proficisci. Habeas tibi amoris mei ius quem condones Erasmo, eum tibi fidei commendo tuæ, vt de eo cui velis omnia sedata, pacata, tranquilla, ciuilia denique atque etiam pia polliceare. Dem hoc humanitati tuæ, dem meæ lenitati, dem illius nominis splendori, laudatæ eruditioni: dem meritis eius in Remp literarum, pro qua otium deuouit suum, suaque commoda cum illius commodis commutare minimè dubitauit. Qua ex facilitate mea intelligat sanè, me tantum ab se absuisse, quantum ipse eloquentiæ patrocinio defuturus esse videbatur. Est nobis, est idem animus, Omphali, pro libertate nostra, qui pro Ciceronis defensione fuit: par causa ac fortasse superior. Hæc igitur omnia mea consilia, omnes vires meas, decus, constantiam, dignitatem, animum, me ipsum hac in tam pia prouincia tua, tua in potestate futurū polliceor. Te vero, Om-

phali, qui tantum in Rep. boni, tantum pacis ostentas apparatus nobis, vide quæso ne quod humanitatis, & tuæ & nostræ causa facimus, metu quodam potius fecisse videamus. Est per-magnum pergrauéque testimonium tuum. Hoc satis habeam, deponere me in sinu eloquentissimi virti inimicitias cum elo-quente viro susceptas eloquentiæ causa: Præsertim cum Era-smus ipse tandem aliquando exuerit personam illam eloquentiæ exitiabilem, pristinumque consilium repudiarit. Quare il-lius sententiæ fautores gratiosos vides animo concidisse: quo-rum aliquot conspiratio, atque ineptæ consensionis fides eò erupit pertinaciæ, ut cuius impetu semel sint impulsi, eius iudi-cio retrahi nolint ad lanitatem. Evidem virum illum multis magnisq; literarijs virtutibus ornatum semper admiratus sum: eius labores, vigilias, monumenta colui. Quo factum est, ut gra-uissimis tulerim deprauari per eum eloquentiæ institutiones, quem nñ ego ducem & mihi adolescens proposuisse, & liberis meis senex animo destinasse. Nemo enim bonus, aut beatus ullus in genere officiorum esse potest, cui non sit gravior publica fa-lus, atque commoda potiora, quam priuatæ rationes ullæ. Scio me gratiōe exceptum à grauissimis viris, quorum iudicium plurimis maximisq; de cauissimis orbis noster suspexit semper. Scio contra, multorum auertisse animos ab laude mea, conuer-tissimique ad obtrēctationem: quorum aut conscientia virium à Cicerone deflexerat, aut apud quos Erasmi studium officiebat veritati. Ego vero sustentor præclara illustriq; conscientia, cum id egi, quod ipsi Erasmo peragendum aliquando aduersum se fuit: Quodque à me inchoatum perfecit ille tandem, ut cum Cicerone rediret in gratiam. Sic enim testatur hoc recenti epi-stola Tusculanis affixa quæstionibus. Satis igitur mihi laudis atque gloriæ partum puto, non quod tantum deturbarim im-peratorem, sed quod meum ille iudicium sit secutus. Itaque il-lam Reipubl. calamitosam eloquentium proscriptionem noua prudentia cum aut sustulit, aut emendauit, attulit sane meo nomini consolationem: quod nomen leuissimorum turpissimo-rumque semiliteratorum conuitijs impudentissime appetebatur. Vident vero me & rectè fecisse primū, & deinde felicissi-

me pro eloquentiæ summa dimicantem de vniuersa Rep. non
peſſime meritū, diuinitus proſpexiſſe commoſis ſtuđiоrum,
quæ ego meo anteponenda otio ſtatuifsem. Hunc ego curſum
laudis meæ, publicæ vtilitatis, communium commođorum ſæ-
uiffimis agitatū tempeſtatibus, tanto minus miſerum duco,
quanto eſt tranquilliorem načtus portum, in quo etiam procel-
la illa conuiescendum tibi eſſe indicauit. Vnum ſupererſt, mi
Omphali, vt abieciſis diſſenſionib⁹ atque in ipſo ciuilis pru-
dentiæ gremio collocatis, te ſuasore atque hortatore pacis no-
ſtræ, imponamus finem inimicitijs noſtriſ: Quarum initium ab
ipſis literarum ſtudijs profectum, earum puritatē pudorēm-
que facile tandem contamineare poſteſt. Neque enim modum
habet vllum iracundia, in quam deprehensi inter errores no-
ſtroſ leuiffime impellimur, atque capit incrementa quotidianiſ
fomitibus conuioriorum. Quo nihil abeſſe longius poſteſt ab hu-
manitate, quæ ſiue natura iſiita ingenitāque: ſiue rectiſ imbuta
iſtitutiſ immerito literarijs altercationib⁹ conſpurcatur, qua-
rum literarum ſtudijs erigi debuit atque ſuſtentari. Ille quid in
me animi habeat, profecto neque ſcio neque diuinare habeo,
niſi ſanè admodum iñfenſum puto: ea reſ ſi fouet priſtiñas ſi-
multates, facile cedimus. Nihil enim mihi aut glorioſius con-
tingere poſteſt, quam illius impetum à Rep. retardaffe, aut præ-
ſtabilius quam ob eandem mihi factum inimicum etiam huma-
nitate ſuperaffe. Vale quarto Nonas Maias Agenni 1536.

*Iulium Cæſarem Scaligerum ſerio poſta omniſimultate, cum Erasmo
in gratiam redire voluiffe, conciliante Iacobo Omphalio viro integerri-
mo doctiſiſimoque, ac utrique etiam amiciſimo, ex praecedenti Epiftola
ſatiſ patet. Sed inuidia omnibus præclaris incœptiſ fatorum viſ non paſ-
ſa fuit duos maximos viros tanti voti compotes fuiffe. Vix enim duo-
bus mensibus poſtquam hac epiftola ſcripta, Erasmus vita defunctus
eſt: ex cuius morte quam graui doloris vulnere percuſſus fuerit Iulus
Cæſar Scaliger, ſatiſ hoc illuſtri de Erasmo elogio posteris teſtatum reli-
quit: quo omnium præteritarum iniuriarum maculas facile abolere poſſe
putamus: Idque propterea commode hoc loco inſerendum duximus, ut
humanus animus, ac lene ingenium illuſtriſimi viri omnibus pateat.*

I V L I V S CÆS A R S C A L I G E R
suauissimo, doctissimo optimo, Geruasio
Marstallero Medico Brunsuicensi,
Pater filio S. P. D.

E P I S T . X V I I I .

VANTVM mœroris capiebamus ex discessu tuo (propterea quod hoc tempore non sine maximis difficultatibus te incolumem euasurum Barbarorum immanitatem videbamus) tantum attulit voluptatis reditus , quam etiam suauissimis tuis literis cumulasti. Ego præter cæteros vehementer gauifus sum te restitu nobis, nostris notis, nostris studijs, à quorum dignitate non parum dedere necesse erat te amitto. Illud quoque auxit commendationem profectionis tuæ , cùm nouas herbarum facies , nouas piscium te attulisse scribis. De herbis non miror. Est enim οὐλίχει natura, vt scis, cuius portiunculam quantillam nobis notam putas? Quæ fuit caufa, vt pøst infinitas penè mentis exagitationes prouexerim me ipsum ex eiusmodi fato atque iactatione in portum, quem vnum prospiciebam. Is fuit , cùm per paucis Medica res peragi conficique possit, quæ apud nos sint etiam morosissime exquisita: non esse abducendos animos nostros à melioribus studijs ad ea cognoscenda , quæ ijsdem viribus prædicta essent, si cognoscantur, quæ cùm sint controuersa, in periculis vitæ nostræ pro ignotis relinquenda sunt. *** Quæ denique ijs tantum apparata sunt à natura , qui alijs careat nobis cognitis. Neque existimo easdem vires alijs atque alijs plantis ab opifice summo impartitas, nisi propterea quod non vbiq; omnes, non omnes eodem tempore esse poterant. Generosi tamen animi est omnia velle , etiam si pauca possit. Tam enim Deo simillimi sumus quād maxime lāpimus. Quo tibi multum debeant studiosi, qui tot laboribus, tantis impensis rerum natu-

ram nostro orbi haec tenus incomptam aperuisti: vt hic aditus tuæ laudis cum nostra vtilitate coniunctus pateat viris doctis ad se ipsos componendos, acuendos, confirmandos in exercitatione ingeniorum, iudiciorumque suorum. Nam mihi id demum viuere videor quod datur artium cognitioni, nouisque inquisitionibus. Quare iucundum atque etiam gratum aduentum fuisse reor non solum iuuentuti ***** sed etiam optimatibus principib[us]que Academæ, cùm illis nouæ eruditionis copias tecum lōginquis allatas commeatibus ostendisti. Quod nisi me ipsum consolarer spe, vel tuarum aliquando migrationum, vel illorum commentariorum, vitam mihi acerbam putarem. Sed neque tu pati poteris labores tuos, atque etiam ærumnas, quas in naturæ indagatione exequutus es, cum tuæ vitæ cursu finiri: neque illi tam præclaris institutis tuis etiam adiungere verebuntur, quæ ad summam rei deesse videbuntur. Nihil igitur aliud quam expecto. Laudo te de consilio tuo, quod cepisse te scribis de dicendi æquabili ratione. Nihil quidem libertate diuinius esse puto: quæ versatur in media simplicitate, neque in licentiam effusa, neque oppressa alieni studij superstitione. Nunquam mihi probatum est genus illud imitationis, quod tanquam datis vadibus hæreret aliorum iudicio, suum amittens. Qua væcordia inter aucupia verborum res ipsæ intereunt. Legi ~~περιπτίκηδη~~ quo prosequeris epistolam tuam. Valde sum delectatus facilitate, promptitudine, & quasi sinceritate sententiarum, in quibus matronam mihi intueri videbar sine fupo nitidam, sine fastidio *** comptam: & illud quo ait, & sua venire Claudianus. Sed & ille natuus calor à se ipso incitatus assurgit interdum ad vrbannitatem, salésque, aliquando induit maiestatem. Nusquam languet tamen vegetus, viuidus, sibi instans, seipsum parturiens. Neque hoc dico, quod istis cādidiſſimis numeris illustrior factus sim: antequam ea legerim idem sentiebam, nec me mutauit. Ago igitur tibi gratias immortales, non prius tanti beneficij memoriam depositurus, quām tibi vicissim ostendam re ipsa me esse animo & grato & liberali. Scito me desiderio torqueri Panegyrici tui: non est ad nos perlatus. Lenijt tamen ipsum lectio Elegiæ, qua Solis defectum

luculentissime simul atque doctissime canis. Georgius noster agit Villæ Nouæ nō obscuris cōditionibus. Cæterū ne absenti quidem officijs desumus, quæ ad eum ornandum ab amico & populari proficisci potuerunt. De Orstano mitam tibi narrabo fabellam, verissimam tamen. Is ex arce Basentij vbi agit cum Episcopo designato, huc venit me salutatum. Nostri hominis os probum & germanum. Cubiculum ingressus nihil ille, sed ex comitibus vnuſ, hic, inquit, Cæſar, huc venit officij gratia Facie & vultu potius ac mediocri gestu ostēdi id mihi esse percharū. Accedit proin ac loquitur. Ego qui sederem, non potui quin assurrexerim, manu benignè apprehensum rogaui ut frueretur lectuli commoditate. Itaque quod proximum erat, ambo consedimus. Parcè ille ac purè, ac non sine moderato pudore aditū querere ad prolixiorē orationem: Ego meo more pauciore, vt scis, & animo constantiore. Vbi sermo processit aliquantum (testor tibi Dominum Iesum) quem nunquam vidissem, quem Lutetiaꝝ vt audieram, ita esse existimarē, nescio quo calore, aut martia potius inflammatus voce altiore. Tū, es Orstanus meus inquam: sic enim eum tunc appellauī. Quod ille miratus annuit. Tunc vtrumque stupor inuasit, vnde id meum in animum fese dedit. Sæpe hic mecum est, leuātque tædia feræ barbaræ quæ me excruciat, & cum primùm videro, tuis verbis salutatum dicam. Tu meis velim gratuleris Fontanouo, cuius progressus in studijs nostris communibus felicissimos Christus oro fortunet: Qui eius patris nomen, monumenta, sapientiam colui, ei valde bene volo: Agoque gratias pro honorificentissimis verbis quibus me appellauit in Epistola ad Bergium. Obsecro te, saluta omnes primarios viros, quos præceptorum loco habeo. Nullum nomino, ne quem cuiquam videar anteponere. Honoratum valde atque etiam impense amo: speroque futurum, vt vbi vbi fuerit, nihil humani, nihil studiosi, nihil sapientis desideretur. Rondelletium colo ac suspicio. Scerroniā admiror. Te etiam arque etiam, tuásque diuinā manus tam charē scribentes exoscular, mi fili. Vale.

I V L I I C Æ S A R I S S C A L I G E R I
 liber XVI. Exotericarum exercitationum
 qui Cardanus inscribitur.

*Iulius Casar Scaliger putabat Cardanum obijisse,
 qui tamen Scaligero superfuit annos XX
 & diem ultimum clausit Roma.*

POSTE A Q V A M mei fati sœvitia tam miserè mihi fauit, ut cum mea vnius gloria publici luctus coniunxerit acerbitatem, atque tam egregios meos & officiosos conatus tam dira calamitas sit consecuta: Non putaui committendum mihi, quin quanta est ob leuissimas castigationes meas affectus molestia Hieronimus Cardanus, tantum me ex eius interitu cœpisse mœroris, testatum relinquerem posteritati. Nam tametsi eius vita mihi terrori esse posse videbatur: tanta tamen in omni genere literarum existabant eius merita, vt ego quoque, qui me vnum ex hisce ciuibus profiteor, communem omnium vtilitatem meis commodis debuerim anteferre. Orbata est enim Resp. literaria viro maximo atque incomparabili: eamque iacturam fecit, quam fortasse nullis posthac seculis reparare possit. Ego etsi priuatus sum & teste & iudice, atque etiam (proh dij immortales) laudatore lucubrationum mearum: eas enim ita approbavit, vt spem omnem defensionis suæ in declinatione sola posuerit, in desperatione potentiae suæ, in suarum virium ignoratione: quibus ille tam pollebat, vt eum nullus modus, nulla ratio latere potuerit, quâ meas quoque castigationes posset ad celebritatem nominis sui comparare. Atque ille quidem talis tantusque fuit, vt ostendere potuerit studiosis se eadem sensisse, quæ ego tanquam contraria scripserim, si bona iudicaret: sin aliter sentiret, eadem animi præsentia corroborare aliquando quæ semel statuisset, qua sta-

tuerat ea, quæ corroborari posse iudicasset. Ego vero, qui eo animo ac spe ad eum virum scripsisse, quem equidem omnium mortalium ingeniosissimum atque eruditissimum vulgo prædicarem, ut me inuidum illi fore considerem: ex eius vita operosam laudem propter assensiones, non ex interitu ignauam quietem ex hac quasi caussæ desertione mihi expectasse quis non videt? Profecto, viri illustrissimi, & quem ego acerri-
mum atque suæ fidem magnitudini cognouissem, benignitate atque beneficio frui licuisset. Facile enim, ut erat omnium humanissimus, ad amicitiæ iura communia, vel simplicissimis literulis euocabatur. Me qui in prælijs diu exercitatus ad pericula omnia audaciam meam abiecisem: qui in assiduis disputationibus pene attritus, in diuturnis scribendi ærumnis pene consumptus essem, disputare tam supinè de tanto heroë, in tanto conflictu, tanto puluere, somnolentum victoriam concupisse haud sane verissimile est. Neque solum abest à ratione rerum, & ab opinione hominum iudiciorum abesse debet, verum etiam abest ab omni vtilitate nominis mei. In eo enim semper adhærescere voluit animus meus, ut putaret omnem hominem (ut sanè omnes nihil aliud, quam pene nihil sumus) adeo errare posse, ut sibi etiam licere posse contendat. Quod si consummatissimo viro contigit aliquando: quod si saepè mihi, & nonnunquam alijs vsu venit, prolapsiones illas non esse errorum censibus adscribendas, nisi quis postea porro eas tueri velit. Pro constantia enim pertinaciam, pro humanitate feritatem profiteri necesse est. Neque enim errat is, cui aliquid excidit paulo importunius, sed si quando suam culpam propriam facit ex infami defensione. Igitur illo viuente si ex conscientia rerum meos conatus silentium esset consecutum, quid mihi potuit honorificentius euenire? Nempe tanquam præceptorem, aut patrem modestissimis assensionibus excepisset. Quod si ad pertinaciorem disputationem rem reuocasset, quotus quisque nunc iam non intelligit, ex priore mentis agitatione futurum, ut ad insaniam proprius accederet? Id quod diuinus ille vir cum acutissime perpendisset, quod non potuit ferre, tulit. Id enim animi constantiam ad viuendum adferre non potuit, ad

tuit, ad moriendum potuit: Et quod potuit ferre, non tulit, hoc est communionem animorum nostrorum atque iudiciorum ad publicam studiosorum utilitatem. Quamobrem doleo vicem meam, qui ad prælium hoc luculentissimas suscepimus rationes, ad conflictum habuerim explicatissimas, ad victoriam quam speraram, eas, quas neque sperare licuit constanti viro, (quis enim talem euentum rei expectasset?) neque concupiscre viro forti. Huius laus in hostium laude penitus posita est. Doleo vero vicem totius Reip. cuius doloris caussas vulgus quidem literatorum pro suo captu capere potest, pro meritis illius diuinitatis nullo modo potest. Cum enim in homine docto tres partes omnino excellere debeat, morum integritas atque ciuitas, eruditio varia & multa, ingenium summum cum acer-rimo iudicio coniunctum, tria hæc puncta adeo plene tulerat, ut ad unum modo totus pro se, solus pro omnibus factus à natura esse videretur. Nemo enim humanior cum minimo quoque, nemo apparitor ad omnia cum maximis quibusque viris inuentus est. Lenitas regia, celsitudo animi popularis, non solum omnium horarum, sed etiam omniū locorum, omnium hominum, omnium fortunarum homo. Quod vero attinet ad eruditionem, circumspiciamus quæso totum hunc huiusc seculi felicissimi consummatissimum orbem literatorum: multosque magnosque viros efferent merita cuiusque sua, ceterū hos una tantum aut altera in parte Philosophiæ occupatos. Ille verò cum profundissimis naturæ, Deique arcanis humaniores literas ita coniunxerat, easque tam eloquenter explicarat, ut nihil aliud toto ætatis tractu professus fuisse videretur. Magnus vir sane, magnus etiamsi hoc solum præstiterit. Cæterū si ingenij expromptam celeritatem, igneam ad omnia vim, æqualem ad minima & maxima quæque, vel laboriosam diligentiam, vel inuidam constantiam consideremus, propior impudenti fueritis qui se illi comparare ausus fuerit. Non igitur vel infensus animus, cuius ego vestigia ne noui quidem, neque liuor, cuius ne umbra quidem attigit unquam umbram meam, sed tot tantæque illius monumentorum illustres rationes ad hoc me impulerunt, ut de illis aliquid sentirem, & absolutis de *Subtilitate*

Commentarijs, ex ijsset, priorum appēdix quasi quædam, eruditissimus liber de *Varietate rerum*. Atque ego illico antequam de eius morte quidquam allatum esset, exemplo sane meo me ipsum imitatus, triduo excursionem in breuissima capita congessem. Posteaquam de eius interitu rescui, in vnum congessem libellum, ut eius sane adiuuarem labores: Sed ita, quemadmodum se ille voluisset, si quando mecum, aut alio quo doctiore viro, de rebus suis conferre debuisset.

F R A G M E N T U M E X I V L I I

Cæsaris Scaligeri libris de *Re equestri*,
vt videtur.

T R I T U M armorum eliciunt sanguinem aliqui, quod Vngaris vsu maxime venit. Id vt salubre est cum fit, ita periculoseum cum est, vt fiat necessarium. Si enim amittatur ea occasio, cruribus aut oculis laborant, nisi arte ac prudenter subuentum sit. Est vero id turpe quoque: siquidem in albis id fœdum aspectu est. Nisi laborarit equus, iliorum tractum ratiū habere debet. Si enim frequentius ducit anhelitum, non bono est, quod & sic deprehendes. Nares manu sinistra comprimes diu etiam relutanti, tum videbis iliorum cerebram agitationem. Indes etiam in nares fœnum, quod postquam à compressione remittes, si reijciat strenuè, vitio illo vacuus est. Tute vero id ipsum agito: impactores enim inter te & equum constituti vnam tantum narium compriment, tēque iubebunt ad ilia oculos ut aduertas, quominus quid rerum agant prouideas. Vbi equum videris depresso capite, minutis ire passibus, grauedine laborat. In stabulo ipso quem conspexerit alueum, aut alia in quibus cibum capit, mordicus arripit si non tangatur: iam anhelitu pene omni destitutus ducet ilia, neque diu viuet.

Equorum nationes.

Hæc sunt equi vtriusque signa, tam boni quām vitiosi, quibus perceptis, si ea quæ de singulis nationibus longo vsu comperta habemus, coniungantur, haud ferè fieri potest, quin optimos equos, aut saltem non malos habeamus. Sunt autem regiones, quarum equos nobis videre atque nonnullos habere contigit, multæ: Hispania, Gallia, Germania, Britannia, Sarmatia, Hungaria, Illyrium, Thracia, Thessalia, Syria, Ægyptus, Africa, * * * nia, Corsica, Sicilia, Italia. Nam Persicum equum nusquam me videre memini. Cæterarum autem nationum omnium multos vidimus, non paucos habuimus, aliquot etiam domuimus ipsi. Quare de his singillatim prescribendum est.

Omnium generosissimos ad prælia Hispanos putant. Cum enim sint vel ad euadendum, vel ad consequendum perniciissimi: tum ad eludendum hostem, tum ad inuadendum adeo agiles, adeoque prompti sunt, vt alios omnes anteire prædicentur. Ita habent gyros flexusque breues, præcisos, laxos, obequitation * * * anfractus directos, cursus longos, celeres, cunctantes, mutilos, totius corporis versiones admirabiles: vulnerum vero præter cæteros contemptores, hostem quoque sæpe appetunt morsu. Idem in stabulo ad tractandum commodissimi, vbi fessorem in tergum receperint, obseruant, quid calcaria, quid manus iubeat, quid vox moneat: grauiorem tamen atmaturam non tolerant, minuscule etiam & Bethici & Lusitani. Quare ita instituerunt, vt ex equabus Germanicis aut Calabris suscipiant eos, quos *spurios* vocant. Nam ad eorum omnium maiorem partem addunt membra pleniora. Oris tamen duritiem à matre possident. Nam piros Hispanicos oris mollitia, atque nobilitate adeo præstare videamus, vt vix alienam manum quam indigenam patientur. Quare vbi in Belgæ aut Germani venere potestatem, statim corrumpuntur. In Gallicis non vna ratio est: Neq; vlla ferè regio est ** in qua tam diuersæ equorum inter se species visantur. Nam vt quæque pars alia alij nationi vicina est, ita ei propriam naturam equis suis comparauit. *** Ad Pyrenæos montes in Lauedanis equi adeo Hispanis similes, vt pro ipsis frequenter supponantur, quos equidem haud alia ratione Hispanis postponi ***.

EPISTOLA ERASMI M. T.
Ciceronis Tusculanis quæstionibus
affixa.

*Erasmus Roterodamus Clariss. D. Ioanni Vlatte-
no, Præposito Ecclesie Cranenburghensis,
& Scholasteri Aquensi,*
S. P.

V V M Ioan. Frobenius, vir ornatissime, adornaret suis typis excudere Tusculanas quæstiones M. Tullij, méque rogasset vt hic aliquid adderem opellæ meæ, quò liber exiret aliquâ recentis utilitatis acfessione commendatus, eò lubentius hanc suscepi prouinciam, quòd pluribus iam annis mihi nihil aut perpusillum commercij cum misis mansuetioribus fuisse. Itaque conferendorum exemplarium negotio famulis delegato, iudicandi partes mihi sumpsi, totóque opere non oscitanter perlepto, digessi versus carminum, quæ ille quidem non sine exemplo Platonis & Aristotelis, ex Græcis Latinisque Poëtis, sed propemodum ad tedium usque congerit. Vbi variabant exemplaria, vel quod probabatur amplexi sumus; vel si videbatur anceps iudicium, utramque lectionē seruauimus, alteram in contextu, alteram in spatio marginis: Nōnulla citra codicum suffragia restituimus, sed nec admodum multa, & ibi dumtaxat, vbi res homini docto & exercitato non esset obscura: non nihil etiam Scholiorum adiecimus. Dum hæc ago, bidui tridiuīe dispendium alibi facere necesse fuit in alijs studijs quibus rem Euangelicam promouemus. Atque huius dispendij adeò me non pœnituit, ut in votis sit, si liceat ad veteres illos amicos remigrare, ac menses aliquot cum illis fami-

liariter viuere. Tantum fructus me sensi perceperisse ex his libris
relectis, non tantum ob stili rubiginem abstergendam : quam-
quam hoc quoque non nihil est , meo quidem iudicio : verum
multo magis ob animi cupiditates moderandas refrenandaque. Quoties inter legendum expuebam in stolidos istos, qui
in Cicerone nihil præclarum esse dicitant , præter verborum
phaleras ? quam illic est varia lectio voluminum, quæ doctissi-
mi Græci de reètè beatèque viuendo reliquerunt ? quanta vis?
quanta copia salubrium ac sanctissimorum præceptorum? Quâ-
ta cognitio, quantaque memoria priscarum simul & recentium
historiarum ? Tum autem, quam altæ cogitationes de verâ ho-
minum felicitate, quæ planè declarant illum hoc egisse quod
docebat: Iam verò in explicandis rebus procul à communi sen-
su ac sermone populari remotis , quasque multi desperabant
Romanâ linguâ tractari posse, quæ perspicuitas, qui candor, quæ
facilitas, quæ copia, quæ denique festiuitas? Philosophiam, quæ
primùm in rerum naturalium contemplatione occupata pro-
cul aberat à vitâ communi , Socrates primus in terras atque
etiam in domos deduxisse legitur : Plato & Aristoteles conati
sunt eam, & in aulas regum, & in Senatum, & in ipsa tribunalia
producere: M. verò Tullius mihi videtur eam etiam in prosce-
nium perduxisse, cuius operâ sic loqui didicit , ut promiscuum
etiam vulgus possit applaudere. Atque huius generis tam mul-
tos libros scripsit vir ille difficillimis temporibus , summoque
Reipub. tumultu , quosdam etiam rebus in summam despera-
tionem adductis. Et non pudet nos nostrarum confabulatio-
num atque conuiuorum , quum videamus homines Ethnicos
tam sanctis commentationibus , & otium , quod dabat reipub.
calamitas , transegisse , nec ab ineptis voluptatibus quæsiuisse
mentis auocamenta , sed à sanctissimis Philosophiæ præceptis
petijisse remedium ? Quid alijs accidat, nescio : me legentem sic
afficere solet M. Tullius, præsertim ubi de bene viuendo disserit,
ut dubitare non possim, quin illud pectus, vnde ista prodie-
runt, aliqua diuinitas occuparit. Atque hoc meum iudicium
mihi magis blanditur , quoties animo reputo quam immensa
sit , quantaq; inæstimabilis æterni numinis benignitas , quam

quidam ex ingenio, opinor, suo nimis in angustum contrahere conantur. Vbi nunc agat anima Ciceronis, fortasse non est humani iudicij pronunciare. Me certè non admodum aduersum habituri sint in ferendis calculis, qui sperant illum apud superiores quietam vitam agere. Nulli dubium esse potest, quin creditur aliquod esse numen, quo nihil esse potest neque maius, neque melius. Porrò quid senserit de animorum immortalitate, quid de diuersâ sorte præmissque vitæ futuræ, tum quanta fuerit sincerae conscientiæ fiducia, si non satis declarat tot eius libri, certè vel illa vna epistola satis arguit, quæ ad Octauium scribit, iam, ut apparet, destinatâ morte. Si Iudeis ante proditum Euangeliū sufficiebat ad salutem rūdis quædam & confusa de rebus diuinis credulitas, quid vetat quominus ethnico, cui ne Mosis quidem lex erat cognita, rūdior etiam cognitio profuerit ad salutem: Præsertim quum vita fuerit integra, nec integrā solū, verū etiam sancta? Per pauci Iudei ante lucē extatam Euangeliū, nouerant exactè Filium ac Spiritum sanctum: multi non credebant resurrectionem corporum, nec tamen idèo de illorum salute desperatum est à maioribus. Quid si Ethnicus tantum hoc credat, Deum, quem persuasum habet esse omnipotentem, sapientissimum, & optimum, aliquā ratione subuenturum bonis, & vlturum malos, quæ ipsi videatur quām maximè accōmoda? Quòd si quis obijciat vitæ maculas, equidem arbitror nec Iob, nec Melchisedec omnibus omnino vitijs caruissē per omnem vitam. Sed excusandum non est, quod immolauit idolis? Id fortasse fecit, sed non ex suo iudicio, verū ex consuetudine publicâ, quę quoniam legibus etiam erat confirmata, non poterat conuelli. Nam esse conficta quæ de Diis ferebantur, vel ex Ennij sacrâ historiâ poterat cognoscere. Sed oportebat vel vitæ iacturâ populi stultitiam coarguere. Tantum roboris nec ipsis aderat Apostolis, priusquam hauserant cœlestem spiritum, ut impudens sit hoc exigere à M. Tullio. Verū hac de re liberum esto suum cuique iudicium. Ad illos crassos reddeo, qui præter inanem verborum tinnitus, nihil magni credunt esse in libris Ciceronis. Qui fieri potest, ut tot res eruditæ, tam dilucidè, tam copiosè, tanto cum affectu explicet, nisi

penitus intelligat quod scribit? Quis autem sumpsit huiusmodi libros in manum, quin surrexerit animo sedatiore? quis tam accessit mōrens, qui non abierit hilarior? Geri videtur quod legis, nec secus afflat animum tuum quidam orationis ērēsorās mōs, quām si ex viuo ipsius pectorē ac felicissimo illo ore manantem audires. Quamobrem mihi sāpe videri solet, inter omnia quā in vsum vitæ mortalium industria reperit, nihil esse utilius, quām vsum literarum, nec ullam artem præstantiorem opificio Typographorum. Quid enim felicius, quām cum eloquentissimis simul ac sanctissimis viris, quoties lubitum est, confabulari: neque minus habere perspectum illorum, qui ante tot annos vixerunt, ingenium, mores, cogitationes, studia, facta, quām si multis annis egiſſes cum illis consuetudinem? Nunquam mihi magis probatum est illud Quintiliani, ille sciat se profecisse cui Cicero valde placere cāperit. Mihi puero minūs arridebat Cicero, quām Seneca: iamq; natus eram annos viginti, priusquam ferrem diutinam eiusdem lectionem, cùm cāteri pānē omnes placerent. An x̄tatis progressu profecerim nescio, certè nunquam mihi magis placuit Cicero, tum quum adamarem illa studia, quām nunc placuit seni: non tantum ob diuinam quādam orationis felicitatem, verum etiam ob pectoris etuditam sanctimoniam. Profectō meum afflauit animum, mēque mihi reddidit meliorem. Itaque non dubitem hortari iuuentutem, vt in huius libris euoluendis atque etiam ediscendis bonas horas collocet potiū, quām in rixosis ac pugnacibus libellis, quibus nunc vndique scatent omnia. Me verò, tametsi iam vrgente x̄tate, nec pudebit, nec pigebit, simulātque extricāro me ab his quā sunt in manibus, cum meo Cicerone redire in gratiam, pristināmque familiaritatem, nimium multis annis intermissam, renouare menses aliquot. Visum est autem hoc, quicquid est operæ, tibi dicare, multis ac magnis dotibus ornatisseme Vlattene: Siue vt hoc argumento declararem mihi nondum excidisse suauissimam illam consuetudinem, quā mihi primum Friburgi singularis humanitas tua, rarāque morum dexteritas cognita perspectaque est: Siue vt haberet hos Ciceronis libros emendatores, quos literariæ pubi iuberet prælegi: nam scholæ

quoque curam potissimam ad te pertinere dicebas. Cæterum isthic esse ranarum chorum, quæ bonis obstrepant literis, mirum videri non debet, quum hæ nusquam desint, quæ canticum illam occinant è veteri Comœdiâ, Brennenneñ noæñ noæñ. At istis fortiter neglectis, oportet ea sequi quæ maximè sunt in rem iuuentutis. Ad id præcipuè conductetur, si ludo præficiatur aliquis non minus bonis moribus, quam bonis literis præditus, cui salarym augeatur pro merito. Is primùm iactis utriusque linguæ fundamentis, optimos quoisque autores prælegat, hoc est, M. Tullium: at ut quisque est M. Tullio proximus, ex Poëtis deligat castos: Cæterū ex his, qui lectu digni sunt ob erudititionem, sed perniciosi ob obscenitatem, (quo de genere est Martialis) excerpta censeo quæ pueris tutò prælegi possint. Sed de his fortassis aliâs plura, quanquam nemo rectius consulat quam Leonardus Picardus, vir & eruditione variâ, & morum integritate, & multo rerum usu consultissimus. Conradum Hesbachium nobis eruptum dolorem, (dispeream enim, si quicquam adhuc vidi illo iuene absolutius, siue speciem utriusque linguæ peritiam, siue felicitatem ingenij, siue morum comitatem integratam parem) ni nossem, & quos Midas reliquerit, & quem principem natus sit patronum. Bene Vale.

F R A G M E N T A P R A E F A T I O N I S
Iul. Cæs. Scaligeri in Aristotelis Historiam
de Animalibus.

Si cuiquam eorum, qui sua opera Reip. literariae quamplurimum facere studuere, defensionis ratio ulla excogitanda unquam fuit, qua se se calumniæ crimine exsoluerent: Id nunc mihi inpræsentia summis consilijs sentio faciendum. Non quod hac tempestate debet iudicium summis viris, quod nescio an ullis unquam seculis acrius, vegetius, constantius floruerit ad inuestigandam pene oppressam veritatem: sed quod merita clarissimorum virorum, qui ante nos suis opibus Philosophia et studia ditauere, tanta apud optimum quemque esse debere existimantur, ut vel sola memoria sacrosancta esse iudicentur. Neque enim æquum erat, ut qui nobis benefecissent, à nobis male haberentur. Quæ pietas, si à me & probata semper fuit & fouetur adhuc, nihil esse in cauſa potest quod me grauius oneret, si iisdem, quibus illi fecerunt, studijs incumbamus. Nam diuina illa ingenia, si id maturarunt ut pro nobis laborarent, hoc ipso gratia & habenda est, animo & prædicatione persoluenda: si hoc minus quod volebant, perfecere, profecto si reuiniscant, illud debeant alijs, quod sibi deberi profiteretur. Magna illi quidem fuere doctrina, summo studio, maximo iudicio: fortasse nonnihil ad summam illam defuit perfectionem, quæ in nullo mortalium unquam inuenta est, saepe in summis viris desiderata: Cuius perfectionis reliquiarum lux, si in posterorum ingenij sato aliquo refulsi, neque aspernandum fuit nostris seculis tam

diuinum Dei Optimi Max. munus, neque illis contemnendum, qui se magnos & credi & dici volunt, cum hac tamen non exigua laudis parte caruere. Ac mihi quidem semper habui persuasum eorum manes è lucido ac perspicuo cæli loco despectare labores nostros, laudare que certamen, neque inuidere nostræ gloriæ, quam ex eodem cælo demissam fatorum serie coram intuentur. Inter quos spero videre me aliquando optimi doctissimique viri Theodori Gazæ contubernia supremo illo in regno, meque illius complexu exceptum, gratiasque agere, ut fuit olim humanissimus, nunc etiam diuinus, quod aliquid sim conatus eorum quæ sibi exciderant. Iam vero quotus quisque est sapientum qui doctorum censuram non reformidet. Ergo & veniam si sperat quare non det? Ego vero & ultro do, & vicissim peto.

Patiantur me & sentire & scribere de Theodoro, qui & ipse de nobis, si nobis successisset, & de seipso si renuijceret, prædicaret ut quantum ascribas laudis principijs interpretationis, tantum demas perfectionis. Nam si negaueris nos plus illo scisse, qui post ipsum, & viuimus, & videmus: quare eum qui non aut tantum vixit, aut tot vedit, plusquam nos scisse contendas? Viximus enim nos, quod veteres vixerunt in scientijs: vixerunt enim nobis.

Quod si non melius Theodorus, sed eleganter transstulisse creditur, tanto melius recipiatur castigatio, quæ aut emendat prauitatem sermonis Latini, aut castigat Asiaticam licentiam in Attico sermone, eoque Philosophico, atque adeo Aristotelico: aut si sensu verbis deprauauerit, non sit temerarius, aut vanus labor noster. Hæc omnia omittantur. Multa ille loca omnino non intellexit, quædam etiam contrario sensu euertit, quod si nobis quoque contigit, volumus nostro periculo omnes fieri doctiores. Nam mihi etiam maxima laus comparata videatur, si meo sanguine alijs vincent, simque posterior, propterea quod fecerim ut alijs essent superiores.

Neque mihi quicquam aut prius, aut antiquius esse potest quam aliorum iudicio proficere. Quid enim iucundius homini ingenij liberalis, frui alieno labore sine inuidia? Quid stultius, aut incompositi animi magis, quam auerso animo ex aliena industria sua commoda detestari?

Fuit & felicissimo, vel hoc ipso, ingenio quandam qui indignantibus me corriperet, quod quem ille multis effet secutus annis Theodorum, emendatum a me sperarem, multa sane, ut ipse tunc ostendebat, temeritate: Alter non minus inuidens & otio corruptus, despicere me, qui quasi verba captarem tantum. His ego, ut tum potui, clementer ac pudice respondi, sed ad priorem etiam benignè: me omnia immutaturum, nisi quæ ille in Theodorum sibi licere voluisse. Ita mitigaui hominis luorem mendacissima oratione: alterum etiam dissimulatione Socratica elusi. Theodorum illi scripsisse ut Latinum Aristotelem ei loquentem faceret: neque enim iste quicquam Græcarum sciebat literarum. Mihi itaque hoc illum reliquisse, ut Græcis scriberemus, qui Latina nesciunt, ne ipsi quoque peregrino spiritu Latinam afflent puritatem. Neque vero nescio suo quemque stomacho semper versurum: nam quem quisq; stili modum probauit, in eum indueturum fidem interpretationis. Verum equidem cum aliâs putârim me doctiores non penitus apud Ciceronem operam semper perdidisse, nihil mihi magis alienum visum est, quam si Cicero seipsum multis locis variauit, atque etiam mutauit, quin per Aristotelis potius vestigia illius castam orationem, quam forensem strepitum atque ambitionem duceremus. Comparentur libri, quos ipse in Philosophia scripsit, cum orationibus, paucis exemptis locis, alterius cuiuspiam esse videantur. Quod si ne hoc quoq; accipiunt, malim Aristotelè Latinū C. Cæsar is dictatoris ore loqui, quam Ciceronis. Naturæ enim imitator Philosophus nihilo superfluo fædere debet orationem: rerum enim imago est. Nam Catoni statuæ diadema imponas, aut

crepidas subdas: Græcam, aut Persicam putas. Verum id conatis sumus, ut nihil præterea esset quam Aristotelis: neque enim melius quicquam, aut esse, aut excellentius loqui quam Aristoteles potuit.

Theodorus plus laboris quam laudis reliquit: laudati enim nos impugnabimur. Sed ut neque optimus interpres est: ita neque quod prior quam nos, plus laudari debet, si non minus laudatur, quod alijs posterior, neque quod corrigitur: nam emendatori hanc debet gratiam.

Ergo satis mihi præmij putem, non laudem quæ falso & imerito alijs delata est, ut mihi iustissimis titulis attribuatur: Sed si liuoris tela, atque calumniatorum otiosa negotia euitârim.

Nullo alio è libro maius emolumentum proficiisci potest interpretandi studiosis, si nostras Theodorique comparem interpretationes: ut exultans illud, atque adeo confidens genus orationis castigent & repræsentent autorem, non ipsi condânt. Est enim interpres qui inter prædes duos sequester interuenit, cuius fides si fluxa sit, nomen amittat: nam & mentitur sciens, & mendacem facit autorem sape: idque innumeris in locis contigit Theodoro.

Mirum vero cum nunc omnes pene Græcè aut sciant iam, aut ediscant, nos tantum studij in vertendis ponere autoribus, maiore periculo, laude minore, gloria pene nulla. Nam & Codices fallunt corrupti, & labor qui plurimus est, iudicium hebetat, & liuor carpit, & alieni ingenij productores sumus, nostri nihil affrimus.

Etiam amicus noster quidam, sed qui nollet nos sibi antiferri, quod equidem facile assentior, dixit nos nihil aliud quam Theodori quædam verbula carpere. Quasi vero non & rem à Theodoro deprauatam id intelligendum censemus: ubi rerum notæ male aut posita, aut disposita sint, ut Theodorus quicquam ipse egerit aliud, quam ut loqueretur. Non sane eius vitam sanctam illam

quidem, ut à præceptoribus nostris amicis eius accepimus, sed ob
auaritiam antitogatorum infelicem. Non vitam igitur scribi-
mus, non mores pudicos, non animum liberalēm, quæ omnia equi-
dem semper veneratus sum. Verba quæ dedit nobis, perpendi-
mus: quæcum Aristotelis oratione commisit, comparamus. Quid
aliud carperem Theodori quam verba? aut quid aliud tui, quam
subdolam inuidiam? qui utinam me hæc docuisses. Nam & scies
essem quod nunc tum spiro, & tibi deberem donum hoc diuinum,
cuius mores odisse cogor: & vitæ seruirem commodis, quæ miser
detriui mihi: quam sane vitam decurtaui, tuis commodis ut serui-
rem ingratu. Quæ si contemnis, sine bonæ frugis iuuenes senem, de-
licatos laboriosum, fortunatos felicem sequi: Neque enim abest à
nobis diuinus spiritus, ut ne illis desit qui simpliciores sunt.

Ad hos qui obijciunt nobis nihil nisi verba Theodori corrigere:
nam quo ille alio quād sermone commendatur. Intellectio enim li-
brorum Aristotelis etiam Barbaris communis est, ac quibusdam
fortasse potior. Fuit enim Auerroës longè excellentior Philosophus
quam Theodorus. Ergo quid aliud agendum nobis fuit, quam de-
trahenda persona impositura nobis?

De interpretatione Theodori, nec defuere qui putarent Aristotelem à Theodoro quibusdam locis dicendo superatum: quorum de
ineptia prout est, haut satis quicquam à me dici potest: sed ita eue-
nisse, ut de Cæsaris commentarijs ait Cicero, ineptis fortasse gratum
fecit, qui calamistris inurant: at ille etiam perussit, quasi dedita ope-
ra brevia laxe dixit, ampla autem decurtauit. Nos verò more in-
terpretis temperauimus cursum orationis latinæ, secundum oras
diuinæ illius locutionis. Nam qui putat elegantius rem dici à
Theodoro quam à nobis, mecum ille quidem sentit. Sed vicerit
ille nos eloquentia apud istos, nos illum fide apud utriusque præ-
ceptorem ac iudicem nostrum communem Aristotelem, quem ego,
ut Ennius Homerum, raro somnum capio, quin videam: qui cum

putem rationes studiorum nostrorum: & iam in somnis per noctem clare loquentem cum eo exaudiunt familiares. Ipse vero Theodorus si viueret, nœ ille sibi, quod ait Horatius de Lucilio, multa minus licuisse animaduerteret. Non satis sese laudatum ac commendatum pro opere atque eruditione non dolebat, vir minime arrogans: Doleret illud potius hominum studia permittere sibi plura, quam virorum iudicia deferant. Aliud est percurrere, aliud perpendere, aliud fauere ut optime merito, aliud velle discere. Itaque illi omnia credent: nos qui volumus docere, etiam inquirimus rationes.

Nunquam fuit animus mihi, meorum laborum commendatione atterere aliorum famam: nedum ut Theodori nomen oppressum velim: neque nunc est animus expugnare horum aut studia erga illum, aut aliorum inuidiam aduersus nos. Nam & nos in illo studio sumus, admiramurque virum excellentem, & volebamus alijs placere si non nolint. Quis est tam impos mentis, qui me tam fatuum putet, ut velim cogere hominum ingenia ad nostri admirationem. Mitescent tamen horum animi aliquando, deponentque memoriam praesentis seculi, in quo quia seri sumus, nullos volunt esse. At nos neque paenit tarditatis nostræ, & ex eo hunc capimus fructum, quod fuimus etiam nostræ ipsius prudentiae spectatores: ut vix nunc quoque audeamus excipere iudicia doctiorum.

Quidam Hymnos nostros, quia diuorum ope freti sumus, leuisima Poëmatia dixerunt: ex stomacho suo loquebantur: nos omnibus nostris poëmatijs anteponimus. Alij, quos Erasmi amicitia nobis auersos fecerat, ne nomen quidem nostrum in bibliothecas suas inferri voluere. Nunc, qui Theodori interpretationem etiam suis libris inseruere, non tam Theodorum à me sectum, quam selaceratos vociferabuntur. Ego contrà, si in eorum odium Theodoro contradiximus, metuam pœnas, si mei meisque liberis

prospexi, ut saperent: gratiam mihi meam relinquant, si suam referre nolunt.

Eò nunc ventum est, ut cogantur benefacta nostra, non culpam deprecari. Tanti animorum prauitas plus potuit, quam sedulitas ac beneficia nostra.

F I N I S.

ERRATA TYPOGRAPHICA sic expungito.

IN Dial. Erasmi. p. 2. l. 19. ero. p. 3. l. vlt. scribere. p. 6. l. 25. Ciceronem. p. 110. l. 1. quod p. 14. l. 5. num p. 16. l. 1. antecellat p. 32. l. 11. euocâss. p. 33. l. vlt. capiens p. 44. l. 34. dele ser p. 53. l. 2. smaragdus p. 64. l. 22. post Solium repone, N. l. vlt. Ciceronianæ.

In Oratione prima Scal. p. 32. l. 33. infare. p. 33. l. 27. iij Attici. p. 37. l. 12. sic lege hocce charaktere, At Cicero consulatum iactat. p. 39. l. 9. ascribere l. 14. potestatem. l. 26. Ciceronem. p. 44. l. 2. inuentionem. p. 49. l. 9. atqui. p. 56. l. 3. nibil.

In Oratione secunda eiusdem Scal. p. 11. l. 16. exprobrat. p. 16. l. 1. Gonzaga. l. 25. augustiores p. 77. l. 19. forte satietate. p. 20. l. 1. eruditioñis. p. 22. l. 24. tam. p. 34. l. 27. restitue contra fidem exemplaris, nullo abs te conatu.

In Epistolis eiusdem Scal. p. 32. l. 25. interpretetur. p. 48. l. 26. ad. p. 76. l. 26. anteferri.

2-3 ИДЕ

PROBLEMATA
GELLIANA,
EX IVL. CÆSAR.
SCALIGERI,

FAMILIARIVM EXER-
citationum libris.

GEILIANA
EX IAV CESAR
SUFICERI
MILLIARIA EX
MILLIARIA

PROBLEMATA

GELLIANA,

EX IVL. CÆSAR SCALIGERI,

Familiarium exercitationum lib.

I.

VAMOBREM factum est, ut stadium, quod metatus est Hercules, prolixius esset cæteris; cum constet Herculem æquè procerum cum cæteris fuisse? Annon est is Hercules, qui stadium statuit, Iouis & Alcmenæ filius? Sed ante Iouem natus, & eius altor vna cum reliquis Corybantibus. Hercules enim Alcmenæ, instaurauit Olympicum certamen, potitus Augea, quod prius positum erat ab Hercule, uno ex Corybantibus. An id falsum est: & neque pedibus metatum stadium esse, sed spiritu uno Herculis, quemadmodum nonnulli voluerunt: Cuius spiritus continendi, & currendi idem finis esset?

II.

Quamobrem Herodes Atticus, adolescentem importunæ loquacitatis reprehendit? An quod teneram ætatem oportet assuecere audiendo, & animum meditando effingere decet, quam vana loquacitate deprehendi? Ob id (vt in aliud tempus Pythagoreos omittam) aiunt Aristotelem duodecimo demum anno linguam silentio-exercitam ab animo præmeditato, exoluisse ad Philosophica meditamenta. Et apud Homerum, vita omnis, vt recte vult Horatius, lumen, semper senes

primas partes in loquendo habent. Eis enim id muneris fæpius attribuit: quippe qui & multa, & rectè loqui possent. An quòd Stoicorum sectam, vt erat paulò seuerior, qui ea primùm initabantur, deducebant in inuidiam, dum re seria vti nescirent? An potius Herodem Atticum, Academicum tædium cuperat argutuli Stoici? Sectæ enim illæ duæ maximè aduersantur: Proptereaque Plutarchi multa extant Commentaria aduersus Stoicos: & vnuſ in quo illudit iactabundus Stoicis.

III.

Quamobrem Pericles petenti amico quodam solutiūs, dixit, apud se intra deorum rationem animum consistere? Quære φίλοι, φιλία, Περιηλήσ, Θεοί, θεότηται, θεῖον δαιμόνιον.

IV.

Quamobrem Hortensiū latrunculum dixit Torquatus? An quòd argutæ, vt inquit, essent manus? quod notabat Cicero, & propterea histrionis nomine appellauit, quod gestu maximè valeret. Nam eum de principatu cum Cicerone gestu contendisse constat, & pronunciatione: qui gestus in orationibus editus cùm non appareat, vix proximum locum vindicauit. Plurimum valet pronuntiatio, cui ter principatum à Demosthene datum liquet: quem constat etiam multum studij impendisse apud Neoptolemum histrionem. An verò eum mollem dixit Torquatus propter tunicas & cultum, paulò mundiorem quam virum deceret? An propter mollem naturam, qua scimus Hortensium præditum fuisse? Cum etiam constet eum molliter vixisse. Vide Plinium. Demosthenes etiam mollis fuit.

V.

Quamobrem Metellum Numidicum Censorem, agnitus apud populum notasse meritò coniugij grauitatem atque molestiam ferunt? Quære γυνὴ, γυνός Lacedæmonijs multa erat ὄφηγαμα.

VI.

Quamobrem dictum est à Cicerone, hanc rem sperant præsidio futurum? An infinitum est more Græcorum qui λέξεις: id est futurum, dicturum dicunt. Neque solus Gracchus usus:

Credo meas iniurias dicturum. Et Claudio: quadringentas hostium copias ibi occupatas futurum, Deos bonis benefacturum. Et Antias, omnia ex animi sententia processurum. Et Plautus, Caſinam occisum, de puella loquens. Et Laberius, hoc eant facturum. Et Sylla xxii. Rerum suarum, Rempub. ad summam perniciem peruenturum esse.

VII.

Quamobrem in potestatem dicimus? An quod etiam in rem, vbique apud Terentium, Plautum? in potestatem apud Salustium etiam. Plautus, in mentem fui. Cicero, in potestatem prædonum fuisse.

VIII.

Quamobrem explicavi, non explicui, dixit Cicero his verbis: Testis est Sicilia, quam undique cinctam periculis, non errore belli, sed consilij celeritate explicavi? An ut grauiorem numerum faceret? Vide apud ipsum de numeris. Vide Priscianum de hoc verbo.

IX.

Quare Laïs poposcit Demostheni pro sui copia facienda decem millia drachmarum: cum ille respondit, non emo tanti pœnitere? Quære quæ de Laïde dicuntur.

X.

Vtrum recte per silentium instituebant Pithagorei? quære οὐδὲν? vide Plutarchum. In sacris non tacebant, sed fauebant linguis: Prætereuntes fana heroibus dicata, filebant.

XL.

Quamobrem Lacedæmonij erant cum tibijs in procinctu? An ut moderatores se comitterent (nam damnat imperium in Gallis Liuius) ita se reseruarēt hostium laſſitudini? An quod magis eruditum est σει ὡρῆσσω &c. Quære ριθαι, νέα, αὐλές, στάθμηξ, apud Athenæum. Tibia enim accenduntur animi: quære νέστωρ apud Athenæum, cuius opera animati sunt milites ad impellendam Eleopoli. Dic de Eleopoli. Vide Nonnium, Festum. Cum etiam primam nauim in mare deducerent Heroës, fortissimi illis viris, ut vult Homerus, non parum viarium, ex cantu Orphei additum est. Cum Lacedæmonij dissimili-

derent ex oraculo, Terpandrum è Samo arcessuerunt, cuius cantu animum confirmarent. Vnde proverbum μεγάλα Σάμων ἀντιτελέσθαι: quem magni faciebant.

XII.

Quamobrem quæ virgo à Pontifice maximo capit, ea Amata vocatur? An quòd quæ primo capta est, eo nomine vocabatur. Sic etiam Cæsares, sic Ptolemæi, reges.

XIII.

Vtrum mandatum iuxta verba mandantis exequendum? An oblata fortuna vtendum supra quam mandatum fit? An videatur ille, qui mandat, ex optimis consilijs summum eligere, vel leque animum suum, non verba interpretari? Si igitur mutila & manca mandata ex fortunæ oblatione videantur, non deesse oportere? An potius, si exemplis nitamur, contra videtur, propter Maniana & Posthumiana imperia? & propter Crassum, qui in Asia consulem agens, architectum virginis cædi iussit, quòd melius quidem, quam mandatum fuerat, fecerat: missa trabe minori, quam sciebat arieti faciendo commodiorem esse: quem arietem paratum habebant ad expugnationem Leucadis oppidi: Cum tamen Crassus expostulasset maiorem. Et apud *** miles qui hostis iugulo imminebat, cum receptui canceretur ad signa, fuit relicto hōste laudabilis. Et Salustius: scio, inquit, multo plures apud maiores nostros male habitos, qui reuocati ad signa non fuissent, quam qui ex acie egredi ausi essent.

XIV.

Quamobrem C. Fabricius à Samnitibus oblatam pecuniam repudiauit? An, vt ipse dicebat, dum sua membra sub se haberet, neque ipse haberet nihil, nihilque ei defuturum? An quod erat rudis miles, & nequissimam reip. sciens, aut rerum humanarum? Acceptam enim pecuniam si nefas ducebat, eam vertere in reip. commoda debebat, quod ex hostium erat donis. Saltē ei erant amici, erant ciues. Nam Apollonium Tyaneum scribit Philostratus vitio vertisse Anaxaritæ, quod multa talenta iumentis Minois insumpsiisset: Magis vero damnasse Cratetem Thebanum, quod abiectis in mare opibus, neque sibi

AAA

neque bestijs vñsi fuisse. At verò, inquit Apollonius, ego saltem habeo amicos, qui hæc mea sibi de me parent. Item Alexandrum interrogasse ferunt * * * Philosophum dona sua repudiantem, ex Philosophorum dogmate, an amicum haberet? Nam, inquit, Darij opes vix mihi in amicos fuere quæ suppeditarent. Quòd si Fabricius nolebat ciuium industriam corrumpi pecuniarum acceptione: saltem ex rei bellicæ peritia nouerit extorquenda esse omnia ab hostibus commoda. An verò non accepit, vt essent stractiores hostes, quibuscum resp. haberet, quid ageret? An potius quia hostium dona inutilia: imo vero ex proverbio inutilia sunt, ἐχεσθαι ἀδεξανδρεῖον οὐκέτι σύνομα.

X V.

Quamobrem eloquentia cum insipientia minimè conueniat? An quia M. Tullius in * * eloquentiam loquentem sapientiam vult esse? An verò artem? Id falsum est: quum idem Cicero dicit eloquentiam sine sapientia nulli vñquam vñsi fuisse: sapientiam sine eloquentia profuisse.

X VI.

Quamobrem Xantippam tolerabat Socrates, & euertentem mensam, quamlibet venerandam, accumbentibus hospitibus, & aquam in caput ingerentem? An vir ille summus assuecebat animum proterendis iniurijs, quòd periculum de se faceret? Calcibus enim petitus à quodam nebulone, nihilominus eum à circumstantium iniuria prohibuit: maiorem semper alijs, quām sibi veniam habens.

X VII.

Quamobrem errauit L. Cælius exponendo leporem à leuibus pedibus? An quòd Græca vox est, sicuti notabat Varro, & innuere videtur Fabius? Neque obstat quòd à M. Tullio dictum fit; At leuipes lepus: Non magis ac si quis dicceret: At furfuruam noctem nactus: Cum tamen fur Græcum sit φωφ, neque à furuo dicatur.

X VIII.

Vtrum libri nouem Sibyllini fuerunt, aut tres tantum, vt putauit Suidas? An cum tres partes faceret, tribus libris com-

plexa erat, an plures fuere? Nam constat ex libris autorum, libros Sibyllinos Romanos consuluisse. Quod si tres omnes omnino fuissent, & tertia tantum librorum pars ad Torquatum peruenit, iam vnum tantum apud Romanos fuisse dicetur.

XIX.

Quemadmodum intelligendum est illud: *Planum est quod in duas partes solum lineas habet, quâ latum est, & quâ longum est, ut triquetra.* Nam primo videtur minus explicatum, in duas partes dici duæas lineas: cum duabus lineis non concludatur figura, de rectis loquor. Deinde quomodo in triangulo lineæ duæae erunt in duas partes? Tantundem autem efficit in cubo ternarius numerus, quot diebus Luna suum orbem metitur: quia ter terna cubum faciunt nouem; tum ter nouem, &c. Intelligendum autem est de orbe nostro excentrico, quia eum orbem dimidio horum dierum metitur. Quod verò à Varrone dictum est, *Linea est longitudine & altitudine, abundans est & otiosa definitio.* Nam remota latitudine, si altitudinem dederis, ea fuerit longitudo. Linea igitur, longitudo pura, vel simplex, id est, seorsim à cæteris, quas isti dimensiones vocant.

XX.

Quare lapidem Iouem iurare, sanctissimum fuit iuriurandum? An ut auerterentur ex consuetudine animi hominum à veris iuramentis? Vnde Socratem aiunt per canem iurasse. Vide in ijs, quæ ex Suida excerpta sunt: An ipse lusit fauorinus?

XXI.

Quamobrem impropiè dixit Virgilius, *modo vita superfit?* An sibi arrogauit licentiam deprecatus poëtica autoritate? An hoc infandum, de illo homine dicere, his verbis paulò minus signatè, & ex vsu locutum? Cum ipse nihil dixerit paulò ad usum minus accendentia: quæ non coactus, sed studio imitatus antiquitatem, cuius prudentissimus studiosus extitit, extulisse videatur. Et hoc loco idem ait, farra supra laborem esse, & vitæ supra spem, quam concipit de reportanda palma, id quod ultra pollicitationem præstítit. *Animaduertimus præterea in Catilinæ*

Catilinæ Oratione, istis diuitias superasse. Et apud Lucret. & M. Tullium, quod superes.

XXII.

Quamobrem Papyrius prætextatus? Vide Plutarch. 351.I.

XXIII.

Induciæ est pax castrorum, paucorum dierum. Rectè, pax: nam tunc bellum sublatum est: sed cum, inquit, bellum manet, pugna cessat, cum fiunt vtrinque excubiæ nocturnæ, & nihil committitur, tunc pugna cessat, certamen non sunt induciæ: Et quia pax intelligitur sublato bello, ideo sustulit bellum per paucos dies. Intelligit paucos, ad proportionem totius belli temporis. Cum autem *castrorum*, dicitur, intelligo pacem, non in castris tantum, sed in quam duo castra conuenere. Vbi verò induciæ sex horarum postulabantur, adiectum erat, sex horarum: quia induciæ per se importabant dies. Quare non rectè accurate habita sit induciarum explanatio per belli ferias, cùm idem verbum Græcum allegatum ἐνυξεία id significet: quòd feriæ importent manum seu abstinentiam, seu continentiam, seu magis cohibendam: quàm quod inferrur ab eodem qui hæc vituperat. Pactum induciarum huiusmodi est; vt in diem certum non pugnetur, nihilque incommodi detur: sed ex eo die postea vti iam omnia belli iure agantur.

XXIV.

Vtrum viro graui irascendum? An ira furor breuis est? & propterea omnia semina furoris à sapiente fugienda? An præstat animum excitari quodammodo? Vide ὁργὴ, σοφός.

XXV.

Quamobrem dictum est εἰ παντὸς αὐθὶς ἵστι Κόρειδον ἔδει ὁ πλῆσις? An propterea quòd Laïs formosa muliercula immani pretio amatorum desideria frustrabatur? Et idcirco aiunt Demosthenem perterritum pretio dixisse, *non émo tanti pénitere*. Quia mirabatur tumultum populi sibi parere: precio autem potius quàm autoritate mulierem moueri. Nihil tamen mirandum, cùm & Peneles dicebat filium suum toti Græciæ impetrare, Græciam Atheniensibus, his Periclem, sibi mulierem, mali filium. Eam Laïdem aiunt amore captam Hippolochi

BBB

Thessali, ex Corintho confugisse in Thessaliam: sed liuore aliarum mulierum interemptam, vbi visebatur fanum Homicidæ Veneris. Tametsi hoc videtur non posse simul esse, cum ijs quæ ab Epicrate Comico dicuntur, Laïdem non absimilem aquilis, quæ dum per ætatem primam exercent tyrannidem in leporibus: vbi verò consenserint, fame arguuntur. Neque enim potest esse ut Laïs consenserit: neque enim in vetula poterant esse caussæ, quæ cæteras in inuidiam scelusque inflammarent. Præter inquam, hæc omnia, insignis etiam fuit, tum matre Timandra, tum etiam filia Damasandra, quam secum habuit, vna cū Theodora. Verùm de patria, incerta fama est, ut de Homerio. Nam alij Corinthiam aiunt, in quibus Aratus est: alij ex Hiccaro castello Siculo: quibus attestantur Nymphodorus, Timæus & Polemo. Alij item non Hippolochum aiunt, sed Pausaniam quendam Thessalum: pulsatam tamen ab inuidis mulieribus, eadem scilicet caussa in Veneris templo ligneis testudinibus usque ad necem: cognomentumque inde Veneri Nefandæ. Est huius monumentum ad Penæum cum Epigrammate

*Græcia cui victa est, spolijs innicta superbis,
Hic species lœui conditur in tumulo
Laïdis: arguta genuit quam fronte Cupido,
Illam alius Cenchrus, Thessalis vrna premit.*

XXVI.

Quamobrem Latini cùm Æolas plerisque in rebus imitati sunt, cum Atticis in quibusdam repudiarunt aspirationem? An quòd Atticos penitus in aspirationibus imitati sunt? Constat enim Atticis aspirationis eam notam fuisse, quæ antiquitus Latinis fuit, neque apicem fuisse diætionem ut reliquis Græcis, sed initium. Ita vbi erat opus aspiratione, ibi inulta nota fuit: postea diuisa altera pars aspirauit, altera aspirationem intercepit. Præterea constat, quemadmodum ipse de aliena ait, omnium Græcorum solos Atticos τάῳ in medio aspirasse communis notula: Et ut nonnulli voluerunt etiam, eam vocem quæ est λαρπίσαι, æquè in medio.

XXVII.

Quamobrem de Lysiacæ oratione si verbum demas , de sententia detraxeris? An filius Lysiacæ orationis est adeo tenuis, ut agat semper sententijs nullo verbo otioso? vnde Atticum illud dicendi deductum volebant , quod tamen Cicero improbat. Porro Plato ei imitatem, quam Isocratem, putat neminem. Et quidem sic placet Græcis Criticis , Lysiacæ orationem eam esse, quæ vera regula sit, purè, rectè, & incorruptè dicendi.

XXVIII.

Quamobrē *illaudati Busiridis aras* dixit summus Poëta? An quod posita priuatione cuiuspiam rei statim alterum extremū resultat? Ita illaudatus, qui omni probro dignus esse videbatur. An hoc videtur duriusculum? Propterea dicendum , illaudatum, innominatum, quasi illaudabilem , memoria indignum. An hoc extortum videtur? Multi enim nominis fuit , & satis prudens. Se enim è Lybia in Ægyptum transtulit, & Nilo circumducto fertilem & commodam reddidit regionem. Præterea referebat genus ad louem per Lybiā matrem , filiam Epaphi, quem ex Iside sustulit Iupiter. Dicendūne igitur, illaudati, id est valde laudati, vt infra dictum. An hoc lenius est paulò, & propterea dicendum illaudati, id est nequaquam laudati? A Polycrate dicendi magistro dissentit Isocrates, qui eum non laudasse Busiridem , sed vituperasse dicit. Neque obstat summum Poëram rationem habuisse laudationis Polycratis: quoniam sunt & qui eum valde laudatum dicant , & qui non laudandum volunt. Ita igitur interpretandum illaudati, id est, qui adeò turpis fuit, vt nullus in eius vita locus esset, vnde laudatio quæpiam duceretur.

XXIX.

Quamobrem de uno tantum filio *liberos* in numero multitudinis rectè dictum est? An quod ista vox cum pro filiis ponitur, alium præterea numerum non recipit? Non magis quam si quis scalas dixerit & quadrigas & scopas eum habere , cui tamen non plures vnis essent.

XXX.

Quamobrem desitus est honos haberri senioribus, aut ijs qui

patres essent? An quia necessarij magis reip. visi sunt, qui patres essent propter iuuentutem? An hoc falsum est, quia uno eodemque tempore editæ leges sunt, quibus senes maximo honori essent, & qui non matiti, multandi.

XX XI.

Quamobrem dictum est, & quem tibi longæuo, &c. cum humatus pater non sit longæus? An quia longæuum intelligit indigetem, non autem immortalem futurum, sed longæuum: nam Dæmonas tandem interire. Vide de Dæmonibus Apollinarem. An hoc argutum est, dicendumque subdidisse secum longæuum, ad Æneæ solatium, post cuius fata nasceretur Silvius? Modus loquendi: seruatum, id est pariet filium conceptum ex te longæuo, editumque educet: Et quia dixerat, Silvius, addidit, regem, ad eius solatium.

XX XII.

Quamobrem Septentriones dicti? An à septem stellis tantum, otiosa desinentia? An à bobus etiam rustica lingua Teriones dictis? An à figura triquetra? An à terendo, eo quod terant partem illam poli? Assistunt enim, videnturque assidue.

XX XIII.

Quomodo sol potest esse Solstitialis, aut brumalis? An solsticium tantum æstiuum intelligit, contra omnium autorum traditionem? Quasi verò æquè brumali & æstiuo non sunt solsticia, quas Ἕονας Græci vocant. Nam Manilius de Cancro dixit,

-----: *Lucisque reflectit:*

Nos item de Capricorno -----: *noctesque reflectit* dicemus. Solstitia verò dicta sunt, quia sol stare videtur: ea ratione quam afferunt Astronomi. Sol enim in suo excentrico per Signorum ordinem procedens, paulò minus una parte, licet non eodem resultante, in Zodiaco, rapitur vi cœli ultimi. Per motum diurnum signat centro sui corporis circulum: quemadmodum polus Zodiaci circulum signat. Sed is circulus, quem sol quotidie signat, non est circulus, sed magis quædam spira. Neque enim revolutionis finis eodem committitur, unde initium habuerat: Maior enim distantia est à punto,

vnde digressus est, ad punctum, ad quem horæ 24 eum perdu-xere: Vbi propior sit ijs signis, quæ signa propriæ ad Æquino-cium accedunt propter obliquitatem. Ita cùm tendit ad Sol-stitia, propter lineæ propè rectitudinem, vix variat: ideo Sol-stitia dicta.

XXIV.

Quamobrem Eurus dictus est? An ἡ θά τὸ πόδι με δύο τὸ εἰώ? An verò quia profusus sit: nullum enim ventum pertinacio-rem videmus, aut profusiorem. Nam cæteri fermè venti non vexant nobis mare simul & aërem. Dicitur igitur quasi ἀρρέων. Is verò non idem cum ἀστλιώτην est: sed alius, & opponi-tur Coro. Subsolanus autem aduersus Fauonium spirat ab Æquinoctio oriente. Eurum autem *vulturnum* nostri appел-lant, propter fatus vehementiam. Nam cùm Aquilonem ab aquila dixissent, hunc à vulture nominârunt. Neque Boreas à Solsticio æstiuo ab oriente flat: sed ibi est ** aduersus Affri-cum spirans, quem *Libam* dicunt. Aquilo autem, qui & Boreas dicitur, est inter hunc & Septentrionem, quem ἀπαρτίας, qua-si aduersum dicunt. Euronotus autem particeps Euri, id est vulturni & Noti, id est Austri, qui contra Septentrionem flat. Argestem & Caurum eundem, contra vulturnum: fauonium eundem & Zephyrum, contra Subsolanum. Deinde cum di-cit Iapigem aduersus Eurum flare, & propterea suspicari eun-dem cum Cauro esse, quis ignorat Etesias esse Aquilones, æstum anni temperantes ac rabiem, mutare nauem vna cum tempestate. De his Plinius, & Lucretius. Nam Demosthenes Etesias prohibituras inquit nauigationem Atheniensibus in Thraciam. Aratus etiam meminit. Vide Vitruvium.

XXV.

Quamobrem non est dicendum ex vsu *rarenter*? An quia à *falsus*, *tutus*, *falsò* & *tutò* dicimus: ita ab eo quod est *rarus*, *raro*, dicimus? Fundamentum eius quod est *rarenter*, non est vt in *fre-quenter*, *constanter* & *fortiter*. Dure igitur diceremus: *nauiter* ta-men voluerunt.

XXVI.

Quare Æsopus per Apologos sapientiam tradidit instituen-

dam? An quia erat veterum institutum, ut quibusdam vela-
mentis ederent sapientiam? quod è Pythagoræ symbolis &
Ægyptiorum constat: quod tamen ab Aristotele non proba-
tur. An quia sic exemplis cautius sibi visus est hominum ani-
mos informare potuisse, quam præceptis irritare? An quia
seruus fuerat, prudentissima via & ratione usus est ad commo-
nem faciendum?

XXXVII.

Quare Athenienses à sero diei, usque iterum ad idem tem-
poris, integrum diem ducunt? An quod quia tenebris superin-
ductū lumen est, & nox præcessit diem, ideo à nocte incipiunt?
An hoc falsum est, quia noctem non possumus dicere nisi dies
præcesserit? Nox enim diei priuatio est, & habitus omnino
supponi debet. An quia solem cœabant, ubi ipse sol abesse
cœperat, initium diuersi temporis volebant esse? An hoc non
est probabile? magis enim videtur contrarium. Ideoque di-
cendum est noctem propter silentium & meditationem Athe-
niensibus omnium bonarum artium inuentoribus potiorem
die fuisse: propterea θερινῶς toties dictam ab Heraclito & cœ-
teris. An verò hæc obseruatio sero inuecta est? & ideo verum est
diem filium noctis esse ex Sophocle: Genituum enim geni-
tum præcedere. An potius quod noctis filios homines, deos
deasque ex Orpheo esse putent?

XXXVIII.

Quamobrem Babylonij ab exorto sole initium diei ha-
bent? An quia Deus appellatur naturalis, non à nocte inci-
piendum est, sed à diei exordio? An magis quia eundem Bel-
lum & solem sibi Deum esse dixerunt, exortum colunt, indé-
que dies suos incipiunt computare?

XXXIX.

Quis fuit primus Græcis qui barbam rasit? An Alexander
Macedo, qui id edicentem se miranti Hephestioni ostendit esse
hostibus ansam peropportunam. Capta vrbe à Gallis, scimus
Senatorum cædem orsam, quod Gallo sibi barbam demulcen-
ti Romanus scipionem in caput incusserat.

XL.

Quamobrem qui equum Seianum habebat, malo fato afflictabatur? An quod ita equi illius natura erat, ut de monili Eriphiles accepimus, apud Pausaniam de auro Iolosano. Simile est in Brenno, qui cum Templum Delphicum populasset, pœnas dedit: Eius milites comminuti sunt casu montis: Item pars concremati ad Nilum cum Ptolemæo, cui suam operam locauerant: deprehensi enim fuerant infidias struere.

XL I.

Quare sunt dies illi Alcyonij? An quod septem filię Alcyonis gigantis, quae contracto dolore de interitu patris, præcipites se dedere in mare, & Amphitrite eas aues fecit? Earum nomina, Pellace, Phestenia, Anthe, Methene, Alcippe, Draimo, Asteria. Philocorus tantum octo tradit: Simonides undecim.

XL II.

Quamobrem dictum est Lunam quater septenis curriculum suum confidere diebus? An ut omnia quadrarent eius opinioni? An hoc nequaquam verum est, &c.

XL III.

Ab atro atrocem: à velo velocem: à procando procacem: ab audendo audacem: edendo edacem: bibendo bibacem: loquendo loquacem: vino vinosum: viro virosum: studio studiosum: vitio vitiosum: bibendo bibosum.

XL IV.

Quamobrem *dimidium librum* non licet dicere, *dimidiatum* autem licet? An quod dimidiatum, adiectiuum est, & recte habet cum suo substantiuo? duo autem substantia malè haberent. Ita *dimidium nummorum* dicam me recepisse: & *sextarij dimidium*, & dicam, *argenti dimidium* meum esse. *Dimidium libri* legi, id est partem, quæ altera æqua est libri, & quæ cum altera dimidiatum librum facit. Ita enim posuit purissimus Latinæ linguae autor, ut vult Crassus, Lucilius. Neque *dimidiata partem* dicas: neque *hora dimidia*, sed *hora dimidio*. Plautus, *auri dimidium*, & *obsonij dimidium*: Et *dimidiatum*, apud Catullum, *digitum*, *digiti dimidium* intellige, id est defode ad dimidium digitum. Ut si quis digitum defodiat usque ad dimidium, iam de-

fossione digitus ille dimidiatus est. Ita homines defossi, dimidiati videbantur: quia dimidium tantum extat, sicut in re dimidiata.

XLV.

Quamobrem in amplexantes Diagoram patrem tres filios Olympicorum certaminum victores, populus flores iaciebat? An quod felicissimus pater trium viatorum videbatur? Declarabantur enim viatorum nomina, patris & patriæ? An quod ex consuetudine à veteribus tradita, id omnibus alioqui viatoriis fieret: allato à Theseo more de Creta, occiso Minotauro? Vide apud Pausaniam de fœmina quæ spectauerat Olympia.

XLVI.

Quamobrem octauo mense partus incolumes, non est receptum? An quod is mensis redit ad Saturnum: primus enim Lunæ est, ut quidam Astrologorum volunt? An hoc falsum est: ad Lunam enim redit: Ideoque sub Ioue editus in decimo mense. Naxios autem cōstat octauo mense edi, Bacchi beneficio, qui eo mense natus sit? An illa astronomica contra omnes sententias sunt? Nam & nono & decimo exacto volunt. Ita ad duo infortunia deuenitur Saturno nono, & Marte vndecimo incēpto.

XLVII.

Vtrum restè in redhibendi caussa sit, qui dente aliquo carent venundatus sit? An quod ait Labeo non videri, quod magna pars hominum dente aliquo careat: Et quod absurdum sit infantem videri non sanum qui sine dentibus nascatur? An hęc locutio manca est? Nam infantem non dicimus edentulum: neque tunc aptus natus est dentes habere, & propterea sanus videri. Ex natura enim nondum habet dentes. Eum verò, quem ex ætate cum dentibus esse dicimus, is si dentibus caruerit, non continuò eodem censeri ordine, quo infans. Priuatio enim eius rei in eo est, qui aptus natus est, habere illam rem, qua priuatus est, & in eo tempore, in quo tempore debet habere. Scimus enim Sicinium Dentatum virum fortissimum, cognomen à natuitate reportasse vna cum dentibus ex vtero.

Quamobrem

L XVIII.

Quamobrem maestari sibi vult suem Ceres? An quod inuulgatum est, sus segetem perdidit, cum sit animal natura propensum ad eruendas scrobes? Aut, quia hoc habet cum alijs commune, quodque vetius est, quod queretem Cererem Proserpinam frustratus sit ipse Deam, perditis & calcatis puellæ vestigijs. An hoc est fabulosum? Verius autem illud Cererem non deam fuisse, sed vindicasse sibi id honoris apud homines inuento arandi seminandique modo. Iccirco sui infensa est, qui sulci initium ab ipsa potius originem habere videtur, propter pedis scissuram diangulam: vnde consimilia animalia bisulcis pedibus dicimus. Vomer quoque *vñus* à sue deductus videtur. Ægyptijs verò incolis terræ mollieris, nullus prorsus vsus est aratri: Sed ubi Nilus totus in alueum suam se recepit peracta fementi, præmittunt sues, quorum opera descendat scilicet semen altius. Apud Ægyptios autem non defuerunt qui dicerent agricolationis inuentorem Osridem, alij Manerotem dixerunt: vnde cognominis cantilena rusticis Ægyptijs peculiaris, sicuti Mariandenis Borimus, & Adonimandus: Lytreras Phrygiæ populis, quem Midæ filium aiunt. Certatim autem cum messis fieret à remissione & requie operas flagris deterrebant: Et ob eam rem morbum contraxisse, mortemque obiisse dicunt. Tametsi aliorum sententia sit eum Herculis manibus cecidisse: Canebaturque iccirco nænia Midæ solatio. Borimus autem Iolæ & Mariandenii frater fuit, Vpij regis filius: in venatu diem obiit, vere inente, iuuenis admodum.

L XIX.

Quamobrem unus tantum versus Ennij positus est ad testimonium Annibalism? An quia Probi autoritas per se fatis erat? Tamen cum dicant in sepulcro hoc esse; *Deuicto Annibale, capta Carthagine & aucto imperio:* Et plerique alij versus adducantur, in quibus corripiatur penultima, adducendum etiam erat Varronis testimonium ex Hercule. *Noctu Annibalism cum fugauit ex rcitum Tuclanus, sic Tuclanus Romæ inuocor:* Sic propter omnes, qui laborant, inuocant.

L.

Vtrum, obiectus, prima producta, an correpta dicendum? An correpta, sicuti moris fuit A pollinari: An potius producta cum veniat ab obiecto verbo composito ex præpositione, ob, & iacio trisyllabo? Ita obiecto verso a in i, quaternis syllabis primam producit.

L.I.

Quamobrem si nimio cibo, nimiisque somno vtantur impuberes, hebetiores sunt? An quod animus in corpore confecto esculentis sepultus nequaquam respirare ad sua officia potest? Corpora vero eorum minus procera fieri nescio an probavit Theocritus, qui Herculem puerum pane Dorico, & magna carnium copia alitum dicit. Athletas item constat edacissimos simul fuisse, & corpore procero maximè. Nam Polydamas Scotusseus omnium sui temporis magnitudinem superauit.

L.II.

Quamobrem dictum est Protagoram in mercedem ingenitem pecuniam à discipulis habuisse? An hoc est consuetum antiquæ traditioni, quæ inuulgauit eum primùm exegisse à discipulis pecuniam. Ea summa erat centum minæ.

L.III.

Quamobrem olim ex lauro erant coronæ triumphantibus destinatae? An quod semper virens est? & item virtus triumphantis viget, ac pollet? An hoc nō ita est? Olea, itemque arbores aliæ perpetuò virent, nec tamen eiusmodi muneri adhibebantur. Postea vero qua ratione ex auro factæ? An quia imperator erat is qui triumphabat, itemque aurum princeps in metallis? An quod Imperatoris virtutem vndique auaritia, superbia, ambitione, tentatam, puram in primis esse decebat, ideoque aurum ei delegatum? utraque enim res, & laurus & aurum igni contraria est: alterum enim ignis vires sentit, voracitatem tamen non sentit. Alterum etiam, ut inquit Plinius, ignem manifesto crepitum detestatur, estque munita natura aduersus ignes coelestes? An quod aurum in minima portione maximo pretio, maximisque pondere, summam auctoritatem, summamque

prudentiā indicat? An vbi praui mores ciuitates inuaserunt, & habendi cupido, honori aurum duci cœptum est, quod antea nullum erat? Nam & ferreorum annulorum usus erat, & æreæ monetæ.

LIV.

Quamobrem obsidionalis corona è gramine obseSSI loci natiuo facta erat? An ostendit vitam sibi ab eo seruatam, quem morem notat Plinius? An verò eius opera conseruatam ciuitatem quæ corruptum ierat? Nam quemadmodum gramen celeri copia adolefecit: ita etiam ciuitas: Et sicuti in gramine quædam concordia est: ita enim tenax gramen Horatianum: Eodem paecto de ciuibus dicemus. An id moris ab ijs usque temporibus ductum est, cum in vicis etiam ætatem rudem adhuc agerent: victorem enim aut principem pastores gramine coronabant, eumve, cuius opera à lupis, latronibusque armata, pecudes, villæ vindicatae erant. Id enim tenuit antiqua consuetudo.

LV.

Quare corona ciuica, ex queru & ilice facta est: An quod ex ea vietus antiquis fuit, & communis omnium cibus? An quod quercus consita paucis post annis, paucis sibi caducis fructibus, socias loci parauit: unde breui sylvas coalitas miramur. Sic profecto est, cum qui alteri vitam seruat, eum videri genuisse. Sed quare obsidionalis potius ex ea non sit? cum obsidio eadem cum fame sit, neque alteri quispiam prospiciat: In Mutinæ enim obsidione, quendam, murem una cum vita alteri vendidisse immani pretio constat. Quercus quoque significatio nihil facit ad ciues. Porro prima vita secreta fuit: postea vero, commoda persuaserunt communicandos esse dies: ita in ciuitatem. Prius verò in vicis coaluit multitudo. Quercus autem, quæ alteram à latere parit, optime refertur ad ciuis seruatorem. Cumque omnes ex arbores id faciant, quibus sylva constare solet, quercus earum omnium habet præstantissima. Ad hoc, ciue seruato; nisi hostem interfeceris, nemo coronatur.

L VI.

Quamobrem muralis, naualis, castrensis coronæ auro solitæ fieri? An quòd in maximo periculo dignissimum metallum meruerant? An quòd videbant diuitiarum prædam & merito assignare, cuius opera vrbe, castris, nauibus hostium potiti es- sent? An quod alia materia dignior non erat quam aurum ad capiendam formam muri, nauis, castri.

L VII.

Quamobrem myrtho ouantes coronari soliti? Vide de Myrtia Venere apud Plutarchum & Plinium. Quia sine vulnere prælium, impuluerem victoriam non vult esse, quod Græci ἀκούσιν: & Plinius citra iactum pulueris interpretatur.

L VIII.

Quamobrem filius Crœsi ad diem mutus, postea fari cœpit? An quia timor exoluit nodos omnes? sic est profecto. Vide de Battō, qui Aristoteles dictus est. Cum oraculum de voce consuleret, ex oraculo iuit in Libiam, ubi conspecto immanni leone, sublata voce clamauit. Ita postea loqui cœpit.

L IX.

Quamobrem fortis pro athletis educebantur? Vide Lukanum.

L X.

Quamobrem quod de Protagora & Enathlo dictum est, idem etiam refertur de Tisia & Corace? An ijdem fuere & varijs nominibus dicti sunt? Homerus quoque quam Iphianas- sam vocat Ouid. & Tragœdi Iphigeniam appellant? An quod Poëtæ ita conuenerunt eosdem alijs atque alijs nominibus nuncupare? Homerus itaque quem Pandionem aiunt Procnes patrem, ipse dicit Pandareum. Quæ item Euridice alijs est, Agnopen Hermosianax Colophonius dixit. Et qui Remus Latinis est, Plutarcho Romus dicitur prima producta. Præterea quæ alijs Carmenta seu Themis Euandri mater, idem Nicostratam dixit. Quæ item Mnesareta, alijs Phryne, propter pallorem fortasse, à colore rubetæ quæ φρυνη est. Alexandri autem matrem Polyenam, alijs Myrtalem, itemque Olympiadem, atque etiam Stratonicam. Herophilam aiunt Erythræam

vatem Sybillam. Præterea Lædam , Mnesindam Orestem, Atreum. Multa etiam sunt nomina , in quibus apud autores est varietas , non tamen eorundem sunt , sed diuersorum : diuersitásque non in nomine solum , sed etiam in persona. Rhea vero Sylvia & Ilia dicta est : & Æginomus & Euryptolemus , qui vna tantum fuit dentium serie prædictus solida. Quemadmodum & Pyrrhus Epirotarum rex , & Euryphyeus Cyreneus , & quidam nostra tempestate , ad omnes ob id , ut volebat , auū voces imitandas præstantissimus. Iste igitur Æginomus , cùm tanquam monstrum ob id expositus esset (dentibus enim con- genitis natura credi par est:) expositus igitur , à capella nutritus est : rex postea Cyprorum fuit. Præterea qui Isocrati & histori- cis Euagoras est , alijs Timarchus dictus , Nicoclis pater : Et Philoxenus musicus etiam Hypertonides dictus : Et Hecubę pater Cisseus , alibi Dimas. Æsopi fabulatoris dominum non Xanthum fuisse , sed Iadmonem , & multa alia.

L XI.

Quamobrem non eadem vox Iupiter & Louis , sicuti nunc statuerunt , antiquis fuit ? An quod altera composita est , altera verò simplex ? Et Louis rectus casus est etiam in soluta oratio- ne apud Grammatici interpretem . Lucius Apuleius usus est , cum ait

Quem Louis ipse premit , quo numina terrificantur.

Apud Ennium . *Iuno , Vesta , Minerua , Ceres , Diana , Venus , Mars , Mercurius , Louis , Neptunus , Vulcanus , Apollo .*

L XII.

Quamobrem *ve* intendit , quod notat etiam Ouidius in *Fa- stis* ? An quòd idem est cum particula illa Græca , quæ prima est syllaba in *βέηνας* , *βελιψ* , *βερεγος* ? Porro eam dipton- gum inuertere in eam desinentiam quæ Latinis , non esse alienam à patro casu primæ inflectionis . Id etiam notatum est Grammaticis Græcis placuisse , idem valere primam partem compositionis quæ est in voce *Hippomane*.

L XIII.

Concesso id quod est Capitoni , *pluria esse* absolutum , nun- quid *compluries* , quod ab eo deductum videtur , quia per se

PROBLEMATA GELLIANA
pronuntiatur, non erit comparativum? An vero potius eandem
vim habebit positurae, quam habere videtur potius.

LXIII.

Vtrum si sustuleris dolorem, voluptas extinguetur? An cum
se habeant oppositè non relatione, contra id Aristotelem exci-
tabimus? An quod alterum contrarium esse potest, etiam si al-
terum desideretur? Num quod adducitur ex 4. Cœli? id pro-
festo. Quod vero etiam existente contrario, opus etiam altero
est, soluitur, cum alterum in alterū agit: veluti aqua in ignem.
Quid vero insultius quam dicere, nisi iniuriæ essent sensus iu-
stitiaesse potest? Omitto quod iniuriæ esse possunt sine iustitia:
quod cum iustitia sit, iniuria non sit, neque iustitia iniustitiae
priuatio est? Quis enim unquam habitum priuationem dixe-
rit? Quædam vero virtutes quæ non in actu consistunt, sicuti
iustitia consistit: sed ut temperantia esse potest, etiamsi non
sit intemperantia:

LXV.

Nunquid collendum est putum ab Alpheno prima produ-
cta, pronuntiari solitum, quod à puro deductum dixerit? An eo-
dein modo, quo ipse Gellius, à mouendo motum, personando
personam?

LXVI.

Nunquid præpetes aves, quæ altè volant, dicemus propter-
ea quod inferis discrepant? An potius inferas dicimus, quæ
minus prosperè volant: quia præpetes idoneæ sunt, & fe-
lices?

LXVII.

Vtrum magis vanum est, Scipionem in delicijs habuisse
puellam captiuam de præda Cartaginensi: An Alexandrum
accessisse unam cum Hephestione ad captiuatum greges, inter
quas erat & vxor Darij & soror? Porro aiunt reginam proie-
ctam ad pedes Hephestionis, eum tanquam regem salutasse,
quod esset forma venustiore & augustiore.

LXVIII.

Quare fuere nostra tempestate, qui affatim, media circum-
flexa pronuntiavere? An cum sperabant ex Plautinis fabulis

non probari correptam, non viderunt se illudere Ciceronis autoritati, cuius senarius est.

Tum iecore opimo farta & satiata affutim.

L X I X.

Cuius nomine fuit puer ille, qui Delphino gestabatur? Vide *ibid.* Nunquid Q. Claudius Quadrigarius tantum usurpauit defendere, pro arcere & depellere? An etiam M. Tullius in lib. de Senectute, &c.

L X X.

Quem Romanorum in causa de flagitijs fuisse, ut cauere, tur de eius prænomine in posteram familiam? An fuit M. Manlius Capitolinus, ne postea Manlij nomine vterentur? Unde Mathematicus Poëta in vetusto Codice, non M. vocatur, sed A. Manilius. De Aristotele & Hermod. à Thucydide dicuntur multa. Ita etiam veteres scriptores mirantur sanctissimum nomen Pythicum, contaminatum in meretricula Pythonica. Vide Athenæum.

L X X I.

Quamobrem Arimaspi vnoculi dicti sunt? An quod ita reuera essent? An verò aliquo commento tractum est illud nomen: quemadmodum in oraculo dato Thebanis, eis ducem viæ futurum quandam, qui tribus oculis esset prædictus. Tum naucti Oxylum equo vnoculo vehentem duos habentem? An potius dicendum est, eos fuisse summos sagittatores, qui collimarent signum, occluso uno oculorum?

L X X I I.

Quomodo ex fœminis mares fiunt? An membranula ad vsum naturæ perforata fœminei sexus speciem præbens, cohibet virilitatem sopitam? Post vbi ad ætatem feruentem deuenit, in ipsis nuptijs maxime naturam odore stimulatam erumpere, & mentitum virum ostendere.

L X X I I I.

Quamobrem illa Plinij argutia videtur non constare? An quia vicissim dici potest? An potius proba & recepta est? Neque enim potest is dicere, qui respondet ei, qui fortiter fecit, si placet lex, non reddo. Nam tunc qui fortiter fecit, petit sibi dari

postulata; qui fortiter tunc fecit, is habuit, qui nunc fortiter fecit, ei habenda est. Deinde ad alteram partem, si non placet non reddo. Hic respondet: ei onus vxor dat per verbum inuidiae plenum, quod est reddere. Nam si non placet, reddere debet: neque enim si lex non placet, habere potuit. Secus autem est si quis fortiter faciens puellam nubilem sibi petat, eamque vxorem ducat: Postea alius qui fortiter fecit, petit eius uxorem, aitque, si placet lex, da, si non placet, da. Tum ille, si placet non do, si non placet, non do. Quid iuris ei est in uxore? Et hoc de altera parte dico: nam adhuc prima anceps videtur. Neque enim si placet, potest non ei dare petenti, qui fortiter fecit.

L X X I V.

Quamobrem auarus, ab eo quod est *auidus*, & *æs æris*, non est dictus? An quod ab uno solo verbo inclinatum est quod est, *aneo*, & eodem modo dictum est quo *amarus*? An hoc ridiculum est, cum *amarus* non sit à verbo deductum: & præterea à verbis eiusmodi, qualia sunt, *aneo*, *palleo*, *panceo*, *rubeo*, *auidus*, *pallidus*, *pavidus*, *rubidus*. Nam *rarus* per se est, non à *rareo*: neque à *clareo* *clarus* est, &c.

L X X V.

Quibus rationibus confutatur Plinius falsò Democriti nomini adscripsisse quæ adscripsit? An quod dicitur compositum à Democrito librum *de natura Cameleontis*? An hoc non satis est in confutando eo, qui legerit, sed opportet profiteri ab se quoque lectum? An quod quæ referuntur, præstigiosa videntur & vana? Anne hoc quidem satis? sed oportet ostendere, quo pacto Democritum vana dixisse, fieri nequeat? Quis adeo bardus est, & aut non totam Plinij Historiam percurrit, non dico perlegit, sed carptim exceptit quædam discepta: aut ne ea quidem vidit, sed ab alio audiuit, qui non viderit Plinium, ea omnia sexcentis in locis ludibria habere, tanquam vana & magica? Et quamobrem Fauorino credendum fuerit de Archita potius, quam Plinio de Democrito non credendum? Quis præterea non animaduertit ibidem Plinium non pertæsum Democriticorum veneficiorum ex sententia omittere, quod partim de ijs constaret? Et de finistro pede, non ex se, sed ex alijs

alijs tradit. Et addit modum suæ fidei, cùm dicit, *Si credimus.*
Si quis verò, quæ dicuntur, iudicare volet, quærat 8. Capit.
lib. 12.

L X X VI.

Quomodo Theseus non potest ab interitu sedere apud inferos, qui viuus ab Hercule abstractus sit? An potest? & dicimus ita factum. Aut cum ei Proserpina persuasisset, ut prope se federet, non potuit postea surgere, sed eū Hercules cū eum abstraxit, ipse reliquit natum partem in saxo. Haecenus habet fabula. Possimus igitur coniectare Theseum defunctum, rediitum ad idem supplicium, quod & perferendum viuo fuerat apud inferos constitutum.

L X X VII.

Quamobrem errauit Virgilius cùm dixit, *Eruit ille Argos,*
&c? An quia tempora confudit & personas? An hoc vanum
& leue? Tempora enim seruantur ab Historico, etiam à Poëta,
cum aliquid ex ipsa temporis serie elici & concludi potest,
non ex ipsis gestis simpliciter. Præterea neque personas con-
fudit: Cum enim ait, *Eruit ille Argos:* non intelligit de Mum-
mio, quemadmodum imprudenter fingit Hyginus: Corin-
thum enim tantum debellavit Mummius, & de ea trium-
phauit.

L X X VIII.

Quamobrem aiunt Democritum seipsum priuâsse lumini-
bus? An quòd oculi meditatuero maximè obstabant, obiectu
vario rerum? An hoc falsum est, neque Laberio credendum
nugatori? Quo enim pacto (ea enim quæ per id tempus medi-
tatus erat, scribebat) rerum naturas & experientias sibi com-
pertas cum literis mandaret, cera signabat & annulo? An igitur
potius dicendum est, eum à vetustate oculos non habere, quòd
aliorum more, oculis non vteretur? Ita etiam de Homero, qui
velint credi non desunt.

L X X IX.

Quamobrem mulieres cognatis osculum ferebant? An quòd
vinum eis interdiū erat? vide Athenæum. An quòd ait Pla-
tarchus? vide in *Quæstionibus* & *vita Romuli.*

DDD

LXXX.

Quamobrem mulieres in adulterio deprehensæ condemnatur à marito, mariti verò deprehensi à mulieribus non condemnantur? An quòd qui leges condidere, iij mares fuere non fœminæ: ita sibi ipsis plaudere facile est? An quòd adulteri condemnantur ab ijs, à quibus deprehenduntur?

LXXXI.

Quare Herculis sacrificijs mulieres non intersunt? An quòd Iunonem maximè aduersam habuit? An hoc non satis est? Pallas enim semper cum eo fuit, quemadmodum apud Homerum est. Item aiunt in gratiam Herculis defossi fontes calidos emanasse in Phocensium agro; vbi postea Thermopylæ fuerunt ad Græciæ ingressum. An igitur dicendum propterea quòd causa mortis fuit Deianira, vnde nomen quoque defluxit?

LXXXII.

Vter fuit quem veniam de consulo peccato petentem reprehendit Cato? Aulúsne Albinus, an, vt vult Plutarchus, Posthumius Labienus? Vide quæ supra de nominum varietate dicta sunt.

LXXXIII.

Quamobrem mentitur qui fallit, qui dicit mendacium, is fallitur? An mentiri diuersum est à mente ire: dicere autem mendacia non id est, sed dicere quod non est simpliciter?

LXXXIV.

Quamobrem obscuræ quæstiones dicuntur Problemata? An quòd alijs proponerentur coniectanda? eratque victori præmium, vel osculum, vel vt alij volunt, portio carnis: victo autem poculum falsæ potionis? An verò quia quasi rupes cæcæ insidiabantur aliorum securitati? Ita enim Sophocles in mare rupem prodeuntem appellat: Ænigmatique ob id dicta, quòd innuerent aliud per aliud, id verbo Græco indicante. Gryphi autem à retibus pescatorijs κύλιξες à poculis, per quæ res agebatur. Mnemonia autem, non quòd homines memorès, id est prudentes faceret: prudentia enim præteriorum, memoria futura coniectat: Sed propterea quòd Theodectes

clarus in his fuit, Mnemoniusq; cognomento dictus est, ab eo Mnemonia. Cleobulina, Cleobuli filia, præstitit in Ænigmatibus: eius Gryphus est *εἰς τὸ πατρόνον, παιδεῖς τὸ θύωδην*. Vide Suidam & Athenæum.

LXXXV.

In Grypho Termini quomodo poterat nescire: semel, an bis minus esse, quod etiam pueri non nesciunt: An quòd in nominibus iocatur, de numero literarum? Semel enim plura elementa continet quàm bis. An est lusus Comicus, ex communione, ut cum dicimus quasi minus curantes quod dicamus, nescio Imperator utrum maior sit, an miles. Scio hoc unum me milite egere imperatorem. An acutius dicendum sit, nescio utrum minus sit, semel minus, an bis minus. Et profecto est anceps: nam *semel* est minus quàm *bis*: sed tamen bis minus est, minus quàm semel minus: ut in numero senario semel minus rediget ad quinarium, bis minus ad quaternarium.

LXXXVI.

Quamobrem à Luciano irridetur Peregrinus? Et meritò: Ita Gellius ludibrio erit, qui eum grauem & constantem esse ait? An fictam potius Luciani Historiam dicemus?

LXXXVII.

Vnde dictum est *salem*? An quasi si aliter? An quasi salutem petentes eo utimur vocabulo, inde deductum videbitur?

LXXXVIII.

Quemadmodum iuoleuerat opinio in animo Philosopho Alexandri de loue patre? An tetrica bellua est adulatio? Porro constat simulasse linguæ impedimentum studiose Hammonis sacerdotem. Is enim Alexandrum aduenientem his verbis exceptit *καὶ παῖς Διὸς, τὸν οὐρανὸν δικτύον* voluisset.

LXXXIX.

Quamobrem Theophrastum potius, quàm Menedemum successorem maluit Aristoteles? An quòd Theophrastus fuerat in delirijs Aristoteli? An credimus extrema profectione Aristotelem noluisse gratiam priuatam indicio proferri, & ita dicimus Theophrastum iure successisse. Ad eum postea non omnis multitudo, sed maior defluxit: vnde Menedemum dictitare

solutum ferunt : θεοφάνες μηδὲ μείζων, ἐμὲς δὲ συμφορώ-
τεροι.

X.C.

Quamobrem Hyadas, Suculas Latini antiqui dixerent? An à succo, ut non inepte quidam dici volunt, quod in eorum ortu, occasuque vberes imbræ trahant. Itaque vernæ tempestati succum dant, autumnoque item? An à Suibus, quod credebant ita dictas Græcis? Hoc verò, si verè dici potest, eos per ignorantiam Græcarum literarum fecisse constat: quemadmodum dicemus fuisse eos arbitratos Græcis iās sues esse. An verò dicemus per vocis similitudinē, sicuti, symnus, supinus, id quod nemo quidem negat? An hoc ridiculum est putare, quo pacto ex voce Hyadas, Suculas faciamus? Nam licet consonantes mediæ in utraque voce affines sint, οὐλασθε, Vlysses; tamen accedit adhuc immutatio. Additio est omne incommodum. Nam ὕπαιροι, & postea ὕπαιρο dicere supinum, id perfacile fit, & ὕπαιρο somnus. Præterea quemadmodum verbum quod est pluere, sicuti non dixerant hac ratione, ita neque Hyadas. Et cum dicemus vertisse supinum & somnum, id patriæ linguæ egestate coactos fuisse dicemus. Quare autem si Græcas literas callebant, & à pluia dictas esse sciebant, non eas pluuias dixerent? Pro Tyrone item est quod antiqui Βεργέα brevia dixerent, nullo adhibito discrimine: Rati idem esse cum ea voce, quæ est Βεργέα, παρεχυτόνως. In brevia & Syrtes urget, miserabile visu. Contra autem Tyronem sunt commenta Græca, Hyadas dictas, quod Bacchum qui ὕψη dicitur, aluerunt: Eu-phorionis enim versus est,

Nῦ Ταυρηνόποι Διονυσίω κοπίσατο.

Quousque tandem Tyronem virum propter patroni sui amorem doctissimum cauillatur Gellius? In fronte autem Tauri sunt Hyades: eas dicit in capite esse, sed ex eis caput Tauri consignari. Germanicus in Arato,

Fronte micant Hyades, &c.

Vide Aratum.

XCI.

Quamobrem soror dicta est? An quod quasi seorsum à do-

mo nascatur? An videtur soror quasi adscititia sarcina, & non augere familiam? Nam sororiari antiquis fuit turgere: ita quasi familiæ tuber est.

XCII.

Vtrum frater dictus sit quasi ferè alter? An more Græcorum est? Phratrijs enim Atheniensibus, quas primas Danaüs fertur instituisse, deduci potest? Nam cùm aquarum penuria, de longinquis fontibus usus suppeteret, primus Danaüs instituit puteos seu cisternas, ad singulos puteos ubi conuictus, & conuentus destinabantur, & à putei vocabulo φεγγες.

XCIII.

Quamobrem bellaria Latinis dicta sunt, quæ Græcis θεραπειαι? An quod per ea conuiuium absoluuntur, & quasi bellè factum sit, in quo bellaria sint? An quod ut in bellis apta arma, bellaria dicuntur per translationem: hæc etiam in cibis, quod ad conuiuium maximè faciant.

XCIV.

Quamobrem studium humanitatem dixerunt? An quod vni animalium homini datum est? An verò quod homo cæteris præstet, qui studiorum expertes sint, & quasi magis obtinere humanitatem, id est hominis qualitatem videatur? Nam si quis doctus est, is humanus est, qui rudis erit, videbitur ab eo apice distare, licet eius natura æquè possit. An dicemus humanitatem dictam studia, quod humaniores homines efficiunt: ferini enim mores leniuntur, & reguntur institutione bona, exemplis, rationibus, præceptis.

XCV.

Quamobrem οὐφοι τύχενοι τὸ σφάλη ξωθεῖσι; An quod Tyranni secum habuere sapientissimos? Dionysius Maior Platonem, Aristippum: Archelaus Euripidem: Minor item Dionysius aiebat, apud se non habere animi aut admirationis causa sapientes, sed quo ipse alijs admirationi esset. Item cum Scipione fuit Panætius: Cum Nerone Seneca: cum Antonino, plerique.

XCVI.

Versus illos nunquid minor Poëtarum sibi surripuit? An

magis concurrere ingenia, sicuti nolunt in eo,
Cum cecidit fato consul uterque pari.

Et nostra tempestate vir omni numero Latino abhorrens,
& plane alienus, cum muneri mitteret amico quædam, inscripsit,

Extra fortunam est, quidquid donatur amicis.

Et cum ei relatum esset, versum hunc esse Martialis, & bene se habere, illudi se homo ratus, parum abfuit ab ira. Idem cum calleret linguam Hetruscam, eodem initio in Epigrammate usus est quo alter quidam: cui rei ego interfui prolati vtrinque illico codicillis. Aeschylus 6. Olymp. ne. annorum erat, obiit anno ætatis 71. Sophocles 72 Olymp. notus, sexto post Euripidem anno obiit: Euripides vero obiit 5. Olympiade vixit annos 66, laceratus à canibus: Sophocles ux acino: Aeschylus iœtu lapidis sub dio.

XCVII.

Gellius disquirit an recte dicatur *in medium ponere*. At hic motus est, sicut *in rem meam*. Græci tamen purissimè sunt locuti εἰσειδεις pro ἐντὸς posuere. Aristoteles fere semper, & tam Xenophon, quam Thucydides εἰσεῖσθαι pro ἐντὸς in Hermocratis conacione: cum tamen semper ad locum sit illa idea vocum οἰκούμενη, οἱ λίμναι: sicut οἰκόθεν, εργανόθεν οἱ μόθι, οἱ μέθεν.

XCVIII.

Quamobrem prouerbium illud dicitur, *multa cadunt intra calicem?* An quod verè possunt multa euenire sicuti in conuiuio Horatiano, itemque in Lapithis Luciani? An magis placet commentum illud Græcum, ex Festo

Πολλὰ μεταξὺ πόλεων κύλινδος οἱ χειλεῖς οἱ κράνοι.

XCIX.

Quamobrem Valerium quis vocans, cum olim acueret primam, postea in secunda vocalationem posuit? An quia cū animaduerteret olim casum eum fuisse quatuor syllabis, & aliás recte similem, aliás ea desinentia quæ apud Græcos est. Si Græcè ea nomina dicuntur ubi ablata syllaba, & accentum quoque ibidem esse voluerunt. Nam refert cum casum inclines ab alio, & aut eundem casum amputes. Nam dico supellex

media cum tono: dicam *supellec̄tilis* tertiam. Antiqui item quia patrium casum *valerij* amputauerunt, seu ex geminata vocali vnam syllabam fecerunt, accentus qui in antepenultima erat remansit. Item caussa fuit cū in vocando primam acuerent, vt esset differētia. Qui verò eas literas exceptit usus, patriū casum genitiū syllabis eum protulit, & vocatiū amputauit, non habuit quā faceret differentiam. Et vt in vocandi casu seruauere accentum, ratione quam diximus, quā etiā seruamus in dictiōnibus eiusmodi: quales sunt *nōstras*, *primas*, *vestras*, *summas*, *Arpinas*. Ita enim dicimus latina nomina integra, in quibus nulla aduenerit affectio, nō recipere accentū in ultima, præter pauca in quibus ab alijs *discretum* est, &c. *Nōstras* vero quia erat *nōstratis*, & *Arpinas*, quia erat *Arpinatis*, non sunt integra, & accessit affectio: mutata enim sunt à positione prima. Iccirco potest ignosci usus ex ipsa arte. Adhæc cū dicitur non bene dici in 3. *Aēn. fumāt* ultima circumflexa: primū dico eadem lege solui qua superiora, si pro præterito ponatur. Deinde mea sententia est, hoc tempus præsens esse, neque pro præterito ponī, sed simpliciter stare. Porro enim cum Troiam cecidisse dicit, vt huius incendij magnitudinem explicaret, iugi tempore usus est *fumat*, inquit, non *fumauit*: frigidus enim sensus esset. Vbi vero dico eadem tempora connectenda esse, intelligo de eadem significatione: ita cum dico, *incendit urbem*, & *patriam opresit*, & *cives necauit*. Item dico: *postquam vita functus est*, & *fletus is*, cuius res omnis legata erat, *vniuersam domum exinxinuit*.

C.

Quamobrem patrium casum, interrogandi casum dicit? An eadem ratione, qua genitiuum appellamus & possessuum. Cum enim maior pars relationis fiat per hunc casum, dicimus eum patris filium, & filij patrem: & relatio possessionem dicit, optimè possessuum diximus: & à relatione vulgata denominauimus patrium, cuius expositio est genitiuum dicere. Eadem ratione, qua omnis relatio absolui potest per interrogationem, interrogando dictus, cum dicimus, cuius est pater, filij, & contra. Nam falsum est dictum interrogandi, quia per eum ca-

32 PROBLEMATA GELLIANA
sum interrogamus? quis venit? quem vides? cui das? non sunt ge-
nitui.

C I.

Quid intelligit per summum tonum? An *αργωσίας* acutam vt vult Gellius? An *αργωθάν* quæ in prima syllaba, quæ summa est? Cum enim dixisset superiore tono, quam prima summo postea tono dixit. Ridiculum enim est intelligere summum tonum id est acutum. Nam cum dicit superiore quam prima, etiam acutum intelligit. Præterea cum æquè postrema syllaba summa sit, & ea circumflexum suscipiat, vt aliae, summa vocalatio erit: & tamen non erit acuta. Amplius si eadem sit *συντονία* in voce ergo, vt est in Epistola antiqua ad Pyrrhum? Et in versu Virgiliano, non erit acuta, sed grauis. Ad hæc omnes fere coniunctiones, nisi quæ inclinantur, in *συντονίᾳ* graui accentu proferuntur.

C II.

Quare rectus nominatiuus dictus est? An quòd cum aliquem signamus dicimus *hic est Cato, Cæsar?* An hoc falsum est? Possimus enim dicere *huic est nomen Catoni, hunc aio Catonem esse.* Dicendum igitur appellatum propterea quod in recto verè nomina, sicut in obliquis non sunt verè nomina, sicut vult Aristoteles, ideoque casus appellati sunt quia rectè cadunt, non à mente vt volueret Stoïci. Rectus enim hoc modo casus esset, quod Peripatetici nōrunt.

C III.

Quamobrem in interrogandi casu pronominis quod est *ego* per vnum, i, finis est? An quòd Græcis & Latinis est *i*: sicuti *Aλεξάνδρες* *Alexandri*.

C IV.

Quamobrem in dandi casu per *ei* scribimus *mei*? An quia affinitas quædam est *ei* latinis & *oi* Græcis: Sicuti dicimus *ἴωνι somnei*.

C V.

Quamobrem nullo adhibito iudicio verborum Fauorini tubicen fuit? An quòd, vt suprà ostendimus, huius errata alia retulit: & in plerisque cum eo de Chaldæis, ubi refert, ridiculus est, vt ostendetur?

C VI.

CVI.

Quamobrem *au*, & *en* ita pronuntiant nunc eruditiores, vt
esset apud Græcos? An quod rectè possumus coniectare vel ex
Tullij verbis qui *aufugio*, *abfugio* dictum vult?

CVII.

An omnes immanes filij Neptuni habitu sunt, iusti autem
Iouis? An & immanes fuerunt non Neptuni, & iusti non Iouis:
item Iouis non iusti, & Neptuni non immanes? Nam Theseus
Neptuni filius fuit. Quære de melioribus Busiride, Anteo, &c.

CVIII.

Quænam erat ea figura Talyfi? An erat Bacchus, vt vult
Suidas.

CIX.

Quamobrem Virgilius errauit? An quod vtrumque simul
dixit quod Pindarus. Surfum dixerat Ætnam fumare, scilicet
flammam emittere. An hoc obijcere frigidum est? Sed Virgil-
lius id quod est voluit dicere magis, quām id quod videbatur.
An verò Ætna non etiam die voluit flammat vñā cum fumo.
Virgilius qui neque de die, neque de nocte dicit, sed rei natu-
ram signat simpliciter, non immiscuit quæ semel posuit. Ne-
que vero Pindarus errauit, sed obsequutus est vsui & apparen-
tiæ, cum diem noctemque posuit *καιρόν*. Et profecto Virgilius
quantum abest ab impudicis illis metaphoris, tanto est minus
Pindaro insolentior. Neque argues, vt ille voluit, exire è suo
Ætna, neque fontes aut flumina, neque descendere ad mare,
sed quia *prorumpere* dixit, eduxit usque ad cœlum immis-
tis **C**andentibus fauillis, ipso fumo ardua cœli cingente. An vero
cum dixit, eum sydera lambere, impurius dictum videtur, quā
vbi dicitur eum deuolui in pontum? Et profecto aliud est Grā-
maticum esse, & ineptum otiosumque interpretem, aliud item
hausisse aliquem diuinos illos furores. Nam quemadmodum
ineptè reprehendit, quod dicit, atrum esse candente fauilla,
quemadmodum totoque *Autumni incanduit astu*: Iam impu-
dentissime mētitur: non aliter à Pindaro per mythum dictum;
quid enim est *ow̄ ταταγώ*? & sane in montis visceribus dictum
intelligi debet. Postea vero non etiam sub auras glomerari,

EEE

quia nescit eum qui reprehendit, expertem promulgatæ etiam eruditionis : cum sciamus nebula Ætnam semper tegi. Postea cum negat scopulos eructare , quæ nos fere vidimus, saxa immania ? Sedenim quia ignorabat quemadmodum liquefactum acciperetur , negauit pumices non esse liquefactos: quasi vero pumices non sint abhorrentes à saxy natura cum fluitant, vt in Grypho est, de quo vide Athenæum. Fumum intelligit feruentem, non ex se, sed ex fauillis. An modesta ea metaphoræ vulgarem habet significationem , cùm metaphoræ maximè ab omni vsu recedant ? An si verbo usitato usus esset , id vitio ei, quām laudi versum malemus? Est vero quædam sui expositio, illud fauilla , quemadmodum scilicet fumus ille candens esset mare: quemadmodum aliter *ἀερία* interpretabitur Eunuchus iste? Et Pindarus fallitur , purissimos ignes euomi dicens: sed cum igne cineres simul eructat , educi in altum & optimè ostendere , quod dixit prorumpit ad *ἄτηρα νύμβη*. Ea sententia astipulatur quæ negat potuisse deiici Empedoclem in profundum, neque id pati posse impetum, sed causam euocare. Detrusit scilicet impudens viri temeritas pro diuino viro dicentem me à meis institutis aduersus Pindarum, quem vnum omnium Poëtarum , simulatque iterum mea manu descripsi, memoriæ commendauit , dedi operam , per quam familiaris mihi foret.

C X.

Quamobrem *famosus*, *virosus*, *moroſus*, probrum dicunt? *formosus*, *officiosus*, *ingeniosus* non? An ratio naturalis est quæ dictat cum hæc desinentia in moralem dicant primigeniæ voces , ijs formatio bonam significationem facit: vti *ingenium*, *officium*, *forma*; quæ verò mala vt nimis moribus esse , nimio cerebro *cerebroſus*, Lucilio vitium fuit: *Famosus* verò, quia media verba per se inclinant in deterius; nam famæ medium est sicut venenum. *Religiosus* verò laudi dicit Salustius , *cognoscere templorum*, *qua religiosissimi mortales fecere*. *Gloriosus* item apud Ciceronem.

C XI.

Quamobrem Priscianus dixit, eam literam quæ extrema

est huius vocis *iāλυρο* abijci? An quod sequitur aspiratio, cuius loco Æoles ponebant digamma? atque ita syllaba quæ excipiebatur, longa erat, quemadmodum est apud eundem Homerum frequentissimè. Hoc verò falsum est: quia Homerò, cum pronunciat eundem versum in casu accusandi, sic esset abijciendum extremum elementum huius vocis quæ est, *iāλυρο*.

ALIA PROBLEMATA ex Iul. Cæs. Scaligeri libris familiarium exercita- tionum.

I.

V A M O B R E M antiqui eos qui non erant à conuiuij principe inuitati, sed ab aliquo cōuocatorum perduēti, vmbras vocabant? An quòd vmbra hominum, non homines dicēdi sunt qui affectant ignotorum dapes. Vnde data est materia Plauto iocandi in nomen parasiti. Cyrenæi quoque culpandi maxime, qui eo vitio laborarint: Et propterea Homerus solum fratrem inuocatum ex officio Agamemnoni adesse facit. An hoc acutiùs quam verius dictum est, & propterea dicendum est metaphorice dictos esse, quia sicut vmbra sine corpore nō est, sed semper corpus comitatur: Ita etiam illi cum conuocatis augent numerum conuiuarum: quòd si illi, quorum opera aluntur desint, nihil sint, & propterea Phi-

36 PROBLEMATA FAM. EXER.
lippus scurra dicebat magis ridiculos non vocantes esse, quam
qui vocati essent.

II.

Quamobrem calumniatores, delatoriisque veteres Athenieses Sycophantas appellantur? An quod iuuentus Attica in alienos hortos irrumpere consueverit, atque ita ficus diripere? unde cautum est aduersus eandem licentiam poena capitum. Eos igitur qui irrumpentium iuuenium nomen detulissent, quod de re futili discriminosum iudicium exortum esset, sycophantas appellantur. Vel à monstratis furibus: vel quod prava natura ob rem vilissimam patefacerent, quæ eatenus obuoluta fuerant & abdita: Sicuti de vino dictum est, non facere homines malos, sed eos qui mali sunt patefacere. Prior expositio verior fortasse *αἰαλογίων τελέσθη*, sic enim Mercurius vocatus est quod omnia aperta redderet. An quod cum ab Atheniensibus edictum esset ne aliunde ficus in urbem importarentur, quod apud eos cæterarum omnium ficus præstabilissimæ essent: contra edictum qui fecissent, deferebantur, qui deferebant sycophantæ appellabantur? An quod Athenis cum ficus in pretio essent, qui eiusmodi furti ageretur, conuictus condemnaretur. An verò falsum est eos ab edendis ficubus dictos. Sed alia significatio inuecta ex alia appellatione, qua appellabantur *συκόεις* qui viatum ex eo pararent: propterea & dicti *συκόλογοι* qui verba de fisca facerent: *συκίδεις* ficosi, *συκόπαιδεις* qui puerorum ritu fisca delectantur, *σιλάστροι*, quorum studium circa ficus esset. Nam quod *συκωεῖ* dicti sunt, id alludit ad antiquorum traditionem, quæ sacras ficus Athenis, adhibitis custodijs afferuari constituerat, iij custodes qui *συκοποὶ* dicebantur à cura ficuum, ubi furti agere, cum ijs qui ficus sustulissent, cœpere, *συκοφάνται* appellati sunt. An hæc opinio sanior, quæ dicit olim tributa & mulctas fuisse ex vino oleo & fisca, ob eam rē, quorum opera, quisnam mulctabatur, sycophantæ dici cœpti. An potius verum est cautum lege Atheniensium fuisse, ne quis apportaret caricas (id genus est ficus suauissimum) quod scilicet maior copia fieret ciuibus: deprehensos contra leges qui accusabant sycophantæ dicti. Hæc ex antiquissimis auctoribus Istro, Phi-

Iomnesto, Didymo. Suidas addit causam fuisse famem, quo interdicerent asportari ficus. Est locus Athenis Hierasyce, vbi primum ficus inuenta.

III.

Quamobtem queritat apud Donatum in *Andria* minus est quam querit. Querit, inquit, qui plane asequitur. queritat qui vix quotidie inquirendo victimum asequitur? An est sicut dormire, queritat enim qui repetita querit, sic & dormitat. Nam qui reperit non potitur.

IV.

Quamobrem Horatius dixit de inuentore Elegorū certari? An quòd ipse nescuerit? protulisset enim sicut de Iambis fecit. Archilochi enim inuictum esse trimetri Iambici apud Plutar-chum est. An quia, mihi quidem nefas est credere aduersus summi viri dignitatem, dicemus fuisse quidem compertum ipsi, sed tunc temporis fuisse, qui alias afferrent elegiaci carminis autores: reieciisse igitur litem iudiciumque in Grammaticos non sine summa eruditione. Propterea quòd Grammatici olim Critici appellati sunt: quorum iudicio restituebantur suis autoribus opera, & falsò ascripta submouebantur: unde etiam Aristarchei dicti ab Aristarcho Critico, qui in nothos Homeriversus acerrimam exercuit censuram.

V.

Quamobrem fœmineus sexus maximè obuius est calumnijs? An quòd, cum hominem multarum rerum sæpenumero satietas capiat, in amore maximè est mutabilis? Quia coitus ex ijs actibus est, qui finem in operationibus habent: Nihil enim restat ex eo quod factum est. Porro natura cum gestiat loca illa, vbi primùm nausta id est quod intenderat, languet atque extincta est. An est quòd homo ex se alia metitur, imperfectiorēmque ob id odit sexum? An & ipse imperfectus est, sed iudex suus est, suāmque caussam agit? An id nequam falso est, multas calamitates esse inflictas mulierum caussa.

VI.

Quamobrem dictum est tauro Europam transuerstam? An fabulosum est Iouem potuisse aliena induere membra citra sui corruptionem, cum rex fuerit Cretæ mortalis, ut ex eius sepulchro patet? Quod cum ostendant Cretenses, ut ait Lucianus, ignorant sibi illud conuenire in Ægyptios de Osiride, si deum putant, cur lugent? Si hominem, cur diuinis honoribus prosequuntur. Ita Cretenses si deum putant, cur sepulcrum ostendunt? si hominem, cur pro deo habent? Dicemusne igitur sicuti Virgilio Pritis, Centaurus, Scylla, Chimæra: Itaque Ioui in Phrygia aquila: Sunt enim quædam nauigia, quæ arietes hirci-que dicuntur: & Persius

Naui impostum Medusa caput.

VII.

Quomodo dictus est Lucilius stilum nasi condidisse? An quod Satyram condidit aduersus sui temporis vitia: vnde dicimus hominem naris emunctæ, & quempiam naso suspendere, & nasum Rhinocerotis habere, & Rhonchum hominum. Propterea apud Græcos οὐκτημέλεια subsannare significat: μυκητὸς autem nasum sonat.

VIII.

Cuius inuentum est catapulta? An Macedonum, ut nonnulli voluerunt? An vero Siculorum, ut aliorum est sententia? Vnde quidam Lacedæmon viro telo missili catapultico, ô Iupiter, exclamauit, *virtus hominum perit.*

IX.

Quamobrem Cratinus Periclem vocavit ἔχιστον παῖδα? An quod Pericles erat eruditissimus: Echini enim prudentia vel in prouerbium venit? An quod magis consentaneum est, propterea quod erat præacuto occipitio præditus Pericles? Vnde eius statuæ videbantur galea rectæ, ne deformitas capitis maiestati quippiam derogaret.

X.

Quamobrem nonnulli Thebanos primos hominum esse voluerunt? An quod Seminis orti dicti sunt? Cum tamen vel hac ratione, auctores Seminij, eos præcessisse fatendum sit.

Num igitur fuere Athenienses, qui præpterea nobilissimum quemque *ἄυρόχθονα*, id est terræ satu ortum appellant. Nam Erichthem gentis autorem, Terræ Vulcaniq; filium esse voluerunt. An verò fuerunt Ægyptij, qui vt ante omnes literas, quod patet ex Hieroglyphicis, ita etiam ante omnes voces esse voluerunt? An hoc falsum est? Iccirco quia insidiosæ cum apud alios essent litteræ, excogitârunt inuolucra, quibus sacra profanis essent incognita? Ideoque dicendum est Arcadas fuisse, quos *Ἄργος Αἴαντες*, quasi prælunios appellatos tradunt, qui ante lunam fuerunt, & *Βαλάνη φάγετ* soli reportarunt, id est glandibus vescentes, ob vetustatem scilicet, ante tritici inuentum. An hoc etiam cum multis commune habent? Dryopes enim nullam æquè arborem venerâtur atque quercum, quod primò ea victimum mortalibus præbuerit. Præterea satis constat Dodonaeos iactare suas glandes, propter syluam illam percelebrem. Athenienses ferebant cicadam auream capite, indicium Erichthei, terra orti, quod id animal terra nascatur. An Britannorum interior pars quæ fertur in insula nata? Cæsar *Commentariorum*. An Ægyptios dicam propter Nili feracitatem, Diodorus. i. vel Æthiopas propter colorem, Diodorus. 4. An Ichthiophagorum genus, quod in præruptis habitat, quia eò nequam aditus sit.

XI.

Quamobrem Servius dixit septimum casum cum præpositionis nota ponit, quando instrumentum significat? Quod Priscianus aliquo modo voluisse videtur, cum dicit. *Desunt verò interdum præpositiones his magnum Alcidem contra stetit.* An quod ex arte locutus est, & ex antiquis aliquos habebat quos adductus, qui nostro fauore sunt intercepti? Non adduxit enim in re manifesta & incontroversa testes non necessarios: & nos adducemus Ouid. 4. *Fast. aduersus calumniatores,*

Hac modò verrebat cum raro pectine pratum.

XII.

Quamobrem sponsus sponsam recens & primò visam dominis prosequebatur: quæ iccirco, quia tum primùm eam vidisset, *διπήσεια* dicebantur? An hoc erat indicium auspicatissimæ

amicitiæ & venustissimæ? An Lepti vrbe in primis nuptiarum auspicijs, nurus ad socrum mittebat seruulam, orans ut sibi fieret copia cuiuspiam olei: Seruula autē vacuis manibus reportabat nihil, præter odij auspicia, quod intercessurum erat inter vtramque. Οὐθεὶα Callimachus dona delegat etiam eorum beneficio, qui primum viso infanti bona precari solent. Præterea dona illa δέσμην ab Agia Comico dicta sunt: dicta etiam αἰαγλυπήεια: dona scilicet quæ sponsæ primùm delegatae dabantur: Vnde Siciliam Proserpinæ Iupiter dedit εἰς αἴαγλυπήεια, cum fratri nupsisset. Præterea dicta προσφέρεια quasi allocutoria: siue quòd nunc primùm facta sit copia colloquendi: siue quòd esset fortunæ benevolentiæ nota, quæ blanditijs maximè comparatur: vnde ὁ αἰεὶ proprium coniugum esse voluerunt. Dicebantur etiam προστέλεια, quemadmodum sacra quæ ante nuptias siebant: γάμῳ enim coniugium dicebatur. Item προσάλεια, sicuti ea quæ pro stadio diei nuptialis ἐπαύλεια: licet alij diem tantùm signari voluerint. Dona autem illa dabantur sposo, puer præcedebat candidam indutus vestem, facem tenens: Secundūm hunc erat qui canistrum ferebat: cætera turba reliqua, supellex, onus erat & sarcina. Alij non ἐπαύλαια sed ἐπαύλια dixerunt, in qua sponsus εἰς τὰ μίθρα διπότει μόνος αὐτοῦ αἴτιος. Alij non sposo, sed sponsæ data munera volunt intelligi. Toga autem quæ à sponsa sposo mittebatur, ἐπαύληστεια dicebatur: Ferebantur facultæ, quæ nuptiales dicebantur. Corona præterea & lauacra quædam: ferens autem mulier, lauacifera vocabatur. Sumbatur autem aqua illa vndecunque, præterquam Athenis, vbi nefas erat aliunde, quām à fonte Callirrhoë sumere. Erat etiam quoddam lectuli genus peculiare, quod θύλαξ dicebatur, quod possumus interpretari, vel recessum, vel absconditum: ut ne scilicet obstaret pudor sanctissimis auspicijs.

XIII.

Quamobrem in nuptijs nuces spargebantur? An, ut inuulgatum est, ut fieret strepitus, quo sponsæ clamor obrueretur: Vnde etiam Ianitor ad fores erat, qui prohiberet mulieres suppetias clamanti euntes: & θυρωρὸς dicebatur.

XIV.

XIV.

Quamobrem antiqui venatores albis vestibus induiti prodibant? An quod colore infectæ vestes à longè resultant fulgoriferæ igitur saluti suæ consulunt, vbi sectatorem sentiunt. An hoc falsum est: virides enim potius induendæ erant, ut syluam mentirentur. Dicendum igitur colorem hunc extorquere solitū iram feris: propterea quod rariora semina in eo insint. Nam agrestes tauros accendi purpura vulgo iactatum est. Superinduebant autem alteram vestem: nam interior tunicula erat modicella: Ea si usque ad poplites demittebatur, satis erat. Superiorem autem vestem sinistræ aduoluebant in opugnandis feris.

XV.

Quare captiui sub corona venundari dicebantur? An quia coronabantur: & id erat indicium fortasse datæ herbæ? Herbam enim dantes seipso victos fatebantur, seu regione illa cedentes, seu viatores declarando herbæ munere, seu vitā agnoscentes ab ipsis: vitæ enim communis herba fuit olim. Eratne igitur datæ herbæ indicium? Et huic sententiæ Cato astipulatur. An verò sub signo coronæ venibant, sicuti sub hasta? An sub corona, in corona, & coronæ arbitrati: Coronam enim ementium intelligo. A Græcis quoque οὐνάσι dicuntur, in quibus res veneunt & mancipia. Nam pro mensa solū accipendum: nec enim mancipia in mensa venduntur, sed pro choro licitantium: sicut etiam nostra tempestate fit. An hoc falsum est: serui enim ascendebant editiorem locum: & is locus ζάμης dicebatur, quemadmodum apud Aristophanem est.

XVI.

Quamobrem Cicero Latinos melius quam Græcos dixisse ait conuinia, quam οὐνάσι: cum tantum οὐνάσι Græcis sit conuiuum? An fugit eum cum scriberet id? An hoc est profanum & abominabile: & ideo dicendum est ipsum vitio vertere Philosophis, qui οὐνάσι, non autem οὐνάσι conuiua. Quare damnat eos negligentiae, non inopie.

XVII.

Quamobrem Callistus prodidit uterum Constat enim Em
FFF

ponem famosissimam mulierem sub Vespasiano præstantem latuisse omnes mulieres, cum inter eas lauaret. Grauidam enim fecerat Sabinus maritus clam omnibus, cum delitesceret in subterraneis thesauris propter Vespasiani metum. Aiunt enim Sabinum & Iulium cum conspirasset in res nouas, poenitèisque daturi essent, cæteri cù sibi ipsi manus iniecissent, Sabinus submouit omnes seruos caussatus mortem ex veneno necessariam, præterquam duos consciós thesauro. Eos autem habuit socios subterraneæ habitationis: interim significat, fidem mulieris probaturus, per seruam de sua morte. Vbi igitur hæc audiuít mulier, tres dies, totidemque noctes sine ullo Cœreri desiderio in luctu lacrymisque perstítit: iam fidem faciens sui amoris suique desiderij. Sollicitus vbi hæc audiuít Sabinus de amantissima coniuge, per Martulliū libertū, consilium sum declarat mulieri, iubetque bono animo sit, absistatque à luctu pro eo viro viuo, quem antea pro mortuo luxerat. Excitata igitur mulier, visit maritum, septem integros menses cum eo peragens, post quod tempus ipsum diuerso mentita ornatu Romanam perduxit, reuersaque est: reliquumque ætatis cum eo fuit, dum eam sustulit Vespasianus, magna deinde poenitentia, sed iam matrem factam gemellorum, quorum alter in Ægypto obiit, alter fratri superuixit Sabinus nomine. Ipsa igitur grauida, quemadmodum cum communib[us] mulieribus coniunctioribus lauacris vteretur, latuit: An quia ex subterranea illa habitatione iniecerant se quædam humidæ exhalationes, vnde tumor consecutus erat: reddens quandam reliquorum membrorum proportionem ad vterum? An quod vnguento illo, quo crines muliebres flavi redduntur, cum sit natura pingue & maxime corpus augeat, vfa est ad eiusmodi fi-
nem quem diximus.

XVIII.

Quamobrem peltas lunatas appellauit Virgilius? An, ut tradidere quidam, quod primæ Lunæ gererent formam? An verò id genus scutuli. Xenophon ait Amazonum peculiare scutum fuisse forma folij hederæ, vnde possemus nos elicere etymon datum quasi πέτρα.

XIX.

Quamobrem impositus est Apollinis manibus Gallus? videbatur enim potius Martis, cuius olim puer fuit, comesque & custos stupri, quod comitabatur cum Venere, ut solem exortum indicaret, quo rem venereum absoluissent: sed sopitum puerum quodam mane sol fecellit, exoriens vidensque Martem cum Venere. Vnde deprehensus indicatusque Mars vertit eum in cognominem belluam. Vel videbatur potius Mercurio conuenire, cui dicatus est à Magis. An igitur sicut sol exercet imperia in cæteros errores, ita Gallus in subiectas cohortales. An quod sol ex nomine solus vnumque solem potest tolerare natura: ita vnum Gallum, Gallinarum vnuus grex. An quia nunquam deficit ad coitum & generationem: porrè Sol generat. An hæc omnia non vera sunt, si dicatur per hanc imaginem matutinam tempestatem significari?

XX.

Quamobrem equus Virgilianus grauiter sonat vngula cornea? An quia Xenophon laudauit ex parte equos qui caua vngula, & ob id sonanti essent? Caua autem vngula fidelior est aduersus læsionem pedis è paumento. Non latum intelligas simpliciter, sed eo modo, quo aiunt, benè habitum equum demittere summam spinam, atque utrinque efferre duplēcēm: Etiam venatores induere solitos cauas soleas traditum est?

XXI.

Quamobrem infastam vocem antiqui *pistrinum* dixerunt? An quia qui in pistrinum dabantur, in perpetuo opere erant, nunquamque somno indulgebant: Theocritianam enim mulierem solam ex Amphitruonis familia somnus nō mulcebat: quæ quies hominum est à laboribus data & vitæ reparatio. Unde somnum patrem appellare solemus, quod nos alat, leuetque curas, sed etque cupiditates, induatque laborum obliuionem: Quodque maximum est, docet non leuem esse mortem, quam toties veluti per quandam scenam agamus. Iulius Pollux visus est reformidare hanc vocem. An igitur dicendum est ne mortem quidem pistrino grauiorem esse? Cum vincos seruos olim dederunt heri. Supra igitur seruitutis miseriam is

erat gradus, cùm tamen sciamus nihil omnino inter omnia miseriū quicquam esse ipsa seruitute: quam morte fugit Cato Romanorum sapientissimus & sanctissimus. Miseri enim servi laborant nocte diēque indefesso labore, maiore inedia. Præter autem cætera tormenta adhibebatur quædam machina rotunda collo eorum: ita ut ne possent manibus ori admotis farina vesci.

XXII.

Quid est Virgilio---Sed cruda deo viridisque senectus? An quia in senibus abolitum est omne humidum, plūsque terræ est relictum, ideoque senes sunt rigidiores. An hoc falsum est? posuit enim Poëta in Charonte, ut rarum & dignum exegesi. Dicendumne est igitur Virgilium voluisse quod Græcis est *ἀμφίερης*?

XXIII.

Quare comprobatum est ceruos cornibus fidere, suāmque generositatem inde aucupari? An quòd abiectis cornibus latebris medentur pudori? quemadmodum notum est equos mirum in modum iuba superbire: vnde equi Virgiliani iubæ lidunt.

XXIV.

Qui dicti sunt aures & oculi regis? An qui deferebant aliena delicta, subiectorumque animum indicabant regi? Vnde dictum est à Sabino.

An nescis longas regibus esse manus?

An sunt ij quorum curæ reditus & vestigalia commendata sunt, quibus tāquam spongijs Vespasianus se vti dictabat? unde etiam Longimanum Polycletus dixit Darium Hydaspis filium. Antileon tamen mauult Xerxem: Alij voluerunt Artaxerxem, sic cognominatum, vel quod longam alterutram, vel etiam vtranque manum haberet.

XXV.

Quare Delphi Venerem currum appellârunt? An simpliciter ea caussa quæ apud Latinos fuit coniugium diceretur? Cōiunguntur porro equi: An quod vt domi mulier præst supellectili à viro comparatæ: ita auriga currum dirigit ad nutum

bellatoris. Ita enim recte œconomica curantur, si & quæcè sunt domus, princeps ac dominus imperet. Recte vero imperata præterea sedulitas seruorum exequitur: Natura enim dominum, qui aptus natus sit ad imperandum, constituit Aristoteles: sicuti seruum qui aptus natus sit ad seruendum. Vnde nuptiales tibiæ impares erant, ut scilicet notaretur inæqualis domestici imperij participatio. Quæ verò tibiæ conuiuijs adhibebantur, pares erant, vt æqualitas conuiuij signaretur, vnde etiam *δαῖς* dicta, quod eadem portio omnibus esset: ut non immerito Cæsaris magnanima clementia pistorem male mulctarit, quâm sibi, conuiuis panem supposuerit.

XXVI.

Quamobrem Heroicum versum etiam Pythicum appellârunt? An quòd constet oraculum non esse usum alijs, licet circumferatur ἀ σπῶν ἢ πάντων Σωκρέτης σοφώτατος: & alia quæpiam? An quòd primum inde auditum est hoc

Συμφέρεται τέλος διωνοὶ πηγὴ ἢ μέλισσας.

XXVII.

Quamobrem Gelon deuictis Carthaginensibus referendum in pactiones voluit, ut deinceps ab immolandis Saturno liberis abstinerent? An quia inhumanum id videtur? Cùm Pythagoreos constet adeò à cæde alienos esse, ut etiam infrequentiores ad sacrificia sint? Nam Pythagoram aiunt cum primus vidisset lineam angulo maiori trianguli subtensam æquè valere atque duo reliqua latera, sacrificasse. Annon hoc verissimile est in tyranno, in non Pythagoreo, in hoste? Nam cui rei magis studendum erat ei, quâm vt ne posteri Carthaginem acceptam patrum iniuriam vlciscerentur? vnde Seleucus Babylonij iussit vt arma deponerent, genioque & ventri indulgerent. Ratus hostium & subditorum desidiam, maximam esse suo regno securitatem, & ideo dicendum: Cum sciret Saturnum numen esse prauissimum & maleficum, colique potius vt ne obesset, iratum voluit hostibus, atque infestum redere: Idque est in Historia Romana, deos iratos Tarentinis, relatos esse. An dicemus maxime fuisse sollicitum de hostium fortitudine ac robore, ut staret hinc sua virtutis materia & ali-

mentum ac pabulum: Tum etiam ut essent, quibuscum bellum gereret, sicuti iactatum est de Carthagine in laudem Romanorum.

XXVIII.

Quamobrem Vulcanum claudum fingunt & in Lemno habitantem? An quia erant ibi venæ ignis? Claudum verò, quia ignis claudicet dum vibrat sese? An sicut claudi egent scipione, ita etiam ignis ligno.

XXIX.

Quis fuit ille qui naues à portu Carthaginensi è Sicilia prodeuntes prospexit? An fuit Strabo nomine directo: an verò inditum ei est ex aduerso significatu? Mirmecidæ verò opus est, & Callicratis currus muscæ ala contentus. Strabi autem sunt ex prisca Comœdia, Strabones ex noua.

XXX.

Quare Horatius Cinctulos Cethegos appellauit? An quia cinctus erat proprius viris, cingulum autem mulieribus? ut igitur eos masculos appellaret, cinctutos dixit: Sicuti contra discinctos Affros.

XXXI.

Quamobrem pulcherrimas quasque palmarum Nicolaos appellârunt veteres? An quia earum folijs viñtores sacrorum certaminum ornabantur? Vel quia æquè præsentes animos concertantium declarat æqualitas foliorum? Vel quia Athletarum robur, & faciem totius corporis, cui arbori præterea meritò comparare possent, non habebant? An quod nunquam folia amittit, ne illa quidem successione, pertinacem fortitudinem rectè comparatam volunt? An quia Theseus in Delo cum certamina perageret, viñtori statuit sacræ palmæ, quæ spadix dicebatur, coronam? An quia cum Aegyptij iactent apud se tercenties sexagies in alium atque alium usum venire: Græcia autem non alat eiusmodi arborem nisi sterilem, quemadmodum etiam Italia, sed præbeat tantum precariam magnitudinis speciem: Rectè ei non videntur absimiles athletæ, qui inutile robur exercent. Vnde Alexander cum Athletæ signa intueretur: Es ubinam, inquit, hac immania corpora erant, cum Barbari

vos interimerent? An verò hæc omnia vana sunt? Cum credimus palmam nunquam pandere sed reniti: ita visi sunt sibi vi-
ctorem eum declarandum , ornandūmque , qui nequaquam
aduersario cessisset. An quòd Rex Ægypti cùm delectaretur
Philosopho Peripatetico Nicolao , quòd esset suauissimus , &
iucundissimus , volunt eius memoriam cognomento palma-
rum propagari? Cùm ipse quoque esset gracili proceraque sta-
tura,quendam ruborem facie præ se ferens.

XXII.

Cuius inuentum est illa neutra armatura in bellis , qua qui
ytebantur θύειται dicebantur? An fuit Alexander, vt expeditos & equo,& pedibus haberet, vbi vsus eorum necessitas exigeret in loco equitatui iniquo,nec eorum operam desideraret. Dicunt enim eos fuisse leuioris armaturæ quàm peditem par sit, grauiorisque quàm equiti conueniat. Ex quo licet coni-
dere longè instructiores fuisse pedites equitibus , leuiores peditibus θύειται,grauiores equitibus:quod enim est leuior leuiore,
est etiam grauior grauiore.

XXIII.

Cuius inuentum est sal? An, vt vult Pollux , Neptuni, qui primus vt gratum faceret Tragaso Epiroræ, strinxit aquas ita,
vt sal fieret? An verò dicendum est ex recessu æstuariorum ca-
su in oppleta foſſa Solem perfecisse.

XXIV.

Quamobrem cùm Epaminundam fortitudo vindicauit in famam,piam maximè dicere solemus? An quòd ea omnis for-
titudo pro patria periclitabatur , veritus eius imprimis censu-
ram,cum suspicio turpiter amissi clypei eum agitaret agentem
animum ? Turpe enim erat clypeum abijcere , graueque,cùm
esset Lacedæmonijs pecatum vsque ad mortem , cogerentür-
que Lacones metu mulctæ facere fortiter,assumeréque patria-
rum legum rigorem εἰς οὐναχίας. Ipse ductus sola animi præ-
stantia,suum interitum patriæ gloriam interpretabatur , cuius
vsui vita præsto fuisset. An quòd eam vocem pietatis , consue-
tudo magis refert ad eam virtutem quæ optimum filium patri
reddit? Vnde Æneas , & is qui Ætnæ incendijs confectum se-

ne^ctute liberauit, magno exemplo cedentibus flammis. Vnde omne deinde scelus appellari parricidium cœptum, quòd in hac voce nihil ad summum impietatis deesset. Merito enim horrendum genus supplicij excogitarunt antiqui, quod in Rosciana recte Cicero declarauit, & sibi plaudens, repetit in Oratorijs. Et pater Iupiter est, & patrem patriæ multi imperatorum superiorem Cæsar is nomini dixerunt, oblatūmque in merita distulerunt. Patriam enim, quam charissimam habere debemus, nostra opera vtitur patris beneficio. Pietas igitur non immeritò ijs potissimum ornamentum cognominis aut communis consensus affert: qui se suaque omnia patri relata volunt. Pius igitur Epaminondas ex magnanima voce, quæ supra omnem lætitiam erat, quòd viuis parentibus rem benè gessisset.

XXXV.

Quamobrem Athenienses Cereales mortuos appellabant? An quia terram Cererem esse dixerunt? Venerem Lunæ matrem, cum qua tantisper est, dum fulget: hominem autem constare tribus, intelle^ctu ex sole, anima ex Luna, corpore ex terra, quæ Ceres est. In mortuo autem terra tantum, quæ munus est Cereris, relinquitur. Animas autem volebant reddi Lunæ, quemadmodum ex Heroibus inuulgatum erat. Inhabitare autem Lunæ cœlum animas omnes sciunt. Lunæ autem globus quibusdam in recessibus etiam nobis compertus est. Nam maculas illas voluerunt esse Lunæ corpus quod subsederit, in ea parte esse animas, quæ rationem reddant vitæ administrandæ: & hiatū illum appellari, Hecates recessum. Alias item esse ingentes cauernas proditum est: alteram versus Lunæ cœlum, & eam esse, quos Elysios vocant campos: alteram ad nos Proserpinæ telluri aduersam. Dæmones igitur inter se conferūt ad actionum humanarum administrationem, quòd si quando cōtigerit eos agi vel amore, vel luore, vel alio quopiam morbo, ita laborare, vt iustitia minus perspiciatur: tum luunt poenas in humanis corporibus: vel, vt Empedocles, ab æthere ad mare protruduntur, è quo interrā impasti, rursus ab ea soliditate refluiunt ad solem. Sol autem eos redigit in ætheris regionem: ita mo-

Ita motu & agitatiōne reparant amissam puritatēm ex calore. De numero bonorum dæmonum, in Creta, Idæi Daçili: in Phrygia, Corybantes cum Baccho, Sileni, Panes, Syluani: Tametsi eosdem esse Curetas, Daçtylos, & Corybantes apud nonnullos reperiatur. Intellectu autem, aut igni dixerunt animam illustrari, etiam ex rebus iudicatis, recteque electis fieri meliorem, ex ipsāque actione, sicuti vult Aristoteles: Ideoque Lunæ alterum esse, alterum autem Solis, quia res sit apertissima, atque lucidissima. Intellectum autem eum esse, qui quia purissimus sit, maximēque deo similis, euoleat ad suprema: Animam autem præbere de se spectrum quoddam vanum: plecti autem si male rem gesserit: hinc enim ei delegata sunt inferiora loca: pro autem benefactis sortiri quietem ex Elysijs. Philosopham verò & quietam vitam qui degerunt, quia ex assuetudine perfectam naturam compararunt, ut est in 2. Nino *μοναχείων*, ab affectibus liberæ sunt propterea, puraque natura insignes. Ambitiosæ autem, & quæ libidinibus captæ obtemperarunt, quasi quibusdam insomnijs vanis vitæ prioris memorijs, nec quiscere, quibus ascribunt etiam Endymionem. Ex his autem numerum Parcarum constituerunt. Atropos initiat corpora vitæ sacrīs, rationēmque indit. Clotho circa Lunam est commiscens & componens. Tertia Lachesis sub sorte, vnde nomen deductum volunt, quia sortiatur in corpora quod cuique desuper destinatum fit. Primæ autem nomen esse, quia nequeat subuerti: Intellectus enim reliquas partes regit, neque inquinatur, sed ad solem remeat, neque plectitur, neque pati potest purus & immistus. Clotho à filando dicta, scilicet continuat seriem compositionis, coniungitque intellectum corpori per animam. Ideo quædam duo mixta voluerunt animam ex leuioribus minutioribusque seminibus: ideoque obuiam cruciatibus esse, non dissolutam tamen: Corpus autem ex imperfectiori materia, sic circōque dissolui.

XXXVI.

Quamobrem dixerim potius *τὸν μέρην τὸ γλυκὺν εἶναι*, quam fœminino articulo? An quod nullum nomen Græcis reperiatur in *η*, alterius, quam neutrius generis? An hoc usus destruit,

GGG

cum apud Machonem versus sit,

Kεγνίας ἀνίσταται εἴ τι πρωθυπότερος.

XXXVII.

Quare hedera sacra Baccho? An quia vas ex hederacea materia vinum non continet? ita separatur vinum ab aqua. Plinius, Cato, &c.

XXXVIII.

Quare recentiorum quidam *Epistulam*, non *Epistolam* dicunt? An quod afferunt literam illam, quam in hoc verbo volunt esse, Italorum aduentitiam? Non hoc ex Plinio possunt adducere. Igiturne dicendum *amo, olli, nolis*, ultima primæ media vocali eo modo, quo isti volunt? An hoc est falsum, præser-tim cum in nomine Græco, sicut ego statuo contra istos, θησαυροὺς, Epistole. Et præterea deridendi sunt isti, quia cum literam, quam affectant è verbis Græcis in eam, quam abiciunt, veteres vertere, ut constat in *somno*: est enim Græce θησαυρούς. Amplius autem quia non semper sibi constant, quia ijdem non *nūmisma*, ut est in usu, sed *nomisma* dicunt.

XXXIX.

Quamobrem Lucianus profitetur à se primò Dialogorum ruditatem permolitam? An quod molliciem allatam intelligit ex illius salibus, cum apud Platonem disputationes dialogis contineantur? An hoc falsum est, cum omnia symposia per Dialogum peracta videamus? An vero cum Dialogorum quidam sint δημητριανοί, qui introducuntur à narrante auctore: alij δραγμανοί qui & aguntur per personas. Ipse de his intellexit. Nam illorum genere symposia continentur. Acceptos autem Dialogos & in molliciem inclinatos ab Alexamene Teio quis potius dixerit, quam à Platone, qui postea fuit.

XL.

Cuius inuentum est funda? An Acarnāum, vbi scilicet aiunt fundas optimas esse, sicut lac, canes, clypeum Argolicum, loricam Atticam, galeam Bæoticam, pilam pugionēmque Laco-nicum, macharam Celticam, iaculum Etolicum, securim Thraciam, propter Lycurgum fortasse. An id falsum est? Nam cum optimi arcus Cretenium sint, tamen eorum inuentum

deferunt Scythis: vnde videbis adiectas appellationes *Scythicas* apud Homerum, Dionysium, Euripidem, Theodectum. Ideoque dicendum est inuentum esse Balearicæ insulæ incolarum, vbi matres panem destinatum cœnæ, pueris præscripto signo iubent funda deijscere, fame dirigente animum istumque certissimum.

XL I.

Quamobrem Cicero dixit Græcos nescire quid velint cū vultum & faciem, cum tamen nullo discrimine ~~ωρωνος~~ dicant? An quia ~~ωρωνος~~ eam partem appellârunt quæ fronti subiecta est, vnde fit coniectura animorum? Magis autem vultum tantum iudicari voluisse indicio esse, quod in hominibus tantum esse voluerunt: in brutis autem ~~ωρωνος~~. Tametsi vas Atticis peculiare ~~ωρωνος~~ appelletur, Echino simile, circa oras Leonum capita gestans ~~ωδη~~ n̄ ~~ωρωνα~~ scilicet ~~τηλεστης~~.

XL II.

Quare dualem numerum non habent Latini? An quòd Aeoles, quos, vt vult Athenæus, Latini sunt secuti, respuerunt quasi malè ominatam vocem, quòd *dnia* verbum sit hostile.

XL III.

An verum est quod dicitur Latinos non habere indefinita præterita? Annon videtur aliud esse, *scriptum est*, & *scriptum fuit*?

* * *

Multa desiderantur.

F I N I S.

E R R A T A.

P. 5.l.12. terrore, p. 8.l.24. *lufit Fanerinus*, p. 9.l.vlt. mulieri, p. 17.l.19: ipso, p. 27.l.14. sic lege, *bis minus est minus*, &c. p. 28.l.27. Th, p. 29.l.1. quaf, p. 32.l.11. sic lege, *Pyrrhum*, & &c.

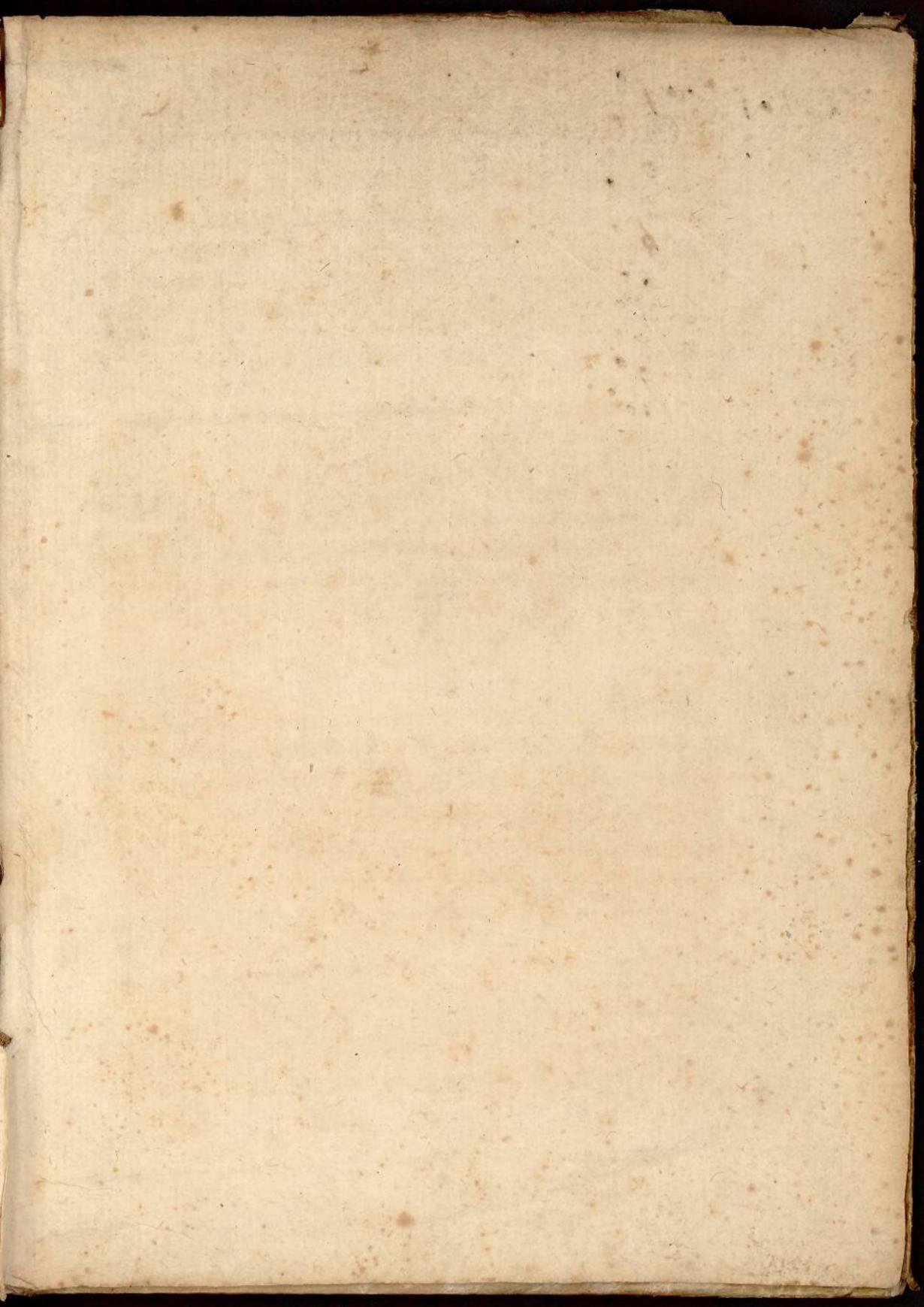
Ioannes Vvouerus Cent. 2. Epistol. 67. pag. 343.

Ita non frustra sperabo editionem meam luce ingenij tui illustratam inter omnes alias eminere posse. Problemata Gelliana patris tui Herois incomparabilis lubens adijcerem, si scirem illorum editionem ad ipsius honorem pertinere. Non defugies indicare sententiam tuam. Nihil enim temere te inuitio suscepero.

BENEVOLO L. S.

NE quid ex tanti viri varijs ijsque immensis operibus desideraretur, aut periret, hęc etiam PROBLEMATA GELLIANA quamvis omnino lacera, hiulca, & inemeñata tibi dare voluimus. Schedas autem non sat diligenti manu curatas nude repräsentarunt operæ, vt non mirum sit si vbique fere mendæ occurrant. Maluimus hęc qualicumque modo superesse quam omnino non esse: & certe melius semper esse quocumque modo sis, quam non esse. Peccata multa hic inuenies, fateor, sed tamen legitimū operis magni *ἀνοσμάτων*, hactenus ineditum habebis: vtinam integrum vtinam purum, vtinam perfectum & repurgatum? Tute ipse (lector) adornabis & emendabis pro viribus ingenij. Vale & longe maiora ac meliora exspecta.

Rahorj est 1°
2°
3°
4°
5°
6°
7°
8°
9°
10°

